

5

3

5463

215

296

C O M M E N -
T A R I A I N P R O -
g n o s t i c u m H i p p o -
c r a t i s .

•• Authore Francisco Vallesio Co-
uarrubiano, doctore medico, pri-
marioq; medicæ faculta-
tis in Complutensi
academia pro-
fessore. H

C O M P L V T I ,
Apud Andream de Angulo.
Anno. 1567.

COMPTON
TARRANT
GROVE
CHURCH

An Act for the better
regulating the
Trade of the
City of London
in the
Year 1700

COMPTON
TARRANT
GROVE
CHURCH
1700

Orquãto por parte de vos el doctor Francisco de Valles medico catheoratico de prima de la vniuersidad de Alcalá de Henares, nos fue fecha relacion, diziendo que vos auia des hecho vn libro de medicina, intitulado arte medicinal de Galeno, y otro intitulado los prognosticos de Hipocrates, y otro de pulsibus, y otro de vrinis, y otro de febribus y otro de inequali intemperie: en los quales auia des trabajado mucho suplicandonos, atento que eran muy vtiles y prouechosos, los mãdassimos ver y examinar, y daros licencia para que los pudieades imprimir y vender por tiempo de veynte años durãte el qual otra ninguna persona no lo pudieades imprimir ni vender sin tener para ello vuestro poder y licencia, o que sobre ello proueyessimos como la nuestra merced fuesse, lo qual visto por los del nuestro consejo, y los dichos libros que de suso se haze mencio, que por nuestro mandado fueron vistos y examinados, y se hizieron las diligencias conforme a la pragmãtica por nos nueuamente cerca dello hecha, fue acordado que deuamos mandar dar esta nuestra cedula, en la dicha razon, por la qual por hazer bien y merced a vos el dicho doctor Francisco de Valles vos damos licencia y facultad para que por tiempo y espacio de diez años primeros siguientes, cõtados desde el dia de la data desta nuestra cedula en adelante, vos, o quien vuestro poder ouiere podays imprimir y veder en estos nuestros reynos los dichos libros que de suso se haze mencio, poniendose el traslado desta nuestra cedula al principio de los dichos libros, y no en otra manera, y cõ que no

se pueda vender ni venda sin que primero se trayga al nuestro consejo juntamente con el original que en el se vio, que va rubricado y firmado al fin de Diego de Medina nuestro escriuano de camara, de los que residen en el nuestro cõsejo: para que se vea si la dicha impresion esta cõforme al original, y con que se le tafese el precio que por cada volumen viere de auer. Y mandamos que durante el dicho tiempo de los dichos diez años, ninguna otra persona lo pueda imprimir ni vender sin el dicho vuestro poder, so pena q̄ el que lo imprimiere, o vendiere, aya perdido y pierda la impresion q̄ asì hiziere, y mas incurra en pena de diez mil marauedis, los quales se repartã, la tercia parte para la nuestra camara, y la otra tercia parte para el que lo acusare, y la otra tercia parte para el juez q̄ lo sentenciare: y por esta nuestra cedula mandamos a qualquier nuestras justicias a cada vno en su jurisdiccion que guarden, cumplan y executen lo en ella contenido, y contra el tenor y forma della no vayan, ni passen ni consientan yr ni passar por alguna manera, so pena de la nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra camara, a cada vno que lo contrario hiziere. Fecho en el Escorial, a seys dias del mes de Iulio, de 1565. años.

YO EL REY.

Por mandado de su Magestad
Pedro de Hoyo.

MEDICVM Vti pro-
 uidentia, videtur mi-
 hi optimum esse: præ-
 noscens enim & præ-
 dicens apud egrotan-
 tes, & præsentia, &
 præterita, & futura,
 & quacūq; agri omit-
 tunt enarrans, creditur quidem magis agnosce-
 re quæ sunt in egrotantibus. Quo fit vt audeāt
 homines committere se ipsos medico. Curatio-
 nem autem melius perficiet præuidens ex præ-
 sentibus passionibus, eas quæ sunt futurae. Sa-
 nos ergo facere omnes laborantes, impossibile.
 Hoc enim melius foret quam si contingat futu-
 ra præuidere. Quādo autem homines intereūt,
 alij quidem violentia morbi antequā medicum
 accersant, alij autē & cum accersuerint sta-
 tim moriuntur, hi quidem diem viuentes vnā,
 hi autem paulo plus temporis: prius deniq; quā
 vt medicus possit cuiusq; morbo arte repugna-
 re: agnoscere ergo oportet talium passionum

COMMENTARIA

naturas, quantum supra vires corporum sunt: Simul autem etsi quid est in morbis diuinum, & huius prouidentiam discere: ita enim admirationem consequetur merito, & bonus medicus fuerit: etenim eos qui possunt superesse eo magis possit recte seruare, multo ante consulens de singulis: & morituros & seruandos prænoscens, & prædicens, sine culpa quidem erit.

Opus hoc titulū accepit, *πρῶτον* id est ad prænotationem spectās, quia eius medicinæ quæ ad cognitionē spectat, maximā partem continet. Nam medicinæ sunt duæ partes, prima quæ officia medici, aut ea quæ medicum oportet agere continet: alia quæ continet ea quæ oportet cognoscere circa ægrotantes. Huius doctrinæ sunt tres partes, quædam quæ docet cognoscere præterita, quædam quæ præsentia, quædam quæ futura: nam circa hæc omnia versatur hæc ars. Nonnunquā cognoscūt medici quæ sunt in ægrotantibus, vt quo morbo teneatur, quæ sedes sit male affecta, quam morbi causam interius contineat, qua parte doleat, & similia: nonnunquā præterita narrāt priusquā ex alijs audiuerint, vt quid hæctenus acciderit circa ægrotantem, quæ causæ morbos antecesserint: nonnunquā prænū-
tiant

tiant futura, vt futurā hanc aut illam euacuationem, duraturū morbum hoc aut illud tempus, moriturum ægrotum aut victurum. Primam doctrinæ partem vocant agnosticā, secundam diagnosticam, tertiam prognosticam. Primam docuit Hippo. scribens de passionibus & de internis passionibus, & vbiubi differit de rebus quæ præter naturam in corporibus cōsistunt: secundam, vbi docet antecedentia cognoscere, vt cum dicit, si mulier sanguinem vomit, huic menstrua defecerunt: sudor multus ex somno factus, pluri cibo vti si significat. Ad tertiā partē pertinet multa Hippo. opera, vt libri de iudicijs & de diebus decretorijs, & opus prorrhiticon, siue prædictionum, & hoc opus prognosticum, siue prænotionem continens. Neq; vero his omnibus operibus quanquam ad eandem medicinæ partem pertineant, eadem omnino docetur. Nam in libris de iudicijs docemur præsentire an æger sit periturus, aut liberandus à morbo paulatim, an repētina mutatione. In libris de diebus decretorijs docemur vim dierū considerare: in hoc opere, an æger sit moriturus an nō, cognoscere: idem in prorrheticis, quāquam in illis multo plura ad quoscumq; morbos, & vt cumq; ad artem prædicendi pertineant, hic vero præcipua tantum signa & ve-

COMMENTARIA

luti selecta dicuntur, quæq; ad solos acutos morbos pertineant, aut ad eos qui ex acutis facti sint. Neq; vero hoc opus est appellatum prognosticum, idest opus prænotionû, illud prorrheticôn, idest prædictionum, quòd alia sit ars quæ doceat prædicere, alia quæ præsentire: nam cum prædicturi simus quæ præsentimus, nisi velimus mentiri, eadē erit ars: sed ita placuit auctori. Idem tamen esse dictum opus de prædictione aut prænotione, statim indicavit dicens, prænosces enim & prædicens. Opus hoc apud Hippo. non est intercisum, sed quia Gal. in tres libros secuit, conatur quidam ordinem operi præfinire, distinctis signis, quæ in tribus libris tractētur. Quidam dicunt primo lib. contineri quæ spectāt ad morbos acutos, secundo ad decedentes ex acutis, tertio, de diebus decretorijs & abscessibus. Alij dicunt primo lib. cōtineri quæ sumuntur ex operibus facultatis animalis, secundo quæ ex vitalis, tertio quæ ex naturalis: tamē hæ omnes sunt nugę merę, nā non respondet res his dictis, vt ipse decursus operis indicabit. Certe si quæ diuidēdi ratio quadrat (quā quam neq; ea exacte) est per tria signorum genera quæ Gal. in opere de crisibus distinguit. Nam primo lib. continentur signa salutis aut mortis magis, secundo signa cōcoctionis aut crudi-

cruditatis magis, tertio critica & quæ ad crises pertinent magis, quam duobus prioribus. Sed satius sit dicere (ne cum illis videar nugari) hoc opus esse vnicum & perpetuum, quo toto docet Hippo. signa futuræ mortis aut salutis in acutis, aut qui ex ijs fiunt, idq; principio capto à notissimis, & versus difficiliora procedendo. Vtitur in principio proæmio vt commēdet opus, quanquam alioqui Hippo. neq; soleat proæmijs vti, neq; sua commēdare: sed res ipsa exigebat vt ita faceret, quia multorum sententia est, partem hanc non pertinere ad artem medicam: quippe ad quam ea solum videantur pertinere, quæ ad conseruationem salutis, & morborum curationem, pertineant. Vt cūq; ergo (dicunt) de euenturis medicus sentiat: si scit recte ea agere quæ circa bene valentes & agrotantes agi oportet, bonus medicus fuerit. Horū sententiæ vt occurrat refert bona quæ ex hac doctrina procedunt, ita proponens. Medicum prouidentia vti videtur mihi optimum esse. Quo loco constat nomen hoc *πρόνοια*, non accipi proprie, sed pro nomine *πρόνοιας*. nam pronœa, authore Cicerone, lib. i. de natura deorum est prouidentia, est vero ea vis qua quis prouidet multis rebus, & multa vt oportet disponit, vt omnia recte agantur: ita stoici dicebant deam quan-

COMMENTARIA

dam esse pronam, qua omnia in hoc mundo aguntur. Constat vero hic non esse auctori sermonem de hac virtute, sed de prænotione quæ dicitur *πρόνοσις*. neque tamen puto incaute Hippo. nomē id usurpasse improprie, sed consulto, ut aliud innueret. nimirum ut est breui loquus sæpe vna vocula, hoc dicit, & illud inquit. non potest medicus prouidentia uti, nisi utatur præcognitione. nam quomodo aliter prouideat futuris? itaque prænotio parit prouidentiam: hoc ergo ut innueret, simulque & rem quam commendat & illius maximum usum diceret, ipsam prænotionem appellauit prouidentiam. Sed venio ad bona quæ ex hac arte iubet expectare: ea sunt duo, aliud contingit medico, aliud egrotanti: & illud ipsum quod medico accidit, recidit in bonum egrotantis. nam medico accidit honor, & ægrotus curatur melius. nam prædicens præsentia, & præterita, & futura, & quæ ægri omittunt (id est ut intelligit Gal. quæ inter respondendum nobis quæ acta sunt sermone omittunt, ut vero ego intelligo, quæ ægri omittunt verbo, aut opere, nimirum aut non referentes quæ sint acta, aut non agētes quæ fieri medicus præceperit) hæc ergo omnia sentiens & dicens, creditur cognoscere affectū qui est in egrotante, quod magno est illi honori. Curat vero etiam hac

ratione

ratione melius, quia melius se illi concedunt egroti & magis obediunt. Sed est aliud bonum, quod rectè tendit in scopum medicinæ, nē percuratiōē, scilicet prænoscens futura, melius ea præcauet, & prouidet circa singula. sed & cum ægroti morituri sunt, contingunt dicta duo bona. primū expedit ipsis ægrotantibus, christianis maximè, vt moriem illis prænuntiemus, vt omnia cogitēt & agāt vt cito morituri: intelligentesq; animam à Deo, cuius imperio in his corporis vinculis continebatur, reuocari, veniā impetrent peccatorū. expedit etiam medico mortem prædicere. nam aliter non effugiet notam aut ignoratiē, quod non cognouerit morbo lethali egrotum teneri, aut criminis quod interfecerit: ergo inquit Hippo. si possemus omnes ægrotantes sanos facere, id profecto multo melius esset, quam prædictioni studere, sed non possumus. nam multi moriuntur (quasi expurgans medicos quod non omnes sanent, inquit) alij quidem violētia morbi antequā medicum accersant, alij autē & cum accersuerint statim moriuntur, hi quidem diem viuentes vnam, alij paulo plus temporis, prius tamen quam medicus arte possit repugnare. Hęc dicit Hippo. vt extollat suam artem: sed vt verum fateamur, nō erat opus hac expurgatione. satis erat dicere,

multi

COMMENTARIA

multi moriuntur. moriuntur enim etiam cum
 medici arte repugnant, neq; solum secundo
 aut tertio die, sed quam multi etiam post vi-
 gesimum Hippocrati ipsi, vt in epidemijs nar-
 rat moriebantur. Vtuncq; hoc habeat, agno-
 scere inquit oportet talium passionum natu-
 ram, quantum supra vires sint. Hęc est tota ra-
 tio præuidendi an eger sit moriturus an non,
 mentem intendere in morbum & naturã, cõ-
 siderareq; per vtriusq; signa, vtrũ vtri videat-
 ur præualere. nõ aliter (inquit Gal.) quã cum
 duobus colluctatoribus intenti sumus, con-
 siderantes quis illorum sit alium deiecturus.
 Hęc itaq; docet Hippo. cõsiderare, pariter &
 si quid est in morbis diuinum, illius quoq; di-
 scere prouidentiam. In huius particulæ enar-
 ratione sunt multæ sententiæ. Quidã putant
 diuinum in morbis appellari amorem, quòd
 amor à multis diuinus dicatur. Alij dicunt di-
 uinum in morbis esse vim dierũ decretorio-
 rum, quia ea vis pēdet non ex causa in elemē-
 tis, sed ex motu astrorũ. Alij dicunt eos mor-
 bos esse diuinos qui ex ira Dei proueniant.
 Gal. has omnes sententias refutat, & aliam ad-
 iicit, scilicet eos morbos esse diuinos, qui ex
 aëris constitutione proueniūt, cuius modi pe-
 stilentes, & qui populariter grassantur: nã in-
 quit, aerem appellat omnes cælũ, quare quod
ad

adaërem pertinet cæleste & diuinum. Ego vero aliter intelligo, scilicet cū Hippo. sit author adeò breuiloquus, nō puto verbū quod duo aut plura nō inepte potest significare, vni sensui astringendum. maxime cum phrasis ipsa qua Hippo. vtitur hoc loco id insinuet. nempe cum vellet nos docere vt edisceremus omnia quæ ad prænotationem vtcunq; facerēt, dixissetq;, oportet considerare talium passionū naturam quātum supra vires sit (hoc est quod per signa nota & minime diuina prædicatur) adiecit, etsi quid est in morbis diuinū. ne omnia quæ diuina id est admirāda, aut à Deo, aut ab Astris, aut deniq; ignota causa, haberi possunt in morbis, recēseret, & de singulis disputaret, an essent an nō, vno verbo & cum cōditionis signo omnia cōprehēdit, præcipiens siquid diuinum in morbis est, quod ad prænotationem faciat, id totum disci. Nō ergo debemus coniectare quid eorū quæ diuina in morbis esse possunt intellexerit Hippo. sed considerare quæ sint quæ ad prænotationem in morbis faciant, & diuina dici merito possint, atq; ea omnia putare ab Hippo. dicta. Amorē certe ego non puto intelligi posse verbo Hippo. non quòd passio naturalis est, vt inquit Gal. refutans hanc sententiam, nam quāquam naturalis passio sit, tamē inualuit vsus maxime

apud

COMMENTARIA

apud poetas quos licuit Hippo. hoc loco imitari dictione, vt amor diuinus vocetur) sed quia valde extra institutum hoc loco quo de morbis acutis solum disputat, mentionem fecisset amoris. Quidam inquit diuini nomine intellexisse authorem substantiam vescio quam vocatam à quibusdam quintam essentiam, sed hoc figmentum ne refutationem quidem meretur. Vim dierum decretoriorum appellari hoc loco diuinam non improbo. Nam hæc desententia Hippo. facit quam multum ad prænotionem in morbis, & vt Gal. docet. 3. de diebus decretorijs habet causam in motu astrorum, quæ ab antiquis dij vocabatur, neq; vero merito hanc sententiam refutat Gal. dicens diuina vocari ea solum quæ sint admiranda. vim vero hanc dierum talem non esse. nam quid magis admirandum ea re, cuius causam in his rebus quæ penes nos sunt nullam inueniens, ab astris requirit, neq; tamen fortasse inuenit satis idoneam ipse Gal. ad hæc qua ratione est magis admirandum morbos ex aere fieri (huc enim ille transfert diuini nomen) quam numero dierum inesse tantas vires? Neq; minus apte intelligi potest diuini nomine morbus ex ira Dei procedens. nam reuera multi morbi contingunt mortalibus irato numine ob peccata, confirmante id decreto sanctæ ecclesiæ: cum in
 firmi-

firmitas corporalis nonnūquam ex peccato
 proueniat, dicente domino lāguido quē sana
 uerat: vade in pace & amplius noli peccare.
 quod vero Gal. dicit hoc etsi verū sit non esse
 cōsonum sententiæ Hippo. nescio vnde intel
 ligat. quod (inquit) Hippo. ipse libello de mor
 bo sacro disputat aduersus affirmantes epile
 psiam & similes morbos esse diuinos. Hippo.
 profecto non negat posse morbos illos esse di
 uinos, idest à dijs culpa hominum immissos,
 sed negat genus aliquod morbi esse quod
 semper sit diuinū, vt epilepsiam, aut catoché.
 verum non est quod intelligas proinde nega
 re Hippo. morbum aliquē posse esse diuinū.
 Nos profecto Dei beneficio firmiter credim⁹
 quod sacrę literæ multis testimonijs declarāt,
 bifariam fieri morbos Dei voluntate, ob pec
 cata in singularem hominē, aut in populum
 immisso malo (vt Saul quod Dei imperiū de
 tractasset, cruciabatur à demone, & Giezi
 quia pecuniam accepit à Naamā lepra est cō
 spersus, & in urbem grassata est pestis ob pec
 catum Davidis, cum populū numerari fecit)
 vel etiam homini iusto permissu Dei maioris
 perfectionis gratia dato malo, vt scimus Iob,
 & Tobia. proinde pias esse ac sanctas depre
 cationes, cum totius ecclesiæ, tum priuatas,
 vota etiam egrotātium, & sacrificia, & admo
 tionem

tionem reliquiarum sanctorum affirmo, tamen sepe inuehor in eos qui hac solum faciunt, & medici operam non requirunt: nimirum vult ipse Deus nos praesidium petere ex medicina per morbos, non cum salute signa etiam ab eo petere. Accedit dictis, quod quamuis Hip. dicto loco sensisse nullum morbum diuinum esse concedamus, non est quod hic diuinum morbum posse intelligere negemus: nam erat homo modestus minime proteruus: qui vero tales sunt cum aliquid docet, alienas etiam sententias ex conditione accipiunt. Gal. certe saepe disputauerat corpora non constare ex atomis & inani, tamen lib. de differentia morborum docet si corpora ex corpusculis & inani constant, duo esse genera morborum in partibus simplicibus. ita potuit Hippo. dicere si quid est diuinum (neque enim qui ita dicit, diuinum esse affirmat) id quoque disce. Morbos etiam ex aeris constitutione pendentem intelligi posse nomine diuini, est satis probabile. nam phrasia consueta latinis, graecis, & hebraeis, est aerem caelum appellare. ut inquit Cicero primo de natura deorum. Diogenes Apolloniates aerem deum dicebat. itaque haud est absolum diuinum quasi aereum dici. Est aliud quod mihi videtur hoc loco diuinum appellari posse, nempe praesagationem diuinam si quae est: quasi diceret, vtere

re præfagatione naturali conferendo vires cū morbis: & insuper si quæ est diuina præfagationis ratio, hæc quoq; discere. sed quæ possit esse diuina præfagatio, iam dico. Scriplere Hippo. & Gal. nec nõ Arist. Theophrastus, & Cicero, & alij quã multi, de præfagatione ex insomnijs. Dicunt multa insomnia esse diuina, aut ex inspiratione, aut anima impetu quodã diuino quædam occulta intelligente. Horum insomniorum interpretatione, dicunt multa eorum quæ euentura sunt ægrotantibus, aut iam euenere, cum tamen ignorarentur, declarari. Gal. narrat quendam bene valentem somniasse factum esse sibi crus alterum lapideũ: cumq; somni interpretationem nullus medicorum assequeretur, eam rei euentum declarasse: nimirum aliquot deinde dies crus illi resolutũ esse. Neq; vero hoc ratione carere putauit Arist. sed quia tenues exilesq; motus dormientibus quàm vigilantibus videntur maiores, futurarum passionum initia adhuc exilia, dormientibus sentiri multò melius quam vigilantibus. Ego quid mihi nuper Cõpluti acciderit dicam. Quidam ægrotus quadam nocte anxie conflictatus est: cùm mane ad eum uenisset, interrogauit quid illum conturbasset: ille respõdit, insomnia. Somniaui (inquit) me in medio fluminis domũ struere, interim

COMMENTARIA

flumen magnopere increuisse, & euertisse totam domum: ego vero miserè lugebam, quòd labores meos, & meas copias flumen sustulisset. Cœpi interrogare eos qui aderant, an hic mœstus aliqua de re esset, quæ illi febricitadi causam præstitisset: audiui referente vxore, eum præ mœrore cœpisse ægrotare: quòd cū multos lateres terreos, quos sinxerat, in furnū coquendos immisisset, pluuia magna repēte orta, & toto die durans, lateres corrupisset: expectasse vero hominē è lateribus suæ inopiæ solatium. His auditis, intellexi animam ipsam per allegoriam causam morbi mihi declarasse, vocasseq; lateres, domum: & pluuiā, flumen. Hanc artem prædicendi possis diuinam appellare: quādoquidem Hippo. & Gal. multa insomnia dicunt esse diuina: & prænotionis ex illis esse magnum in morbis vsum. Hæc ergo possis hoc loco intelligere, etsi quæ alia ratio prædictionis est diuina. Neq; verò aduersus hanc interpretationem rectè argumēteris, volens probare non esse fidas prænotiones ex insomnijs, sed ea omnia vana esse, aut saltem naturalia: diuinorūq; nullū esse vsum fidum: nam hæc alia quæstio sit. Ego hoc loco nō affirmo, esse fidem insomnijs quæ nō sint naturalia: sed posse Hippo. dicere, si quæ est prænotio ex diuinis insomnijs, hæc etiā discere.

Fortasse (dices) Hip. non meminit tot rerū diuinarum in morbis. Fortasse etiam id verum est: sed vt omnia quę diuina essent, & conferrent ad prædictionem tu intelligeres, dixit, si quid est diuinum in morbis, eius quoq; disce prouidentia. Itaq; hinc intellige debere te scire vim dierum decretoriorum, & præuidere morbos impēdentes ex aere: quod docuit in epidimiōn lib. & 3. apho. & sentire an morbus pēdeat ex voluntate Dei, magis quā a causis ijs quæ nos solent afficere: præterea his addere prænotionē ex insomnijs, & si quid habet iudiciaria astrologia, aut ars alia, quod nō sit vanum & superstitiosum. Sed dices qua ratione possim ego sentire, an morbus pendeat à volūtate Dei, maximè cūm Deus etiā, cum aliquem punit, vti solet causis naturalibus? Ego ita intelligo: cū aliquis Dei volūtate morbo laborat, paritur à causis naturalibus (nā his vtitur Deus) tamen medicamenta parum cōferunt, quia Deus impedit. Debet ergo medicus perpetuò Dei auxiliū implorare, idemq; alijs omnib⁹ iniungere: ne si quid fortè in morbis diuinū est, curationi obstat. maximè vero id debet facere, curareq; omni ratione vt ægrotus Deo placeat, cūm videt ea, quę secū dum artem molitur, parum fœliciter cædere. Scimus enim Ezechiam imminentē iam mor-

COMMENTARIA

tem oratione & lachrymis annos quatuordecim distulisse. Deus optimus max. cùm inter mortales ageret, ægrotos non aliter sanabat quam dimittens peccata: neq; aliud tuèdæ valetudinis præceptum edicebat, quam ne amplius peccarent, illud haud dubiè significans, morbos plærunq; accidere ob peccata. Hoc si non intelligebât antiqui philosophi, quòd Deus iudicia sua non manifestavit eis, tamen suspicati sunt: vt ea loca quæ ex Hip. produxi declarât. Ego me grauissimum illum morbum, qui medicos omnes terruit, quasi morbi monstrum, nūquam putabo opera hominū, aut naturæ effugisse. Itaq; inquit Hippo. si quid est in morbis diuinum, illius quoq; discere prouidentiam: ita enim admirationem consequetur merito. Certè vt alio loco dixi, pars artis quæ docet mederi, conciliat medico benevolentiam & laudem apud homines, prognostica vero etiam admirationem: nam prædicere futura, videtur habere nescio quid diuini. vnde diuini, aut diuinatores dicti sunt qui hariolântur. Addit, & bonus medicus fuerit: nam eos qui possint superesse, eò magis possit recte seruare, multò ante consulens de singulis: & morituros & seruandos prænosscens & prædicens, sine culpa erit. Adde, & censebitur esse sine culpa: nam prænosscens

erat

erat sine culpa , prædicens confesbitur esse.

CAPVT. II.

ITa autem considerare oportet per morbos acutos: primum quidem faciem ægroti , an similis sit bene valetium, maximè autem ipsi sibi , nam ita fuerit optima : quæ vero maximè contraria est simili, pessima.

Dicit , considerare oportet per morbos acutos, non quòd per chronicos non oporteat, nam hæc eadem signa occurrunt in chronicis, sed quod de signis in solis acutis ille incipiat disputare. Principium totius præfagationis, est in singulis signis considerare, sint ne ea similia illis quæ in bene valëtibus sunt, an dissimilia. Vt, an facies similis sit faciei sani hominis, vrina vrinæ , pulsus pulsui: nam re ita considerata , facile fuerit ratione quadam epilogistica (idest colligente ex assensione quadam omnibus hominibus communi, aut ex cõmuni omnium sensu) dicere, hoc est bonũ , illud malum. Nam communis omnium consensus est, ea quæ sunt qualia in hominibus sanis, esse bona: quæ qualia in ægrotantibus, maximèq; à sanis dissident , valdè mala : vt quidq; plus aut minus dissidet, ita deterius aut minus malum. Hoc principiũ scripsit Hip. ipse in libro

COMMENTARIA

cui titulus est *ἰνττροιοδν*, dicēs similia ne sint an-
 dissimilia. Cum vero bona aut mala signa ex
 ijs quæ in bene valentibus sunt cognoscantur,
 melius cognoscuntur collata cum ijs, quæ in
 eodem homine erāt cum valeret, quam cum
 ijs, quæ in alijs sunt qui valent: nam vnicuiq;
 est sua natura, estq; tāta naturarum varietas,
 vt multis valde exitialia sint, quæ alijs contin-
 gunt per bonam valetudinem. Hanc rationē
 epilogisticam docet Hippo. in operis princi-
 pio, quia est ratio facilima: in sequentibus tra-
 ctabit analogisticam idest colligētem rem ex
 causis. Incipit vero à signis in facie, non alia
 causa quàm quòd hæc sunt omni ratione no-
 tissima, & quæ primò occurrunt, consideran-
 turq; etiam à vulgaribus: hæc ergo oportuit
 primo loco dici.

*Erit autē talis: nasus acutus, oculi caui, tem-
 pora collapsa, aures frigida & contractæ, &
 fibræ aurium peruersæ, & cutis in fronte dura,
 intenta, & arida, & color totius faciei chlorus
 vel niger, & lividus, vel plumbeus.*

Non alia de causa cœpit à naso descriptio
 nē, quā quòd ea est in facie particula ma-
 ximè conspicua, & quæ primo occurrit: eū na-
 sum intelligit, cuius extrema pars, & quæ ma-
 ximè prominet, vbi finitur nasus, in acutum
 desi-

definit, & gracilis est : nomen chlorus significat colorem pallidum aut viridem, tamē hoc loco de viridi dicitur: nam describit Hip signa pessima in facie, ea opponens optimo vultui, quem paulo ante dixit esse simillimum sano: quòd tu per extrema, mediocre etiā signorum genus intelligas: ergo colorem viridē dicit modò, nam pallidus non est extremè malus: tamē nolui ego viridē reddere, sed chlorum, ne pro translatione facerē paraphrasim. Nullum vultum esse posse hic descripto deteriore, indicat primum epilogistica ratio: nā quem alium vultum possis fingere ei qui est in cadaueribus, aut hominibus morti iam vicinis, magis similē? Deinde & analogistica ratio (ea inquam quæ ex causis procedit) id demonstrat: nam omnia hæc cōtingunt ex pessimis causis. Pars omnis gracilescere potest re vera, consumptis & extenuatis particulis, aut gracilitate quadam apparenti magis quā vera: vt extenuatur re vera nasus ijs hominibus, qui consumptionem partium passi sunt: & repenti videtur extenuatus perfrigeratis: & quacunq; de causa, animi deliquio aut timore correptis, qui tamen, quamprimū vultum cum animo recuperant: quamquā profectò non tam repente caro erat absumpta, aut potuit recuperari. Vt pars aliqua verè exte-

COMMENTARIA

nuata sit, facit consumptio nimia, aut minima
 reparatio substantiæ: vt extenuata videatur,
 causa est subtractio spirituum & sanguinis: nã
 hi tribuunt particulis viuudum colorem, &
 mediocrem tumorem, qui concidit illis sub-
 tractis: acceditq; tunc frigus externum, parti-
 culam cõprimens maioris extenuationis cau-
 sa. Subtrahi ab externis particulis spiritus &
 sanguinem, facit aut debilitas tanta innati ca-
 lidi, vt non possit emergere, aut tantum inte-
 rius incẽdium, vt retrahatur intro velut à cu-
 curbitula. Vt non reparetur in particulis quã-
 tum absumitur, aut paulò minus, magna fa-
 cultatum naturalium debilitas facit. Vt con-
 summatur subiecta cuti caro, facit calor qui
 malignus est, aut maximus. Vides vt omnes
 causæ extenuationis maximè in particula
 quappiã, pessimæ sint: ergo analogistica quo-
 q; ratio monstrat, extenuatas admodum par-
 ticulas, pessima eorum quæ ex facie capiãtur,
 esse signa. Sed lubet hoc loco dicere, qui ca-
 lor sit qui liquet, & quem malignum appella-
 mus: nam sunt plena medicorum scripta hoc
 nomine (calor malignus) tamen cui calori id
 nomen datur, non satis explicant. Dicunt esse
 eum calorem, qui quanuis intẽsione non sit
 maximus, tamen liquat & vrit: sed qua causa
 fiat vt calor non maximus hæc faciat, oportet
tuit

tuit dici: hæc ego addam. Calor naturalis nobis, vt alijs in locis demonſtrauimus, nihil cõfuit noſtri humidum: nam contraria facit, auget nimirum humidũ naturale, & conſeruat: generat enim, nutrit & auget, quæ non aliter quam humectatione ſubſtantix fiunt: contraria vero opera eidem rei naturali nullus tribuat. Neq; vero, quod dicũt, aliud per ſe in eſſe, aliud ex accidenti, nõ eſt vanum: nam dicunt philoſophi omnes vno ore (iſtos intelligo qui medicinæ ſunt ignari) calor naturalis cum deeſt, alimentum cõuertitur ad propriũ humidum. Iſtud conuerti, profeõtõ non magis ex accidẽti eſt, quam ſi dicas homo hic ingeſſit carnes arietinas & bubulas, calor ventriculi, cùm arietinæ deſcenderint, conuertetur ad bubulas: aut, huius calor ſolebat arietinas carnes commutare, quia arietinis homo veſcebatur, hodie bubulas ſumpſit, conuertetur ergo calor ad bubulas, quia arietinas non continebit. An putes, te his orationibus actiones caloris ex accidenti expreſſiſſe? non certe. Ergo philoſophi incautẽ cõtrarias actiones noſtro calori per ſe & naturaliter tribuunt. Quid ergo? calor qui naturalis eſt, auget, aut ſaltem ſeruat ſubſtãtiam: qui liquat, iſ eſt præter naturam: atq; calor eõ magis eſt præter particulam naturam, quò temperamentum parti-

COMMENTARIA

culæ naturale magis labefactum est: ergo calorem, qui non sit maximus, vrere, significat eum, etsi non sit gradu caloris maximus, esse maximè præter naturam: calorem non maximum, esse maximè præter naturam, significat naturale temperamentum esse corruptum, & naturales facultates languidissimas. Sed de hac re dictum mihi est satis alijs in locis, nûc ad extenuatas particulas conuertor. In naso sola ea particula est crassiuscula quæ est extrema, ac veluti quædam cuspis: nã reliqua sunt ossa, cartilagine, & cutis sine carne & sine multa pinguedine: in solis pinnulis sunt solû fibræ quædã carnis tenues, ex musculis buccas mouentibus productæ: ergo meritò ea in parte nasi apparet magis ex morbo facta extenuatio, quæ per naturã habebat maiorẽ crassitiam. Tẽpora solû in ossibus capitis teguntur musculis, nã muscoli masticatorij primi procedunt ex ossibus temporũ & frõtis, & attingunt iugale, replèt caua illa magna tẽporum, & descẽdentes sub osse iugo simili veniũt ad infernas maxillas: ergo meritò quoq; in tẽporibus elucet extenuatio, quæ ossiũ habent magna caua carne plena. Auriculæ meritò refrigerãtur per debilitatẽ aut subtractionem calidi innati: cùm quòd extremæ particulæ sunt, tum etiam quòd excarnes: nam cartilagine &

cute

cutē solūm constant, nulla carne. Id indicat immobilitas: contractę fiunt, & earum pinnule euerfæ, & cutis frontis intenta, dura, & arida, per desiccationē ex cōsumptione humidarum partiū, vt nerui per desiccationē patiuntur conuulsionē, suntq; intēti, hinc q; & euerfionem particularum in quas inseruntur faciūt. Vt ergo exiccatae corrigiæ aut chartæ partim contrahuntur & contorquentur, partim distenduntur, ita hæ membranę patiuntur desiccatae. Sed dices, cur cū Hippo. dicat. 6. epidemiōn parte. 3. siccitatē primūm laxare, deinde intendere, modò solius tentionis in cute frontis meminit, ac non prius laxitatis? An quia hīc pessima signa describere cœperat, tētio vero succedens laxitati, deterior est laxitate à siccitate procedenti? An quia cūm cuti frontis minimum carnis subsit, à minima axitate incipiet malum, ac breui momento tentionis cutis fiet? Sed dicamus de coloribus: viridem colorē in excremētis (vrina in quā, deiectione, aut sputo) à calore fieri semper lib. 3. contro. mōstrauimus, tamē in facie ex perfrigeratione fieri per morbos acutos interpretamur: nā nūquam fit in facie color viridis aut niger cū splendore, sed intermortuus quodā modo. Quare quāquā viridis in excremētis à calore ppetuò fiat, & niger aut à frigore, aut

COMMENTARIA

à calore, tamen faciem vi caloris virefcere aut
 denigrari nunquã puto. Nam cum cutis aded
 vreretur ardore febris, qualia effent vilcera?
 certe multò ante animal moreretur. Nã quod
 de A Ethiopis fortè obijcies, quibus cutis cor
 poris, ob regionis quam incolant ardorẽ, ni
 gra est, longe aliud est: nam illis, cum primum
 regionem illam cœperũt, ob ardorẽ cœli (neq;
 enim est alia causa) cutis nigra fieri incœpe
 rit, idq; senfim ac multò tempore: posteris il
 lud accidens influit cũ semine. Nõ aliter quã
 Macrocephalos refert Hippo. religatis capi
 tibus arte tales factos, Macrocephalos dein
 de sine arte genuisse, eo quod erat arte factũ
 migrante in naturam: eodẽ modo accidit ni
 ger color A Ethiopis. Sed duob⁹ aut trib⁹ die
 bus in morbo acuto (nam ita Hippo. hic loqui
 statim intelliges) cutim vri posse nõ arbitror,
 neq; præ calore virefcere: sed calido innato ex
 tincto, aut distituẽte extrema corporis, & san
 guine denigrato, eoq; aut denigrante faciem,
 aut permixto cum flauabile, & ita apparente
 virore nigri & flauï permistione. Itaq; colores
 omnes qui hoc loco referuntur extinctionis
 innati calidi soboles sunt: nam liuidũ & plum
 beum perfrigeratione fieri, & in cute & in ex
 crementis, medicorum omnium consensus
 cõfirmat: ergo hæc omnia signa faciei ex pes
simis

simis causis fiunt: quare & pessima esse analogistica ratio monstrat.

Si igitur in principio morbi facies talis sit, & nondum possibile sit alijs signis scrutari: interrogare oportet num vigilauerit homo, an alius resoluta admodum fuerit, aut prematur fame: atq; si quid horum confiteatur, minus graue esse existimare. Iudicantur autem talia hæc per diem & noctem, si ob has tales causas facies talis sit: si autem nihil horum dicat esse, neq; prædicto tēpore sedetur, scire oportet hoc signum mortale esse. Si autem antiquiori iam morbo vel tertiano hæc facies sit, de ijs interrogare oportet de quibus antea iussi, & alia signa considerare quæ in tota sunt facie, & quæ in corpore, & quæ in oculis.

Neq; tamen ad hanc doctrinam, satis est in signis, quæ ex loco aliquo ducantur, discere, quod sit optimum & quod pessimum, nisi dicas illud quod in eo genere dicitur pessimum. quā graue sit: nā loca ex quibus sumuntur signa ad prædicendum, sunt multa: vt ex vultu, ex oculis, ex decubitu, ex modo quo se ægrotus habet ad ea quæ offeruntur, ex pulsu, ex vrina, & in quouis horum locorum est optimum

COMMENTARIA

mum & pessimū: vt optimus decubitus, pessimus decubitus: optimus vultus, pessimus vultus: ita reliqua: tamē eorum quæ dicuntur optima, non est par fides: neq; eorū quæ pessima par periculū: sed alia alijs meliora, aut grauiora. Hac de causa curat Hippo. primū docere in quouis genere, quod signum pessimum sit, vt de vultu iam fecit: deinde quātum grauitatis id signi habeat, quod per totum opus facit, diuersis signis diuersa tribuens epitheta: alia dicit mala, alia non bona, alia pessima, alia lethalia, alia valde lethalia: neq; quæpiam harum dictionum incautē decidit, sed vt vires signorum verbis exprimat. Modò, cū descripsisset pessimam faciem, docet cognoscere quantum malitiæ habeat id signū: & quando grauius, quādo minus graue sit: deniq; artem præfagiēdi eo signo, tanto cum artificio vt liceat nobis eo ita insinuante, pulchrū prædictionis methodum colligere. Nimirū Hipp. breuitatis fuit tam studiosus, vt nō scribat seorsum methodum, cum tamē illius fuerit studiosissimus, si quis alius, sed illam cum exercitatione coniūgat in singularibus exēplis: fueritq; Galeno primūm, sit q; nobis modò is labor, vt ab illis methodum colligamus, & artis præcepta. Est prima ratio inuestigādi quātas vires signum aliquod habeat, demere cau-

fas procatarticas: nam quæ ex his procedunt non adèdè multum significant nobis internarum possionum, neq; imputantur morbi vehementiæ. Id præceptum commune est omnibus morbis, tamen modo exemplo vultus docetur. Vultus hic solet fieri ijs qui vigilarunt, aut passi sunt alui resolutionem, aut famem, aut mœrore magno sint oppressi, aut timore: sed hæ sunt causæ procatarticiæ: proinde his, inquit Hippo. interrogare oportere, si scilicet nō possis id per tè intelligere: nā si ex aliqua harum causarum fiat, non est adèdè graue. Sed dices, quid tollit signo bono aut malo ex procatartica causa esse? nam causæ procatarticiæ non aliter possunt signa mala parere, quam gignendo interius malam affectionem: hæc vt sit, malum erit, quacumq; à causa ea sit. Nam cum dicitis, homo hic habet hanc faciem, quia vigilauit: non negas eum malè habere, sed dicitis id mali factum esse, quia vigilauit. Benedicis, malum est læsum esse eatenus hominem quòd vigilauerit, sed deterius esset eatenus esse læsum, & si non vigilasset. Proinde Hippo. qui nihil non dicit attentè, non scripsit si nihil horum confiteatur non est malum, sed minus graue est. Itaq; primum præceptum est, excludere causas procatarticar:

COMMENTARIA

ticas: his exclusis, non statim prædicendum est, sed excludendum etiam ex internis causis, si quæ sunt, quæ admodum ex ratione, ac non obscura causa id possint facere: nã quod nihil habet admirationis, neq; grauitatis habet quàm multum. Vt si quis vultu eo sit, quem descripsimus, qui neq; vigilauerit, neq; mæstia magna aut timore fuerit oppressus (hæc enim omnia debes tu intelligere ob communem rationem, & si Hippo. non omnia narret) aut aliud aliquid eorū quæ enarrauimus, tamen longo morbo laborauerit, non est mirum extenuatam admodum esse faciem. Proinde Hippo. inquit, si in principio morbi (significat vero hoc loco principium, tres primos dies, non insultum primum, aut crudelitatis tempus, quanquam tres hæc principij acceptiones apud illū sunt) talis facies fuerit. His diffinitis, vt scilicet nō sit ob diurnitatem, neq; ob causam manifestā, scire licet esse mortale signum. Sed quæ est alia ratio addēdi firmitudinem præfagiorum? considerare alia signa, scilicet alia omnia, præter id de quod disputamus. Nam quanquam Hippo. dicat, alia signa quæ sunt in toto vultu, & corpore, & oculis, tamen eorū nomine debes intelligere vrinā, pulsus, et si quæ sunt alia: pereat qui Hippo. oracula perstrinxerit. Huic regulæ, quæ docet præsa-

præsa-

præſagire conſideratis omnibus ſignis, tãtum
 ego tribuo, vt nullam aliam rationem eſſe pu
 tem, vere præſagiendi: nam quanquã verũ eſt
 (id q; ita cõcedo) non tam eſſe conſiderãdam
 ſignorum multitudinem, quã vires: eſſe q; cõ
 ferenda bona malis: ac præſtare nonnunquã
 vnum pluribus: quod Hippo. ipſe ad finem li
 bri huius docebit, & ego huc transferre non
 grauior, vt pote ad artem hanc neceſſarium: ta
 men nullum puto ſignum tam pernicioſum
 eſſe, vt ſolum, reuentibus alijs omnibus, ad
 modum firmũ ſignum mortis eſſe poſſit: ſed
 cuius oportet aliqua alia atteſtari, aut ſaltem
 non aduerſari. Neq; vero quoduis ſignũ aliq
 cuiq; atteſtari, parẽ fidem habet, ſed quedam
 quibusdam atteſtantiã addunt, & aduerſantiã
 detrahunt multam fidem. Haſ ego ſyndro
 mes ſoleo mihi conſiderare, quas fortãſſe ali
 quãdo, ſi ita Deo placet, alijs etiam ſcribam.
 Gal. pulſum bis deficientem tantum periculi
 indicare dicit, vt nullum viderit liberatum:
 ego nõ ſemeliam, ſed bis (ſi rectè memini) vi
 di hunc pulſum nihil perterritus: & qui ita la
 borabãt miſſo copioſe ſanguine liberati ſunt.
 Sed cur non terrerer, oportet audias: erãt vri
 nã non malã, vultus à ſano non valde diuer
 ſus, color optimus, mēs ſana, habebãt ſe opti
 mē ad oblata, reſpiratio non erat difficilis:

C

quia

quî fieri poterat , vt causa quæpiam grauissi-
ma nihil dictorū in deterius mutaret ? Certè
intellexi eum pulsum fallacem esse, non qua-
lis ea differentia soleret. verum hæc aliquādo
Deo volente sumus persecuturi, nūc præsen-
tem locum enarremus. Videntes in ægrotan-
te faciem præscriptam , attendere iubet alia
signa bis: in primis verbis dicens , alijs signis
scrutari, & in vltimis dicens, alia signa consi-
derare: atq; ad duos vsus: primum ad honorē
medici, secundum ad firmitudinem præ-
sagij. In verbis vltimis id iubet ad firmitudinē præ-
sagij, in primis ad honorem medici. Quo pa-
cto faciat ad firmitudinē, dictum iam est: quo
pacto ad honorem, iam dicam. Cum primum
conspicito ægroto faciem hanc contemplatur
medicus, primis duoduo diebus debet curare
vt intelligat an ex causa aliqua procatartica
procedat: quod si per se se potest intelligere,
magnum honorem consequetur, cēsebiturq;
optimè nosse affectum, dicens ægroto, vigila-
sti, aut famem sustinuisti, ante quam ex illo in-
terrogando aliquid audierit. Si id non potest,
interrogat: potest vero id non rarò facere per
alia signa , argumēto sumpto ab eo principio
quod accepimus, de consensu signorum, hac
ratione. Hic habet faciem lethalem, tamen re-
liqua omnia signa indicant affectionem non
esse

esse lethalem: ergo ex causa procatartica est. Ut si fingas homini esse dictam faciem, tamé pulsum mediocriter forté. dices, cum hæc facies lethalis signi habet vim, debilitatem calidi innati significat, sed debilitatem calidi innati non esse huic homini fortis pulsus euidé ter indicat, ergo ex causa procatartica fiet. Dic ergo ægroto, vigilasti: si concedit, mirabitur: si negat, adde alias causas cum disiunctione: quancumq; fateatur, laudabit te. Frequenter primo verbo annuet, rarò non annuet secundo, aut tertio, cum causæ omnes perpauca sint. Igitur rursus resumentes enarremus Hippo. verba: nam hic autor rarò non exigit primam & secundam manum, tam multa sententia breuissimis dictionibus complectitur. Si (inquit) in principio morbi (idest primis diebus aut ante tertiū) facies talis sit. Duplici de causa dicit in principio morbi: & vt addat vim prælagio, quia tantò maius malum est in principio fieri talem faciem, quã pluribus diebus, quantò magis admirandū: & quia si elapsum est principium, non oportet interrogare causam procatarticam, sed per te ipsum scire: nam vt statim dicet, iudicatur hæc per diē & noctem: & nondū possibile sit alijs signis scrutari. Nam si per alia signa possis intelligere, id tentandū est: fuerit enim tibi & arti ho-

COMMENTARIA

norificentius. Interrogare oportet, num vigi-
 lauerit homo, an alius resoluta ad modū fue-
 rit, aut prematur fame: adde tu, aut alia causa
 procatartica quę id poterit efficere, antecesserit: si quid horū confiteatur, minus graue esse
 existimare. Non inquit non est graue, sed est
 minus graue. Iudicantur talia per diem & no-
 ctem, si ob has tales causas facies talis sit. Iudi-
 cantur id est cognoscuntur, aut etiam soluun-
 tur: nam non aliter cognoscuntur quam quod
 sedari incipiunt, hæc signa intra diem & no-
 ctem. Nam mala quę ex solis causis procatar-
 ticas fiunt, intra viginti quatuor horas solent
 conualescere, vt diarię febres: nisi tamē cau-
 sę procatartice eum in corpore apparatus in-
 uenerint, vt internę causę cum illis conspi-
 rauerint: nam potest apparere dicta facies &
 non refici intra diem & noctem, quanquā vi-
 gilauerit homo, quod præter hanc externam,
 interna quoq; causa sit. Itaq; erit hæc ratio ar-
 gumentandi: sedantur symptomata hæc intra
 diem & noctem, ergo procatartica causa ante-
 cesserat: non hæc, non sedantur, ergo nō præ-
 celsit. Si autem nihil horum dixerit, neq; præ-
 dicto tempore sedetur, scire oportet hoc si-
 gnum mortale esse. Adhibitis distinctionib⁹
 dictis, inquit id signum esse mortale. Signum
 mortale appellatur, nō cum quo omnes mo-
 riuntur,

riuntur, sed cum quo multi: ut admodum mortale, cum quo perpauca non moriuntur. Si autem antiquiori iam morbo vel tertiano hæc facies sit, de ijs interrogare oportet, de quibus antea monui. Alia quoque signa considerare in morbo tertiano, aut antiquiori oportet. Interrogare de quibus antea monui, id est, an vigila uerit, aut alius resoluta sit, aut prematur fame. Sed dices, quorsum in morbo iam tertiano aut antiquiori interrogare hæc? nam per me possum id intelligere, cum iudicentur intra diem & noctem? Intellige posse esse morbi diem quintum, & extenuationis faciei secundum (non enim necessario fit à principio) aut quintum morbi & extenuationis. Si illud est, conferet interrogatio ad intelligendum, an sit ex causa euidenti quæ morbo superuenerit, an ex morbi vi: si secundum, ad intelligendum an ex solo morbo, an accedente causa procatartica: nam neque ita erit tam graue periculum, quam si nulla externa causa internam iuuisset. Est etiam alius sensus verus, & quem etiam probabo. Oportet inuestigare ea de quibus prius loquebar, cum dicerem, alia signa considerare: id est cum uideris elapsam tertium diem, & symptomata non cessasse, cense esse lethale: tamen ob maiorem firmitudinem, alia quoque signa considera: addit, quæ sunt in tota facie, &

COMMENTARIA

corpore, & oculis. Hinc intelligunt quidam, Hippo. iubere adiungere ea solum signa, quæ in oculis aut vultu sunt, scilicet quæ sequenti cap. scribet: tamē res non habet ita, sed omnia alia signa oportet adiungere. Dixit verò quæ in tota facie & corpore & oculis, vt produceret exēpla, quæ non oportet referri omnia, sed præcipua: capiuntur vero ex oculis signa optima, de quibus statim dicit. Accedit quòd horum mentione facit trāsgressionem ad sequens caput. Sed quo modo cū differuerit, ac modo differat de signis faciei, dicit alia signa considerare in tota facie? An quia quamquam pessima signa in facie commemorauit, non tamen commemorauit omnia?

Si enim lucem effugiunt, vel lachryment nolentes, vel peruertantur. l. alter altero minor fiat, aut alba rubra habuerint, aut venulas in ipsis liuidas aut nigras habuerint, & oculorū sordes appareāt circa pupillas, & aut sublimes l. eminentes. l. caui admodum facti. l. pupillæ squalidæ ac minime splendentes, l. color totius vultus mutatus sit, omnia hæc mala existimare oportet, & mortalia esse.

Ratione epilogistica nihil notius est, quam hæc omnia signa esse mala: nā scimus hæc
 non

non solere esse in bene valētibus, sed in egrotantibus. Verū analogisticam rationem oportet adiungamus, considerantes ex quibus rationibus hæc fieri possint. Nullus lucē fugit, nisi qui sentit ab ea lædi: id vero accidit non nullis ob causam procatarticam: ut qui è tenebris repentè erumpūt in lucem: aut sine hac: tunc q; , aut cum vitio particulari oculi ipsius, ut ob lippitudinē, aut nimiam tunicæ corneæ tenuitatem, aut malum colorem vucæ tunicæ, quæ non sit satis fusca, aut sine omni malo particulari: tunc q; , proculdubio fit ob debilitatem eius facultatis, quæ in cerebro est: nam quò debilior est facultas, eo à minùs excellenti sensibili læditur. Debilissima itaq; facultas est ea, cui lucernæ lumen est, quod alijs hominibus obiectus sol: quare tantò fortior est alijs intuitus acies quàm huic homini, quantum illorum intuitu, intuitus aquilæ, quæ solem sustinet. Causæ procatartice hîc nihil mali indicant, diximus antea eas esse semper præscindendas: mala particularia oculi non sunt graua, neq; mortis periculum inferunt, quare neq; illorum signa sunt lethalia, sed tamen mala: præter hæc omnia, lucem refugere lethale est: nam facultatem cerebri extremè esse languidam lethalis est dispositio: lachrymæ etiam inuoluntariæ habēt nonnunquam

COMMENTARIA

causas procatarticas : vt fumum , & vapores acres , cæpæ. Sine his , fiunt ob humidam in temperiem oculorum aut cerebri, cum succo qui incumbat in oculos: vt solet accidere coryza laborantibus, aut ob lippitudinem, aut instanti crisi per sanguinem è naribus, aut ob cauam cicatricem in palpebra inferna ad aliquè angulorum. Cum sine his fit, causa est debilitas contentricis facultatis , quæ est in oculo ipso. Nimirum facultas naturalis contentrix aut retentrix (hanc enim intelligo non aliam contentricem) retinet commoda alimenta, & excrementa etiam , quo tempore oportet retinere , scilicet quousque expultricis actio succedat: non enim vtcūq; & quocumq; tempore excrementa erumpere bonum est , sed cùm ab expultrice facultate pelluntur, retentrice non debilitata , sed cedente tantum expultrici. Cùm vis retentrix fortis est, membra habent mediocrem astrictionem & contentionem : cùm debilis, hanc deponunt, & laxa fiunt, effluuntq; excrementa etiam non dimissa. Hic etiam causæ procatarticæ indicant nihil, in temperie humida oculorum, aut cerebri, aut lippitudine, aut cicatrice palpebrarū. Malum sed non lethale , instanti crisi, infidū est, lethale aut salutare, vt alia signa attestantur. His omnibus præcis, ex debilitate con-

ten-

rentricis facultatis in oculis fieri superest, quod mortale est signum. Nam cum facultates naturales membrorum seruentur temperamento substantiæ ipsorum, & in fluxu innati calidi, quid aliud in causa sit, quã tẽperamentum illorum radicibus euertere? quod sane in oculis non admodum lethalis causa est (nõ enim est membrum princeps) sed ob viciniã cerebri est lethale signũ. Peruertere possunt oculi aliquo aliquibusue musculorũ qui oculos mouent patientibus conuulsionem (nam per hanc retrahunt oculos vt solent per volũtatem) aut patientibus paralyfim. Nam quam cũq; mẽbri peruerfionẽ potest facere musculus alicuius conuulsio, potest etiam facere resolutio cõtraria: atq; hæ passiones fieri possint, patientibus solis musculis particulari affectu, aut ob malum cerebri. Apparente vero malo in oculis antequam in alijs partibus, ob viciniã & continuitatem cum cerebro, merito reiicitur in illud malum. Musculos mouẽtes oculos sex esse, & præter eos quoddã ligamentum carneũ in oculorum radicibus, meminime dixisse in cõmentario quatti lib. de locis patientibus, vt non sit opus modo repetere. Dictarum causarum peruerfionis oculi, constat quasdam esse lethales, vt conuulsionem per inanitionẽ, per consensum cum cerebro:

COMMENTARIA

reliquas malas, et si nondū lethales. Alter oculus altero fieri minor potest, aut vno intumescente, aut altero extenuato. Alter solet intumescere quòd humore redundet, conuocata ad illum fluxione vt per hemicraniam: extenuari alter potest, aut deficiente illi alimento, aut ijs facultatibus, quæ nostra membra regunt languentibus. Quæ facultates regentes appellentur dicit Gal. 6. epidemiõn par. 5. Com. 1. sunt vero principes, eaq; quibus singulares aliæ ministrant, vt nutriens, generãs, & augens in facultatibus animæ alentis, & sentiens ac mouens in animalibus, & vis pulsans in vitalibus: hæc enim nostra mēbra seruant, & augent, & roborant: ijs vero seruiūt facultates aliæ, quarū actiones harum præcipuarū partes sunt: vt alēti, tractrix, retinens, alterans, & expultrix: pulsanti, vis dilatandi & constringendi arterias: sentiēti, sensus interni & externi. Cū hæ facultates vigent in membris, bene valent, & suam molem retinent: contrā, cum alens vis languescit, aut vis vitalis, quæ innatum robur seruat, atq; eo facultates omnes, minuuntur & arescunt. Oculum vnum videri altero minore, quod alter maior factus sit conuocata fluxione, malum est, sed non lethale: facultatū regentiū languore, aut defectu alimenti extenuari oculum, si
 id fit

id fit ob particulare malum quòd in oculo solo consistat, malum etiam est, sed nondum lethale: nam multa mēbra arescunt per singularem atrophiam citra vitæ discrimen. Oculus quoq; solet arescere nō periclitantibus: neq; id mirum, cum non sit princeps pars: tamē fit sæpe, vt alter oculus incipiat minor fieri ob facultatis regentis debilitatem, nō in eo solum oculo (nā id periculo vacaret) sed debilitatis indicio in eo incipiēte apparere. Grauius profecto foret (ne quis contrarium intelligat) ambo oculos extenuari ob debilitatem facultatum rectorum, sed solet id ab altero incipere: quia perrarū est ambo esse eodē omnino apparatu. Atrophia, etiā quæ est afflictura totū corpus, solet ab vno aut duobus membris incipere, illincq; ad alia serpere, rursusq; ad alia ab illis, vt quodq; est paratum. Oculum itaq; alium minorem fieri ob debilitatem facultatum rectorum, quæ non sit particularis, id est soli illi particulæ cōtingens, lethale est signum. Albas oculi partes fieri rubras, accidit sæpe ob causas procatarticas: vt vigilantibus, aut attentius studentibus, aut iter agentibus flante borea, aut ardente sole, aut ijs, qui potauerunt laute. Non rarò sine ijs, ob dolorem capitis, aut ob fluxionem sanguinis concitatā ad oculos, vt per ophthalmiam, aut concitatus

C O M M E N T A R I A

maxima fluxione ad cerebrum: vt cū phrenitis affligit aut imminet: ob dolorem capitis, aut inflammationem oculorum, album id rubrum fieri, malum est, sed non est lethalis affectionis signum: vt cum fit ob phrenitidem: nam ab hac affectione nūquā abest periculū: tamē multò magis lethale est cum venulæ eo loco liuidæ, aut nigræ fiunt: nam hos colores lethales esse antea indicauimus. Sordes oculorū circū pupillas, apparere cōtingit superfluis succis eo loco calore resiccatis: vt per magnas febres solent apparere circa dētes: tamē hoc minus graue est, quam si fiant, ob debilitatē facultatis nutrientis, magna alimenti parte refugiente cōcoctionem: atq; hoc, grauius fuerit siccis oculis, quam tumentibus & humidis: nam hi redundant alimento, illi habēt modicum: constat vero, vt grauius sit ex modico alimento multum refugere concoctionem, quā ex immodico: vsq; aded verè dictū à me prius est, omnia signa indigere alijs signis ad fidem, atq; insigniter quēdā quibusdā fieri firmiora. Sublimes appellat Hippo. oculos, instabiles & tremulè agitados, cōtrarium prorsum accidens ei, quod. 2. prorrhiticōn cont. II. retulit, referens illic quoq; lethalia signa in oculis, nempe immobilitatem. Fiunt ambo hæc signa, ob affectiones musculorum
oculi,

oculi, illis resolutis aut conuulsis, idq; affectione propria aut consensu cerebri, vt instante phrenitide. Immobilitas etiam fit instante cathoco, nimirum quicumq; morbus in cerebro fiat in oculis incipit apparere. Eminentes oculi fiunt nonnunquam cum causa procacartica: vt vomentibus aut ebrijs: nonnunquam sine hac, laxitate carnei ligamenti (ita appello ego, septimum musculum alij) aut concitata multa fluxione ad caput tumentibus oculis. Causi oculi qua causa fiant dictum est antea, sed quomodo eminentes & cauos oculos narrat Hippo. an possint ambo oculis accidere? Constat non posse, nam contraria sunt accidentia: sed cum Hippo. prius descripsisset pessima signa in vultu, & quæ simul in pessimo vultu solent apparere, ab ea parte qua dicit reliqua considerare quæ in corpore, & toto vultu, & oculis, incæpit narrare omnia quæ spectari debeant in oculis & vultu, quanquam nō sint lethalia omnino, & quanquam nō possint apparere simul, sed vt cognoscatur à medico, siue inueniantur simul, siue seorsum: proinde ambo contraria retulit, tumidos & cauos, ambo enim mala sunt. Cur ergo prius non retulit cū instabilibus oculis immobiles, quando ambo sunt lethalia? vno dicto aliud voluit suppleri: hæc est conditio breuiloquij.

COMMENTARIA

Pupillas squalidas & minime spléndentes, defectu aut extinçãoe spirituum animalium, qui splendidi sunt, & arefactione tunicarum, præcipue corneæ, fieri diserte docuit Gal. lib. i. de causis simp. & 10. de usu partium. Sed quorsum Hippo. cum paulo antea dixisset color totius faciei viridis, liuidus, aut niger, modo hoc idẽ repetit, dicens, color totius faciei mutatus? Per epilogũ (respondet Gal.) mihi vero videtur in principio capitis tres colores lethales solũ enumerasse, hĩc vero vbi nõ lethalia modò, sed mala etiã refert, dixisse, aut color vultus mutat: vt intelligatur etiã mutationes aliæ quæ malæ sunt, vt pallidus valde color. Vt cumq; , color totius vultus à naturali euariet, constat ex mala causa procedere: deteriori vero aut minus mala, vt est color. Addit tãdẽ, hæc omnia signa mala existimare oportet & mortalia. Sed quando ratione analogistica monstratum est singula horum signorum fieri posse ex causis quibusdam, quæ nihil fere habeant mali, & ex alijs quæ malæ sint, sed non perniciosæ, & ex alijs quæ etiã perniciosæ sint, & neq; cũ pessima sunt hæc signa, sunt equalis malitiæ, sed alijs alia deteriora, modũ prædicendi ex his, & rationem dignoscendi quantum habeant malitiæ, omnia & singula cum occurrunt, oportet audias. Primum in omnibus

bus oportet præscindere causas procatarticas: quod præceptum antea persecuti sumus: deinde oportet præscindere affectiones particulares oculorum, aut vultus: nam, nulla affectio particularis membri quod non sit ad vitam necessarium esse lethalis potest: est vero cum ambigua sunt signa, quod non facile distinctu sit, an ex particulari morbo, an ex consensu cum mēbris principalibus fiant. Tunc vehementer nos iuuabit ars, quam Gal. docet opere de locis patientibus, quod ego commentarijs profecutus iam sum. Iuuat vero nos in primis ratio morbi, in quo hæc apparent signa. nam in morbis acutis. de quibus solis se disputare Hippo. ipse testatus est, verisimile est hæc ex pessimis causis fieri: quare in pessimas reijci debent, censeri q; ita illorum malitia, nisi in contrarium, nempe ex leui aliqua causa aut particulari fieri, probabiliori ratione confirmetur. Hanc coniecturam ex morbo acuto, aut ardente febre, vt innueret, scribebat Hippocrates sæpe in aphorismorum principijs. à febre ardente habito, aut in febribus non intermittentibus. quale est illud, si à febre habito, tumore non existente in faucibus strangulatio repente superuenerit, lethale: & illud, si à febre habito collum peruertitur, & vix potest deuorare sino vll

COMMENTARIA

tumore, lethale: & illud, ex creationes in febris non intermittentibus liuidę, cruęta, fęctidę, & biliofa omnes malę & multe alię Hip. dictiones. sed quanquam morbus acutus fit, non est impossibile (quamquā sit rarū) ex leui causa tale quodpiam signum fieri. Quę ergo tunc erit ratio dignoscendi si res sit dubia? certe p̄ceptum illud vltimum, & quo omnium maximę p̄sagia confirmantur: considerare alia signa, an annuant, an renuant: maximę ea quę possint, attestantia aut repugnantia, causam signi eius, quod consideramus prodere. Erat exēplum in p̄scripta dictione: sint fordes circa pupillas, vide an oculi sint tumidi, an graciles: nam in extenuatis oculis, grauius est iudicium, quam in tumidis: causam paulo ante diximus.

Considerare autem oportet & suspensiones oculorum per somnos: si enim albi aliquid sub appareat, non commissis palpebris, non obfluxum ventris, aut medicamenti portionem, aut non sic dormire assueto, prauum signum est, & lethale admodum.

Pergit referre signa quę in facie & vultu solent apparere, insistens adhuc eidem instituto, scribēs signa omnia mala, siue ea simul, siue seorsim singula, siue illorū quędam, non omnia

omnia appareant: neq; tamen omnia refert, sed quedam licebit nobis supplere ex ijs, quæ autor alijs locis scripsit. Eandem hanc sententiam scripsit Hippo. 52. apho. 6. particulæ. quod illic dicit commissis palpebris, hic non cõmissis, ne labora: nam idem est dictu, male cõmissis aut non bene cõmissis. Satis apertè explicat Hippo. quas appellet oculorũ suspensiones, dicens, si albi aliquid appareat nõ cõmissis palpebris. Eas non bene cõmitti per somnum, conuulsio aperiētium oculos fibrarum facit, aut facultatis mouentis debilitas. Hęc per morbos acutos verisimile est ex siccitate fieri: tantam siccitatem vi morbi paucis diebus factam esse, nisi manifesta causa accedat, lethale est. Causa quæ omniũ maximè periculum tollit est ægrotātis consuetudo, si scilicet ita dormire consuevit: nam dictum paulo ante est considerandum esse in vno quoq; signo, an simile sit bene valentium, potissimũ sui: deinde & fluxus ventris qui præcesserit, aut medicamētum expurgans quod epotum sit, detrahũt partem periculi, quia sunt manifestæ causæ. Sed quorsum cum harum causarum mentionem fecerit Hip. in principio capitis dicens, interrogare oportet, an vigilaue- rit homo, an alius ei laxata sit, modo rursus facit nouam mentionē? an quia (vt iam antea

COMMENTARIA

diximus) non est totius capitis vnicus perpetuusq; sermo, vt illa interrogare illic iusserit ad dicta prius signa & ad dicenda etiam deinceps, sed est interruptus, vt ad faciē eam pessimam quam iam descripserat illic, interrogare iusserit de fluxu ventris, hīc vero ad suspensiones oculorum. Sed est quod obijcias, epotum medicamentum nō detrahēre quidquā periculo, quin potius addere: quod probabilem coniecturam faciat, ob siccitatem pati eas fibras conuulsionē: nam hāc ratione videtur ab eodem autore scriptū, cōuulsio ex heleboro lethalis est: certe epotum pharmacum probabilem coniecturam facit ex siccitate esse, tamen si coniectura siccitatis alioqui est, vt ex morbi acutie, periculū nō auget imo minuit, quāto deterius est hominē tam ardenti febre teneri, vt siccet etiā nullo pharmaco iuuante, quā iuuāte. est tamen nihilominus lethalis cōuulsio ex heleboro, nisi minima sit, qualis est profecto ea de qua loquimur, aut nisi per diē & noctem sedari incipiat. Itaq; intellige hīc quoq; suspensiones oculorum quas pharmacum antecessit, nisi completa vacuatione per diem & noctem tolli incipiant, lethales esse: non enim negauimus antea causas procatarticas posse esse principia magni mali, si cum ijs internæ conspirent, aut maximē idoneum ap

para-

paratum inuenerint. Refert itaq; Hippo. duas causas euidentēs, fluxionem ventris, & pharmacum: tu adde reliquas, quæ id possunt facere, ieiunium, vigiliam, & sollicitudinem: intel ligens nimirum ab Hippo. non esse expectanda omnia, sed suppleri debere ea, quorum ratio est eadem.

Si autem peruersa fiat, aut liuida, aut pallida palpebra. l. labrum. l. nasus cum aliquo aliorū signorum, scire oportet morti proximum esse. Lethale etiam est, labra resoluta, & pēdentia, & frigida, & alba esse reddita.

EAdem sententia scripta est quarta particula aphorismorū. 49. his verbis: in febre non intermittente, si labrum. l. palpebra. l. supercilium. l. oculus. l. nasus peruertatur. l. nō videat. l. non audiat iam debili existenti corpore, mors proxima est. Quod in febre nō intermittēte dixit hic tacuit, quia præfatus erat, sermonē esse de morbis acutis, supercilij non meminit hic, sed labri, palpebræ, & nasi, sed eadem est ratio. nimirū fiunt omnes hæ peruersiones eisdē causis quibus oculi peruertuntur, & eisdem distinctionibus cognoscuntur esse lethales, & proxime mortis signa. liuidæ aut pallidæ palpebræ fieri solent extinctione calidi innati. Sed cur enumeratis his signis,

COMMENTARIA

addit cum aliquo aliorum signorum. an hæc sunt debiliora & minoris fidei quã prius enumerata? non certè. sed vt innuat quod ego docui, nunquã negligendam esse aliorum signorum inspectionem. Labia pendètia & resoluta & frigida & alba manifeste indicant debilitatem facultatis mouentis, & extinctionem calidi innati.

CAPVT. III.

Cubantem oportet deprehendi ægrum à medico, in latus dextrum aut sinistrum, & brachia, ceruicem, & crura paululum redacta habentem, & totum corpus molliter constitutum: ita enim plurimi bene Valentium cubant, decubitus vero similes bene Valentium optimi sunt. Supinũ vero iacere, & brachia, & ceruicem, & crura exprorecta habentem, minus bonum. Si vero decliuis fiat, ac delabatur à lecto in pedes, grauius est.

Post signa vultus, omniũ primò animaduertuntur, & conspicua sunt signa ex decubitu: proinde obseruans ordinem quem incepit à facillimis, hoc loco de decubitu disputat. Describit, vt superiori capite fecit, primò optimum decubitum, deinde malum & pessimum:

simum: id quod docet primum epilogistica ratione, deinde & analogistica. Optimus ergo decubitus est, in latus alterum brachijs, ceruice, & cruribus, paululū redactis, & toto corpore molliter constituto: quod ratio epilogistica indicat: ita enim cubare solent plerique bene valentium. Sed & ratione analogistica optimum decubitus huiusmodi esse, iam ostendam. Dicitur corpus molliter constitutum, non quod omnino cessante facultate collocatum est, sed quod habet figurā mediocrē, & quā Gal. vocat indolētem, per quam facultas operatur quidem, sed non laborat, quia per eam nulli muscoli distenti sunt. Potest corpus trifariam quiescere: primò facultate nullatenus operante: ut cum corpus ita iacet, ut inanima solent corpora: ut si quis corpus suum ita dimittat, ut illud labatur pondere, ac deinde in thoracem aut dorsum decumbat, prorectis brachijs & cruribus: secundo, facultate continente corpus, aut membrum quodpiam in figura aliqua laboriosa: ut cum stat rectum corpus, aut ego brachium eleuatum & exporrectum volo continere in quiete: quo modo non minus laborat facultas quā per motum, imo vero multò plus: quia multiplices muscoli laborant. Nimirum cum mouetur membrum, alternatè laborant & cessant muscoli adducen

COMMENTARIA

res & abducentes: cūm quiescit, vtriq; sunt distenti, & laborāt simul: proinde talem quietē soleo ego duplicē motū appellare. Aliæ quietes sunt per quas operatur facultas sed mediocriter, quia medias figuras habent musculi, non extremas: vt cūm extenta vehementer aut vehementer contracta sunt membra: in vtrisq; enim harum figuris laborāt membra, & defatigātur cūm extēta sunt, quia per vim continentur musculi in ea tentione, contrahi enim amant natura, ergo extētis membris labor accedet, sed & valde contractis: nam fieri nō potest, vt musculi valde cōtracti sint, quin oppositi sint valde intenti: ergo cubare in alterum latus optimū est, nam hic decubitus seruetur facultatis mouentis opera: cū enim hęc tollitur, in dorsum aut thoracem corpus vertitur, quod corpora demortua indicant. Igitur dormiunt homines cum bene valent non sedentes aut stantes, hæ enim figuræ esse^r maioris laboris, quam vt somnus, qui requies facultatis est, posset conciliari. Neq; vero dormiunt proni aut supini nisi debiles admodū sint: non enim per somnum omnino feriatur facultas animalis, neq; somnus integra actionum priuatio est, sed requies id est remissio actionum. Itaq; signum optimum est, facultatem non destitisse ab ea figura, quam cum sa-

nus homo esset, retinebat. Sed in vtrum latus melius est cubare, in dextrum, an in sinistrū? Hippo, enim non distinguit? Ego quidem dixerim in latus consuetum: nam signa conferri debent cum ijs quæ in eodem homine erant cum valeret. Quòd si nulla homini certa de hac re consuetudo sit, melius est ægrum cubare versus anteriorem cubilis partē, quodcūq; latus eò vergat: nam in contrariū cubare non potest, nisi aut ob mœstitiam animi, quæ malo corporis solet attestari, aut ob deliriū, aut quia lucem refugit, aut tale quidpiam quod bonum non sit: nam sani homines solent verti, quā eos alij homines alloquūtur. Non hoc tantum disputant hīc vulgares commentatores, sed etiam an hic decubitus bonus vt causa sit, & qui decubitus sit bene valentibus utilior. Profectò hoc non magis facit ad prædictiones, quam disputare, vt faciunt, an possint alia animantia cubare vt homo: mihi certum est, nullibi præter rē loqui. Brachia etiā, & ceruicem, & crura mediocriter contracta, optimum signum est, nam sani ita habēt: quia figura hæc est indolens & facilis: ægros vero ita habere optimū est, & quia sani ita habent, & quia indicio euidenti est, nullam esse in fibris laxitatem, vt cūm exporrecta sunt membra: neq; conuulsionē, vt cūm valde cōtracta

COMMENTARIA

sunt. Itaq; descriptus ab Hippo. optimus decubitus est: vt supinum iacere, & brachia, ceruicem, & crura exporrecta contrarijs de causis, malum est: nam facultatis dissolutionem significat. Intelligi vero hîc debet quod antea monuimus, exclusis causis procatarticis, & exclusis his affectibus qui cum decubitu soleant facere: nam si quis supinus cubet dimissis artibus, quia ita solet cubare, aut quia admodû ignauus est, aut quia est ebrius, aut quia impudens & medicum contemnit, aut etiam ob pleuritidem aliquam, quæ attingat utrûq; latus, aut ob tubercula quæ in aliquod laterum cubare prohibeant, non debet supinus decubitus debilitati imputari: verum his exceptis, & alijs, si quæ talia sunt, malus est is decubitus, sed deterior ac periculi plus habens labi in pedes: quia corpus pōdere agi facultate non repugnante, apertius indicat. Sed roges, cur Hippo. non dixit egrum in alterum latus cubare optimû est, vt dixerat optimus vultus est similis bene valentium: ac non potius cubantem deprehendi egrum à medico in alterum latus? aut cur non etiam antea dixerat, hoc vultu egrum à medico deprehendi? Gal. respondet, quia hîc non requirit Hip. ab ægrotate vt ita cubet semper, sed vt cōuertatur in latus cū medicus ingreditur: hoc enim

roboris

roboris est, contra facere aut impudentis aut debilitatis. Ego tamen hęc enarrationem non possum probare, nam constat Hip. in principio huius capituli describere optimum decubitus: constat q̄; non minus, melius esse multo & maioris roboris, & decubitus bene valentium similis, eum decubitus retinere etiam absente medico, cum q̄; id incaute fit, quam accedente medico conuerti, id q̄; studio quodam, atq; ob pudorem: deterius multo est, nō posse ægrotantem conuerti ad medicum accedere, quā id facere aliō qui iacētem supinum: sed nō statim si illud est deterius, hoc est optimum. Neq; vero possis dicere, ad eō bonū est in latus cubare etiam absente medico, vt non possis id à laborante morbo acuto requirere. Certē quotidie occurrūt tales decubitus per morbos etiā acutissimos: proinde ego aliter intelligo Hip. verba: ad eō vt mihi videatur Gal. sensum in contrariū omnino trāstulisse: nam inquit, oportet ægrum deprehēdi à medico ita decubantem, deprehēdi (inquā) id est præoccupari incautū (hoc enim significat verbū καταλαμβάνειν) eo decubitu quo erat, quōd medicus videat: non vt conuertatur modo, sed vt iaceret. Ita haud obscure innuit Hip. ad hunc decubitus, quem optimum vocat, non satis esse conuerti ægrotantē ad accedentem

COMMENTARIA

dentem medicum, sed ita etiam decumbere cum is accedit. De vultu, aut oculis, non erat quod ita loqueretur, cum ea non mutantur pro libito, sed eadem sint, accedat aut non accedat medicus. Rursum rogat Gal. cur supinum decubitum porrectis cruribus ceruice & brachijs vocat ~~minus~~ ^{minus} bonum, cum ne bonus quidem sit sed malus? aut cur si malus hic decubitus non est, pronum per quem labuntur ægri in pedes cōferens cum hoc, dicit maiori cum periculo esse? nam videtur innuere hunc quoq; esse cum periculo: at bonus decubitus non sit cum periculo. Hic quoq; respondet Gal. quod ego minus probo: quoniam (inquit) decubitus hic supinus nō semper est malus, sed nonnunquā etiā bonus: cum scilicet est consuetus. Cum ^{ergo} ergo reliqua omnia signa quantūuis mortalia nō appellauit minus bona, aut non bona, nequaquā addens significatiora verba: quod enim est tam disparatum, quod nō indigeat istis distinctionibus? Dicēs certē secūdum decubitū minus bonū, tertium magis periculosum, fieri non potest, quin improprietatem sermonis admiserit: fecit tamē consulto, quia nō potest excogitari alia ratio conferēdi eum decubitū cum vtroq; , antecedente inquā & cōsequente: cum ille sit optimus, & hic pessimus. Hip. vero nullibi mihi videtur

videtur studuisse ad eò eloquētiæ, aut proprietati vocū, quā breuitati, excogitans voces aut phrasas quæ multa insinuent, & varia respiciant: sed hic non licet amplius morari.

Si autē inueniatur pedes nudos habens, cū non sint admodum calidi, & manus, & ceruicem, & crura inæqualiter dispersa, & nuda, malum: conturbationem enim significat.

Illud verbum (inueniatur) nobis declarat, quomodo Hip. antea etiā dixerit, cubantē oportet deprehēdi à medico ægrotantē in la tus dextrū: nam eodē nūc dicit, si inueniatur æger à medico nudos habēs pedes. Cōstat vero, vt inueniri nudis pedib⁹, est nudos habere, cū medicus accedit, haudquaquā tunc nudare: vt excutiāt ægrotātes vestes, & artus nudent, facit nonnūquā prauus hominis mos & mollities, quod nō est malū signū: nam quò signa habētur mala, monuimus prius excludēdas esse euidentēs causas: verū citra has, ardor magnus totius corporis facit, vt nudētur crura & brachia, quod certè lethale non est: nam multus calor in vniuersum corpus veluti effusus nō est lethalis dispositio, per febres siquidem diatrias accidit: extra hanc causam, quam Hippo. ipse excludit, dicens, cum non sint admodū calidi, nulla excogitari potest, quæ nō
 fit

COMMENTARIA

fit grauis: nam quæ alia fit, quam quòd ægro-
tans maximi caloris sensu artus nudat? qui ca-
lor cum non sentiatur in externis, fit in inter-
nis membris: aut ob conturbationem maxi-
mam & anxietatem, quæ nisi critica contur-
batio sit (nam quæ talis est indifferens est si-
gnum, & excludenda est cum causis evidenti-
bus, aut internis, sed leuibus) ex maligna suc-
corû qui morbû faciunt natura ortum habet.

Mortale autem & hiantē dormire semper.

Dvo potest significare hæc dictio: primû,
mortale est eum qui hiet ore, dormire
semper: secundû, mortale est, egrotantē sem-
per dū dormit hiare os apertû. Certè vterq;
sensus est verus: nam per morbos acutos dor-
mire, vt non possint excitari, lethale etsi non
hient, ne dum si hient simul, & semper dor-
miant. Verû Hip. nequaquã de somno nimio
disputat, neq; hoc voluit significare (quor-
sum enim id diceret modo disputans de decu-
bitus speciebus) sed inquit habere egrotantes
apertum os dum dormiunt, esse lethale. Id ve-
rò scripsit in hoc capite, quia modus quo os
inter dormiendum compositum est, ad formã
decubitus quadam ratione pertinet. Sed vt
mortale putes signum, vide ne nascatur ex ló-
ga hominis cõsuetudine, aut ignauia, aut etiã

ex obstructione partium nasi: vt per grauedinem magnā aut per polypum: nam extra hęc omnia, aut nimia debilitas facultatis mouentis musculos qui os claudunt, aut vrgentissimus internarum partium ardor, cui vię respirationis consuetę satis non sint, in causa est: vtraq; vero harum per morbos acutos pessima est.

Et crura supine decumbentis redacta esse vehementer, & abducta.

INtellige hoc quoq; esse mortale: innuit Gal. in aliquibus codicibus legi, non διαπεπλεγμνα, id est abducta, sed περιπεπλεγμνα id est, circumducta, aut circumplexa: vt cunq; figura est lethalis: nam crura adducta ad nates abductis genibus, aut implexis cruribus ipsis, figura est turpis simul & laboriosa: quare nulli homini consueta: aut ergo ea fit volente homine, aut nolente. si volente, delirium indicat: nam magno cum labore figuram turpem comparare, maximē cum debilis sit, quod supinus decubitus declarat, sani hominis non esse non sanus iuret Orestes: si inuito fit homine, conuulsio est in causa: nam est contractio membrorum inuoluntaria: ambo hęc per morbos acutos lesionis magne cerebri notę sunt.

COMMENTARIA

In Ventrem cubare, cui non est consuetum cum bene valeret ita dormire, desipientiam significat. l. dolorem locorum quæ circa Ventrem sunt.

MAlum est cubare in ventrē homini in solito (nam consuetudinē cum alijs omnibus causis manifestis excludendam esse, sepe iam diximus) siue venter significet hīc ventriculum cum intestinis, siue etiam thoracē, vt apud ipsummet, Hippo. libello de vlceribus, & aphorismorum 20. 6. particulæ: vbi ventrem vocat omne cauum quod magnū sit in nostris corporibus: cuiusmodi cauum thoracis, & vētriculi, ac intestinorum, vteri & vesicę: vtcunq; nomen hic accipiatur, decubitus erit idem, pronus, scilicet dicto nuper cōtrarius. Est vero malus, quia deliriū indicat, nisi dolor aliquis in parte aliqua dictarum, aut earum, quæ dictas circūstant ad eum decubitū impellat: impellit vero talis dolor, quia compressa particula quæ dolet, melius tolerari possunt dolores: nimirū doloris causa aut cōpressionē repellitur, aut calore discutitur.

Velle autem residere agrotantē in morbi vigore, malum quidem in omnibus morbis acutis, pessimum autem in perineumoniacis.

Velle

Velle ægrū residere in lecto, ob infaniam
 aut inquietudinē fieri potest, aut ob dif-
 ficultatē respirationis, quæ orthopnœa voca-
 tur: hæc aut ob ingens incendium, aut ob an-
 gustiam viarū, aut ambo hæc: nam multò faci-
 lius trahitur emittiturq; spiritus erecto tho-
 race, quā iacente homine: quia partes nō se se
 cōprimunt. Constat has omnes causas malas
 esse in morbis acutis, in quibus facultas respi-
 rationis magnam vim habet ad salutem, vt di-
 cet author statim. Sed in morbi acuti vigore
 non est deterius signum, quā in principio, aut
 in incremento, imo vero multò minus malū:
 nā si id symptoma antequā morbus consistat
 & vigeat accidit, quacumq; è causa fiat, quid
 expectes per morbi vigorē euenturū? Quor-
 sum ergo quasi malitiā signi augēs, dicit Hip.
 velle residere egrotantē in morbi vigore? Cer-
 tē (quantū ego intelligo) illud in morbi vigo-
 re per pleonasmum dicitur: nō quòd in mor-
 bi vigore id sit graui⁹, sed quod tūc solū fiat:
 nam quod Gal. in huius particulæ enarratio-
 nem dicit, plane est falsum. Orthopnœa (in-
 quit) fit ob anxietatem & inquietudinem: per
 morbi vigorē maximè optat facultas quiesce-
 re, quia maximè laborat, cum ergo maximè
 quietem optat, inquietudo non potest non
 esse deterior, quam cum quietem non adedò

COMMENTARIA

optat. verum falso accipit, facultate quietem optare per morbi vigore: nam quis nescit solere eam eo tempore totum corpus inquiete huc & illuc mouere: quod si quietem optare dicis, quia quiete indiget, non satis proprie loqueris: nam multo aliud est facultatem optare quietem, quam indigere quiete. Quod si id quadam ratione idem esse dicas, quia res natura constantes id appetunt, quo indigent, vires signi male colligis: nam ad perpendendam malitiam quæ rei alicui ut causa inest, considerare oportet, id quo indigeat facultas: sed ad malitiam signi, non quo indigeat, sed quid soleat facere. Ut vigilia nocturna mala causa est, quia facultas indiget nocturno somno: est etiam malum signum, quia solent homines per noctem dormire: quis ergo est, qui ignoret solere homines in morbi vigore inquietudine laborare? Non itaque eo tempore deterius signum est, sed illud in vigore per pleonasmum dicitur: nam perrarum sit tantam anxietatem, aut tantum ardorem, non dum consistente morbo esse. Multa profecto dicta sunt de signis ab Hippo. in aphorismis, quæ per pleonasmum dicta esse Gal. affirmat, ut quod. 48. & 50. quartæ particulæ & multis alijs. Sed, ut hoc in omni alio acuto morbo malum sit, cur in peripneumonia, id est pulmonis inflammatione sit pessi-

pessimum? nam videtur perineumoniæ proprium accidens orthopnœa, at vero accidens quod proprium est morbo, neq; mortē neq; salutem significat, sed morbi speciem declarat: itaq; non facit ad prognosticā, sed ad diagnosticam. Accedit, quòd orthopnœam esse in pulmonia nihil habet miri, nā ita solet: sed per alios morbos mirādum magis est. Si ergo verè diximus signum quo plus habet admirationis, eò habere plus fidei, certè orthopnœa in pulmonia minus grauis est, quā in alijs acutis morbis. Quid alij hoc loco respōdeant nō curo, quid ego verūm esse putem, iam dicam. Orthopnœa nō est perineumoniæ proprium symptoma, sed superueniens: nō enim à principio absidet morbo, sed superuenit cum in grauescit: non itaq; est, quod nō significet malum, sed si eādē omnino de causā, & æque mala orthopnœa laboraret aliquis, extra pulmoniam non esset minus graue, imò vero grauius quam in pulmonia: quia plus haberet admirationis. Sed grauiores causæ sunt quæ id faciūt per perineumoniam (nempe ardor magnus cum obstructione viarum) quā per alios morbos. Hæ enim sæpe sunt solus ardor, aut inquietudo, quæ in vigore ardentis febris nō adeò terrent. Neq; si ex pessimis causis aliquādo fieri posse extra pulmoniam concedamus,

COMMENTARIA

vnquam tamen tam euidenter eas pessimas causas cognoscemus, quam in illa. Itaq; dictū est, pessimū id esse in pulmonia, nō quòd hic affectus pessimis causis malitiam addat, sed quòd pessimas causas esse apertius declarat: vt illud, facies extenuata pessima in morbis acutis, quia acutus morbus pessimarum causarum facit coniecturam. Gal. certè hanc difficultatem effugit, commutans in cōmentatione verba: sed præstasset declarare, aut si corruptum codicem putabat, id etiā monere, quā dissimulanter præterire.

CAPVT. IIII.

DEntibus stridere in febris, quibus nō est consuetum à pueritia, furibū dum & mortale. Verūm oportet prædicere periculū ex ambobus futurum: si vero & mente cōmotus hoc faciat, admodum exitiosum iam fit.

DEntibus stridere ob consuetudinem, quā homo à pueritia habeat, qualis est quibusdam ob debilitatem musculorum qui maxillam circunducunt, qui à dissectoribus masticatorij appellantur, aut ob vitiosos mores, aut per frigus vehemens, aut per rigores, minimè est mortale: sed hæc omnia in causis euidenti-

dentibus sunt, his exceptis, in febris perpetuis furoris & mortis timorē facit: quod etiā com. 2. prorrheticorum his verbis dixit. Dentium stridor perniciosus, quibus nō est sanitatis tempore consuetus: neq; certē solūm cū consuetum est à pueritia tollit periculum, sed & cum ex aliquo tēpore: quanquā multo magis cum à pueritia: quia quanto antiquior consuetudo est aliquid faciendi, tantō minus mali id significare potest. Est furor (quod *μανία* græci vocant) pessimum dementiæ genus. Stridor ergo dentium fit, musculis qui maxillam mouent conuulsuos motus patientibus, aut facultate mouēte admodum debilitata: quod cunq; horum sit, per morbos acutos multum pati cerebrum suspicionem facit: magnæ cerebri læsioni dementiam succedere verisimile est, cū sit demētia facultatis, quæ in cerebro viget, actio læsa: læsione, aliòqui magna, & membri principis, plurimū aucta, mortem fieri constat. Meritō ergo furor & morstimentur, magis autem succedere potest mania stridori, qui cum magno dentium sonitu fit, quam qui cum exiguo: hic enim fieri potest ob debilitatem, quæ fortasse sine demētia afferet mortem. l. saltem sine mania: Ille ob motus conuulsuos, qui fiunt malignis fuliginibus, quales ex atra bile sunt, occurrenti-

COMMENTARIA

bus neruis in medio ascensu ad caput: verum
 (inquit) prædicere periculum oportet ex am-
 bobus futurum. Illud ex ambobus, nõ potest
 referre priora, nulla enim duo præcesserunt,
 quæ referrentur, nam furor & mors nõ refe-
 runtur: ridiculũ enim si diceret, oportet præ-
 dicere periculum futurũ ex morte, sed refert
 priora & posteriora, scilicet sunt qui solũ stri-
 dent dentibus per febres, sunt qui nõ solum
 strident sed etiam insaniunt: in vtrisq; opor-
 tet prædicere futurum periculum mortis. De
 primis scripsit in principio capitis: de secũdis
 in fine, dicens: si verò & mente cõmotus hoc
 faciat, admodũ exitiosum iam est. Sed dices,
 videretur multò leuius esse stridere dentibus
 cum delirio, quã sine delirio: quia qui delirat
 potest stridere ob solam insaniam, sine debili-
 tate mouentis facultatis, atq; nulla imminẽte
 conuulsione, sed vt potest quiduis aliud age-
 re: tamen sine delirio non possit fieri sine pel-
 sima causa. Neq; possis dicere exitiosum esse,
 quia deliriũ ipsum per hos morbos malum
 est: nam cum deliriũ & stridor sint in hac di-
 ctione nomina signorum, causam aliam gra-
 uem oportet innuant. Sed, vt res hæc habeat
 audi: potest aliquis stridere dentibus, & deli-
 rare, stridore antecedente deliriũ, aut non an-
 tecedente: si stridor non antecedit, sed simul
cum

cum delirio fit aut succedit, minus graue est: si vero stridori superuenit delirium, constat id crescente mala affectione quæ stridorē peperit, factum esse: deterius ergo iam est: nam signa quæ habentur mala, quò plus perseuerāt, eo grauiora sunt: quia causæ ex qua fiunt, magis attestantur: vsq; ad eò vt debeat medicus prudens nullis ex signis leuiter prædicere, sed cum iam perseuerāt: ergo si duo ad sint ægrotātes, alter strideat dentibus in febre acuta nōdum delirans, alter striduerit priùs dies aliquot, sed iam deliret, cōstat hunc vicinum magis esse morti & grauius affectū: nam quod illi timēdum est, nēpe infania, huic iam adest. De his itaq; in quibus stridor deliriū præcessit, verba vltima capituli intelligi, declarat illa particula, iam, & verbum, fit: nam quid aliud significat, deterius iam fit, quam hunc leuiori morbo laborasse, cum scilicet strideret tantū, iam vero fieri periculosum magis, cum ex stridore delirat? Dices, rursus videtur, qui stridens delirare inceptit, nō posse cessare ab stridore, sed necessario stridere dum delirat: nam cū affectio crescat, qua ratione cesset symptoma? quare frustra Hippo. dicit, si commotus mente strideat, sed deberet dicere, si vero is qui stridebat cōmotus mente iam sit. Certè quāquam verisimile sit, eum qui stridere cœ-

COMMENTARIA

pit, succedente delirio non cessare ab stridore (quia siue debilitas facultatis id faciebat, siue incipiens conuulsio, affectio videtur crescere) tamen dignum est cōsideratione, vt scilicet cum quis stridens mouetur mēte, possit quiescēs ab stridore delirare: mihi enim videtur id quoq; fieri posse, & cū fit non tāti periculi videtur esse signū, quā si simul & delirium & stridor duret. Nam solet mens cum mouetur, eos corporis mot⁹ qui antequā moueretur fierent, cum aliis cōmutare, aut cohibere, ob solū deliriū: vsq; adē vt nōnunquā membrum quod molliter collocatū erat, mouere incipiant delirantes tremulē, aut modo conuulsionis, idq; citra omnem causam quae facultatē mouentem, aut conuulsionem neruorum attingat, sed quia ita lubet insanientibus, vt attentione opus sit, ne nobis imponat delirium, putantibus id alia de causa fieri. Ita fit non rarō, vt membrum quod prius tremebat prae debilitate facultatis, aut conuulsio motu agitabatur, mens commota apponens (vt delirantes solent) extremos conatus, retineat violenter in quiete. Itaq; possit qui sanus mente stridebat, insanus non stridere: verum si causa stridoris erat magna, vsq; adē vt ne insana quidē mens possit ei obistere, stridebit nihilominus vt antea qui delirat, eritq; id

id minoris læsionis & cerebri peius affecti signum. De oscitatione & pãdicatione nolo hïc quidquã dicere, ne cum vulgaribus enarratoribus tempus ludam.

CAPVT. V.

VLcus autem, siue antea fieri contigerit, siue in morbo fiat, discere oportet: si enim moriturus sit homo, ante mortem liuidum & siccum erit. l. pallidum & siccum.

Non inquit discere oportet, an vulcus factum ante morbũ, an in ipso morbo: sed discere oportet an vlcus sit, & ipsum considerare, siue ante morbũ factum sit, siue in morbo: nam ex vlceribus quæ cum acutis morbis contingunt, magna capiuntur indicia salutis aut mortis, quæ ab Hippocrate lib. de vlceribus & aliis locis licebit petere. Vt in morituris, ante mortem solët apparere vlcera sicca & liuida, aut sicca & pallida. Nullatenus ergo debet medicus recusare, vt faciunt quidam negligentissimi, id totum chirurgis demandantes, detegere quotidie aut saltem tertio quôq; die vlcus, & signa omnia in illis considerare. Verum est quod obiicias, Hippocratem lib. de vlceribus dicere, siccũ sano

COMMENTARIA

vicinius est quã humidum: non ergo in vlceribus siccitas malum signum est. Certè siccitas quẽdam in vlceribus opportune accedẽs, non repẽte, neq; nimia, neq; ante tempus, sed cum cicatricis inducendæ tempus instat, bona est: nam ita agitur illorum curatione: tamẽ repente, & intẽpestiue deficere in particula vlcerata duplex illud excrementum, quod colligitur in vlceribus, sordes & saniem, malum signum est: eãdem ratione qua Hippo. ipse scilicet apho. 56. inquit, in vlceribus tumores labiorum repente euanescere, malum esse: fieri enim delirium, aut conuulsionem, scilicet rapta materia in neruos & caput: nam cum per vlcera nullæ partes adedò laborent quam nerui, quia horũ est sensus, sæpe raptis succis ex parte vlcerata in neruorum radices, cõuulsio accidit. Ita etiam si particula ipsa non solũ priuata succis, sed extenuata siccataq; sit in se ipsa, debilitatem facultatis regẽtis particulã, & debilitatẽ calidi innati significat: nõ enim nutritur. Sed cùm hac causa fit, nõ siccum tantum vlcus fit, sed siccum & liuidum, is enim color extinctione caloris fit, aut siccum & pallidum, qui color pro cõcoctione bona corruptionem succorum significat: nam fit bilescen-
te sanguine. Hi vero colores si in vlcere humido apparent, non sunt tam lethales, quia tan-
tũ

tum significant quorundam succorum redundantiam. Colorem nigrum fortasse non dixit, quia hic color non potest in ulcere fieri, nisi cum redundantia nigri excrementi, quod carbonem in parte significabit magis quam mori ob febrem: eadem ratione hic non meminit ulcerum quae circum glabra sunt, quae. 6. aph. maligna esse dixit, quia ea non minantur mortem ex febre, etsi febris adsit, sed tantum sunt disebulotica, id est difficile venientia ad cicatricem: hic vero agitur de ulcere, non ut ipsius ulceris aestimetur malitia per se, sed ut est signum febris cum qua consistit.

CAPVT. VI.

DE manuum vero lationibus, haec cognoscere oportet: qui cumque in febribus acutis. l. perineumonia. l. phrenitide, & capitis doloribus ob faciem ferunt. l. venantur frustra. l. colligunt festucas, & stamina à vestibus carpunt, & stipulas de pariete euellunt, omnes esse malas & mortales.

Lationes haec omnes malae & mortales sunt in acutis febribus, quia phrenitidem indicant: ita enim solent aegrotantes manus ferre cum delirare incipiunt, simul oculis patienti

COMMENTARIA

bus suffusionis passionē ob fluxionem in cereb-
 rebrum concitatam, aut per consensum cum
 ipso cerebro, & facultate imaginandi vitiata.
 Solet hoc in perineumonia ita accidere, &
 per inflammationē oris vetriculi, & hepatis,
 quanquā id Hip. non dicat, sed est ratio eadē.
 Itaq; per hos affectus fieri hæc phrenitidis si-
 gna, lethale: nam hæc mala in phrenitidē per-
 mutari periculosum est: vt & per omnes mor-
 bos qui cum dolore capitis affligunt pericu-
 losum est, quia euidentius signum est phreni-
 tidis, cum illud dolor capitis antecessit. Nā,
 vt inquit ipsemet Hip. si ante morbū aliqua
 parte doluerit, illic morb' firmatur. Sed qua
 ratione dicit in phrenitide esse hæc signa le-
 thalia? nā si lethalia sunt quia phrenitidis sunt
 signa, quomodo dicat in phrenitide lethalia?
 aut qua ratione ea vox in phrenitide non re-
 dūdet? Neq; vero est, vt de orthopnœa in pe-
 rineumonia dicebat: nam quanquam ortho-
 pnœa soleat perineumoniæ succedere, tamē
 non solet ei adesse à principio, sed tunc super-
 uenire cum ingrauescit. Rectè ergo dicas in
 perineumonia orthopnœa malum: tamen de
 manuum latione in phrenitide non possis ita
 dicere: nam tam longe abest, vt fiat cum phre-
 nitis ingrauescit, vt fiat in ipso principio phre-
 nitidis, aut etiam antequam phrenitis fiat, sed
 cum

cum iam iã ingruit: vsq; ad eò vt Gal. ipse cùm hoc symptoma (vt refert ipse met) pati inciperet, dixerit ad amicos, ne phrenitis me arripiat, auxilio estote: quod satis apertè indicauit, illum nondum desipere. Quo ergo pacto hoc lethale est per phrenitidẽ? Certe illud in phrenitide mihi videtur dici per pleonasmũ: vt paulo ante dixit, velle ægrum residere in morbi vigore, nõ sane quod in phrenitide insigniter sint malæ hæ lationes, sed quòd in phrenitide fieri soleant. Sed rogabis cur Hip. aliõ qui tam breuiloquus toties vtitur pleonasmõ? an est oblitus sui? non certe. Sed Hip. erat pariter eruditissimus & diligētissimus, & curabat artis medicæ fundamenta iacere: ptoinde nonnunquam scribebat obseruationes siue experimenta, nonnunquam ratione confirmatas sententias, atq; quibusdam in locis obseruationes maximè, vt in Epid. quibusdam sententias, vt in apho. tamen nunquã omnino obseruationum obliuiscatur, sed eas coniungebat cum assertionibus, vt hac ratione simul fiat ars, & artis exercitatio: quod in hoc prognostici lib. apertissimè facit: nõ solum ea signa quæ ratione lethalia esse, possit confirmari, lethalia dicens, sed ea quæ solere per morbos lethales accidere experimẽto cognouit. Cur non Hip. dixit, in morbis acutis

COMMENTARIA

particulã aliquam faciei peruerſi, lethale: ſed ſi oculus peruerſatur, aut palpebra, aut naſus, aut labium? an quia hæ particulę occurrũt peruerſæ in morbis acutis? ita nunc quoq; dicit, hæ gesticulationes in phrenitide lethales, ſimul proferens obſervationẽ: has apparere ſolitas in phrenitide: & aſſertionẽ, eſſe lethales: uſq; ad eò quod inartificioſum eſt apud Hip. maximum artificium cõtinet. Deliria hæc quibus imaginatio errat circa aſpectabilia, aut ea quæ auditu, odoratu, gultatu, aut tactu, ſentiuntur, poſſe non unquã fieri ſine læſione alicuius ſenſus ſingularis (quamquã ſæpiſſime à læſionibus ſenſuũ capit initium hoc deliriũ) demonſtratum eſt à me lib. 5. cõtro. itaq; poſteſt aliquis habere hæc ſymptomata nulla ſuffuſione conſiſtente in oculis, tamẽ ſæpius accidũt ob ſuffuſionem, fuliginibus quæ inter tunicam corneam & humorem cryſtallinum ſunt, impediẽtib; effluxum facultatis videntis, aut ingreſſum ſpecierum: nam ad reddendam huius ſententiæ cauſam indifferens eſt, ut ſentias de modo quo viſio agitur: quantum uis vulgares enarratores laborent hĩc, diſputantes de modo vidẽdi. Sed quæ ſit de hac re probabiliffima ſententia (quamquã ad inſtitutum præſens nihil faciat) ſi ſcire cupis, lege libri. 2. contro. cap. vigeſimum octauum.

Caput.

CAPVT. VII.

Spiritus autem creber laborē significat, aut inflammationem in regionibus circa septū transuersum: sed qui magnus inspiratur, & ex longo tempore, disipientiam ostendit: verū qui frigidus expiratur ex naribus & ore, mortale admodum iam fit. Bonam autem respirationē, existimare oportet valde magnam vim habere ad salutē in omnibus morbis acutis, qui cum febris sunt, & in quadraginta diebus iudicantur.

FAcit hic Hippo. quod antea, in quibusdā generibus signorū fecit. Disputat de optima respiratione, & de differentiis pessimis illius. Vtitur vero commédatione huius signi, dicens, existimare oportet, bonam respirationem magnam habere vim ad salutē: quæ cōmendatio exhortatio medicorum est, ne quādo contemnant respirationem ad prælagiendum. Meritò certè id facit in respiratione: quia hæc potest omnium optimè indicare tēperiem cordis, & vt habeat calidum innatū: constat vero hīc vitam cōsistere: potissimum vero, habet magnam vim in morbis acutis, qui sunt cum febre: nam respiratio est data à

natura

natura animantibus ad temperandum cordis ardorem, & febris ipsa est cordis ardor, ergo nullum indicium sit, quod apertius possit nobis indicare quatenus laboret cor, aut non laboret: eritque respirationem bonam esse, id est non multum diuersam à respiratione bene valentium, optimum, & ad salutem habens magnum momētum, in iis morbis, in quibus quidquid mali sit, constat statim respirationē commutaturum. Sed videtur in longis etiam febribus habere magnam vim, nam in omni febre habet. Cur ergo in acutis inquit? præterea, & in acutis qui sine febre sint, habet vim magnam, quantam enim habet in tetano? quātam in apoplexia? cur ergo dicit in acutis cum febre? Dices, de solis acutis morbis est hoc opus, proinde Hippocrates inquit, in morbis acutis: immò videtur hac ratione posse id hoc loco tacere, nam in principio operis dixerat, ita considerare oportet per morbos acutos, & in calce dicet rursus, hæc intelligo in acutis. Quorsum ergo modo dicit in acutis febribus? audi. Signa siue bona siue mala, quæ significant robur aut debilitatem facultatis naturalis (hæc sunt signa concoctionis) minorem fidem habent in morbis acutis, quia rapidus materiae coepte coqui motus potest hominem interimere, & coepta putrescere liberare:

rare: in hanc sententiam dictum est ab Hippocrate ipso, acutorum morborum non omnino sunt certæ prænunciationes, salutis aut mortis: quæ vero signa bona sunt roboris vitalis aut animalis, magis fida sunt in acutis quam in longis morbis, quia in his restat multum temporis quo robur exolui possit (maiorum huius generis non est eadem ratio) ergo respiratio cum indicet animalis facultatis robur, & cordis affectum, maius momentum habebit cum bona est in acutis febribus. Sed cur dicit in acutis cum febribus? ad excludendum (respondet Gal.) morbos acutos sine febre, ut convulsionem, choleram morbum, & apoplexiam: sed cur excludit? an proinde dicit in morbis acutis cum febre, quia quamvis in acutis sine febre habet magnam vim (id enim non potest negari) tamen in his ipsis si sunt cum febre habebit maiorē? nā nullus morbus acutus est qui numquā possit esse cum febre, etsi sunt qui aliquādo sunt sine illa, ut tetanus, cholera, & apoplexia. ergo in tetano etiā sine febre habet vim magnā ad salutē bona respiratio: tamē non tantā, quantā in tetano cum febre: proinde inquit Hip. in omni morbo acuto cum febre. Cum hæc sit satis dixisse, hinc disputat quidam enarratores. An omnis morbus acutus habeat febrem coniunctam,

COMMENTARIA

Etiam, quia Hippo. id videtur affirmare, id est de ratione victus acut. cont. 8. dicens: acuti autem sunt, quos appellabant antiqui pleuritim, perineumoniã, & phrenitim & lethargum, & caustum, & alii morbi, quicumq; his similes sunt, quorum febres omnino continue sunt: hîc vero Hippo. inquit, in morbis acutis qui cum febre sunt, quasi innuens alios esse acutos sine febribus. Gal. nunc videtur affirmare, nunc negare: ac proinde dicunt quidã, morbos proprie acutos nunquam esse sine febribus, quanquam quidam alii sunt acuti improprie, qui sine febre sunt. Certè hæc videtur mihi triuialis solutio, & labor inanis: nã quæstio hæc est de solis nominibus, & de horum vsu loquuntur inepte: nam cur tetanus qui ante quartũ iugulat aut remittit, aut cholera morbus, qui non transcendit septimum, non est proprie acutus: quid aliud est in ratione morbi acuti quam vt celeris motus sit, & præ celeritate periculosus? quid horum deest tetano aut cholera? si neutrum, cur est improprie acutus? insinuauit id Gal. Egregiam confirmationem. An non est perpendenda ratio? Quod res habet, & res ipsa cum ratione coniuncta mihi indicat, id ego affirmo, plerosq; morbos acutos esse cum febribus, iis q; continuis (nam intermittentium omne genus aut longum

longum est, aut breue, & non periculosum) tamē quosdam esse qui sine febre possunt accidere, ut apoplexiam, tetanum, choleram, & voluulum, qui tamen ipsi saepe eueniunt cum febribus perpetuis. Hippo. loco citato ex. 1. de ratione victus acut. catalogum facit morborum acutorum (non omnium) sed veluti per propositionem eorum tantum modo de quibus eo opere erat disputaturus: quod dicit, & quadraginta diebus terminantur, nihil aliud est, quā si dicat in acutis simpliciter aut ex decidentia, horum enim terminum esse. 40. antea diximus, ne intellige. 40. iudicantur, sed intra quadagesimum: nam nō de solis iis qui quadagesimum attingunt dicit, sed de omnibus qui non excedunt. Sed redeamus ad prognosticum. quæ de malæ respirationis differētis dicit Hip. nō omnia pertinent ad partē prognosticam, sed quædam illorum ad agnosticam: nam quod dicit, spiritus creber laborem significat, aut inflammationem in regionibus circa septam transuersum, sed qui magnus inspiratur ex longo tempore desipientiā ostendit, ad agnosticam pertinet: cum doceat his verbis cognoscere per signa, non euentum morbi, sed affectionem quæ in eo est. Neq; tamen hoc est extra institutum huius operis, nam in propositione & commendatione ope

ris dictum est: præsentiens enim & prædicēs, coram ægro præsentia, præterita & futura. Differentiæ malæ respirationis quàm multæ sunt, quas prosequutus est Hip. partim hîc, partim aliis in locis, maximè, per aphorismos & libros epidemiôn. Hîc de quatuor tantum differentiis disputat, quæ proprias affectiones ostendunt: hæ sunt parua & crebra, parua & rara, magna & crebra, magna & rara: ergo inquit, respiratio quæ crebra est, significat laborem, id est affectum aliquem cum insigni dolore, siue is affectus sit tumor præter naturã, siue vlcus, siue fluxio. In partibus circa septũ transversum (hoc nomine intelligi debent instrumẽta omnia respirationis, & quæ cum illis mouentur) aut significat inflammationem, id est ardorem, aut incendiũ, nam nomẽ hoc phlegmone apud Gal. significat nunc tumore præter naturam ex succo calido, nunc ex solo sanguine, nũc significat non tumorem, sed ardorem, vt sit phlegmone quod phlogosys: in qua significatione accipi debet hic nomen hoc inflammatio, græce phlegmone. Si respiratio crebra parua etiam est, dolorem significat: nam quæ dolent quacumq; de causa, plus dolēt mota quam quieta: proinde partes quæ respirando mouentur, & dolent, refugientes dolorem, detrahunt magnitudini respirationis:

nis: cumq; vsus nō decreſcat, immō vero quada-
 dam ratione creſcat cōſumptione ſpirituū,
 neceſſe eſt quod magnitudini detrahitur, ſup-
 pleri crebritate: fit ergo crebra & parua reſpi-
 ratio. At verò, videtur reſpiratio parua & cre-
 bra, non ob affectionem doloroſam ſolū fieri
 poſſe, ſed ob aliam etiam cauſam, atq; ita non
 ſignificationem hāc habere poſſe citra vllam
 diſtinctionē: nam ſi ſeptum trāſuerſum ægre
 mouetur, q̄ nerui qui in illud inſeruntur, exi-
 guam facultatē deferant (vt ſolet euenire) bra-
 chio, & cruri: cum illis reſolutio imminet, nō
 poſſit magnam reſpirationem facere. Niſi au-
 tem ſimul cum facultate mouente vsus reſpi-
 rationis minuatur (id vero nō videtur eſſe ne-
 ceſſarium) neceſſe ſit magnitudinis defectū
 crebritate rependat: quare fiet reſpiratio par-
 ua & crebra, citra affectum aliquem doloro-
 ſum. Certè ita eſt haud dubie, etſi Gal. huius
 cauſe non meminerit: nā reſpiratio ſublīmis,
 quam debilitati imputat Galenus, plerūq; eſt
 crebra & parua: & quarto epidemiōn Nico-
 ſtrati vxor dicitur habuiſſe ſpirituū paruum
 & denſum ob impotentiam. Verum quia per
 morbos acutos qui cum febre fiunt, de qui-
 bus in hoc libro agebatur, doloroſi affectus
 in thoracem ſæpe incidunt, impotentia verò
 huiusmodi rarīſimè, atq; non ob ipſos acu-

COMMENTARIA

tos morbos, sed ob alios casu ipsis accedentes, ut paralyfim; statuit Hippo. ut perpetuū quidam, crebrum spiritum significare dolorem aut incendium: crebrum scilicet cum exiguitate dolorem: cum magnitudine, incendium. Gal. verò cū in libris de dyspnœa tum etiā alibi, videtur cōtempnisse quartum & quintū libros epidemion quos tamen ego cum aliis nunc cōmentariis prosequor, & quæ ad hanc huius respirationis causam pertinēt, illic iam scripta sunt. Nūc veniamus ad reliqua. Si crebra & magna respiratio sit, vsum significat plurimū auctum: nam respiratio quæ magna est & crebra, celeris etiam est: quia eadem causa quæ magnitudinem parit, celeritatem etiā auget, antequam crebritatem. Hęc omnia per ardorem magnum fiunt: nam quæ mediocris est sola magnitudine gaudet. Eadem respiratio fit, cum est phlegmone & tumor calidus in parte interna, quæ sensu careat, ut in iecore aut pulmone: nam in ea non fit dolor: cōmutat ergo respirationē ut ardor solus. Rara respiratio si magna etiam est, delirium indicat: nam præ obliuione & alienatione mētis, cessant à respiratione, faciūt q̄; longas intermissiones: quare ardet thorax, & cum vehementer irritantur, coguntur uti magnis respirationib⁹. Sed si rara est simul & parua respiratio,

nihil

nihil aliud indicat quam extinctionē calidi innati & debilitatē virtutis. nam vtraq; differentia harū debili virtuti, & imminuto vsui familiaris est: ambe ergo copulate ambas causas ad esse euidenter indicabūt. Hanc respirationis differentiam intelligit Hip. dicens, qui frigidus expiratur de naso, nam hæc simul fiunt in spiritu cum paruus & rarus est, ob easdem, quas diximus, causas: quia scilicet calidum innatū ferè est extinctū, frigidus aer prodit: & quia facultas est debilis, expirat ore & naso: nā facultas quæ debilis est, quia nō potest satis mouere instrumenta aliqua, aut orificia aliqua satis aperire, omnia instrumenta mouet & omnia orificia aperit: proinde respirationem facit paruam, crebram, sublimem, frigidā de naso & ore: hæc enim omnia conueniunt in respiratione admodum exiliam, id est cum homo vicinus admodum mortuiam est. Sed perpendere oportet cur Hip. dicat de magna & rara spiratione, μέγα δ' αναπνεόμενον, id est cū magnus inspiratur: de vltima vero differentia, φυχρὸν δ' εκπνεόμενον, id est si frigidum expiratur. Cur hic expiratur, illic inspiratur? an incaute? non certè, sed admodum attentè. dilatatio thoracis facit inspirationem, cōstruclio expirationem: dilatationem potest dimittere qui delirat præ obluione, tamen constrictionem

COMMENTARIA

nem non potest: nam thorax dilatatus, quam
 rumuis irrepat maxima obliuio, subfidet sua
 sponte: itaq; internas quietes potest facere
 delirium longas, externas non potest. Hac de
 causa, inquit, ex multo tempore inspiratus
 aer: nam quieti internæ, quæ longa fit, inspi-
 ratio succedit, sed inquit, frigidum expira-
 tur: nam non significat corporis affectum fri-
 gus eius quod in thoracem trahitur, sed eius
 quod emittitur. Roges rursus in eo affectu,
 per quem tanta calidi extinctio est, qua cau-
 sa respirat homo? videtur enim respiratu mi-
 nime indigere, cum sit ad temperandum ca-
 lorem, attemperatio vero mediocri quodam
 frigore agatur? Respondent quidam respirate
 hos homines, non ut attereretur cor dilatatio-
 ne, sed ut expurgeretur à fuliginibus cōstrictio-
 ne: dilatationē vero agi, ut succedat constri-
 ctio: quam minimum enim possit thorax con-
 stringi, nisi prius dilataretur. Sed si hoc ve-
 rum esset, haud quaquam posset homo om-
 nino priuari respiratu ob refrigerationem: nā
 & si attemperazione non esset opus, esset ex-
 purgatione: at vero ut docet Gal. 6. de locis
 patientibus, mulieribus quæ vteri præfoca-
 tionem patiuntur accidit apnœa, quia affectus
 ille frigidus est: cōstat vero, ut mulieribus il-
 lis non sit expurgationis & fuliginum minus,
 quam

quam his quibus est spiritus frigidus parvus & rarus : ergo est minor vsus attēperationis : igitur his aliquis est attēperationis vsus , sed est tanto minor,quāto calor est minor. Nimirum flāma omnis indiget vētilatione & attēperatione:quo ea est maior,ed̄ maiori:quo minor, minori: nulla ventilatione nulla est contenta, nisi omnino sit minima:& parua etiam indiget occurſu aeris , qui sit, si non frigidus, saltem minus calidus quam ipsa flamma : vt ita ardentis flammæ (est nobis interius flāma spirituū substantia) raritas nimia & dissipatio cohibeatur. In hoc affectu parſum calidi superest, tamē non est extinctū. Roges rursus, quo modo si flāma est interius quæ attēperetur, aer inspiratus refrigeratur : nā si aer refrigeratur subiens in thoracem, certè aer nō attēperat in thorace calidū : nam quod refrigerat rem aliam non potest ab ea nō caleſieri : si quidē reciproce actiones sunt omnibus natura constantibus. Accedit quòd hæc respiratio nis differentia in malignis febribus solū accidere solet , quare videtur intellectu difficilimū, vt aer refrigeretur. Scire licet per hos affectus, quā minimū expirari ex ipſo corde , sed è pulmone id solum quo inspiratum est: nam ad cor nō venit aer, nisi motu arteriæ venalis: pulsus vero per hūc affectum etiam est mini-

COMMENTARIA

mus: is aer, qui ab ore in pulmonem trahitur, & rursus in os pellitur, non quidem refrigeratur, sed ne incalescit quidem: talis ergo emissus, cum expiratur de ore aut naso sentitur frigidus, non aliter quàm cum exsufflamus de ore frigus facim⁹, quia scilicet quieti aeris frigus nō sentimus, ut moti: sed causa qua aer inspiratus non calefit, est quod per eum affectum, totum calidum latitat in visceribus obrutum illic humoribus & fuliginibus, extrema vero sunt frigida: atque ut calidum innatum plus aut minus recurrit. id est plus aut minus extinctum iam est, ita maiores aut minores partium extremarum tenet perfrigeratio. Quibusdam solum extremus nasus, auriculae, & digiti frigent: aliis tota facies, brachia & crura tota: his qui in hoc affectu constituti iam sunt, omnes oris & nasi partes & ipsa larynx frigent: quare aer inspiratus nō calefit: ergo spiritus creber & parvus significat dolorem in partibus circa septum transversum: creber & magnus, ardorem: magnus & rarus, delirium: rarus & parvus, debilitatem facultatis cum extinctione calidi. Sed intelligi hic debet quod in aliis omnibus signis monuimus, praecipuis causis procatarticiis: nam si quis multis cibis se ingurgitauerit, ob distentionem ventriculi potest respirare paruo & crebro respiratu sine omni dolore: &

ob

ob inæstitiam accepto malo nūcio potest respirare magno & raro, citra omne delirium: hoc enim accidit omnibus qui suspirant, sed evidentes causas præscindi debere in tota hac arte perpetuum est.

CAPVT. VIII.

Sudores optimi quidē sunt in omnibus morbis acutis: quicumq; in diebus indicatorijs fiunt, & perfectē febrem sedant. Boni autem quicumq; ex toto corpore fiunt, & fecerūt hominem melius ferre morbū. Qui autem neutrū horum faciunt, non sunt vtilis. Pessimi autem frigidi, & solum circa caput facti, & faciem, & collum: hi enim cum acuta quidē febre mortem prænunciant: cum mitiori autem, morbi longitudinem: & qui toto corpore similiter, ac qui circa caput fiunt. Qui vero sunt milio similes, & solū circa cervicē fiunt pravi: qui vero destillātes & vaporosi sunt, boni. Nosse autem oportet hoc in vniuersum de sudoribus: quosdā fieri præ corporis dissolutione, quosdā præ inflammationis vehementia.

Bonā partē huius capitis præscindit Gal. quam meritò præcisam, ante illū esse ab

COMMENTARIA

Artemidori ſectatoribus refert: ego vero ma-
 lui trãſferre caput vt apud autorẽ ipſum legi-
 tur, & vt legebatur ante Gal. & Artemidorũ,
 & quantũ doctrinẽ ſingula verba contineant
 perpendere, quam cuiuſpiam enarratoris au-
 thoritate, authoris verba præterire: accepi
 enim enarrandum hoc opus, vt id Hip. ſcri-
 pſit, non vt Gal. ſcriptum voluit. Hunc ſer-
 monem in morbis acutis cum febris habe-
 ri, palam faciunt illa verba autoris, in omni-
 bus morbis acutis, dicit de ſudoribus perfe-
 ctè febrem ſedant, euacuationes omnes bifa-
 riam poſſunt eſſe bonẽ aut malẽ: vt cauſe, aut
 vt ſigna, ſed hæc diſputatio de ſignis eſt, non
 de cauſis: proinde hĩc de ſudoribus, qui bo-
 na ſigna aut mala ſunt diſputatio eſt, quãquã
 ſepe in eandẽ rem recidit quod eſt bona cau-
 ſa, & quod bonum ſignũ. In hoc genere vt &
 in alio quouis ſignorum eſt optimum & peſ-
 ſimum, ſunt q̄; inter hæc mediocria, atq; ho-
 rum quãdam bona, quãdam mala, atq; vtro-
 rumq; quãdam plus, quẽdã minus talia ſunt.
 Describit ergo Hippo. optimum, & peſſimũ,
 & mediocria, non quidẽ omnia, ſed tot tamẽ
 vt ex iis, quẽ dicũtur reliqua intelligi poſſint,
 maxime accedentibus, quæ aliis locis ab eodẽ
 autore ſcripta ſunt. Sudori poſſunt accidere
 hæc, vt calidus ſit aut frigidus, fluens ex toto
 corpo-

corpore aut ex parte, in die iudicatorio, aut alio die, aut semper fluens, idest toto morbi tempore, sedans integrè febrem, aut non integrè, aut nullatenus. Accedit præterea sudori modus exeundi, si fluit stillās, & cum vapore, aut apparent vt grana quædam milii sine vapore: horum quædam faciunt ad bonum, quædam ad malum sudorem: vt calidus reliquis paribus melior est frigidus: quia frigidus aut præ malitia succi, qui neq; calore febris acutæ calefcit, aut præ extinctione calidi innati fit: fluens etiam ex toto corpore, melior est quam ex parte: nam ex parte potest fluere ob debilitatem facultatis regentis corpus: qua causa ex facie, & ceruice fluit per eas partes expirantibus reliquiis calidi, vt cum instat aut adest syncope. Potest etiam fieri sudor ex parte quadã, quod ea in parte consistat morbus: in quam sententiam dictum est ab eodem Hippo. 38. apho. 4. qua parte corporis sudor est, ibi significat morbū. Hac causa sudor ex parte fiens non est malus, non enim malum est per podagram sudare pedes, neq; per chiragram manus: itaq; possit quamquam hic de febribus acutis est sermo, particula aliqua insigniter abundante malis succis, ea parte fieri sudor non malus: sed neq; tunc temporis sit aded bonus, quam si ex
toto

COMMENTARIA

toto corpore flueret: nam non ita totum corpus expurgetur, & causa morbi quæ antecedens vocatur, simul cum proxima. Itaq; ut cunq; fiat, reliquis paribus melius est vniuersim fluere quam ex parte. Semper fluens sudor deterior est, quam qui quodam die superuenit, nam significat maximam causæ morbū efficientis copiam. Quare dictum est ab Hip. ipso. 42. apho. 4. sudor multus calidus. l. frigidus, semper fluens, frigidus magis, calidus minus significat morbum. ~~eosum~~ qui nō semper fluunt, fieri in die decretorio, nō semper melius est, quam alio die fieri. Sed si per reliqua accidentia sudor est bonus, per diem decretorium est melior, si malus peior: nam dies decretorius addit fidem signo quod apparet, qualecumq; id sit: sed fidem addi bonis bonum, malis malum est. Sudorem omnino sedantem febrem, constat esse optimum: sedantem & si non integre, bonum tantū: nullatenus conferentem, etiam malum: nam ut euacuatio confert plus minus ve, aut non cōfert, ita est melior, aut minus bona, aut etiam mala, nō tantum ut causa, sed & ut signum: nam cum confert indicio est robore virtutis agi, & malum succum pelli: cum non confert, indicat debilitate facultatis, aut nimia irritatione agi, & succi boni multum cum malo euacuari, ac

ri, ac multo magis si laedit: in quam sententiam dictum est illud. 25. apho. 1. si qualia oportet purgari, purgentur, confert, & leuiter ferunt. Quod ad exeundi modum attinet, qui fluit stilans & cum vapore melior est quam cum apparent guttule quaedam similes milio sine vapore: nam hic solet apparere in ceruice frigidus per syncopas, ille vero vi calidi innati pelitur, atque à naturali calore, victa materia. Cùm hæc ita habeant, qui omnia bona accidentia simul habent, optimi sudores sunt: qui contra omnia, pessimi: ut illorum plura, meliores: ut horum, deteriores. Recte ergo putat Gal: cum Hippo. dicit, sudores optimi sunt qui in diebus iudicatoriis fiunt, & integre sedant febrim, quamquam dicantur duo tantum, reliqua intelligi, ut quæ necessariò consequantur: scilicet qui diebus iudicatoriis fiunt, & integre solvunt febrē, calidi sunt: & ex toto corpore fluentes cum vapore: hi enim sunt optimi. Sed videtur etiam posse silentio prætermittere illud in diebus iudicatoriis: nam satis videtur ad optimos sudores dicere integre solvunt febres: si enim integre solvunt quid aliud requiras, ut optimi sint? qui sint meliores, quam qui omnino liberant à febre? certè quod maximè optat medicus non solum est, ut solvatur febris, sed etiam ne fiat recidiva. Hanc fidem

COMMENTARIA

dem addit dies iudicatorius solutæ febrî: quod docet Hippo. ipse apho. 36. 4. particule his verbis. Sudores febricitanti, si inceperint boni, & tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & vndecimo, & quarto decimo, & decimo septimo, & trigesimo quarto, hi enim sudores iudicant morbum: qui vero non ita fiunt, laborem significant, & morbi lōgitudinem, & recidiuam. Hæc sententia est eadem cum præsentî, præter quã quòd hîc vno verbo dicit in diebus iudicatoriis fiunt, in apho. enumerationem facit dierum decretoriorum: illi enim sunt dies decretorii intra quadragesimum: quod quidem est tempus morborum acutorum, in quibus dierum decretoriorum vis est maxima: sed præteriuit eo in apho. Hippo. quartum, quãquam is est primi ordinis iudicantium. An quia nō possunt fieri boni sudores in quarto? non certe. nam Pericli accidit sudor die quarto soluens febrem, sed quia raro fiunt: quia cum morbi, quibus quartus est decretorius sint acutissimi, & tales per impares moueantur fere semper, tertius aut quintus subripiunt crîsim quarto: dictum vero à me antea est, Hippo. cū facit singularum rerum enumerationem, scribere obseruationes: obseruatio vero siue experimentum, non est quod semel bis ve occurrit, sed quod

quod sæpe: proinde sudorē in quarto qui fe-
 brem ita solueret tacuit, quoniam eo die cri-
 sim Archigenes vidit bis, Gal. semel, Hippo.
 nescio an pluries quam semel viderit sudorē,
 ego nondum possum certò affirmare me vi-
 disse. Addit Hippo. boni autem sunt quicūq;
 ex toto corpore fiunt, & fecerunt hominē me-
 lius ferre morbum. Hic quoq; putat Gal. in-
 telligi, & in diebus decretoriis fiunt, quod pu-
 tet eos qui in die decretorio nō fiunt, nō esse
 bonos: ego vero nō ita dixerim: nam si sudor
 fiat ex toto corpore calidus cū vapore, & cū
 conferentia, & tolerantia, tamen extra diem
 decretorium proculdubio erit bonus: nā eua-
 cuationes quæ conferunt & bene ferūtur, bo-
 næ sunt, vt signa etiam vt monstratū est. Cer-
 tē hic ipse sudor non sit tam bonus, quam si
 hæc haberet, & die iudicatorio fieret, tamē est
 etiam in genere bonorū: ergo bene fecit Hip.
 qui non erat relaturus omnes species bonorū
 sudorum, descriptione quadam vtens, quæ
 multis differētiis quadraret: nam sudor ex to-
 to corpore & conferens est, & qui fit decreto-
 rio die, & qui non, quanquam vterq; est bo-
 nus. Calidum hic non oportuit dici: nam ne-
 cessariò cōsequitur: frigidi enim sudores om-
 nes sunt mali. Addit qui autem neutrum ho-
 rum facit, omnes sunt inutiles. inquit Gal. qui
 neutrum

COMMENTARIA

neutrum horū facit, hoc est neq; ex toto corpore fluit, neq; facit vt æger melius ferat morbum: ego vero non ita intelligo: sed qui neutrum horum facit, id est neq; soluit febrem in tegre, neq; facit vt homo melius ferat morbum: nam qui dicit, si vero neutrum horū facit inutilis est, innuit, eum qui horum alterū habet, non esse inutilem & Gal. ipse ita intelligit: nam addit nuper relatis verbis: sed constat vt ex his ipsis peior sit qui neutrum horū efficiat: moderatior vero qui alterum: & rursus ex his ipsis, qui facit vt æger facilius ferat, moderatior est: tamen constat vt non solum inutilis sit, qui neutrum horum facit, id est, neq; manat ex toto corpore, neq; facit vt æger melius ferat, sed etiā qui ex toto corpore manat, nisi faciat vt æger melius ferat: ergo melius quadrat, qui neutrum horum facit, id est neq; extinguit febrem, neq; etiam subleuat, inutilis est: nam qui horum alterum facit non est inutilis. Pessimi autem (inquit) frigidi & solum circa caput facti & faciem, & collū: nam hi cum acuta febre mortē: cum mitiori, morbi longitudinem significant: & qui toto corpore similiter ac qui circa caput fiunt: id est similiter significat sudor frigidus toto corpore factus, ac qui circa caput fiunt: nā sudores frigidus vt cumq; fiant, siue in toto corpore, siue in

ue in parte significare hoc modo docet ipse Hippo. 4. part. apho. dicens, sudor frigidus in acuta febre mortem, in mitiori morbi longitudinem. Appellatur hic mitior febris, nō tantum quæ est intermittens (vt quidam putant) sed quæ non est acuta, etsi sit perpetua: ergo succos esse tam difficiles concoctu, vt nondum calfacti, exudentur, in morbo qui nō potest expectare nisi breue tēpus, facultatem casuram: in eo qui possit expectare, pugnam longam significabit. Reliqua capituli verba ex modo exeundi docēt prædicere: nimirum sudor qui circa ceruicem fit cōcrescens in quosdam globulos similes milii granis, id q; sine vapore, malus est: nam instante syncope solet apparere præ facultatis debilitate, & dissoluto calido innato. Qui distillantes fluunt, & cum multo vapore, quod ad hanc differentiam attingit, boni sunt: nam fiunt calido vincēte succo, & æqualiter totum corporis habitum afficiente. In fine capituli in duo membra distribuit causas omnis sudoris, dicens, hoc vniuersim nosse oportet: quosdam fieri præ corporis dissolutione, quosdam præ inflammationis vehementia. Hic etiam (vt supra) nomē inflammationis (græce phlegmone) dicitur, de ardore, non de tumore præter naturam. Causas ergo docet sudoris, intellige sudoris mali,

nam bonus nulla harum causarum fit, sed robore expultricis facultatis: malus vero fit dissoluto corpore, ob debilitatem facultatis, quæ regit membra, ut nuper diximus lachrymas inuoluntarias fieri, aut præ nimia febris vehementia, liquatis succis & humidis corporis partibus.

CAPVT. IX.

Hypochondriorum optimum, quod sine dolore est, & molle, & æquale dextris & sinistris partibus, inflammatum autem & dolens. l. intentum, l. inæqualiter affectum dextris partibus ad sinistras: hæc omnia obseruare oportet.

Hypochondrium est tota ea regio, quæ est inter septum transuersum & umbilicū, quæ sunt hepar, lien, & ventriculus, & intestina gracilia, & abdominis & musculorū ventris pars: quanquam nonnunquam apud auctores, hypochondriorum nomine intelliguntur non tota regio, sed viscera in ea: ut hepar, & lien, & ventriculus. verum hic est hypochondrium, id est regio sub cartilaginea, ea quæ dixi, ita appellata, quia substat cartilagini quæ est ad fines costarum. Huius partis attractio

tio nunquam est contemnenda à medico per morbos: nam facit multum ad pręnotionem, scire vt ea habeat: quandoquidem in hac regione sunt omnes officinę concoctionum, in quibus coquantur alimenta, & generatur, separanturq; excrementa. Quare verisimile est plęrosq; morborum, qui graues sint (perpauci enim illorum non pendent ex succis) in hac sede habere principia & sedes. Itaq; considerandum est semper hypochondrium, videndũq; an optimẽ habeat, idq; est maximẽ optadum: sin minus, videndum quantũ euariet ab optimo: proinde Hip. describit optimũ hypochondriũ, deinde quę in illo solẽt accidere mala: hoc est quę in hypochondrio sunt malę affectionis signa. Optimũ est, quod est sine dolore, & molle, idest non renitens tactui, & dextris ac sinistris partib' equale: hæc q; æqualitas in omnibus accidentibus intelligatur: vt æquale calore, & mollicie, & mole: nam tale hypochondriũ est quod in hominibus bene valentibus solet apparere: his cõtraria mala sunt. Nam si inflammatũ est, idest ardens & multo calore abundans (nam hęc etiã nomen φλεγμὸν significat non quod affectũ est tumore ex sanguine, sed quod ardet) malũ est: nam fit putrescentibus illic succis multis, aut maligna putredine affectis. Dolens etiam

malum est, nam dolor non potest nasci, nisi aut à maxima intemperie, aut à solutione continui. Malum etiam est tentionem esse in hypochondrio, siue ea tentio sit in hepate, aut liene, siue in fibris musculorū abdominis: nam aut à nimio ardore aut siccitate fit. Inæqualitas etiam in quouis horum accidentium, dextrarum partium ad sinistras mala est, nam aliqua earum partium deterius habente, quam alia, fit: hæc ergo omnia obseruare oportet, mala enim sunt. Quidam nō legunt obseruare, sed cauere, certè nihil refert, utcumq; legas: nam verbū *φυλάσσειαι* ambo potest significare, & sensus est idem: verum est consideratione dignum, cur Hippo. significans partium inæqualitatem, dicat inæqualiter affectū dextris partibus ad sinistras, potius quam sinistris ad dextras: aut si neutrum horū, cur non ita, inæqualiter affectū dextris & sinistris partibus. Videtur hæc phrasis, hypochondrium habet inæqualitatem dextrę partis ad sinistrā, innuere dextram partem aliquid habere mali quo inæqualis fiat cum sinistra: ut calorem, tumorem, aut tentionem: ut contra si diceres in æquale est hypochondrium sinistra parte ad dextram, innueres, illa, esse in parte sinistra. Quoniam ergo hæc mala deterius est apparere in dextra hypochondrii quam sinistra parte,

te, vt statim dicet ipse met autor, dixit modo, aut inæqualiter affectum dextris partibus ad sinistras.

Si autem pulsus insit in hypochondrio, tumultum significat, aut delirium: Verum oculos horum conspiciari oportet. Si, enim obtutus crebro mouetur, fore vt furiant, expectandum est.

Quidam intelligunt pulsus nomē de palpitacione dici ab Hippo, quādo quidem dicunt illum de motu arteriarum nō disputasse: tamen falluntur, non enim hic solum, sed alibi etiā nomine hoc σφυγμός proprie vtitur. Immo vero vt Gal. cēset, Hip. omnium primus eo nomine vsus est, vt arteriarum motum significaret: tamē Hippo. non significat quemcumq; motum illarum, sed vehementem, & qui apparet ea parte, qua nō solet apparere: ergo inquit, si pulsus insit hypochondrio, id est arteria eo loco ita pulset, vt sentiatur ab ipso ægrotante, & à medico manum admouente, significat tumultum aut delirium. Tumultus hic nihil aliud significat (vt ego opinor) quam mētis commotionem, quæ ipsa est delirium: itaq; tumultus & delirium idem est: atq; illa particula, &, habet vim non copulantis sed declarantis. Verū inquit, oportet horū oculos inspicere: nam si sunt instabi-

COMMENTARIA

les, non tantū significatur delirium, sed etiam mania, siue furor: si vero nihil tale in oculis apparet, sed pulsat solum arteria in hypochondrio delirium leue erit. Arteriā pulsare vehementer quo loco non solet sentiri, indicat calidam intemperiem & multū flatus calidi per arterias, quæ ipsa causa tentans cerebrum deliriū facit: nam, iis quæ per arterias meant, est expeditissima via in cerebrum, per carotidas & iugulares, quæ penetrant in ipsos cerebri vëtriculos, quibus internos sensus agi probabile est. cum vero delirium cum furore est, accidit mēti magna varietas imaginationum & inquietudo: mouet ergo varie oculos, quasi requirens res varias, quæ illi obuersantur per cerebrum. Accedit etiam, quòd muscoli oculorum à malignis fuliginibus irritati mouentur cōuulsive: quanquam hanc minimam esse causæ partem (quam tamen solam Gal. reddit) constat, q̄ cum terrentur, qui ita delirāt, aut quis illis timorem incutit, continent oculos quietos: quod euidenter indicat eum oculorum motum voluntarium esse, & quam minimum habere conuulsui. Hic pulsus & hoc delirium in iis, qui laborant melancholia hypochondriaca occurrit sæpe, quibus etiam vsto plurimum sanguine in venis eius regionis, succedere solet furor. Accidit vero hic

morbus

morbus nonnunquã per se sine febre, nõn unquam cum febribus acutis. Gal. multò aliter enarrat hanc Hippo. sententiam, dicens, tumultum diuersum accidens esse à delirio, significareq; haudquaquam affectum quempiam singularem, aut singulare symptoma, sed eam perturbationem, quæ solet accidere, cum putatur quispiã esse vicinus morti: itaq; inquit, pulsus non accidit eo loco, nisi ob incendium ingens aut magnam inflammationem: quæ si ad ventriculum, aut septũ transversum pertinet, accidet delirium (nam iis solet consentire statim cerebrum) si ad hepar aut lienem, non delirium sed perturbatio: nam ab inflammatione harum partium non potest abesse periculum. Quorsum ergo inquit Gal. addita sunt illa verba, oculos horum aspicere oportet? ad distinguendum (inquit) illud signum, quod erat ambiguũ, scilicet an expulsu timẽdus esset tumultus an delirium. Sed si hoc ita haberet, oportuisset profecto eodem nomine vsus esse Hippocratem in principio dictionis & in calce, quo delirium significaret, non tam diuerso vt in principio scriberet, παραφροσίνην idest delirium, in calce μανήναι, idest furere. non ergo idẽ symptoma tam diuersis nominibus significauit. Accedit quòd pulsus arteriæ non significat

COMMENTARIA

furorem aut delirium , ob solam naturam partis in qua fit , quod scilicet in septo , aut ventriculo fiat , sed ob naturam symptomaticis , quacumq; in parte fiat : nam & in cubito pulsus significat delirium aut furorem , auctore eodem Hippocrate. 2. Epid. si ergo pulsus in cubito dementiam significat , significabit profecto illam pulsus ad hepar aut lienē : quem enim consensum maiorem habet cubitus cum cerebro , quam hepar & lien? Itaq; pulsus in quavis hypochondrii parte significat tumultum , quia tamen eius nominis significatio late patet , & est ambiguum nomē , apposuit in declarationem , aut delirium . sed furor significatur quod est maximum deliriū , cum oculi etiam sunt instabiles , non tantum pulsus in hypochondrio .

OEdema in hypochondrio durum & dolens pessimum quidem , si toto est in hypochondrio : si vero sit in altera parte , minus periculosum est in sinistra.

Nomen hoc œdema Hippo. significat , nō quod nobis , tumorē ex pituita , sed tumorem quēcumq; generatim : verū his attributis durū & dolens , significat inflammationē : ergo inquit inflammationem in hypochondrio pessimam esse , si totū teneat : si alterā partem
 minus

minus malam, atq; in sinistra minus quàm in dextra. Causa, qua in dextra parte est periculiosior quàm in sinistra, est (quam paulo ante dicere distuli) principatus particulæ: nã quòd pars aliqua præstantior est, eò illius morbi sunt grauiores: in dextra parte est hepar, in sinistra lien: cõstat verò quantò præstatius mēbrum sit hepar liene, cū hepar sit officina coctionis sanguinis, lien emunctorium excrementi. Tamen animaduertere hoc loco oportet, non minus immo verò multò plus facere ad magnitudinem periculi, qua parte inflammatio sit, interna an externa, quàm dextra an sinistra: non enim vnica pars est hypochondrium, sed multæ internæ & externæ: ergo cum dextrę partis inflammationem, cum sinistra conferimus, cætera oportet putare paria: conferre scilicet internam cum interna, externam cum externa: nam externa dextrę partis minus periculi habet, quàm interna sinistra.

Significant verò hæc œdemata in principio quidem periculum mortis breui fore: si autem superet vigesimum diem febris, & œdema non sedetur in suppurationem vertitur.

DE inflammationibus internis hypochondrij loquitur hic Hippocratem apertum est

COMMENTARIA

ex re ipsa, nam externæ non sunt lethales, et si in hypochondrio sint. Illud verbum ἐν ἀρχῇ id est in principio, indiget enarratione: nam cum trifariam accipi solet nomen principij apud Hippocratem & Gal. pro prima aggressione morbi, & tempore cruditatis, & spatio trium dierum, est dignū indagatone, de quo principio dicat, in principio significant mortem: deinde cum intelligi possit in principio inflammationis, vt sensus sit, inflammations has cum sunt in principio significare mortē, aut in principio febris, vt sensus sit inflammationem quæ accidit in principio febris significare mortem, dignum quoq; hoc est disputatione. Mihi certe videtur nulla dictarū rationum nomen principii hoc loco dici: nam illud, in principio dici debet per oppositionem, cum re alia cōtraria, quasi non ita significant nisi in principio: at verò falsa erit sententia vtcumq; intelligas: nam inflammatio interna hypochondrii non significat mortē breui futuram in prima aggressione, magis quàm procedente malo, immò verò multominus, nam debiles sunt significationes omnium signorū in primis aggressionibus: atq; eadem ratione neq; tribus diebus primis, magis quàm quinto aut septimo, neq; in principio (id est vniuersali morbi principio) magis quàm

quàm in incremento. Neq; verò inflammatio in hypochondrio genita à principio febris periculosior est quàm in incremento febris, aut decimo aut vndecimo die superueniens, immò verò erit hæc periculosior, quia debili iam ex priori morbo ægroto morbus periculosus superueniet. Perperam ergò quidam transtulit Hippo. verba dicēs, tumores huiusmodi in principio nati: nam dictione illa nati, nō reddidit verba Hippocra. sed expressit suam opinionem, faciens pro versione paraphrasim, quod est infidelitatis quoddam genus: insinuauit scilicet nobis inflammationes hypochondrii natas in principio febris significare mortē fore breui, quasi non idem significant in incremento febris factę. Sed quid tota hac sententia contineatur, iam dicam. Inflammatio triplicem exitum habere potest: aut tollit hominem, aut ipsa soluitur, aut permutatur in suppurationem. Morbus qui naturâ suâ est acutus, breui aut tollit hominem aut soluitur: si producitur in tempus longius quàm pro sua cōstitutione, mutatur in alium morbum: nam non potest acutus, esse is qui est, & nō cito fœliciter aut infœliciter finiri. Præterea morbus qui natura sua est lethalis, non necessario tollit omnes ægrotos, sed facit in primis futuram mortem suspi-

cari

COMMENTARIA

cari: itaq; cum morbi genus lethale est, in primis mortem timemus, quamuis ex aliis non nunquã salutis spem concipiamus. Inflammatio hypochondrii est morbus plærurnq; acutissimus, cui⁹ terminus est septimus dies, sæpe acutus cuius est quatuordecimus, non nunquam est acutus non exacte, cuius est vigesimus: chronicus numq̃ est, ac neque acutus cum decidẽtia: genere etiam est hic morbus lethalis: ergo quia lethalis, facit in primis suspicari fore mortem: & quia acutus, hãc quidem breui, idest, plærurnq; septimo, aliquando nono aut vndecimo, nonnunquam quatuordecimo, aut vigesimo: ultra hoc tempus nunquam. Verũ cum nulla harum significationum perpetua sit, si hoc tempore homo mortuus non sit, ac neq; sedata inflammatio aut febris, superest alius exitus, puta mutatio ad suppurationem

Accidit etiam his in primo circuitu fluxus sanguinis enaribus, & valde confert: veruntamen interrogare oportet, an capite doleant. I cæcutiant: si enim aliquid horum sit, in eas fertur.

Diximus inflammationem hypochondrii in primis mortem minari, nam lethalis morbus est genere, tamen non perpetuo homines

mines ita affectos mori : ergo cum supersunt
ex tam acuto & graui morbo crisi aliqua li-
berabuntur : ea qualis futura sit ex morbi
natura primum cognoscitur : nam quaedam
crisis genera quibusdam morbis sunt fami-
liaria . Inflammationi hepatis aut lienis ma-
ximè familiaris est fluxus sanguinis de na-
ribus, hic. n. frequenter solet eam soluere : &
certè soluendo ei morbo qui confluxu san-
guinis fit idoneus naturâ est. ergo si qua ra-
tione euasurus ægrotus est, fluxum sangui-
nis expectare oportet, huncq; è naribus : ex
illis enim plerunq; fit. Sed neq; hoc est per-
petuum : possit enim soluere inflammati-
onem hypochondrii effusio sanguinis per pu-
dendum, aut per hæmorrhoidas : ergo alia
oportet considerare ad intelligendum aper-
tè an per nares fluxurus sit sanguis : hæc ve-
rò sunt symptomata peculiaria de quibus in-
terrogare oportet, scilicet an sit dolor capi-
tis, an cæcutiant, adde, aut suffusionem pa-
tiantur, an pruritus sit nasi, an lachrymæ in-
uoluntariæ, an rubor faciei, aut similia alia,
quæ scilicet succorum in nares ascenden-
tium signa sunt . Nam cum expectatur va-
cuatio aliqua, quæ multis viis fieri possit,
qua illarum expectanda sit ex peculiaribus
particularum accidentibus quæ adsunt &
quæ

COMMENTARIA

quæ non adsunt distinguere oportet. Hanc
 euacuationem inquit accidere primo circui-
 tu, quanquam vt Galen. dicit, in quibusdam
 codicibus legebatur in primis circuitibus:
 tamen sensus idem fit. Nam si legatur pri-
 mo circuitu intelligi debet prima septima-
 na idest septimo die, quia acutissimus mor-
 bus est: si legatur primis circuitibus intelli-
 gi debet primis quaternariis: constat verò vt
 duo primi quaternarii septem diebus fiant.
 videbitur tamen melius legi primis circuiti-
 bus, quia et si plærumq; septimo die fiat, sed
 non perpetuo, nam potest & nono & vnde-
 cimo fieri: quare melius sit latius patere sen-
 tentiam, diciq; primis circuitibus, idest duo-
 bus tribusue, aut etiã quatuor primis qua-
 ternariis. Docet verò Hippocrates non tan-
 tum debere nos hunc fluxum expectare in
 hoc morbo, sed etiam scire cum iam adest,
 plurimum conferre. Sed oportet hic intelli-
 gere, eum fluxum cui adsunt omnia quæ con-
 ferentis euacuationis signa sunt, nimirum is
 fluxus qui fit indicatus, & die decretorio, &
 per conuenientem regionem, & seruata lo-
 ci rectitudine: vt fluxus sanguinis septimo
 die factus, laborante hepate per dextram na-
 rem, & liene per sinistram.

Magis autem expectare oportet fluxum sanguinis in iunioribus, quam triginta quinque annorum.

NON parum faciunt ad prænotationem crisi alia indicationes præter eam, quæ ab specie morbi capitur: proinde dicto prælagio indicationem ab ætate adiicit Hippo. dicens expectari magis oportet fluxum sanguinis usque ad trigesimum quintum annum, quæ ultra hunc: quia hic est terminus iuventutis, à quo incipit consistendi ætas, quæ iam corpus frigescit. Ut fecit mentionem Hippocra, indicationis ab ætate, posset facere aliarum, ut temporis anni, & regionis, & temperamēti nativi egrotantis: nam in vere magis quàm aliis temporibus, & regioni meridionali quàm septentrionali, & calidis naturis quam frigidis, expectare oportet fluxum sanguinis.

Oedemata mollia & non dolentia, & quæ cum digitis premuntur cedunt, diuturniores crises faciunt, & minus his grauia sunt. Si autem febris superet sexaginta dies, & œdema non sedetur, suppurationem fore significat hoc quoque, & in reliquo ventre eodem modo.

Nunc confert eos tumores, quos nos œdemata proprie appellari dicimus cum
in

COMMENTARIA.

inflammationibus, dicens eos esse diuturniores & minus periculosos: esseque his terminum discussionis sexagesimum, ut illis erat vigesimus, quem si excefferit cum tumore & febre suppurationem fore: idque ita habere non in hypochondrio solum, sed in reliquo ventre. Describens primum omnium œdemata, inquit, tumores molles sine dolore: hæc duo accidunt œdemati, quia tumor est ex pituita, quæ emollit, humectat, laxatque partem: quo fit, ut emollitæ partes cedant tangenti, & nullatenus rumpantur repente, & si comprimantur, atque ita non doleant: nam sine repentina passione nullus dolor est. Sed quorsum, cum dixerit tumores molles, addit quæ cum digitis premuntur, cedunt. An non est idem dictum, molle & cedens digitis? Non certe: sed cum dicit quæ cum digitis premuntur cedunt, maius quiddam innuit Hippo. quàm cum dicit mollia: nimirum innuit non solum cedere, sed etiã cum cesserint partes retinere aliquantisper excavationem, quã cedendo acceperint. Hæc œdemata, inquit diuturniores crises faciunt. certe rarissimè crises facient œdemata, nam & frigida & lenta materia fiunt: sed crisis nomen dicitur apud Hippocratẽ nõ raro de omni solutione morbi: ut nihil aliud sit dictum diuturniores crises

crises faciunt, quam tardius soluuntur. Nimirum inflammationes ex calidiori succo fiunt, proinde acutiores breuiores q; sunt, & grauiora habent symptomata, dolorem nempe & duritiem: quare grauiores sunt, & plus habent periculi. Sed quod ad suppurationem, quæ his tumoribus potest succedere, attinet, scire licet, citius aut tardius tumorem mutari in abscessum facta suppuratione, pro ratione materiæ, quæ calidior est, aut frigidior, & pro ratione partis male affectæ. Nimirum calidior succus breuioris discussionis aut suppurationis facit tumorem, ac multò magis in calidiori parte: ergo inflammatio, quantum in ipso morbi genere agitur, citius suppurationem subit quàm œdema, nam acutior est morbus. In quam sententiam dicit statim Hip. ipse, quæ cumq; ergo dolentia sunt, & dura, & magna, significant periculum mortis breui fore: quæ vero mollia, & non dolentia, & cum digito premuntur cedunt, diuturniora illis sunt. Sed vterq; dictorum tumorum, citius, aut tardius, rarius aut crebrius, subit suppurationem, vt inciderit in hæc aut in illam ventris partem. Nimirum in parte quæ est infra vmbilicum, rarius & tardius: supra, crebrius & citius: nam hæc calidior regio, illa frigidior est. In quâ sententiã dicit statim Hip. œdemata in ventre minus fa-

COMMENTARIA

ciunt abscessus, quã quę in hypochondriis: minimè vero quę infra vmbilicum sunt, ad sup-
purationes vertuntur. Constat vero in illa di-
ctione aliter accipi nomē ventris, atq; in præ-
senti: nam hęc vbi dicitur, significat fore sup-
purationem hic, & in reliquo ventre eodem
modo, constat nomen ventris dici de tota ea
regione, quę est à septo transuerso ad ingui-
na, cuius pars est hypochondrium: tamen in
illa dictione, qua dicitur, œdemata in ventre
minus faciunt abscessus, quàm in hypochon-
driis, venter dicitur pars ventris infra hypo-
chondrium: ergo tempus longissimum quod
potest durare œdema propriè nuncupatum
sine suppuratione, quacumq; in parte ventris
etiam maxime humili, sunt sexaginta dies: ci-
tius vero ad suppurationē veniet, cui aliquid
horum quę faciunt ad longitudinem desit: ni-
mirum, aut sit tumor nō ex frigido succo, aut
non sit in imo ventre.

*Quæcumq; igitur dolentia sunt & dura,
& magna, significant periculum mortis bre-
ui futuræ: quę autem mollia & indolentia, &
cum digito premuntur, cedunt, diuturniora il-
lis sunt.*

Enarrata iam est satis hæc sententia: nam ni-
hil aliud cōtinet, quàm quod antea dictū
est,

est, tumores duros cum dolore in hypochondrio altè consistentes, significare mortem breui fore: addit modo (magna) significans non quoscumq; tales tumores id periculi inferre, nisi magni etiam sint. Verum id licebat dictū putare: nam non possunt esse altè in hypochondrio tumores, qui sese offerunt tactui duri, nisi magni etiam sint: nam parui non sentiuntur ob superpositos musculos: vt docet Gal. 5. lib. de locis patientibus.

O Edemata in ventre minus faciūt abscessus, quam quæ in hypochondrijs: minimè vero quæ infra vmbilicum sunt. Sanguinis autem fluxum maximè expectare oportet ex supremis locis.

Abscessus & suppuratio nō est idem omnino, sed suppuratio est sanguinis alteratio in pus, abscessus est collectio succi in cauū ali quod: verū hic abscessus subsequitur suppurationem. Vētris sunt tres partes, hypochondrium, & epigastrium & hypogastrium. Ventrem vocat hic epigastriū & hypogastrium. Quò pars quæ laborat inflammatione est superior, eò est magis accōmodata & ad suppurationem, & vt fluxu sanguinis soluatur: quādoquidē tantò est calidior & sanguinolētior. Proinde dicit, minimè vero quæ infra vmbi-

licū sunt: quod. 6. Epid. his verbis dixit, sup-
 purationis vmbilicus terminus. Neq; tamen
 eò dicit minus suppurari tumores infra vmbi-
 licum quam supra, quòd crebrius resoluātur
 (nam ad resolutionē maiori calore opus est,
 quam ad suppurationē) sed quòd crebrius in
 imis regionib⁹ manere soleāt tumores indis-
 soluti ac durefcētes, quam in supremis. Atq;
 quod dicitur, minime, non est, omnino num-
 quam, sed minus quam aliis partibus: nam in
 apho. dicitur. quibus in vrinaria fistula tuber-
 cula nascuntur, his suppuratione, & excretio-
 ne facta solutio.

CAPVT. X.

OMnium œdematum immorantium circa
 has regiones considerare oportet suppurā-
 tiones: & suppurationes inde proueniētes con-
 siderandæ sunt. Quæcunq; ergo foras vertun-
 tur, optimæ sunt: quæ parvæ sunt, & maxime
 egrediuntur, & in acutum surgunt: quæ au-
 tem magnæ sunt, & latæ, & nimirè in acutū
 deducuntur, pessimæ. Quæcunq; autem intro-
 rumpuntur, optimæ sunt, si cum externis parti-
 bus nihil communicent, sed sunt adductæ, &
 indolentes, & tota externa regio est vnico-
 lor,

lor. Pus autem optimum est album, & quale, & laeve, & quam minime foetidum: maxime contrarium huic, pessimum.

Suppuratio ex inflammatione non est morbi solutio, sed permutatio: atq; à suppurationibus quidam moriuntur, quidam salvi fiunt. Proinde hoc cap. docet Hip. dignoscere suppurationes periculosas & minus periculi habentes: hæc dignotio pender ex ~~triplici~~ ^{quadruplici} differentia. loci, in quem erumpunt, figuræ quã retinent, & loci in quem rumpuntur, & substantiæ succi qui erumpit. Quod ad primam differentiam spectat, quod abscessus aliquis magis vertitur ad externa, eò melior est: ut signum, quia eo fortior esse facultas expultrix intelligitur, quæ extra pellit: & ut causa, quia eò minus lædit nobilia membra. Quod attinet ad figuram, quæ parvæ sunt intellige secundum basim (non enim semper expedit, parvas esse suppurationes, sed quantitati succorum respondentes) & maximè egrediuntur, surguntq; in acutum, & habent veluti cuspides, optimæ sunt: nam hæc quoq; vim expultricis facultatis indicant. Quæ vero magnæ sunt, secundum basim, hoc est latæ & minime acutæ, sed obtusæ, contrariis de causis pessimæ sunt: quin & ut causæ sunt illæ bonæ, & hæc malæ suppurationes:

COMMENTARIA

quia latae maiores particulas membrorum vitiant, angustae minores. Hoc ipso modo notari debent omnia exanthematū genera. Quod ad rupturam attinet, omnium optimae sunt, quae rumpuntur extra solum, quia ita fit vlcus magis idoneum ad curationem: nam internis vlceribus difficile est medicamenta imponere. Pus melius est extra erumpere, quam ad interna membra labi. Earum quae introrūpuntur, deterrimae sunt, quae intro simul, & extra rumpuntur: minus malae, quae intro solum: quia vlcera quae intro & extra pertingūt, difficilime replētur carne, sine qua non possunt sanescere: nam carnis generatio opus est naturae, & tēperamenti quod est in sana parte: cum ergo nulla pars sana est, neq; interius neq; exterius, non est vnde natura exordiatur vlceris repletionem. Earum etiam quae intro tantum rumpuntur, quaedam ita incumbunt in interna, vt nullatenus communicēt cum partibus externis, id est vt nulla vestigia, inflammationis aut abscessus sint in internis, aut in colore, aut tumore, aut dolore, sed adducta sūt, id est nihil tumentes extra, & si tangantur extra nihil dolētes: id autem est optimum, quia significat partes circa vlcus bene esse temperatas: quare facile curabitur: & tota regio externa est eius coloris, quo solent sanę partes esse.

Quod

Quod dictum est, melius esse suppurationē rumpi ad externa quā ad interna, intelligi debet de ruptura extra corpus: nā in mēbris quę sunt, sub peritoneo aut sub membrana succin gente costas deterius est rumpi extra quam intro. Nam si pulmonis vomica extra rūpitur, pus cadit in cauum thoracis, si intro rūpitur, in arterias per quas expedite fertur in vias expurgationis: ita si in hepate suppurata inflammatiō rumpitur per gibbam partem pus labitur inter intestina, & peritonæum: si rūpitur intro, abit per venas aut mesenterii aut cavę. Quod ad succi substantiā attinet, pus, inquit optimum est album, læue, & equale, atq; minime fœtidum. Læue est contrarium aspero: læue & asperum sunt differentiæ figuræ in extremitate, quare communia sensibilia sunt, & non solum tactu, sed & visu sentiuntur, in quibusdam rebus, velut profecto in pure, & eo quod continetur in urinis. Æquale potest significare æqualitatem secundum partes puris ipsius, aut secundum tēpus morbi, atq; utroq; modo potest significare æqualitatem secundum omnia alia accidentia. Contraria significat in æquale, ut potest esse albū æqualiter aut inæqualiter, secundum partes: ut si vna pars puris sit alba, alia pallida, aut alia plus, alia minus alba. l. secundum tempus morbi, ut si ho-

COMMENTARIA

die sit plus album, cras non album aut minus album: ita etiam leue potest esse inæqualiter per partes puris, aut per tēpus morbi, ita fœtidum. Vtraq; æqualitas est in optimo pure, scilicet & album & leue, atq; minime fœtidū, idq; omnibus partibus puris & omni morbi tempore: quod huic est maxime contrarium, deterrimum est: & quæ inter illa, erūt medio cria puris genera. Sed nosse oportet deterrimum contrarium esse optimo, colore, & odore, non tamen etiam inæqualitate: nam si sit nigrum, aut liuidū, & grauiter olens, non erit deterius si sit inæquale, sed si æquale: æqualitas enim in bonis est bona, in malis mala: causa qua albescit sanguis cum mutatur in pus, est quia venę & arteriæ tentant ad suam naturam illum cōmutare: quare quo plus id à membrorū natura vincitur, eo candidius fit: quod nihil fœteat, nullum pus est: nam vt monstratum à me est lib. 5. cont. suppuratio est putrescentia quædam, quare cum quodam fœtore est: sed quod minime fœtet, est optimum.

CAPVT. XI.

HYdropes qui ex acutis morbis fiunt, omnes mali, neq; enim febrem sedant, dolorificiq; sunt valde, & lethales. Incipiunt autem

tem

*rem plurimi quidem ab inani parte, atq; ex li-
bis: quidam autem ex hepate*

HYdropis sunt tres species, ascites siue a-
quosus, tympanites siue flatuosus, ana-
sarca siue leucophlegmatia. Omnes hi mor-
bi generari possunt à principio, id est nullis a-
liis morbis succedentes, generanturq; ita qui-
busdam occasionibus: vt potu aquæ frigi-
dissimæ repenti refrigerato hepate, aut repē-
te suppressis mēstruis, aut antiquis hæmor-
rhoidibus: plærunq; succedunt morbis lon-
gis, vt scirrholienis, aut omenti, aut muscu-
lorum ventris: nonnunquã succedunt mor-
bis acutis: vt ardenti feбри, aut inflāmationi
hepatis, aut plienis, aut ventriculi, aut mesen-
terii, aut intestinorum, aut etiam renum. Ga.
affirmat in commentario huius sententiæ, &
lib. 5. de locis male affectis, non posse homi-
nem hydrope laborare nisi hepar intempe-
rie afficiatur, quãquam nonnumquam affe-
ctio hepatis ab alterius morbi affectione prin-
cipium capiat. De hac assertionem disputatum
est à me in commentario loci citati ex lib. de
locis male affectis: illud certè verum est, non
posse fieri in homine hydropem quin hepar
laboret intemperie, aut citissime in consen-
sum trahatur. Intemperiem hepatis per quã

COMMENTARIA

hydrops fiat, plæriq; intelligūt esse perpetuo
 frigidam: tamen non est perpetuum, quin po-
 tius hydrops qui iuccedit morbis acutis, plæ-
 rūq; fit calfacto ac desiccato hepate: id quod
 Gal. etiam dicit lib. 6. de locis patiētibus ca. 1
 his verbis. Haud secus dubitare consueuerūt
 in ea quoq; aquæ intercutem specie, quæ ad
 acutos morbos sequitur, quippe ab iis recuz
 calida & sæpenumero sicca quoq; intempe-
 rie tam grauitè afficitur, vt cibum in sangui-
 nem mutare nequeat. Sed qua ratione calida
 intemperies possit hydropem facere, in com-
 mentario illius loci diximus: modo breui di-
 cere non grauabimur. Calida intemperies cū
 est fiens in hepate, vitiat aliter sanguinem, ge-
 nerat scilicet biliosum: tamen cum est facta,
 quia euertit radicibus temperamentum, & fa-
 cultatem, sanguinem generādi debilem fecit
 in essentia, eius quoq; actionē minuit, facitq;
 vt sanguis non solū male, sed etiam dimi-
 nutè coquatur, atq; ita aqua aut flatus aut pi-
 tuita redundet. Nimirum celebratissimū est,
 quamcunq; intemperiem posse tollere actio-
 nem cuiuscunq; virtutis: atq; quo pacto sit
 verisimile ex inflammatione interna, aut de-
 nique ex ardenti febre refrigerari hepar fre-
 quenter, vsq; adeo vt sanguinem non gene-
 ret, maximè cum per hydropem, qui succe-
dit

can hydropem
 p q vngl
 cor e calido

dit morbis acutis duret semper febris. Itaq; consentaneum est, cum morbis acutis succedit hydrops, per calidam & siccam intemperiem hepatis plærumq; fieri, quanq̃ per frigidam etiam succedere acutis fortasse aliquando possit: tamen morbis longis per frigidam intemperiem succedit pluries: & cum perse fit hydrops, idest nulli alteri morbo succedens, frigoris soboles arbitror semper est. Ergo inquit Hippocrates hydropes omnes, idest, siue ascites sit, siue tympanites, siue anasarca, si ex acutis morbis fiunt, omnes mali. Certè etsi sine morbis acutis fiant, sunt omnes mali: sed id dicit, quia deteriores sunt post acutos morbos: nam quanquam utitur impropiè nomine mali, tamen statim quasi declarans, cur malos dixerit, dicit lethales: & quia hîc non erat locus disputandi de hydrope, nisi qui succedit acutis morbis, est enim hydrops longus morbus, atqui hoc opus dicatum est solis acutis. Sane q̃ omnes hydropes mali sint post morbos acutos, apertissimū est: nā quo pacto nō sit grauisimum, hepatis, quæ præcipua sedes est facultatis naturalis, & cuius per morbos est vsus maximus, ut cū materia illorū decerter, vires adeo esse debilitatas, ut pro sanguine serum generet, id q; perseuerate febre?

COMMENTARIA

bre?perseuerat .n. semper vt Hipp. ipse dicit. Neq; tñ solū vt signa sunt malioēs hydro pes, sed vt causæ etiā lædunt: non .n. tollūt febres sed conseruant potius, & si qui erant dolores hos quoque augent. Causa qua aqua hydro- pis nō tollit febrem, est eadem, qua neq; tol- lit sitim. Nimirū est aqua putris & salsa sem- per per hydro pem: nam cū hepar debile est commutandi facultate, & calida siccaq; intē- perie secū dum habitum affectum, debilitas facultatis facit aquam, intemperies calida fa- cit putrem & salsam. Cū verò præ frigore hepatis colligitur aqua, tūc quoq; putrescit, quia conclusa sine perspiratu continetur in loco, qui in viuētibus corporibus semper ca- lidus est, non aliter q̄ solet putrescere ac sal- sa fieri aqua palustris. Hac ipsa causa dolores siqui per intemperiem accidebant, auget: eos vero qui tentione, compressione, aut vrcun- que solutione aliqua fiunt, notius est, q̄ vt di- ci debeant, auctum iri: lethales ergo erūt. Sed cum Hippo. dixerit omnes hydro pis species esse lethales post morbos acutos, mei mune- ris videtur, quod deest addendo, quæ illarū sit perniciosissima, quæ minime, & quæ secū- do loco perniciosa, hic diffinire: quāquā scri- ptum mihi est de hac re li. 8. contro. tñ dicam hic breui quod res exigit. Omnium periculo- sissimus

fiffimus est hydrops tympanites, secundo loco ascites, tertio anasarca: nã & si maioris cruditatis est generari aquam q̄ flatum, atq; hũc q̄ pituitam, flatus enim ex aqua calore quodam generatur, & pituita cõcoctione quadã generatur in officina sanguinis, atq; hac ratione ascites videtur omniũ periculosissimus, secundo loco tympanites: tñ quia minus accommodatus est hydrops tympanites curationi, cum neq; puncturæ, neq; expurgationi obediãt, fit periculosior ascite: nam periculosum non solũ nascitur ex magnitudine causæ, sed etiam ex difficultate curationis. De anasarca author lib. 4, de ratione victus acutorum, contextu. 11. affirmat, eam esse omnium hydropis specierum solam incurabilẽ: tamẽ verba illa non sunt Hippo. & sententia est a pertẽ falsa: nã & minoris cruditatis est, & curationi accommodatior. Addit Hippo. incipiunt autem plurimi quidem ab inani parte, atq; ex lumbis, quidam autẽ ex hepate. Ex hepate incipere hic dicuntur, nõ ij qui incipiũt à principio, sunt q̄; prima passio in hepate, nã de succedẽtib' morbis acutis disputatio est sed qui succedũt morbis ipsius hepatis: vt cũ ex inflammatione hepatis superest hydrops. Inanis pars est ea regio, quæ media est inter infernas costas & ossa ilij: hac continentur intesti.

COMMENTARIA.

Intestina, præcipuè tenuia, & meseraicæ ve-
 næ, & ren, & musculorum bona portio: lum-
 bi respondent huic parti àtergo, id scilicet
 quod est inter thoracis vertebrae & osis sa-
 cri. Sed roges cur cū possit ab aliis partibus
 incipere hydrops, harū tantum mentionem
 Hippo. fecit? maximè cū Gal. à multis aliis
 partibus incipere, his verbis affirmet *feliciter*
 de locis affectis? igitur si vel lienis causa. l.
 ventriculi. l. intestinorum omnium causa, ma-
 ximè ieiuni, mesentericę venę intemperie in
 habitu afficiantur, facile etiam vna perfrigera-
 re possunt, omnes simarum iecoris partiū ve-
 nas: quo fit vt ad hepatis quoq; corpus totū
 intemperies ipsa perueniat: si vero. l. pulmo-
 nis. l. septi transuersi. l. renum occasione id ac-
 cidat, in primis venæ, quæ in visceris huius
 partibus gibbis consistunt, per consensum af-
 ficiuntur. Certe Gale. illic non disputabat de
 hydrope succedēte morbis acutis vt hic Hip-
 po. sed vt illius verba palam faciunt, de eo qui
 fit perfrigeratione: perfrigeratione verò tra-
 hitur hepar sæpe in hydropem ab illis omni-
 bus membris, incipiente frigore ex septo &
 pulmone, & renibus per partes gibbas: ex vē-
 triculi, liene, & intestinis, & mesenterio per
 cauas hepatis: tamen ex morbo acuto (quā-
 quam fortasse aliquando fieri possit) perra-
 rum

quinto

rum sit hydropem fieri è supernis membris, pulmone inquam & septo: nam horum membrorum ardor citius siccabit cor, quàm hepar: facietq; marcorem quam hydropem. Verum cum inferna aliqua pars inflammatione laborat, vt solent per acutos morbos, citius fit intemperies in habitu hepatis, quàm cordis, fitq; ita hydrops: huc respiciens inquit, incipiunt plurimi quidem ab inani parte, & lumbis, & iccore: interim non negat Hippo. aliunde posse accidere: sed vt monitum antea est, scribit obseruationes simul cum præceptis, scribens in exemplis non tam quæ possint, quam quæ soleant fieri.

Quibuscunq; ergo ab inani parte, & lumbis, hydropis principia fiunt, ijs pedes intumescunt, & profluvia longa accidunt, quæ neq; dolores tollunt ex inani parte & lumbis, neq; ventrem vacuant: quibus autem ab hepate hydropes fiunt, tusses quidem, & promptitudo accidunt, & nihil excreant mentione dignum, & pedes intumescunt, & venter non excernit nisi dura quædam violenter, & circa ventrem fiunt œdemata, hæc in dextris, hæc in sinistris partibus orta & desinentia.

COMMENTARIA

HÆc sententia non tam pertinet ad prognosticam partem, quàm ad diagnosticam: non enim docet quæ ægro sunt euertura, ut prius cum diceret hydropem omnem lethalem esse post morbum acutum, sed cuius particulæ inflammatio hydropem pepererit. Verum hoc quoque est instituti auctoris hoc loco: nam in ipsa operis commendatione dixit, prænoscent enim & præsentient præsentia, præterita, & futura: ergo hic Hippo. docet quæ symptomata sequantur hydropem ex hac, & quæ ex illa parte principium ducentem. Ego verò, quod hic nihil quod ad prænotationem faciat desideretur diffiniam quod Hippocrates omisit, quæ ex parte exitiosior sit hydrops, ex inani parte, an ex hepate: nam hoc definito ad prognosticam hæc etiam sententia referetur. Certè rarissimum sit ex inani parte anasarcam oriri: nam huius partis malum vicinum ventrem lædet prius, in quo ascites & tympanites fiunt quàm totas corporis venas in quibus anasarca: proinde Hippo. hic describens hydropem ex inani parte, duarum tantum specierum aquosæ & flatuosæ mentionem facit. Id palam faciunt illa verba (neque ventrem vacuant) nam non ita diceret, nisi de solis illis hydropis speciebus differeret, quibus venter tumet: quamquam paulo ante de triplici hydrope loquebatur. Ergo de tympanite & ascite dicentes

dicētes definiam⁹ : certè hydrops ascites succedens in morbo acuto exitiosior est , si ab inani parte incipit, quā si ex hepate: nam intemperies inanis partis non potest multā aquā generare, nisi hepate intemperato , vt intemperies partis inanis intemperiem hepatis, & hæc aquæ copiam peperit : ergo tantò grauius est ascitem ex inani parte fieri quam ex hepate, quātò deterius est ambas partes esse secundum habitum intemperatas, quam solū hepar. Verū hydrops tympanites minus lethaliter fit ex inani parte quam ex hepate: nam flatum solum inanis pars secundum habitum intemperata ex proprio alimento, & excrementis quæ recipit, potest generare: quare incipere potest hæc hydropis species , ab inani parte, hepate ad huc leuiter patiente: quod si iam patiatur, fit tamen illo multò leuius patiente, quam si ipsum , ac non potius simul cum parte inani totum flatū generaret . Neq; vero esse possit eadem ratio ascitis : nam non intelligo hepar leuius laborare, cū multam aquam generat capto principio ab inani parte, quam si primario affectu laboraret : aquam enim non generat inanis pars vt flatum , nam non venit ad inanem partē materia idonea vt aqua fiat (cōcoctior enim venit) sed flatus cū debiliter aguntur concoctiones, vbiq; generatur. Itaq;

COMMENTARIA

facit plurimum ad prædictionē, vt per signa hydrops, hinc, aut illinc, distinguatur. Pedes intumescere commune accidens est omni hydropi vndecunq; fiat, proinde repetitur: causa est, quòd cum in his aqua in omnes partes distrahatur, ob decliuē positum in pedes prōpti⁹ decurrit, & cū semel decurrerit, quòd lōgissimè absunt à mèbris calidis minime discutitur. Cum hydrops succedit morbo acuto in anis partis, verisimile est venas mesenterii inflammatione laborasse, atq; aliquid affectus adhuc retinere: nam hæ venę sunt per eam regionē distributæ: ergo malè agetur deductio chyli ex intestinis, hepar, enim per has trahit vt arbor per radices. Non facta distributione erūt iusto humidiora excremēta, quòd fluor ventris prōptissimè cōsequitur maximè debilibus intestinis, qualia esse per eum affectū verisimile est. Accedit quòd ex ipsis particulis inflāmatis vstę bilis bona portio, eiusq; æris & rodentis in intestina decidet: cōtinget ergo ventris profluuium longum, quod tamen dolorē inanis partis nō toller, neq; ventris tumore (hoc enim significat Hip. dicēs, neq; vētrem vacuant, id est tumorem non faciūt subsidere) nam constat dicta causa profluuii non euacuari materiam propriā tumoris, aut quæ dolorem facit, sed id solum quod per intesti-

na descendit. Gal. com. II. 4. par. apho. inquit hydropem ex inani parte principium capiensem fieri ob illius partis intemperiem factam: cum ergo factæ intemperies non faciant dolorem, videtur nullus dolor inanis partis hydropi affuturus: tamen res non ita habet, nam etsi intemperies æqualis per se non inferat dolorem, generat succum aut flatum qui doloris est causa, partim intemperando (intemperatam enim secundum habitum particulam de nouo intemperari quotidie accidit) partim distendendo. Hydropem habentem ortum ab hepate alia quædam accidentia sequuntur, ni mirum tussis & promptitudo quædam ad tussendum, tamen sine quappiâ excreatione notatû digna: quia ex inflâmentatione hepatis quæ antecessit, superest aliquid inflâmentationis, & tumor scirrhosus, aut inflatio: hinc fit cõpressio septi transversi & pulmonis, atq; ita & viarû spiritus angustia: insurgit vero thoracis natura aduersus omnem causam angustia, quasi ipsam expulsura aeris impetu: quod, cû causa est succus aliquis qui potest impulsu agi, efficit quidê, excreatq;: cum vero aliquid aliud est causa, insurgit nihilominus cæca natura, tamen nihil excreat. Accedit etiã quod aliquid biliosæ saniei resudat ex inflâmentatione per septum transversum in thoracem, atq; aliquid

COMMENTARIA

etiam feri falsi irritans ad tussim, verū id erit per exiguum, & tam tenue, vt nō excreetur. Addit Hippo. tusses & prōptitudo: nam pleriq; ita laborantium non tam habent tussim quam propētionem ad cussendum: nam cum experiantur se nihil iuari tussi, desistunt à tussiendo, manetq; in eis quædam propensio, qua incaute sæpe tussiunt. Hi reddunt euentre dura, eaq; ægre. Quòd quidem ægrè reddant, causa est, quòd reddūt dura: verum duritiem facit inflammatio hepatis, nam quāquam mutetur iam acutus morbus in hydropem, retinet tamen adhuc hepar vestigia inflammationis: ergo hepar præ inflammatione trahet absumentq; multum succum, quare siccabit excremēta. Sed est quod dicat aliquis, per hanc affectionē copiosas deiectiones sanguinis, quasi diluti debere fieri, non aridas: nam Gal. lib. 5. de locis patientibus affirmat, cum est inflammatio in hepate cōiuncta cum debilitate debere fieri deiectiones cruētas, & quasi dilutas: cū sine debilitate, aut arida expelli, aut vstum sanguinem: at vero constat vt per hydropem non solum inflammatio sit, sed cū ea etiam debilitas: nam per facultatis debilitatem generatur aqua & flatus. Sed Gal. illo loco nō diffiniuit quam debilitatē diceret. Certè sola debilitas facultatis commutātis nō est

fatis

fatis cum inflammatione coniuncta ad tales excretiones, nisi simul accedat debilitas tractricis: ergo cum per intemperiem frigidam in habitu debile est hepar, & tamen inflammationem patiens (nam nihil vetat habere intemperiem frigidam in habitu, calidam in dispositione) redduntur deiectiones ille subcruentę, quia languescunt commutandi & trahendi facultates: de quibus affectionibus Gal. loco dicto disputabat. Verum cum præ intemperie calida & sicca in habitu hepar est debile, ut cum hydrops succedit hepatis inflammationi, etsi facultas commutandi sit debilis proindeque aqua generetur, quę regionem ventris repleat, tamen tractio nihil minuitur, sed aucta est, fitque per venas mesenterii magna succi tractio, ac siccatio excrementorum. Causa, qua per intemperiem frigidam languescit facultas trahendi, per calidam vero minime, est, quod calor tardissime & minime lædit facultatem trahendi, frigus maxime ac citissime. Nam etsi quævis intemperies possit tandem omnes facultates tollere, tamen quasdam illarum quædam intemperies minime & tardissime, quasdam maxime & citissime. Ut trahendi facultas à calore minime læditur, quia calore maxime iuuatur: contraria de causa frigore citissime læditur: ergo cum hepar ob inflammationem, intemperiem in

COMMENTARIA

habitu calidam & siccā contrahit, prius amit-
 tit bonam commutationem quam tractionē:
 quanquā enim cōmutatio etiā agitur calore,
 tamē agitur moderatori quā tractio. Itaq; eo
 tempore quo præ calida intēperie & sicca mi-
 nuta erit commutandi vis, non minuta tra-
 hendi, generabitur multa aqua, & reddentur
 arida ventris excrementa: illud debilitate cō-
 mutantis facultatis, hoc nimia tractione suc-
 ci. Verum cum hæc intemperies nimium in-
 creuerit, ad eò vt euerterit iam omnino mem-
 bri naturam, debilitata tandem facultate etiā
 trahendi, accidet profluuium ventris, etsi hy-
 drops ab hepate cœperit initium: id vero fit
 in vicinis iam morti. Fiūt etiam his œdemata
 toto ventre, dextra & sinistra parte orta & de-
 sinentia, id est cum premuntur euanescentia,
 rursus leuatis digitis erumpentia: hoc enim
 est œdematis id est pituitosi tumoris propriū:
 sed Hippo. addit hæc verba, quia apud illum
 œdemata significant generatim tumores, vt
 ergo diffiniret speciem, addidit, orta & desi-
 nentia.

*Caput, & manus, & pedes frigere malum,
 ventre & costis calentibus.*

HÆc sententia est quadragesima octa. 4.
 par. apho. qua ita habetur, in febribus nō
 inter-

intermittentibus, si externa frigida sint, & interna vrantur, & sitim habeant, mortale. Sed hîc explicat (quod illic non fecit) quas partes vocet externas, caput scilicet, & manus, ac pedes, quæ sunt membra extrema, & quas internas, ventrem scilicet & costas. Nomine ventris & costarum intelligit totam eam regionem, quæ est inter alas & inguina, verùm ex ipsa, & ex illa sententia constat remissius locutum esse hic Hippocratem dicentem, signum hoc malum esse: est quidem (vt illic scripsit) non tantum malum, sed etiam lethale. Nam in acutis febribus, de quibus hic est sermo, non potest hoc accidere, nisi ob inflammationem internam, quæ magna sit & maligna, quæ non potest, non esse lethale malum: nam est omni ratione malum magnum, & magnitudine morbi, & malitia, & dignitate partis male affectæ. Id vero quod dicimus de perfrigeratione externorum, quæ totum morbi tēpus adsit, intellige: nam superuenire quidem potest sine inflammatione, vt his qui vicini sunt morti, ob debilitatē calidi innati: aut quibus rigor superuenit: quamquam horum neutris admodum calent venter & costæ.

Optimum autem, corpus totum & calidum esse, & molle æqualiter.

IN quouis signorum genere scripſiſſe Hip. videmus peſſima ſigna & optima generis illius, hoc idē facit modo. Hucusq; diſſeruit de tumoribus duris & mollibus hypochōdrii & totius ventris, inflammationibus, & œdematis, & duplici hydrope, & ardore in his regionibus maiori quam pro calore externorū, præcipiens ventrem egrotantis atrectare, cōtemplariq; an ſit aliquis tumor, an ſit ardor, hæc q; omnia mala eſſe putare, alia plus aliis: modò cōtraria (quę ſcilicet hoc ſignorū genere haberi debet optima) referens, inquit, optimum eſt totum corpus calidum eſſe æqualiter, id eſt nullū in ventre ardorem eſſe maiore quā in aliis partibus, & æquē molle: id eſt nullum ibi tumorē durū aut mollē eſſe, aut magnā obſtructionē, qua pars aliqua inſigniter dura ſit. Hinc ſatis liquet, cūm tā facilis & dictis antea conſentanea enarratio hæc ſit, nomine molle propriè accepto, fruſtra Gal. & præter Hip. mentem nomen illud metaphoricè interpretari, dicentē, molle eſſe corp⁹ equaliter quod nō ſit aſperum aut aridum. Quasi vero aſpero contrariū ſit molle, ac nō potius leue: aut arido leue, ac non potius humidum.

Dolentem facile conuerti oportet, & ad eleuandum ſeſe promptum eſſe.

Qui

Qui facile se huc & illuc conuertit, & facile surgit, certè non habet magnam doloris causam, neq; facultatè animalè debilem: nam qui alterum horum habet, non potest illud facere: nam omnis doloris causa per motum maiorem dolorem infert.

Si vero grauis videtur esse reliquo corpore, & manibus, & pedibus, periculosius est.

Graue esse corpus dicitur, quod videtur ferri pondere, destitutum a facultate mouente: cuius modi esse ante dixit, quod fertur in pedes, quod cum periculo esse prius diximus. Si vero manus quoq; ac pedes ægre moueat, non corpus solum, extremæ debilitatis esse, proinde cum maiori periculo, satis apertum est.

Si vero præter grauitatem, vngues & digiti liuidi fiunt, vicina mors est.

Colores liuidos lethales esse vbi vbi appa-
reant antea diximus, vbi de colore faciei
lethalis disputauimus. Vituperat modo eum
colorem in vnguibus & digitis, non quòd
in illis periculi plus habeat, sed quod soleat
ab iis partibus incipere. cum calidum inter-
moritur: ergo coniungens, vt semper fe-
refacit, obseruationem cum regulis, dixit,
vngues

COMMENTARIA.

vngues & digiti liuidi . Causa qua hæ partes liuescunt, ante alias est, quòd extremæ omnium sunt:refugiente ergo calido, amittunt colorem viuudum quem eius influxu accipiebant digiti perse, vngues nonnihil etiam perse arteriis quibusdam terminatis in illarum radices, tum .i. maxime per subiectam carnem.

Denigrati omnino digiti & pedes minus lethales sunt,quàm si liueant.Sed alia etiam signa consideranda sunt: si enim facilius ferre malum videatur, aut aliquod signum eorum quæ iuuant præter hæc annuat,morbum in abscessum verti, spes est vt eger victurus sit, & denigratæ partes corporis casuræ.

ANtea differuit de liuore, quia extinctione calidi naturalis fit semper, nunc de nigritie, quæ per abscessus potest fieri, atq; ideo nõ est tam certi periculi signum: proinde antea dixit, vngues & digiti qui possunt esse manuum aut pedum, nunc digiti & pedes idest digiti pedum, aut ipsi toti pedes: quia abscessus boni magis fieri possunt & solent ad pedes, vtpote humiliores & longius positas partes, quã ad manus. Vnguium vero hic nõ meminit, quia ad solos vngues non fiunt materiæ morbi

morbi abscessus. Color niger & liuidus am-
 bo sunt lethales, & extinctione calidi innati
 ambo solent fieri, atq; ideo niger ex grauiori
 causa, proindeq; magis mortifera fit, si scili-
 cet vterque color ex lethali causa sit. tamen
 illud interest, quòd liuidus lethalis semper
 est (nam extinctionem calidi perpetuò sequi-
 tur) niger vero non semper, nam fit nonnūq̄
 facultate naturali membrorū expellente ma-
 lignum succum, qui est morbi causa, in exter-
 na membra, quæ potest esse solutionis acuti
 morbi, causa, per abscessum: quod cū accidit
 solet homo periculum effugere, expulso suc-
 co longe à mèbris principibus. tamē solēt ma-
 nus aut pedes, in quos tales abscessus succi ni-
 gri fiūt, præ malitia succi gangrēnam pati: ac
 putrescentes cadere, nisi à chirurgo secentur
 prius. Ergo cum Hippo. dicit, denigrati om-
 nino digiti & pedes minus lethales sunt, q̄ si
 liueant, ita intelligendum est, ac si diceret, di-
 giros & pedes denigratos esse, non est tā cer-
 tum mortis signum, q̄ liuescere. nam liuidos
 esse, est signum certū: denigratos esse, est am-
 biguum. Ergo prædicendum est ea arte, qua
 in signis ambiguis vtendum esse supra dixi-
 mus: nimirum adiunctis aliis signis, inquit
 Hippo. vt si facilius ferre morbum vedeatur:
 nam hoc videtur indicio esse, non esse calorē
 extin-

COMMENTARIA

7
 extinctum, sed succum nigrum à visceribus
 pulsū. Verūm accidit sæpe hominibus pro
pe mortem iam constitutis, & innato calido
extincto, fallax quædam tolerantia, vt videa
tur homo melius habere ad omnia & minus
angi: est ergo adhuc signū anceps nigrities
 pedum cum tolerantia: proinde addidit aut
 aliquod etiam aliud signum eorum quæ iu-
 uant præter hæc annuat: non explicuit quod
 aliud signum expeti debeat ad præsagii firmi-
 tudinem, licet intelligere, quodcunq; quod
 non sit debile, vt vrinam coctam & respiratū
 facilem. Sed quia ego monui in principio hu-
 ius operis quædam signa quibusdam signis
 præcipue valere annuendo aut renuendo,
 expedit dicamus, quod signum maximè in
 hoc ægrotante valeat distinguere ambiguita-
 tem. Certè ego requirerem pulsū, nam hic
 minime fallit: quia si apparente nigritie pe-
 dum & quadam noua tolerantia, mortis ta-
 men citæ periculum subest, illa signa fiunt
 præ extinctione calidi innati. hæc verò non
 possit non apparere in pulsū: cū sit actio
 propria vitalis facultatis, quæ seruetur in na-
 to calido: nam si contra pulsus vehementior
 est factus, certe calidum innatum non po-
 rest debilitatum esse vsq; ad extremarum par-
 tium liuorem,

Genitale testesq; contracta, vehementes dolores significant, & periculum mortis.

Genitales partes omnes & in viris & in foemina natae sunt mirum in modum tumescere & detumescere, distenta aut contracta. tument autem & erumpunt, cum multo spiritu vitali abundant, hoc expirante subsident plurimum in sese, & contrahuntur, & videntur introverti. Pati etiam possunt hanc passionem per veram conuulsionem musculorum, qui intestes inserti voluntarium quidam erectioni pudendi praestant, aut per motum conuulsium nervi sextae coniugationis qui ad seminaria vas venit: ergo extinctio caloris naturalis facere potest penuriam spirituum vitalium, atque ita contractionem earum partium: sed & conuulsivus motus potest eam contractionem facere: dolor vero vehemens facile potest utraque passionem facere: nam absumit multos spiritus, & eos qui supersunt cogit externas partes destituere, & nervos conuulsione contrahi. Potest igitur per summam debilitatem calidi innati genitalium contractio accidere, multo autem magis cum huic debilitati dolor vehemens accesserit.

COMMENTARIA
CAPVT. XII.

DE somnis autem, ut secundum naturam
consuetum nobis est, diu quidem vigilare
oportet, & noctu dormire. Si autem contra-
rium accidat, malum. Minus autem nocebit, si
dormiat mane vsq; ad tertiam diei partē. Qui
vero ab hoc tēpore sunt somni, deteriores sunt:
pessimum autem non dormire neque noctu ne
que diu, nam aut dolore & labore vigilabit,
aut delirium succedet huic signo.

NON tantum oportet in somnis confide-
rare quod Hippo. monet, quo tempore
fiant, diu inquam an noctu, mane an vesperi,
& an dormiant, an nō dormiant, sed alia quę
dam: nam hęc interrogare oportet hoc ordi-
ne, primò an dormiant: secundo quanto tem-
pore dormiant: tertio quo tempore: quarto,
ut dormiant, an scilicet placidè, an cōtra im-
placidè, magna cū inquietudine & stertore:
quinto an somnus iuuet an lædat. In quouis
horum signorum, quod maxime accedit ad
naturam, propriam potissimum ægrotantis,
& ad consuetudinem, optimum esse: contra,
quod maxime recedit, pessimum, epilogisti-
ca ratione probatur: cui etiam ratio analogisti-
ca

ca respondet. Quod secūdo loco considerā-
 dum dixi, quanto inquam tempore dormiāt
 possit intelligi cum prima interrogatione, an
 dormiant. de qua dicit Hippo. pessimum au-
 tem non dormire neq; noctu neq; diu: nam
 nūquā dormire, & parū dormire in eodē ge-
 nere vidētur esse, sola ratione maioris aut mi-
 noris noxæ diuersa. Sed in hoc etiam genere
 omisit Hippo. hoc loco differentiam notatu
 dignam: nam in hoc genere est duplex vitiū,
 defectus et excessus: vt si nūquam dormiāt,
 aut semper, si minus q̄ pro consuetudine &
 natura, aut plus. Verūm hoc scripsit alio lo-
 co dicens, somnus & vigilia vtraque si mo-
 dum excedit, malum. De quinta interrogatio-
 ne alibi dicit, vbi somnus laborem facit mor-
 tale. De somni qualitate, quę considerāda di-
 ximus, an placidus an implacidus sit, an cum
 stertore an cum turbulentis insomniis, variis
 locis scripsit. De reliquis scribit hoc loco. Ve-
 rum nos ad exactā prædictionem omnia cen-
 suimus coniungenda. Constat vero omnium
 optimum somnum esse, qui neq; lōgior neq;
 breuior sit, q̄ pro peculiari hominis consue-
 tudine & natura (nam inane est velle, quod
 quidam barbarorum faciunt, tempus certum
 somni salubris definire) & eo tempore quo
 homo consueuit (id tempus erit nocturnum

COMMENTARIA

nisi homo imprudenter uiuat ut aulici, vigilans noctu & dormiens diu, in eo enim diurnum tempus est opportunum somno) & placidus omnino, & qui iuuat: nam hæc omnia naturæ & consuetudini quadrant maxime, et optime corpus affectum esse significant: nam utcūque ab eo quem descripsimus, somnus euariet, ex mala causa id fiet: nam non potest fieri longior aut breuior nisi ob intemperie cerebri cum humore aut sine humore: longior fiet ob frigidam & humidam, breuior ob calidam & siccam, aut etiam ob dolorem aliquē, qui vigilare faciat. Iam vero vigilare eo tempore, quo consueuit dormire, internam causam, quæ vigilare cogat significat. Ut si placidus somnus non sit, maligni humores inquietudinem inferentes significantur. Quod si somnus lædit internæ inflammationis plerūque est nota, potissimum per morbos acutos sed hæc alio loco, quæ hic scribit Hip. exequamur. Nox natura iuuat somnum, nam tenebra & frigore: contrariis omnino iuuat dies vigiliam, præterquod plerisque hominibus ita est in consuetudine: ergo optimū est dormire noctu: sed addit, minus nocebit, si dormiat mane. Viderur hinc de utilitate dicere, affirmans optimum esse mane dormire. Verum non hoc dicit, nam hinc non est locus differendi

differendi de utilitate somni (nō enim agitur de tuenda valetudine) sed de bono signo: ergo perinde intelligendum est, ac si diceret, si diu dormiendum est, melius signū est dormire summo mane, quā ad meridiē, aut vesperi. Describit scilicet hīc, neq; optimū, neq; pessimum somnum, sed mediocrem quendam, ut signū. Causa vero est, quōd si somnus non fit hora solita, non est imputandus causæ eidem à qua naturalis somnus fieri solet, vaporibus inquam cibi, sed vaporibus ascendētib; ex succo qui morbum parit: ergo hora somni horā motus humoris significabit: sed hora motus nonnihil facit ad significandum naturam succi: nam sanguis, ut fert antiquum dogma summo mane, flava bilis die medio, ut pituita nocte media, melancholia vesperi mouetur magis. Iam vero natura humoris plurimum facit ad periculum aut securitatem: ergo hora somni ad morbi euentum magnum momentum habet, atq; matutina ad securitatē: nam morbi ex sanguine securissimi sunt, ut quatuordecimo cap. dicemus. Accedit quōd somnus qui tribus primis horis (intellige horę nomine duodecimam diei partem) non lōge abest a consuetudine hominum, immo nōnulli ad hanc vsq; horam dormiunt, cum bene valēt. Addit deinde describens pessimū huius ge-

C O M M E N T A R I A

neris signum , pessimum non dormire neq;
 noctu neq; diu: nam tantum peruigilium aut
 fit dolore aliquo graui, aut labore somnum
 impediēte, id vero per morbos acutos non
 potest non esse graue: aut significabit phreni-
 tidem imminētē: nam fit bile in caput ascen-
 dente. Sed est dignum cōsideratione, utrūm
 est deterius, neq; noctu neq; diu dormire, an
 neq; noctu neq; diu vigilare: nam si hoc est de-
 terius, cur illud dixit pessimum? Certè utrūq;
 horum fit lēso cerebro: sed cæteris omnibus
 paribus, quia peruigilium à deteriori succo
 fit (bile scilicet) quā sopor, qui fit à pituita, vi-
 detur illud esse deterius: tamē re vera utrūq;
 est adēò graue, vt quamminimū discrimen sit: nisi quòd ex peculiari natura ægro-
 tantis, & ex anni tempore, & regione, &
 similibus nascitur. vt grauius est biliosum
 hominem laborare lethargo quam phreni-
 tide: pituitosum contra: grauior etiam est
 lethargus æstate & Hispali, quam hyeme &
 Burgis. Sed hoc caput non indiget pluribus.

C A P V T. XIII.

D*Eiectio optima est, mollis & constans,
 & eo tempore excreta, quo per sanitatem
 solet: multitudo autem ad portionem assum-
 ptorum:*

ptorum: nam si talis exit, venter infernus bene valet.

Non retulit hîc Hip. omnia, quæ optimæ deiectioni accidere debent: debet enim præter hæc esse etiã coloris subrufi, & sine crepitu excreta, & nõ grauitèr olens: hæc vero reliquit ex iis quæ statim hoc capite dicètur, intelligenda. Neq; vero verum est quod quidã effutiunt, dicètes referre hîc omnia quæ possint significare imũ vètrem bene valere: nam odor qui non sit grauis, significat etiam bonum ventris: nam potest intemperies solius intestini grauem stercoris odorem parere: potest etiam intestini intemperies flatum gignere, & crepitus esse causa. Itaq; neq; omnia quæ ventrem infernum bene valere significant retulit. Mollis deiectio, est non dura: constans, est non fluxa. Quòd vero quæ talis est, & consueto per sanitatem tempore excreta, & respondens quantitati cibi, seruata proportione, optima sit, constat. Primum quòd talis est deiectio bene valentium, deinde quòd nullatenus potest ab hac euariare sine malo ægrotantis: nam dura non potest fieri, nisi aut facta nimia distributione ex intestinis, aut detentis diutiùs excrementis. Illud nimius, hepatis ardor, aut nimia succi

COMMENTARIA

per totum corpus penuria potest facere, hoc debilitas expultricis. Fluxa deiectio non potest fieri nisi aut confluentibus multis succis aliunde, patientibusq; intestinis fluxionem, aut cessante distributione: hæc q; potest cessare, aut ob debilitatem tractricis in hepate, aut inordinatum motum expultricis intestinorū (ita placet magis dicere, quā debilitatē retentricis: quia intestina, vt instrumenta non habent vim retinendi, sed si quā habent, habent certe vt simplices partes) aut leuitatem intestinorum, aut copiam succi mordentis. Ante uertere tempus consuetum deiciēdi eisdem causis potest, quibus fluxa fit: tardare vero eisdem, quibus fit dura. Atq; vt copiosior sit quam pro cibi copia, fit eisdem causis quibus fluxa: vt minor, eisdem quibus dura, aut de tanta bona facis parte in cæco aut aliis intestinis. Constat vero vt omnes hæ causæ male sint, ergo illa quam descripsi, est optima, & significat imum ventrem bene habere. Hic dicitur imus venter, totum intestinum cum vetriculo: dicitur vero ad thoracē: nam totius huius regionis affectionē significat deiectio, quamquā præcipuè ac insigniter significat affectionem intestini: nam in intestino generantur fæces alui, vt lib. 6. controuer. diximus.

Si vero

Si vero sit humida deiection, cōfert neq; stridere, neq; crebrò & minutatim excerni: laborans enim homo cupiditate deiiciendis peruigilio corripietur. Si vero sæpe & confertim fluit, periculum affert deliqui animi.

A Pud Hippo. & Arist. & Gal. & plerofq; Græcos autores ὑγρόν significat quod fluxum seu fluens est: hoc ergo nomine deiectionis humidę intellige. Hęc non posse esse optimam, ex dictis constat: quandoquidem posuimus illam esse mollem & cōstantem: verum potest esse utilis per morbos. Si quidē suo tempore accidat, id est post signa concoctionis, tā potest esse utilis, vt soluat integrè morbum: si vero accidit ante tempus concoctionis, semper est signū malum: est enim euacuatio per symptoma: tamen vt causa potest tunc quoq; esse bona aut mala, debet q; nonnunquā medici opera sisti, nonnunquam duci. Vt lib. 5. controuer. abunde monstraui. Et in omnibus euacuationibus in primis cōsiderandum est, an conferant an non, vt de sudore paulò ante diximus: sed præter hoc, in his humidis deiectionibus modus exeundi non nihil indicat. Sunt vero in modo exeundi quatuor differentię: nam aut expellitur parum & crebrò, aut parum & rarò, aut multū & crebrò, aut mul-

COMMENTARIA

rum & raro: est etiam in modo exeundi, si stridet aut nō stridet. Mala deiectio est, quod ad has differentias attinet, quæ stridet: nam multum flatus interius generari indicat. Mala etiam, siue strideat siue secus, quæ minutatim & crebrò deicitur: minus mala quam hæc est, quæ minutatim sed raro: verùm deterior est his duabus, quæ affatim & crebro deicitur: illa solum optanda est, qua affatim & raro deiectio fit. Hippocrates duarum tantum mentionem fecit, crebræ & minutatim factæ, & copiosæ & crebræ: verùm facta harum mentione, reliquæ intelliguntur. Videtur Hippocrates reddens causam qua duæ illæ deiectiones, quas enumerat, malæ habentur, præter rem confugere ad noxas quas faciunt, sed oportuisse potius dici affectus quos indicant, præsentis aut imminentes: quando quidem hic de malis signis, disputatio est, nō de malis causis. Verùm scire licet, in his euacuationibus malitiam causæ respondere malitiæ signi (et si in aliis quàm multis rebus non ita fiat) esse quæ causam mali signi, quod euacuationes habent malitiæ ut causæ: proinde Hippocrates si res bene intelligatur, nihil omisit quod ad prædictionem faciat. Euacuatio crebrò & minutatim facta significat irritationem magnā, atque aut multum aut parum succum, & debi-

& debilem facultatem expellendi : hoc quia minutatim fit , illud quia crebro : atq; hic assiduus labor peruigilium facit : rursus labor & peruigilium debilitatem : ergo facit debilitas eam deiectionem , ac rursus ea deiectio debilitatem . Minutatim & rarò facta deiectio , etsi debilitatem facultatis expultricis nihilominorem indicat , tamen irritationem indicat multò minorem . Deiectio copiosa & crebra exoluit facultatem , infertq; animi defectiones : quod aperto indicio est , eam non fieri facultate valenter expellente , sed debilitate retinente : itaq; non tam ob robur , quàm ob debilitatem facultatis : nam facultas robusta non facit nimiam euacuationem , & vsq; ad dissolutionem (hâc enim solum facit cum non potest continere) sed cedit symptomati præ debilitate , expiratq; facultas ipsa : itaq; hic rursus debilitas euacuationem , & euacuatio debilitatem auget , idq; affatim : quæ affectio pessima est . Sola superest euacuatio magna , & ex longis interuallis , quæ sola ex robore facultatis fieri consuevit : magna , quia expultrix valenter agit : ex longis interuallis , quia expultrix , utpote robusta , non grauatutur aut irritatur quantulacumq; causa , sed sustinet vsq; ad mediocri copix congestionem . Vides ergo ut Hippo. meritò mentio-

nem fecerit noxæ quam pariunt illæ deiectiones, quanquam de signis est sermo: quia illæ ipsæ noxæ addunt signis malitiam.

Sed expedit pro copia ingestorum deicere bis aut ter in die, & semel in nocte: plurimum vero subeat summo mane, ut consuetum est homini.

GAL. putat, his verbis nihil aliud contineri, quã quod prius dicebatur: deiectionis optima debet eo tempore excerni quo per sanitatem solet: multitudo autem ad portionem assumptorũ: itaq; describit hinc quoq; optimam deiectionem. Quare censet nõ debuisse Hipp. numerum deiectionum referre, eo quòd nullus numerus omnibus sit consuetus, atq; minime videbatur dicendum bis, aut ter in die, semel in nocte: nam hoc non solum est cõsuetum omnibus, sed neq; multis, neq; nisi per paucis: nõ ergo potest esse norma optimæ formæ deiectionis. Ceterum, ut vera dicam. Gal. non videtur assequutus penitus Hippo. mentem: non enim hinc de optima deiectione disputat, neq; quod in principio huius capituli dixerat, repetit modo: sed disputat de deiectione humida, quam diximus nunquam esse optimam, sed nunc meliorem nunc deterio-
rem

rem pro modo deiiciendi. Dixerat malū est deiicere minutatim & crebrò, malum etiam deiicere affatim & crebro, modo addit, sed in hoc deiectionis genere optimum est, bis aut ter per diem & semel per noctem deiicere: scilicet si in morbo acuto homini constituto aluus soluitur, deiicereq; humida incipit, optimum est, quod attinet ad formā deiiciendi, bis aut ter per diem deiicere, semel per noctem, & summo mane maiorem deiectionē fieri quam aliis horis: nam hæc deiectio neq; erit minutatim facta, neq; crebrò, neq; vero admodum rarò, sed quod morbi materiam possit minuere facultate non debilitata.

Quòd vero qui bis, aut ter per diem deiicit, semel tantum deiiciat per noctem, rationi est consentaneum: nam somnus impedit euacuationes omnes quæ aguntur opera facultatis animalis, cuius modi deiectio per aluum. Verum dices, non quadrat cum hac expositione, quod quasi reddens causam Hippoc. inquit, sed pro copia ingestorum, & rursus ut homini est consuetum: nam deiectiones humidæ, quæ copiosæ sint (nam tales intelliguntur) & tres aut quatuor contingant vno die, non possunt in morbo acuto, in quo tenui victu homines vtuntur, respondere copię ingestorum. Scire licet respondere quantitati

COMMENTARIA

ingestorum, non esse tantum deici quantum ingeritur: sed rationem quãdam seruare quæ egeruntur, eorum quæ ingeruntur: quod per morbum etiam acutum potest fieri: vt si laborans, quo die plus ingerit, plus egerit, quo minus, minus quoq; Hæc ratio seruari potest, etiam si per eas excretiones, vt per morbos acutos fieri verisimile est, non tam deiciantur reliquæ cibi, quam mali succi ad intestinalia confluentes: nam simul cum his succis erumpunt alui fæces: atque ratio hæc excretorum cum ingestis, significat retinere naturam aliquatenus modum deiciendi, quo utebatur per bonam valetudinem, si non exacte, at secundum analogiam: itaque non est hæc collatio numeri deiectionum, cum numero, qui per sanitatem accidit: ne cogaris suspicari, affirmare Hippocrat. quatuor deiectiones in die esse hominibus per salutem consuetas: nam nihil minus dicit: sed quasi opponens contrariũ ei quod dixerat, sepe & confertim fluit, dicit bis aut ter per diem, semel in nocte. De quantitate dicit pro copia ingesti cibi non exacte, sed cum quadam ingestorum ratione vt explicui: quare minus est opus affirmare hîc loqui Hippocra. de homine constituto in declinatione morbi acuti: nam hic disputat de deiectione humida sine distinctione

ctione temporum morbi: immo vero vt sequentia statim verba facient palam, videtur de morbi principio aut incremento potius disputare. Plurimum deicere summo mane plerisque hominibus est in consuetudine per bonam valetudinem, proinde id etiam fieri per morbos boni signi habet vim: si cui nō est in cōsuetudine, is merito ab hac parte prognostici excipietur.

Crassescere autem oportet deiectionē morbo eunte ad iudicationem.

DEiectionem liquidam crassescere paulatim, vt morbus it in iudicationem, bonum signum est: nam vt à me alio loco est demonstratum, concoctio omnia reddit crassa: verum hæc crassities quæ concoctione fit, est mediocris: nimia enim non fit concoctione, sed causa aliqua noxia: ergo excrementa debere crassescere eunte morbo in iudicationem, de liquidis intelligi debet: nam duræ potius debent emolliiri: est verò illud optimum signum: nam vt. 2. epid. docuit, concoctiones celeritatem & securitatem significant: ergo hæc deiectionis mutatio significat cito & tuto soluendum morbum. Verum roges quid facit deiectionem

COMMENTARIA

tionē alui coqui, vt possis inde sperare morbi solutionem? cum deiectione non prodeat morbi materia, sed cibi faeces? Certè cum qui spiam morbo acuto corripitur, omnia excrementa solent apparere cruda, & mutatae omnes excretiones, partim quia redundans succus per omnes euacuationis vias solet regurgitare, partim quia omnes officinae cōcoctionum debilitantur, alia aliis consentientes: ergo cum sanescere incipit homo, incipiunt omnes concoctiones emendari, hae ante illas: itaq; nulla concoctio non habet ad quemcūque morbum satis magnum momentum, vt signum: hac causa vrina, quāquam in morbis venarum habeat maximas vires, nullo tamen in morbo est contemnenda: accedit his, quòd cum deiectione rarò nō exit aliquid propriae materiae morbi.

Subrufa autem esto, neque admodum foetida.

VT in apho. Hippo. dicit, mutationes excrementorum iuuant, nisi ad mala mutatio fiat: verum si ad mala mutatio fit, mala mutatio est: vt si ex deiectione liquida fiat crassa, sed nigra & foetida: proinde inquit Hippo. oportet vt crasset eunte morbo in iudicationem, & vt sit subrufa neq; admodum foetida

fœtida: talis enim est optima sanorum. Itaq; hîc Hippo. & describit qualis debeat fieri deiectio vt optima sit, & supplet quæ prius omisit, describens optimam deiectionem. Subrufa esse debet, quia talis fit mediocribilis naturalis admixtione: hoc vero intelligatur cū quadam latitudine: subrufa scilicet, aut rufa paulo plus, minusue: nam neq; sanitas, neque accidentia sanitatis sunt indiuidua. Dicitur est, non quidem neq; fœtida, sed neq; admodum fœtida: nam deiectio quæ nihil fœtet, non est bona, vt signum, immo vero fit ex magna cruditate, intestinis non alterantibus fœces: nam si alterantur, non possunt fœces nō fœtere: non enim sunt capaces perfectæ concoctionis, sed mediocris cuiusdam putrescētix: fœtida admodum, significat putredinem magnam: optima ergo est non multum fœtens.

Expediens etiam, lumbricos rotundos descēdere cum excretionē, morbo eunte in iudicationem.

GAL. hoc loco ita intelligit hæc verba, quæ si diceretur: lumbricos rotundos melius est descendere cum excretionē, quā sursum ascendere & euomi. Certè verum est quod Gal. affirmat, nam si quis per morbum, euo-

COMMENTARIA

mat lūbricos, modovero incipiat reiicere per
 sedē, melioris affectionis signū est: nā cū natu
 ra pōt per cōueniētē regionē euacuat: cū per
 minus cōueniētē facit, ob imbecillitatē facit:
 ergo quod per minus convenientē regionē
 emittebat, per cōueniētē modo emittere, na
 turā melius morbi causas vincere argumēto
 est: cōstat vero cōueniētē viā esse ad excre
 tionē vermiū intestina & sedē incōmodā ve
 ro vētriculū & os: maxime cū mōstratū à me
 fit incōmētario quarti libri meteorū in Arist.
 nullos vermes in ventriculo generari, sed ex
 intestinis ascēdere eos qui euomūtur. Itaq; ve
 ra est enarratio Gal. sed nō satis quadrat meo
 iudicio cū Hip. instituto. Nō erat hic locus cō
 ferēdi deiectionē cū vomitu, sed deiectionē
 cū deiectione, docēdiq; quid ex quavis deie
 ctionis forma significetur. Accedit, q̄ illa ver
 ba morbo eūte in iudicationē, aliud quiddā
 vidētur significare: nā deiectio vermiū vom
 itione vermiū quocūq; tēpore melior est, nō
 solū morbo eūte in iudicationē: vt dictū erat
 crassescere oportet excretionē morbo eunte
 in iudicationē, ita hīc dicit lūbricos rotūdos
 oportet descēdere cū excretionē morbo eun
 te in iudicationē. Nimirū cū quis deiciebat
 per totum morbum humida quædam, ita vt
 fit, incipere modo crassiorem fieri & cū lum
 bricis

bricis, concoctionem significat: non quidem solum ob crassitiam, sed ipsa lumbricorum generatio concoctione quadam fit: hoc accidere solet potissimum in morbis & naturis abundantibus crassa pituita: cum scilicet hucusq; crassa quædam & pituitosa deiicerentur, lumbricos modo deiici, apertè indicat calorem membrorum succos illos magis alterare: ita enim ex idonea ad illorum generationem materia lumbrici fiunt: ergo morbo eunte in iudicationem eos apparere bonum est, quia concoctiones celeritatem iudicii, & securitatem significant. Quare ego non acquiesco in sententia Pauli libr. 4. capi. 57. & Aetii sermone. 9. cap. 39. qui dicunt lumbricos nūquā præbere bonam significationem nisi in declinatione: in statu enim morbi malignitatem sequi. Intellexerunt fortasse hi nomine iudicationis, solutionem: ut idem sit morbo in solutionem eunte, ac morbo inclinante: verum falluntur, nā lumbrici concoctione quadam generantur ex pituitosis, concoctiones verò etsi inclinatione perficiuntur, tamen ante iudicationem inchoantur: quare non solū in statu potest lumbricus non ex malignitate morbi esse, sed et in incremento, cum proximus iam status est: immo vero haud scio an malignitate vnquam fieri possint: maligni enim

COMMENTARIA

nim succi viuentia omnia enecant : quare morbi per quos multi lumbrici apparent, nō possint esse maligni ex materia , sed ex symptomatis quæ ipsimet lumbrici faciunt. vnde etiam quæstio quæ inter Paulum & Aetium locis citatis, & Rasim ac Auicenam alia ex parte intercedit, illis dicentibus melius esse exire lumbricos viuos, his contra mortuos decisionem habet facilem: viui enim grauiora symptomata facient, anxietates scilicet, deliquia animi, morsus & conuulsiones: mortui verò cum maligniori morbi causa possint esse coniuncti, videlicet ipsa malignitate necati, & arescentes. Qui verò non symptomatis ratione, vt Gal. dicit, sed ob concoctionem vt in hoc prognostico dicitur exhibūt, erūt sane viui, recens geniti non iūcti, cum fecibus etiā iam crassescens. Sed rogabis, cur dixit descendere, ac non potius, ascensus aut descensus nomine prætermisso, apparere? an quia cū apparent plerūque descendunt, & quia deiectione erat hic sermo , cum deiectione vero descendunt, nam hanc ascendere per rarū est? Accedit q̄ deiciuntur vtilius. Sed est quod dicamus, cur cum sit triplex lumbricorum genus, lati & rotundi, & ascarides vocati, rotundorum tantum mentionem fecit. Lati vermes rarissimè reiciuntur, atq; extrema-

te internæ tunicæ intestinorum discissa generantur:ascarides minimam vim habent ad significandum morbi mutationem, nam nõ generatur nisi in podice, ex reliquiis fæcum illic putrescentibus, ob intemperiem propriã particule: merito ergo rotundorum tantum mentionem fecit.

Oportet omnibus ægrotantibus laxum ventrem esse, & bonæ molis.

Repletus venter est intentus, cum fit magna suppressio deiectionis aut flatus: ergo laxum esse, bene fluentis deiectionis est signum. Verum non oportet laxum nimis esse & extenuatum, nam consumptionem significat: sed oportet laxum & bonæ molis esse.

Aquosam valde aut albam, vel chloram vel rubram valde, vel spumantem deijci, hæc omnia mala sunt.

Hic describit deiectiones malas, quæ nondum sunt pessimæ: atq; quanquã dictum erat de madente, non tamẽ fuit hic aquea prætermittenda: nam aquea madens certè est, non tamen omnis madens statim est aquea: madens potest esse bona aut mala, vt alię differetia illi accesserint aut non accesserint: quæ vero iam est aquea nullatenus potest non esse mala, est enim quæ fluxa nimis est & tenuis, & deco-

COMMENTARIA

lor, ac sine odore, omnia deniq; aquæ simili-
 lis: hæc magnæ cruditatis signum est, siquidē
 neq; odorem, neq; colorem, neq; substantiæ
 modum concoctione comparauit. Alba de-
 iectio fit, quòd nulla bilis generetur, quæ vri-
 nam tingat, vt per hydropem fieri solet, aut
 quòd ea quæ generatur, non descendat in in-
 testina ob aliquam obstructionem, vt solet
 per icterum fieri: vtraq; harum causarum est
 satis mala. Nomen hoc χλωρον significat aut
 flauum aut viride, vtrumuis hîc significet ma-
 la est deiectio chlōra, quāquam deterior fit
 viridis, quam flaua: nam hæc fit multa bile &
 admodum flaua, illa bili viridi, quæ ex maiori
 incendio nascitur, admixta. Rubra valde de-
 iectio non potest non esse cruenta: constat ve-
 ro hanc malæ affectionis esse notam. Spumās
 fieri potest, ob permixtionem multi flatus,
 vt solet fieri in laborantibus dolore colli, quæ
 deiectio cum crepitu exit & innatat in aqua
 vt stercus bubulum. Fit etiam nonnunquam
 ob calorem igneum quodam feruore spumā
 generantem, vt in feruenti aqua videmus fie-
 ri. Constat vero vtramq; causam esse malam:
 verum hac secunda, quæ priori deterior est,
 verisimilius esse per morbos acutos accidere,
 atq; accidit re vera, soletq; esse nota incipien-
 tis colliquationis: itaq; omnes hæ differentiæ
 malæ

malæ sunt. Sed oportet hîc meminisse eius quod sæpe iam diximus, videlicet à præfagiis debere præscindi causas manifestas: nam hæc semper detrahunt vires signis: ergo hic quoq; suppleri debet, nisi fiat ob cibi ingesti qualitate: nam si quis ægrotans, cui accideret deiectio aquosa, mihi referret ingessisse se largiter aquam paulo ante, minùs equidem terreter, quàm si nihil referret tale: aut si pulvem ingessisset, qui album: aut mel, qui flauum: aut lactucam, qui viride: aut legumina multa, qui spumans, deicit: quanquam ne tum quidem illi colores nõ essent mali: nam deiecta nimis referre ea, quæ ingesta sunt, parvæ alterationis, ac proinde cruditatis signum est: id vero non est tam graue malum, quam cum sine causa manifesta aliquis talis color deiectionis apparet.

Prauum etiam est, exigua, lenta, & alba, & subchlõra, & leuis.

NON debent hic disiuncta legi hæc dictio num nomina, vt in sententia proxima: nõ enim diceret iterum alba, sed cõiuncta legatur, non tamẽ omnia, sed vt describatur duæ differentie deiectionis: prima est exigua lenta & alba: secunda est subchlõra & leuis: vtraq; significat colliquationem: solentq; apparere ambe

COMMENTARIA

per eas febres, quæ mali moris sunt, & liquant pingues partes. Prima fit pinguedine recenti liquata: secunda fit liquata simul & putrescente pinguedine: nam subchlœra hic dicitur subflaua, talem vero colorem cōparat putrescens pinguedo, vt experimur quotidie in pinguedine veteri: ergo vtraq; deiectionis est liquationis signum, deterior tamen est secunda. Pingua omnia constat esse lenta & leuia, lubrica enim sunt & tenacia, ergo liquata pinguedo facit deiectionem exiguam quidem, quia magna ex pinguedine non fiet: albam, si pinguedo non putrescit sed liquatur solùm: lentā vero ob pinguitudinem: qua eadem causa læuis erit, id est nō aspera, hæc omnia habet deiectionis præter quam quod erit subflaua, si putrescit pinguedo. Itaq; constat in prima differētia deiectionis suppleri debere læuis, & in secunda, debere suppleri exigua & lēta: sed Hippo. ne quidpiam repeteret, ita scripsit.

His autē magis lethales sunt nigræ vel pingues, vel liuidæ, vel æruginosæ, & fœtidæ.

Lethales colores esse nigrū, liuidum & æruginosum, tam in deiectionibus, quam vrinis & sputis, & aliis excrementis satis cōstat: nam nigræ deiectiones fiunt descēdente atrabile: liuidæ descendente humore nigro, sed modico,

modico, qui permixtione aliorum excrementorum liuidus fit: eruginosus descendente bile viridi, quæ ingentis incēdii est soboles. Fœtidæ deiectiones hic dicuntur, quæ sunt admodum graui ter olētes, nam mediocriter etiam naturales deiectiones fœtent: grauiſſimus vero fœtor maximæ putredinis est indicium: hæc ergo deiectiones lethales sunt: sed intelligendum est, quantum in his accidentibus agitur, nā ob occasionē, aut modū exeundi, fieri potest, vt deiectio nigra salubrior sit, quam alia quæ sit subrufa: vt si cui ante signa concoctionis deiectiones superueniant fluxæ & rufæ, eæq; sine conferentia & tolerantia, alteri vero post signa cōcoctionis, in morbo, quē aliis indiiciis cognouerā, esse ex atra bile, superueniant deiectiones nigræ cum conferentia & tolerātia, cōstat has deiectiones homini huic salubriter, illas illi insalubriter accidere, quāquam illæ sint rufæ, hæc liuidæ: verum id non nascitur ex colore, sed quia nigræ bonè, rufæ malè exhibant. In quam sententiam scriptū est ab Hippo. 4. par. apho. 47. excretiones in febribus non intermittētibus liuidæ & cruētæ, & fœtidæ & biliosæ omnes malæ, sed cum bene excernuntur bonæ: & in deiectionibus & in vrinis. Itaq; deiectiones possunt esse bonæ cum bonè exeūt: explicat vero statim Hippo.

18
 quas dicat bene exire, addens, si vero nihil eorum, quæ conferunt, excernatur ab his locis, malū. Itaq; bene exire est excerni, quod morbum faciebat: addit Gal. in commentatione illius sententiæ, & post signa cōcoctionis, vnde statim fit, vt conferat, & fiat cum bona tolerātia: si contraria accidūt, male exeant. Itaq; deiectiones nigræ, liuidæ, æruginosæ & fœtidæ lethales sunt, nisi cum bene exeunt: possunt enim bene exire: quāquam liuidæ rarissime possint bene exire, quia liuidus succus nō aliter quam perfrigeratione fieri potest: si vero mixtione nigri fiat deiectio liuida, id nigrum quod descēdit modicum erit. Deiectio vero exigua non potest non esse suspecta, debilitas enim expultricis facultatis cū ~~malā~~ copia succi maligni plerumq; significatur: tamen videtur aliquando hæc quoq; posse bene exire: nā si succi albi bona copia descēdit, vt liuida deiectio fiat opus est nigro succo non omnino modico: itaq; nihil prohibet has, quæ per se sunt deteriores, quod melius exeant, meliores esse illis quæ sunt per se minus malæ: esse autem has per se deteriores & illas minus malas agnoscēs, quia si modus exeundi sit idē idest æquē bene aut male exeant, hæc significabunt, grauius affectū esse hominē, illę minus. Pingues deiectiones scripsit Hip. gradatim:

primum eas, quæ significant incipientem colli-
quationem, tales diximus esse spumantes: de
inde, quæ significant colliquationem nõdum
magnam, sed pinguedinis solũ, tales diximus
esse exiguas lentas & albas, atq; subflauas &
lęues: modo dicit pingues deiectiones, non il-
las, sed quasdam quę solent fluere copiose &
sunt oleo similes, quæ magnę iam colliquatio-
nis, & quę non in pinguedinem solũ sed in
carnosas etiam partes serpat, sunt notæ.

*Variegatę autem deiectiones diuturniores
sunt his, lethales autem nihilominus: sunt au-
tem tales ramentosę, biliosę, cruentę, porra-
cę, & liuidę, nunc quidem simul prouenien-
tes, nunc autem per partes.*

Hippocrates ipse explicat, quas dicat varii
coloris deiectiones, dicens ramentosę,
biliosę (intellige valde flauas) cruentę, por-
raceę & liuidę, constat vero singulas harum
deiectionum esse lethales: ergo si omnes ap-
pareant siue simul, siue vicissim, multas af-
fectiones significari, easq; omnes lethales:
ergo non erit minus lethalis nota, immo ve-
ro multo magis: nam quo pacto non sit pe-
riculosius naturę certare cum multis affe-
ctionibus quę omnes sint lethales, quã cum
vnica? sed qua ratione si lethalior est affectio,

C O M M E N T A R I A

fit diuturnior? nam à multis affectionibus nō
 tātum certius est naturam oppressum iri, sed
 id quoq; breuius futurum: ergo non tantum
 est lethalior, sed & breuior morbus: sed intel
 ligēdum est affectionē non dici lethālē, quōd
 nullus possit ex ea superesse, sed quod pluri
 mi moriantur: ergo ex affectione, per quā de
 iectiones hæ variis coloribus excernūtur, plu
 res moriūtur, quā ex vnici coloris, etsi letha
 lis: suntq; proinde deiectiones illæ magis le
 thales, & si qui supersunt conualescunt tar
 dius, suntq; proinde diuturniores. Causa qua
 tardius conualescunt est, quod longiori tem
 pore est opus ad superandum multiformia,
 quam vnicum excrementum. Hoc vero intel
 ligi debet, cum varii colores sunt lethales, vt
 Hip. ipse explicat: nam deiectio partim alba,
 partim pallida, partim rufa, non sit lethalior
 aut diuturnior quā nigra. Dices fieri posse, vt
 quod multitudine colorū abundet, quantita
 te sit minus, aut etiam non sit plus, atq; ita nō
 sit deterius: cur enim deterius sit liuidi, & ni
 gti, & viridis coloris esse singulas libras, quā
 liuidi esse tres? certe malignitas morbi nō tam
 significatur quātitate, q̄ colore: proinde si co
 lores oēs lethales sunt, etsi tota deiectio vari
 egata copiosior nō sit simplici, tamen multas
 significat affectiones, nihilominus lethales.

Flatum

Flatum autem sine crepitu exire optimum est: melius etiam cum crepitu exire, quã cū illo recondi: atq; ita erumpens aut dolorem significat, aut delirium, nisi libenter homo ita demittat flatum.

FLatus emissio nulla est secundum naturam: nam qui optime habet non colligit flatum: calor enim optimè valentis hominis vt sensim generat, ita sensim eū dissipat: sed cum omnis flatus sit præter naturam, ille est minime malus, vt signum, qui erit sine crepitu: nam fit cum flatus neq; est multus, neque admodum crassus, & viæ sunt satis laxæ. Exire cum crepitu malum est contrariis de causis, sed grauius est circumuolui & non posse demitti: verum cum erumpit cū crepitu (nisi libenter demittatur aut ob impudẽtiam, aut ob consilium) significat dolorem, aut deliriũ: nam nisi ob dolorem ingentem, qui vehemẽter irritat demittit, & aliõ qui est pudicus homo, oblitus est sui, & distractus mente. Sed non explicat Gale. neq; vero quisquam alius in commentatione huius sententiæ, cur dictum sit deterius esse retineri flatum vt non possit expelli, quam emitti cum crepitu: videtur tamen deterioris affectionis esse signum expelli cum crepitu: nam excipi debet volun

COMMENTARIA

tas ægrotantis (voluntaria enim expulsio aut retentio nullius affectionis grauis signū est) ea vero excepta, expulsio crepitus potest fieri ob phrenitidem, retentio vero non nisi ob debilitatem expultricis & obturationem viæ quæ phrenitide minus lethalis affectio est. Certè ego ita puto, inuoluntariam deiectionem, quæ in principio phrenitidis fit deteriorem esse vt signum (nam designis oportet hic agi) quam retentionem inuoluntariam flatu: eam vero quæ ob dolorem fit, esse minus malam, nam fit ob dolorem tantum: cum enim tanta irritatio sit non est, quod retentricis debilitatem causeris): retentio vero ob dolorem (nam hic non possit abesse, neque enim reuolutio flatu fieret, nisi intestina irritarentur) & ob debilitatem expultricis, aut obturationem viæ, aut hæc omnia. An vero demissio inuoluntaria flatu cum crepitu ob phrenitidem fiat, an ob dolorem ex aliis signis erit cognitu facile: non enim fiet phrenitis sine multis aliis indiciis. Ergo flatu hunc habet malitiæ in genere signorum ordinem: minimè malus est, qui emittitur sine crepitu, deterior qui emittitur cum crepitu ob dolorem: hoc quoque deterior, qui cum murmure retorquetur per intestina: deterrimus qui cum vera phrenitide fit. Ita-
que

que ubi inquit Hippoc. melius est cū crepitu
exire q̄ cum illo recondi, intelligi debet, ni-
si exeat ob phrenitidem.

*Dolores ex hypochondrijs, & tumores si
sint recentes & sine phlegmone, soluit mur-
mur factus in hypochondrio, maxime erum-
pens cum stercore & urina & flatu: si vero
non effluat, confert etiam si deoluatur ad in-
ferna.*

IN inflationibus hypochondriorum docet
hic prælagire: iunguntur vero hæ sæpe
cum morbis acutis. Describit has, dicens es-
se dolores & tumores recentes, qui phleg-
mones nō sint: nam si esset obstructio quæ
piam magna aut schirrus, profecto non es-
set recens (non enim solet repente ingruere)
neque cum tanto dolore, sed paulatim, lon-
go tempore, & sine dolore. Verum non es-
se phlegmonem ex alijs signis quæ adsunt
aut non adsunt cognosces, potissimum ve-
ro ex partis ardore, qui semper aderit par-
ti phlegmonem patienti, & ex pulsu, qui
plærūque sentietur. ergo in his inflationibus
grauissimum est dolore herere in parte mo-
re infixi pali, & nihil flatus deorsum agi: ma-
ximum iam iam futuræ salutis signum cum
homo

COMMENTARIA

homo iam incipit hac & illâc, ructu inquam & per sedem cum deiectione aut sine ea, & cum vrina, flatum emittere. Non minimum autem est et si nondum erumpat, incipere iam flatum cum murmure deorsum repere, principium siquidem salutis in his esse solet, quia calor membri iam incipit flatum aliquantulum dissipare, & membra non sunt iam tam extensa, sed circa flatum pellendum constringuntur: itaq; principium est victoriæ. Quod si Hippo. dixit, dolores & tumores Hypochondriorum soluit murmur: non proinde dixit, soluit, quod de murmure, vt de salubri causa loquatur, sed vt dicat bonum esse signum, simulq; eadem vocula causam reddat: nimirum est bonum signû quia soluit. Hæc ratio prædicendi, obseruari debet in inflammatione ventriculi & hypochondriorû, & dolore colli, & vteri, & partis inanis, qui ex flatu fiat. Cû vrina modicus profecto flatus solet exire, & is qui exit spuma potissimum agnoscitur.

CAPVT. XIII.

V*Rina optima est, cum album sedimentû & laue & æquale per omne tempus est, vsque dum morbus iudicetur: significat enim securitatem & morbum breuem fore. Si ve-*

ro deficiat, & nūc quidem pura reddatur vrina, nunc autem subsideat album & læue, diuertitur morbus fit, & minus securus.

DEscribit vt fecit in aliis generibus signorum primum optimam vrinam, deinde reliquas differētiās vt optima deflectunt vsque ad pessimā: est vero vrina ægrotantium optima quę est similima vrinis sanorum, nam hæc erat ratio epilogistica. Expeti vero debet ab vrina optima in morbo, vt similima sit vrinis sanorum in modo eius quod continetur, & in substantiæ modo ipsius fulture, non tamen & in colore, nam in hoc satis erit si non absit longissime, non enim arbitror eadem sit vrina hominis constituti in summo vigore morbi salubris, & eiusdem cum bene valeret. Itaque describit vrinam optimam in morbis acutis: nam in his cœpit docere prænotionem: hæc habet sedimentum album, læue, & æquale. Constat vero hanc quoque fore mediocrem in modo substantiæ, & à naturali colore non longe diuersam. Sedimentum hoc loco dicitur, quod continetur in regione ima vrinæ: vt nubecula dicitur quod attingit supremam: appendiculum quod attingit mediam. Id sedimentum quāquam vt habeatur optimum debet in fundo

COMMENTARIA

do esse, non tamen residere in matella, sed pendere: nam quod residet est portio succi crassi & incocti, à quo faeces nullæ secretæ adhuc sunt. Quod in suprema aut media regione pendet, indicat non satis esse consumptum flatum, atq; adeo neque coctam esse satis morbi causam. Iam vero id quod continetur, quanto candidius est, tanto plus naturam membrorum succos vicisse declarat: nã fit venis & arteriis contendentibus reddere succos sibi similes. Constat vero quanto candidiores reddiderit, tanto plus effecisse, ac tãto plus valuisse: nam similitudinis cum solidis membris magna pars est ille candor. Leuitas quoque & æqualitas secundum tempus eius quod continetur, indicat naturam bene ac integre superasse succos, non leuiter aut per partes: nam contra asperum aut diuulsum fit, succis non bene coactis ac coagmentatis vt per concoctionem solent, & flatu dirumpente: inæquale id est quod vno die apparet, alio non apparet, aut minus apparet, fit succo aliis partibus victo, aliis non victo: ergo cum apparet hæc vrina, possis prædicere morbum bene soluendum idque cito: nam est signum morbi salubris consistētis in summo vigore, cui statim succedit salus. Celebratissimum est illud Hippocra. 2. epid.

epid. concoctiones celeritatem iudicii & securitatem significant: verum non est in morbis omnibus expectanda hæc vrina: ad concoctionem summam in biliosis sola nubecula est satis: tamen nulla morborum facta mentione, inter signa, sedimentum album, læue & æquale est aliis omnibus salutis & breuitatis euentius signum. Primus gradus bonarum vrinarum, quæ incipiunt ab optima deflectere, est, habentium album & læue, sed non æquale: nam hæ quoq; sunt notæ concoctionis, non quidem perfectæ vt primæ, sed manifestæ: atq; inter signa manifestæ concoctionis tenet primas: ergo hæ quoque in primis significant celerem & bonam iudicationem, neutrum tamen vt primæ: nam cum signis perfectæ concoctionis qualia illæ præ se ferebant, fieri non potest vt ægrotus intereat: tamen cum signis manifestæ, qualia habent hæ, & si perrarum sit mori ægrotantem, fieri tamen aliquando potest.

Si autem sit vrina subrubra, & sedimentũ subrubrũ & læue, multò diuturnior hæc quã prima fit, salubris vero valde.

HÆ est tertia differētia vrinæ, earũ quas Hippo. hic describit, & secunda earum
quæ

COMMENTARIA

quæ non sunt optimæ, sed bonæ tantum, Vrina nãq; subrubra cum sedimento subrubro diuturniorem morbum significat q̃ aliqua diætatum, nam minoris concoctionis est nota, quam illarum quæuis: magis enim accedit ad statum & summum vigorem quæ habet sedimentum album, læue non æquale, quam subrubra cum sedimento subrubro: nam hæc tendente morbo ad statum concoctione albescet. Neque vero putandum est gratia inæqualitatis posse illã esse hac diuturniorem: nam nũquam coeunt contrariæ, aut ad modum diuersæ affectiones (naturã omnibus in rebus repugnant contraria) sed non valde dissidentes: non ergo possit fieri sedimentum inæquale, quod vno die appareat album, alio nigrum aut viride: sed quod vno die appareat album & læue sedimentum, alio non adeo hæc habens, sed neque malum: itaque vrina hæc diuturnioris affectionis est nota quã priores: sed nõ vt est diuturnioris, ita est & magis salubris: imò vero quãquã salubris affectionis nota est, quæ est signũ cœptæ iã concoctionis, & abũdantiæ succi benignissimi, nõ tñ plusq̃ duæ priores, imò vero aliquãto minus: quia vt dixi, priores illę sunt maioris cõcoctionis notę. Itaq; satis cautè Hip. quãq̃ diuturnitatẽ cū collatiõẽ
scripsit

scripsit, dicens, diuturnior multo est, tamē salubritatē non scripsit cum collatione, sed simpliciter dixit, valde salutaris: & vbi dicit diuturniorem esse, quanquam contulit cum prima, non tamen censet, non esse diuturniorem ambabus prioribus: quod significauit apertē dicens πωλυχρονιώτερον idest valde diuturnior: tamen paulo ante differens de secunda scripsit, χρονιώτερον idest diuturnior: constat vero dictione hac minorem diuturnitatem significari, quam illa.

Farinacea in Urinis sedimēta mala: his sunt deteriora laminea. Tenuia & alba valde mala: his autem sunt deteriora furfurea.

TRES differentiaē earum quæ hic referuntur significant consumptionem maiorem quā pingue, habens sedimentū farinaceum, & lamineum & furfuraceum. Quæ tertio loco dicta est, scilicet habens alba & tenuia, fit solū ob flatum multum diffundētem succum qui continetur in vrina: nam quod à quibusdam dicitur hoc sedimentum fieri consumptione tanta membrorum solidorum, vt sint veluti comminuta, falsum prorsum est, vt monstrauit lib. 3. con. vbi etiam monstrauit lamineū deterius esse eo, quod hic dicitur farinaceum, & furfuraceum deterius esse lamineo: nam farina-

M ceum,

ceum, hic dicitur, quod aliis locis ab Hippo.
 orobinum: quod fit aut præcisis particulis re-
 num, aut vsto sanguine per particulas: lami-
 neum & furfureum præcisis particulis ex soli-
 dis, vt ex membranis, idq; ob consumptio-
 nem, aut cariẽ. Verùm quod laminæ est simi-
 le, est latius & minoris altitudinis quam furfu-
 reum: quare duobus nominibus furfureũ de-
 terius est, & quòd cõminutio in minores par-
 ticulas facta sit, & quod penitiores partes at-
 tingat. Proinde cùm dicit his autem sunt de-
 teriora furfurea, ne intellige collationem fieri
 cum proximis, tenuibus inquam & albis, sed
 cum omnibus prius dictis. Perpende etiam,
 quã attentè Hippocrates cum in aliis differẽ-
 tiis cõparandi nominibus vtatur: de tertia nõ
 dixit deteriora sunt, sed valde mala: nimirum
 hæc differentia nulla aliarũ deterior est, quã-
 quam est illic interiecta.

*Nubeculae quæ inuehuntur in Vrini, albæ
 quidem bonæ, nigræ vero malæ.*

DVplex vrinæ accidens hîc describit, lo-
 cum in quo est id quod continetur, & co-
 lorem. Color omnis est bonum aut malum
 signum, & minime ambiguũ, in eo quod con-
 tinetur color optimus est albus, pessimus ni-
 ger: quos solum retulit hîc Hippo. intelligi ta-
 men

mē debēt mediocres: vt optima nubecula est alba: pessima nigra: subrubra bona, non optima: perrubra mala, non pessima: pallida aut rufa mala quoq;: flaua deterior, nōdum lethalis: lethalis iam est viridis, aut liuida. Itaq; extremorum nomine mediocres colores debēt intelligi. Locus quidem in quo est id quod cōtinetur, ambiguum signum est: non enim idē perpetuo significat, neq; perpetuo hoc bonum, illud malum est: sed (vt de equalitate dictum prius est) tale est qualia sunt reliqua quibus accedit. Vt quod album est melius est cōtineri in fundo, quam in medio: & in hoc, quam in summo: quod nigrū, est grauius contineri in imo, nam subsidit contentum, cum cessat agitatio & pugna coquentis & putrefacientis principii: hanc cessare, quōd succus coquatur æqualiter, est optimum: quod equaliter putrescat, pessimū: ergo in imo esse quā in summo non simpliciter melius aut deterius, sed nunc hoc, nunc illud est. Quorsum ergo docens hic Hippocrates prædicere ex coloribus contentorum, mentionem faciens optimi & pessimi, dicit nubeculæ quæ inuehuntur in vrinis, significans scilicet eas quas nos speciatim nubeculas appellamus diuersas, ab appendiculis & sedimētis? An nubeculas esse, addit vires præfagio? Non certe: imo

COMMENTARIA

in utroque genere optimi inquam & pessimi coloris detrahit vires: nam nubecula alba est minus bona albo sedimento, & nigra minus mala nigro. Sed Hippo. mentionem facit sepe eorum quæ occurrunt crebrius & citius: ea vero oportet haberi loco exemplorum, & suppleri ab enarratoribus reliqua omnia, quorum est par ratio. Nubeculae ergo meminit magis quam appendiculi aut sedimenti, fortasse quia ante hæc fit illa in morbis omnibus.

Cum est Urina rufa & tenuis significat morbum crudum esse: si vero diuturnus sit morbus, Urina autem huiusmodi, periculum ne non possit homo sufficere, donec cocta sit Urina.

URina tenuis proculdubio est cruditatis, si modo est vera liquoris tenuitas, ac non potius falsa quædam: quam per obstructions accidere lib. 3. cont. monstratum à me est. Color rufus naturalis est, quiq; in coloribus urinae bonæ valetudinis est: nam naturales colores sunt subrufus & subflavus, constat vero ut rufus inter hos colores sit, quare naturalis quoq; hic est. Cur ergo cum describat urinam, quæ morbum crudum esse significat, dicit rufa tenuis, ac non potius alba tenuis, ut utroque accidente significaretur cruditas? Non certè quòd rufus color signum cruditatis sit, sed
quod

quod vrinam tenuem & albam non erat dubium crudi morbi esse, tamen rufam & tenuem poterat esse alicui dubium, an esset morbi in principio consistentis, an non: hoc ergo explicans dicit, rufa & tenuis crudū significat morbum. Est vero hæc vrina principii, & si morbus biliosus sit (in hoc enim fortasse videbitur alicui esse iam incrementi, cum in illo ad summum vigorem sola nubecula, ac nonnūquam sola crassities cum bono colore soleat esse satis, quia rufus color in vrina aliō qui tenui, nullam manifestam coctionem materiæ propriæ morbi significat: sit enim is color nō concoctione propriæ materiæ, nam ita crassesceret quoq; vrina: sed permixtione bilis naturalis. Nihilominus est hæc vrina melior, quam alba & tenuis: est enim signum occultæ concoctionis: nam cū ex alba tenui fit rufa tenuis apertè intelligimus melius iam habere vim commutantem cibos in hepate, & venis, cū generet iam bilis naturalis portionē quā prius non generabat præ debilitate. Id vero cum fit, probabilis coniectura est, succum quoq; qui morbum facit commutationem aliquam accipere, etsi ea occulta sit adhuc. Cū dixerit quale signum sit vrina tenuis rufa, addit artem prædicēdi ex hoc signo, ea vero est, qualis ex aliis signis cruditatis: nimirum signa

cruditatis per se sunt ambigua, neq; mortem,
 neq; salutem significãtia: sed oportet rationẽ
 habere lōgitudinis morbi & facultatis: nam si
 hæc appareãt, & morbus sit diuturnus, nisi fa-
 cultas maximè cōstet, timendũ est fore, vt ho-
 mo moriatur, facultate non valente sustinere
 tam longã pugnã. Sed dices, videtur nulla ra-
 tione nos posse cognoscere cui⁹ temporis sit
 morbus, brevis inquã an lōgus, cum hæc vrinẽ
 apparent: nam non potest alter cognosci quã
 per constitutionis morbi notitiã, neq; hæc ha-
 beri potest aliter quã collatione tẽporum vni-
 uersalium: hæc vero conferri nõ possunt, nisi
 perspecto iam finito q; saltem principio: ergo
 morbo adhuc cōsistente in principio, nõ pos-
 sumus præsentire quãto tẽpore duraturus sit.
 Certè exacte nõ possumus, neq; cū in primis
 diebus apparet hæc vrina, possumus scire an
 brevis futurus sit morb⁹: nescimus enim quã-
 to tẽpore duraturũ principũ est: sed cū mul-
 tis iã diebus durat, scimus longũ fore: nam cū
 multi dies exacti sint, & vrina adhuc princi-
 pium indicet, constat morbũ non fore breuẽ:
 tunc ergo periculũ est, ne non possit facultas
 durare, donec morbus coquatur, sed vt prius
 homo intereat. Quòd si reliqua omnia renu-
 ant, indicentq; hominẽ conualiturũ (nimirũ
 facultas fortis sit, & reliqua omnia circa agro-
 tantem

tantē bona appareāt) nō est verisimile ægrotā
tē moriturū, et si vrinæ crudę multo tempore
perseuerēt: sed tūc quoq; verisimile est, egrū
non perfectē liberandum, sed abscessu factō,
qui est mediocris solutionis modus. In quam
sententiā scribet statim, duab⁹ interiectis sen-
tentiolis, quibus vrinæ tenues & crudę, mul-
to tēpore minguntur, si alia omnia vt in super-
uicturis signa sint. in his abscessum oportet ex-
pectare in regionibus infra septū trāsuersum.
hæc est ratio prædicendi ex vrinis tenuibus.

*Magis exitiales vrinæ sunt, quæ sunt fœti-
dæ, & aquosæ, & nigræ, & crassæ.*

E Numerat Hippo. vrinas exitiosas, non ta-
men omnes, sed vt harum exemplo, trās-
ta ratione, tu possis supplere reliquas: Hippo.
enim nunquam facit integram omnium enu-
merationem. Dicit itaq;, exitiales vrinæ sunt
fœtidę, aquosæ, & nigrę, & crassę: adde tu, &
liuidæ, & virides. Fœtidæ vrinæ hic dicuntur,
non quæcūq;, sed quæ admodum tales sunt,
quæ maximam malignam q; putredinē signi-
ficant. Aquosæ sunt, quæ sunt aquæ similes
quas albas & perspicuas. 4. aph. 72. appella-
uit: hæ significant tantam cruditatem, vt neq;
spem futuræ concoctionis præ se ferre à Gal.
1. de crisi bus meritò dicantur: nam nullum in

COMMENTARIA

dicium habet cōcoctionis ceptæ: neq; ex ipsa
 vrina possis intelligere, an cito natura aggressura
 sit: hæc ergo merito, habetur in exitialibus: nam
 quāquam est in genere signorū cruditatis, quæ
 per se ambigua sunt, tamen cum maxima cruditas
 significatur, fiunt signa mortis: quia facultas non
 potest sufficere vsq; ad morbi concoctionem. Talis
 vrina solet esse signum ingrauescentis phrenitidis,
 vt dicitur citato nuper apho. præcipuè si in delirātibus
 appareant: sed illæ non fiunt ob solā cruditatem,
 sed ob raptum bilis in caput: est nihilominus
 tunc quoq; exitialis, quia signum est magnæ
 phrenitidis morbi alioqui lethalis: accedit,
 quod tunc quoq; crudus morbus est, alioqui etsi
 vrina fieret alba raptu bilis, tenuis tamen
 extreme non fieret: itaq; fœtidæ vrinæ, & aquosæ
 sunt lethales. Verum oportet hîc quoq; præceptum
 illud commune artis prædicendi obseruari,
 nimirum præscindēdi causas omnes euidentes,
 & insuper affectiones, quæ præter febrem
 acutam id ex ratione possunt facere, cum
 alioqui non sint per se lethales: nam qui
 edunt allia, fœtidam vrinā emittunt, vt docet
 Arist. sect. 13. problem. & qui rutam degustant,
 aut succum cyrenaicum aut medicum, vt
 affirmat Gal. 2. de femine. ii etiā qui copiosè
 aquam bibunt sæpe vrinā aquosam

fam reddunt, nam vt docet Aristotel. sect. 3.
 problem. 21. copiosus potus facit celerem mi-
 ctum impermutati liquoris: tamen neque in
 his aquosa, neq; in illis fœtida, lethalis est: ac-
 cidit enim in vtrisq; ob causas procatarticas.
 Solet etiam reddi vrina aquosa per eam affe-
 ctionem quæ diabetes à medicis appellatur,
 quam non solum nō dicit Gal. esse minus exi-
 tialem, sed etiam multò magis q̄ si retineatur
 iusto tempore: quoniam inquit, significat du-
 plicis facultatis extinctionem, cōmutātis nē-
 pe & retinētis, quæ iusto tempore retinetur
 vnicæ, tamen merito hoc loco notatur Gal. à
 quibusdam, nam constat debilitatem retinen-
 tis facultatis in renibus, affectionem esse earū
 quæ præscindi debent ad præsagium, & quæ
 nisi præscindantur detrahūt vires præsagio:
 potest siquidē sola debilitas retentivis in re-
 nibus causa esse aquosæ vrinæ, etiā sine debili-
 tate facultatis cōmutātis: nam quod nō re-
 tinetur nō potest coqui, ne si facultas cōmu-
 tās sit maxime fortis. Quod si dicas nō potest
 non significari debilitas cōmutantis, & si mi-
 nimū retineatur vrina, cū inalterata penitus
 emittitur: nā vel in ipso lapsu debuisset nō ni-
 hil cōmutari: probabiliter argumenteris. Sed
 est quod intelligas, etsi debilitas aliqua facul-
 tatis cōmutātis sit, tñ eā tāto minore agnosci

COMMENTARIA

quò plus debilitatis retinentis accedit: nam quo plus illius euentus imputatur retentioni languidæ, eo imputatur minus debili commutationi: ergo cum multò grauius malū sit facultatem commutatam in hepate & venis esse extinctam aut debilitatam, quam retinētem in renibus, constat deteriorem esse vrinam, quæ solius commutationis defectu fit, quā quæ retentionis simul & commutationis: grauius enim signum est, quod à causa aliqua maligna procedit, quā quod partim ab ea ipsa, partim ab alia leuiori: nō itaq; si illud ab vnica, hoc à duabus causis fit, atq; iis quidem malis, statim hoc grauius est. Sed hæc de aquosis vrinis: nigras satis notū est esse in lethales: sed crassæ qua ratione inter lethales recēsentur, videntur enim tales nō esse: nā crassæ omnes sunt perturbatæ (intelligo crassas præter naturā) perturbatæ vero dicuntur esse signa cruditatis nō extremæ, sed cōcoctio- nis obscure: hæc vero signa sunt ambigua, nō lethalia. Hac de causa (quantū suspicor) insinuauit Gal. intelligi debere nigras & crassas simul, nō disiūctim, nigras per se, & crassas per se: quod inquit, nigræ quo crassæ magis sunt, eo sunt magis lethales: quod quidē nō videtur carere ratione (quanquā in proximo cōmentario addemus huius sententiæ idoneam distinctionem

tionē) nā nigra & crassa nō videtur fieri posse aliter q̄ atris malignisq; succis affatim cum lotio eiectis: tenuis vero & nigra fiet eiecto pauco nigro & seroso, quod minorē abundātiā succorū, qui maligni sunt, indicat. Itaq; si ita legas nigre & crasse addidit Hip. crasse nō quidem quod nigre nō sint lethales nisi sint crasse, sed quod magis lethales sunt, cū sunt crasse etiā. Sed etsi intelligas crassas solū esse relatas in hac sentētia, est locus idoneæ enarrationi, quam q̄ opus sit multa distinctione: nā crassa mingitur aut vt signū principii morbi, tuncq; est signū nō lethale sed ambiguū: aut prodeūte multa succorū copia cū vrina, vt cū aliis excretionibus solet, tūc q; aut ante tēpus euacuationibus idoneū, aut suo tēpore: si illud, semper est mala vt signum (est. n. euacuatio per symptoma, tñ exitialis tūc solū cum male excernitur, id est sine cōferentia & tolerātia, aut cum est signū exitialis alicuius morbi, vt nonnunq; est lethargi. quod. 7. sentētia. 4. apho. significatur) cū suo tēpore id est quo morbus iudicatur, excernitur, erit vt alia signa attestabuntur, aut maxime exitialis, aut vicinæ salutis indicium, scilicet vt crisis est bona aut mala. Quidam vt ab his facilius se explicent, intelligunt nomine crassarum pingues, tamen falluntur. Primò quia vrinæ
nullæ

COMMENTARIA.

nullæ sunt tota fusura pingues, sed habent pingue insidens: tamen etiam pinguia vocat Hippoc. λιπαρά ubique & nomine παχέα intelligit crassa.

Sunt autem viris & mulieribus nigra vrinæ pessimæ, pueris vero aquosa

Hic non facit collationem sexus cum sexu sed ætatis cum ætate: atq; nomine mulierum intelliguntur adultæ. Verû potes tu per te ipsum, sexû cum sexu, & regionē cû regione, & tēpus anni cum tēpore conferre. Gale. hic intelligit de sententia Hip. vrinam nigrā omniū vrinarū pessimā esse in adultis, in pueris vero aquosam: sed mihi in pueris quoq; videtur vrina nigra deterior esse aquosa: nā hæc significat cruditatē, & eam quidē maximā (fateor) maioremq; in pueris, tamen nigra significat in pueris etiam putredinem malignā aut vstionem, quæ omni cruditate est grauior. Quid ergo est quod sibi vult Hip. ni ego fallor, non confert vrinam cû vrina, sed ætatem cum ætate. Dictæ sunt in primis duæ hæc species exitialium vrinarū nigra & aquosa, modò dicit qua in ætate earū quæuis sit grauior dicens nigra in viris deterior est q̄ in aliis ætatibus, aquosa in pueris deterior q̄ in aliis ætatibus: potest nihilominus nigra deterior esse aquosa

aquosa in quavis ætate. Causam qua hæc con-
 tingūt, facilè intelliget, qui harū ætatū natu-
 rales vrinas considerauerit: nā vrinę puerorū
 sunt crassæ, & abundātes interius multis suc-
 cis, iisq; crudis, ob voracitatē & inordinatos
 motus: virorū vrinæ sunt tenuiores & pu-
 riores splēdidioresq;: ab illis cōstat lōgius ab
 esse tennes, quā ab his, ab his nigras longius q̄
 ab illis: nā quę tenuior excerni solet per bo-
 nā valetudinem, leuiori ex causa fiet, aquosa:
 quę crassior & succis abūdātior, facilius amit-
 tet splēdorē, referetq; nigritiē. Ex dictis haud
 dubiū est, vrinas nigras & tennes deteriores
 esse in pueris nigris & crassis: nā vtraq; ratio-
 ne absunt à naturalibus, nigritiē & tenuitate.
 Quare vbi Gal. dicit (id vero dicit in com. p-
 ximæ sententiæ) eo deteriores esse, quo sint
 crassiores, puerorū nigras excipiēdas cēseo:
 nā in pueris tennes nigræ, deteriores sunt ni-
 gris & crassis: quin immo deteriores etiā hæ-
 sunt in pueris, q̄ in iuuenibus: quia quę nigre
 & crasse fiunt, habēt in puerili ætate cōmodi-
 tatē, vt ob redundantia multorū & crassorū
 succorū, qui leui alteratione faciūt vrinā im-
 pensè turbidam sine splēdore, & nigricantē:
 tamen nigre & tennes nō fiūt ob hos succos,
 fiunt ergo putredine aut vstione materię pro-
 prię morbi: hæc vero tātō grauior erit in pue-

COMMENTARIA

ris quæ iuuenibus, quanto puerorū calor est mi-
 tior ac minus vrēs, & facultas cōmutandi for-
 tior. Itaq; sententiā Hippoc. qua apertē dicit,
 vrina nigra in adultis deterior est, de nigra et
 crassa intelligi debet: vt tota dictio hæc sit,
 vrina nigra & crassa deterior est in adultis, quæ
 in pueris alba tenuis (hęc est aquosa) deterior
 in pueris quam adultis.

*Quicumq; Urinas tenues & crudas multo
 tempore mingunt, si alia omnia signa vt in su-
 peruicturis sint, in his oportet expectare absces-
 sus in regionibus infra septum transuersum.*

ENarrata iam est hæc sententia, dictum quæ;
 vt signa cruditatis multo tempore durā-
 tia significant, si facultas nō est admodū for-
 tis, mortē: eo quod metus sit, ne non possit æger
 durare donec coquatur morbus: quod si fa-
 cultas sit satis fortis pro morbi magnitudine
 & lōgitudine, sint quæ; reliqua oīa vt in cōuali-
 turis, sperādū est fore vt homo liberetur, sed
 ne tūc quidē perfecta solutione, sed permu-
 tatione aut abscessu. Itaq; hęc sunt quæ absces-
 sum fore indicāt: sed cognoscēdi in quā partē
 fiet, alia est ratio: nimirū ex peculiaribus par-
 tis symptomatis, vt dictū in apho. est lassitu-
 dinē habētibus in febrib⁹, in articulos, & cir-
 ca maxillas potissimū abscessus fiūt: & rursum
 quibus

quibuscunq; resurgētibus ex morbis, siquid laborauerit hīc fiunt abscessus. Sed etsi ante morbū aliqua parte doluerint, hic morbus firmatur. Cognoscitur etiā futuri abscessus loc⁹ an supernus, an infernus futurus sit (diuiduntur hic superna ab infernis septo transuerso) ex succorum qui morbum faciunt specie: tenuium etenim & biliosorum in supernis, crassorum in infernis expectandus abscessus est. Constat vero vt cū multo tempore excernuntur vrinæ tenues & crudæ, succi crassi significētur. Neq; vero est quod proinde dicas, hāc sententiā Hip. non fuisse huius loci, quo de a cutis morbis erat institutū disputare, nā non omnes acuti morbi sūt ex bile syncera, & possunt qui acuti primis diebus sunt, decidere ex acutie, protrahiq; in longum tempus.

Et pingua innatantia araneis similia vituperanda: consumptionis enim sunt signa.

Pingua omnia innatāt in succis aqueis: nō ergo dixit pingua innatantia quod sint alia quæ non innatent, sed est hęc descriptio pinguis vt solet in vrinis apparere. Pingua innatantia & araneis similia. Hęc consumptione fiunt, sunt ergo in signis lethalibus. Verum oportet hīc subaudiri, nisi fiat ex causa manifesta, aut ex peculiari renum ardore.

ardore. Sed quo pacto ardor renum pingue in vrinis faciens a febre vrente distinguatur, docuit Hip. in apho. dicens: quibus insidens pingue ac acerbatum, his renū malum acutū significatur. Significat eo loco acutū malū in temperiem calidam, quæ facit mictū acerbatum pinguedinis, quia adiacet renibus multa acerbataq; pinguedo, & est ab eo loco breuis iam expeditaq; via exitus vrinæ, vt quod liquatum est minus viis hæreat. Itaq; si acerbatim excernitur pingue non est sine malo acuto renum: sed si non aceruatim sed telis araneorum similia exeunt, ex consumptione communi est. Quod si febris vrēs simul cum malo renum est, oportet considerare reliqua signa febris vrentis, quæ tunc temporis aderunt.

Speculari oportet Vrinas, in quibus sunt nubeculæ, an sursum an deorsum ferantur, & quales colores habent: & eas quæ deorsum feruntur, cum coloribus quales dicti sunt, bonas esse & commendandas, eas autem quæ sursum cū coloribus quales dicti sunt, vrinas huiusmodi malas esse & vituperandas.

Nvbecula hic dicitur vno nomine quidd quod cōtinetur in vrinis: in quo cōsiderare oportet

oportet regionem qua continetur, & colorem quo est. Colorum sunt differentiae quaedam quae semper sunt bonae, ut subrufus, rufus, subflavus: quidam mali tantum verum id semper, ut albus & rubeus: quidam lethales etiam, ut viridis, liuidus & niger. Locus est triplex, supernus, infernus, & medius: sed non est ut paulo ante diximus, signum certum locus, sed quod est humilior, eò cum bonis coloribus melior, cum lethalibus deterior: ergo intelligere hic debes, quae deorsum feruntur, cum coloribus quales diximus, id est cum bonis, bonas esse: eas quae sursum cum coloribus quales diximus, id est cum malis, malas, & vituperandas: aut siuis secundo etiam loco intelligi bonos colores, intellige eas, quae sursum cum bonis malas esse, id est minus bonas, quam si ferreretur deorsum: utcumque intelligas sermo hic non videtur posse carere quadam duritie: nam durum est dicere eas, quae cum malis coloribus feruntur sursum, esse malas & vituperandas, si deteriores sunt hae eadem cum feruntur deorsum: durum etiam est intelligere malas & vituperandas, quasi minus bonas: sed non est mirum, satis est dici vera.

Ne te decipiat, si vesica morbum habens, tales urinas reddiderit: non enim totius corpo-

COMMENTARIA

ris signum est, sed ipsius solum.

OB vitium vesicæ descendunt sæpe cum
 vrina, multa eorum quæ dicta sunt: vt
 quæ foliis aut furfuribus similia sunt: alia etiã
 ob vitium renum, vt quædam similia carun-
 culis. Debent ergo distingui, quæ vitio pecu-
 liari cõtingunt, ab iis quæ contingunt violen-
 tia febris: nam aliter decipient nos, putantes
 esse ob ardentem febrem: nec enim sola vesi-
 ca nos potest hac ratione fallere, sed etiam re-
 nes, debêtq; vtriusq; partis vitia distingui: re-
 num, vt nuper diximus de pingui confertim
 micto & Hip. in apho. dicit quibus in vrina
 crassa carúculæ parua, aut capillis similia vna
 exeunt, iis à renib⁹ excretio fit: vesicę, vt Hip.
 rursus alio apho. dicit, quibus in vrina cras-
 sa furfuracea quædam simul exeunt, iis vesica
 scabie laborat, in his sententiis vrinam bene
 coctam appellat Hip. crassam. Si ergo vrina
 in qua talia excerenuntur bene cocta est, con-
 stat ex malo peculiari renum aut vesicæ esse,
 nam si ex febre vrente essent, certe vrina non
 esset bene cocta.

CAPVT. XV.

Vomitus vtilissimus est qui pituita & bile
 mixtus est maximè, neq; crassus valde,
 neq;

neq; multis, euomitur: nam qui magis synceri sunt, deteriores sunt.

Non scribit hic Hippo. vomitū optimum & naturalem, cum quo reliqua illius generis conferantur, sed mala vomitus genera incipiens à minime malo procedensq; ad grauiora: non enim vt est deiectio quædam optima, & optima quædam vrina, quæ in homine etiam optimè sano apparere solet, ita est quædam species vomitus: nam quanquam vomitus est euacuatio naturalis genere vt lib. 5. cōtro. diximus, tamen non est illius vsus in hominibus cum optimè valent, sed cum necessitas quædam vtget. Hæc itaq; vomitus species non est expectanda in hominibus optimè habentibus: sed cum contingant omnes urgente malo, est optima omniū. Vocat hunc vomitum *ωφελιμώτατον* idest vtilissimum: quod nomen bonam causam significat, magis quā bonum signum: quia hic vomitus vtraq; ratione est optimus, vt causa inquam, & vt signū: hoc ergo vt vno verbo innuat, quanquā hic locus est disputandi de signis, dicit, vtilissimus est. Est vero vtilissimus quia plene expurgat corpus: bile enim & pituita, nam melancholica non solent ire sursum, nisi ob malignas qualitates: est optimum signum, quia

COMMENTARIA

nullam intemperiem excellentem indicat: & quo magis commixti illi humores sunt, eo minus indicatur excellēs intemperies: nam quæ talis esset alterum tātum gigneret, aut utrūq; separatim. Maligniores etiam succi esse cognoscūtur qui separati sunt: nam secretrix facultas solet à malignis irritari. Non debet autem ille vomitus esse valde crassus, quia pituita extremè crassa, est etiam summè cruda, vt vitrea, & bilis vsta, vt vitellina. Quòd multus etiā vomitus vituperatus est, intellige valde multum: nam quod magnus sit nō est malus, si tolerantia & conferentia adsint, quæ tamen à valde magno semper aberūt: neq; profecto quod vituperata sit variegata deiectio, non erat hic vomitus cominendandus, non enim omnis variegata, sed ea tantum quæ vt multis coloribus ita malignis esset, vituperabatur, vt vomitus etiam qui talis est vituperatur hoc ipso cap. ab Hippo. præterquam quòd pituita & bilis valde mixta non faciunt variegatum: sed hæc mox dicemus. Reddit sententiæ huius rationem Hippo. dicens, nam qui magis synceri sunt deteriores sunt. Certè synceri vomitus excellētes intemperies indicāt: & quo magis synceri, eò deteriores. Sunt succi synceri, quicūq; ab aliis succis secreti sunt, vt sola bilis, etsi naturalis sit, & sola pituita:

his tamen sunt magis synceri, qui non tantum ab aliis succis, sed ab eo sero quod in illis secundum naturam esse consuevit, secreti sunt, huiusmodi est bilis vitellina.

Si verò id quod euomitur sit porraceum, aut liuidum, aut nigrum, quicūq; horum colorum fuerit, existimare oportet prauum esse: si autē omnes hos colores idem homo euomat, valde mortale iam fit. Citam autem mortem significat liuidus vomitus, si valde foetet, omnes subputres & foetidi odores mali in omnibus vomitibus.

PORraceum, liuidum, & nigrum lethales colores esse in quavis excretionem monstratum iam est: neq; minus dictum est, deiectionem his omnibus coloribus variegatam, deteriorem esse, quā si illorum haberet vnicū: eadē ergo ratio vomitionis est. Niger color fieri solet ob lethales causas, sed nonnumquā fit excretio nigra ob redundantiam melancholix, quod nō est adeò graue: liuida quoq; fieri potest aut ad mixtionem nigri succi, quamquā exiguam, aut extinctione caloris naturalis: vtraq; causa est exitialis: sed hæc vltima multo exitialior, significatq; citam mortem. Sed quæ erit ratio dignoscendi causam liuidi vomitus?

tus? Certè ex odore: nam si liuidus est, & valde fœtet, extinctionione caloris fit: quia fœtor fit ex putredine, grauis fœtor ex putredine graui, quam constat extinctionione calidi innati fieri, quasi in horum confirmationem addit omnes subputres & fœtidi odores sunt mali, vocat subputres & fœtidos, quo simul rem ipsam & causam dicat: est enim quasi diceret omnes fœtidi odores mali, nam sunt putres idest putredinis soboles: sed dixit in omnibus vomitib⁹, quia nō in solis liuidis, sed in quibus, odores fœtidi & subputres sunt mali. Videtur vero etiam particula illa subputres præter causam, differentiam quandam odoris significare, odorem, scilicet malignū, qualis est in morticinis putrescentibus, talis quoq; in exeunte extinctionem naturalis caloris indicat.

CAPVT. XVI.

Sputum oportet in doloribus omnibus circa pulmonem, & circa costas, citò & facile spui.

Hic nomen sputi nonde eo, quod simplici expuitione emittitur, ex solo inquā ore, neq; de eo, quod excreatione ex faucibus & gurgulione, sed de eo solū quod tussit: nam

id solum significat, quo modo habeant morbi pulmonis & thoracis. Id sputum (vt de vomitu dictum est) non est expectandum in homine optimè habente, sed ~~id~~ solum qui aliqua causa male habeat: proinde neq; in hoc signorum genere vti possumus epilogistica ratione, neq; describi potest sputum naturale & optimum: quare alium ordinem hîc obseruat Hip. nimirum considerans seorsum quæ sputis accidunt, docensq; in singulis quæ sunt bona & quæ mala. Facit sputum in morbis pulmonis & thoracis ad prænotionem euentus, & cognitionem temporum morbi, non minus quàm vrina in morbis venarum & arteriarum. Veniunt considerata in sputo, tempus, & modus exeundi, & id quod excreatur: in tempore an cito, an lōge à principio morbi: in modo, an facile an difficile, atq; an cū dolore an sine dolore, an cum multa tussi, an sine multa: in eo quod excreatur veniunt considerata, substātia, & color: atq; in substātia, an læuis sit an aspera: in colore, albus, flauus, ruber, viridis, an niger sit: in vtrisque an æqualiter an inæqualiter accidunt. Duo prima accidentia hoc loco accepit explicanda, dicens, cito & facile spui debet vt sit bonum sputū, id est primis diebus, non longe a primo die morbi (nam hoc breuem fore morbum

COMMENTARIA

apertè indicat) & facile (nam ita neq; facultatem esse debilem, neq; instrumenta contumacia, neq; id quod continetur in eptum spuitio ni satis constabit) & sine dolore, id enim parua inflammationis indicium est. Itaq; quantum agitur in his accidentibus, cito & facile spui bonum est: non tamen si quid cito & facile spuitur, statim bonum est: sed si alia accesserint quæ simpliciter bona sunt: nam si quis cito & facile spuatur nigrum aut viride nihilo melius est, quam si tarde & difficile spuatur, imo vero significatur morbus lethalis & acutissimus: ergo citò & facile spui cū signis lethalibus malum haberi debet, non tamen proinde non est bonum: nam si alia non sint mala, hoc est satis bonum: nam pone sputum tenue crudumq; emitti, quod neq; bonum est neq; malum simpliciter, hoc cito & facile spui melius est, quam non spui: quia in morbis quorum iudicia ex sputis spectantur, non cognoscuntur solum vniuersalia tempora, per commutationes eorum quæ spuuntur, vt in febribus per commutationes urinæ: sed primum ex excreatione aut priuatione illius, deinde etiam ex spuitionis commutatione. Principium enim est in quo nihil spuitur, aut crudum & difficile: incrementum in quo multum & facile, et si crudum, aut coctum sed modice spuitur: vi-

gor in quo multum & coctum : ergo cito & facile spueri, & si in sputo non sit facta manifesta commutatio, signum est morbi qui iam venerit ad incrementum: bonū ergo est sputum quod citò & facile excreatur, quantum agitur in hoc signo.

Et permixtum apparere flauū valde, sputo.

NE intellige valde flauum, sed valde permixtum, non enim probari debet spūtū valde flauum (syncerum enim est) sed id in quo flauum quod apparet, est valde permixtum. Id vero probat eadem ratione qua vomitio bile & pituita permixta probabatur: non quidem hic probat Hippo. hoc sputum vt optimum. nam quod optimum est, est album læue & æquale, sed vt bonum tantum, quodq; incipiente incremento morbi salutaris solet apparere: non ergo hic dicit Hippoc. quo bonum sit sputum, debere habere flauū valde permixtum cum albo, sed si spūtū habet flauū aliquid debere id esse valde permixtum. Idem intellige de rubro, nam bonum etiam erit sputum, in quo rubrum albo valde permixtum est. Nimirum cum particula inflammata siue ea sit membrana tuccingēs costas siue pulmo, laborat phlegmone tantum, laborat fluxione rubra: cum erysipelate, flaua

COMMENTARIA

ex his non potest album fieri sputum, quin fiat prius, colore referens succum, qui in laborante particula abundat, id vero quod refert eum succum, admodum permixtum cū pituita, quæ secundum naturam in pulmone abundat, apparere oportet.

Si autem multò post principium doloris, sputat flauum, aut rufum, aut multam tussim mouens, & non admodum permistū, malum fit.

MODO nihil aliud facit, quam quod reddit contraria, contrariis iis, quæ commendata hæctenus in sputo sunt, sed si commēdata illa merito sunt, constat hæc mala esse, intelliges tamen hinc enarratore Hippo. ipso, quid ille intellexerit dicens, si cito & prompte sputat, nam modo inquit, si autem multo post principium (idest si non cito) flauum aut rufum, & non admodum permistum, aut multam tussim mouens, idest non facile, hæc mala sunt.

Nam flauum syncerum periculosum: albū autem & lentum, & rotundum inutile.

INCIPIT hic describere differentias malæ ex creationis, procedens gradatim vt fecit in aliis excretionibus a minus malis ad deterio-

res, describit ante alias duas differentias synceræ excreationis, primum flauam synceram idest non permistâ, quæ duo gradus synceritatis habere potest, aut quod permixta nõ sit cum aliis succis, aut quod neq; cum suo sero: secunda hæc est maior synceritas ac proinde periculosior, sed vtraq; est cum periculo, quia significat fluxionem quã thoracis pars patitur solius bilis esse, fluxiones vero bilis flauæ & atræ vbiq; solent esse malignæ, nedû in tã nobili parte, & principi vicina: alia sputi differentia est album lentum & rotûdum, quod dicit esse inutile hoc quidem fit ob pituitam (hac enim causa album fit) redundantem, & ingês in pulmone aut asperis arteriis incendium, constat vero vt tale sit lentû non mediocriter, sed multum, neq; vtcûque rotundum, sed quod valde rotundum est, retinensq; multum eam figuram: nam quod hæc habet cum modo quodam, potest cõcoctiõne fieri, album enim concoctiõne fit quã maxime, lentorem vero quem perse habet pituita, non potest ab ea concoctio tollere, miscet enim concoctio partes, iam vero cum corporiora etiam & melioris molis fiant sputa cum coquuntur, comparabunt aliquatenus rotunditatem: intelligitur ergo hic sputum album & admodum crassum rotundumq; vt

grando

COMMENTARIA

grādo quædā hoc dicit Hip. esse *ἀλυσίτελεσ*
 idest inutile, remissè quidē dicit, nō enim so-
 lum inutile, sed valde malum etiam est: nam
 per morbos de quibus hic agit, pleuritidem
 scilicet & pulmoniam, non est verisimile a-
 lia ratione fieri tale sputum, quam ea, quæ di-
 cta est, redundātia inquam crassæ pituitæ in lo-
 co affecto & ardore in partib⁹ thoracis: vtra-
 que causa est valde mala, nam illa facit ad dif-
 ficilem expurgationem & resolutionem, hæc
 ab febris vehementiam. Accedit quod Hip.
 ipse hæc ipsa sputa delirium significare do-
 cuit. 6. epidemion parte 3. contet³⁶. quæ ve-
 ro delirium significant per acutos morbos in
 valde malis signis habentur.

*Malum autem, & chlorum valde, & spu-
 mosum.*

Chlorum significare flauum & viride an-
 tea dixi, hoc loco viride significare con-
 stat, cum de sincero flauo iam dixerit viride
 ergo malum esse, neque solum malum, sed &
 valde malum non est quòd modo monstre-
 mus denuò, cum antea sæpe in lethalibus sit
 enumeratus color viridis. Spumosum vero
 hic non dicitur quodcūque (nam mediocri-
 ter spumosum efferri e pulmone, membro se-
 cundum naturam spumoso nihil habet ad-
 miratio

contet
tu

mirationis) sed quod admodum est spumofum, quod ex sordidis pulmonis ulceribus fieri solet, quo pulmonem affectum esse per substantiæ proprietatem aperte intelligimus, refert enim tale sputū substantiæ modo pulmonem, fit enim aut partibus carnis pulmonis putredine quasi resolutis, aut proprio pulmonis alimēto. Tale sputum esse solet simul spumofum admodum & fœtidum, de hoc intelligo dictum spumofum esse malū, eo gradu, vt prius relatis deterius sit.

Si vero ita syncerum sit, vt nigrum videatur, grauius hoc est quam illa: malum etiam si nihil expurgetur, neq; emittat pulmo, sed plenus ferueat in gutture.

Nigrum inter syncera sputa omnium est deterrimum, nam niger est colorum maxime lethalis, nihil expurgari in morbi principio non est magnum malum, nā ea est principii conditio, cum vero principio elapso, cū que tempus iam erat expurgationis, nihil expurgatur, lethale valde, adeo vt ab hoc casu neminem liberatum viderim. cognoscitur vero nihil expurgari non quod morbus in principio sit, sed ob debilitatem facultatis animalis, quod eis accidit feruor quidam magnus in asperis arteriis, confluente scilicet multo

COMMENTARIA

multo succo in pulmonem, ac nullo expurgato, huic feruori statim succedit respiratio sublimis, & mors.

Coryzas, & Sternutamēta, in omnibus pulmonis morbis, & præire & subsequi malum: sed in alijs morbis, qui maximè lethales sunt Sternutamenta vtilia sunt.

Hic nomen *κορυζα* nō significat solam grauedinem idest fluxionem decumbētem in nasum, sed generatim capitur, significatq; etiam catharrum idest fluxionem in palatum & raucedinem idest fluxionē in larynga, non enim solū mala est grauedo per morbos pulmonis, sed magis etiam catharrus, ac multo magis raucedo: quæuis enim earum antecedit, siue succedat, est per morbos pulmonis signum malum (magnam enim succorū abundantiam indicat) & mala causa, nam cerebrū et pulmo facillime trahūt sese ad compassionem, cum ob reſtitudinem loci, tum etiā ob congenerem naturam. Accedit quòd curatio ni morbi pulmonis defluxio ex capite maximo impedimento est: certe id sumus experti in miserima illa constitutione, quæ totā Europam anno superiori (erat is millesimus quingentesimus quinquagesimus septimus a mortalium salute) adeo oppressit ea potissimum

mum anni parte qua seuiſſimus catharrus in
 omnes graſſatus eſt, abſtulit ſiquidem omnes
 qui morbo thoracis ſiue antiquo, ſiue recen-
 ti laborabant: ſternutamēta quoq; in morbis
 pulmonis mala ſunt vtraq; ratione: nam ca-
 put grauati indicant, quod dictis de cauſis, in
 morbis pulmonis eſt plenum periculo: vt cau-
 ſa quoq; nocēt, ſiue præcedāt ſiue ſuccedant,
 nam ſiquid expurgant, expurgant certe ex ca-
 pite, pulmonem vero & totum thoracem ve-
 hementer concutiunt nō expurgantia, quod
 exulceratę aut inflāmataę particulę noxiū ef-
 ſe haud eſt dubium, neq; video quo tempo-
 re in inflāmatione pulmonis ſternutamentū
 vſui eſſe poſſit, niſi forte vehemēti motu ab-
 ſceſſum aliquem in pulmone rumpere opus
 ſit. Iam vero in alijs morbis, qui per ſe ſunt le-
 thales, ſiquidem illi ſint morbi capitis, in illo-
 rum principijs mala ſunt vtraq; ratione. Nā
 ſignificat irritationem magnam & intēpeſti-
 uam naturę, & conuocant fluxionem in ca-
 put: in ſine vtraque ratione ſunt bona, per al-
 ios morbos lethales, qui neq; pulmonis neq;
 capitis ſint, vt cauſa certe neq; bona neq; ma-
 la ſunt inſigniter: vt ſigna bona ſunt, ſignifi-
 cant enim robur cerebri, ſed non ſunt opti-
 ma, immo vero eo gradu quo ſigna vocari ſo-
 lent bona tantum.

COMMENTARIA

Sanguini permistum non multo, sputum flauum in perineumoniacis in principio quidem morbi excreari, valde confert: septimo autem post, minus tutum.

Videtur Hippo. ordinem docendi corru-
pisse: cœperat enim à minus malis ad de-
teriores excreationes procedere, modo vero
dictis pessimis, synceris, viridibus, & nigris,
redit ad excreationem permistam, flauo &
rubro, quam dicit esse bonã (est vero eo gra-
du bona, quo permista flauo & albo, de qua
erat dictum in principio huius capituli) si pri-
mis diebus apparet. Certe non corrumpit ordi-
nem, sed est hæc ratio & methodus. Cum ha-
beat inflammatio in thoracis partibus, vt alia
quæuis duplicem exitum, resolutionem, aut
suppurationem, hætenus retulit sputorum
differentias, respiciens resolutionem magis,
modo vero respicit suppurationem: proinde
cum hætenus rubræ aut cruentæ excreatio-
nis nullam mentionem fecerit, modo incipit
de ea differere: ex nulla enim magis expecta-
re suppurationem oportet, quã ex rubra: nul-
lus enim succus, vt sanguis in pus mutatur.
Sed quorsum commendat flauum permistũ
cum sanguine: an non est mitioris affectio-
nis nota, album cum sanguine? Est certe: nam
praterq̃

præterq; quod pulmōni frequenter accidunt pituitosæ fluxiones ob naturā & laxitatē mēbri, biliosa raro iisdē de causis, neq; sine graui causa, atq; ex pituita cum sanguine, mitiores affectiones fiunt (mitissimi enim sunt duo hi succi) quam ex bile & sanguine: non ergo cōmendauit sputum flauum cum sanguine, conferens illud cum albo cum sanguine, sed coniungens sputi speciem cum tempore, quo id apparere debet. Nimirum flauum & rubrum si intra primum quaternarium (hoc enim est quod dicit in principio morbi excreari valde confert) apparet, bonum est: si vero septimo, aut post, malum est, habetq; hoc sputi genus id insigniter: album enim & rubrum septimo, aut aliquanto tardius apparere nō est malum adeo, id q; duplici de causa: primū quia albo & rubro longior quam flauo & rubro, affectus significatur: ergo quāquam septimo appareat, nō putabitur tardius quam pro sua cōstitutione apparere: flauum vero & rubrū cum sit affectionis acutissimæ nota, serū erit septimo, aut tardius apparens. Accedit quod tantò maius periculū est in perseuerantia flauo cum rubro, quā in albi perseuerantia, quanto flauus albo succo acrior est. Nimirū cū succo, ex quo expectatur suppuratio (huiusmodi est sanguis) succum rodentem esse, non caret

COMMENTARIA

periculo: est q̄; metus ne fiat (quod statim scribit, esse periculosum admodum) suppuratio biliosa: quæ quantum habeat periculi statim sumus declaraturi. Ergo iis de causis sputum flauum cum sanguine cum serum est, graue est: cum vero non est serum, id est cum intra quartum accidit, bonum est: nam concoctionis manifeste est signum: concoctiones vero quò citius apparent, eò breuiorem morbum indicant. Sed cur damnatur, quod permixtum est cum multo sanguine? an quia metus est rupturæ, aut corrosionis, aut anastomosis vasis in pulmone: at quiet citra hæc, ob redundantiam maximam sanguinis, fit magis probabile, suppurationem fore, quam eò loco nunquam non medicus reformidat.

Omnia sputa mala sunt, quæ dolorem non sedant: deterrima autem nigra, vt scriptũ iam est. Quæ vero dolorem sedant, omnium optima ex creationes sunt.

Optimam rationem dignoscendi bonas à malis euacuationib⁹ esse in quouis earũ genere, ex conferentia & tolerantia, quæ ad sunt, aut non, dictum sæpe iam est: cæterum sputa quæ non admodum dolorem sedant, quãquam hac ratione mala habentur, non statim sunt deterrima, nisi aliud signum eorum, quæ

que lethalia esse diximus, affuerit: proinde dixit, deterrima autem nigra, intellige aut viridia, aut flaua, syncera, aut spumosa, et si quæ alia deterrima sunt.

Quoties dolor in his sedibus, neq; sedatur ex creatione neq; ventris subductione, neq; sanguinis missione, neq; victu, neq; medicamentis, scire licet suppurationem futuram.

Est huius artis vniuersale præceptum, quoties morbus non cedit curationi, cui solet cedere, neq; tamē, homo videtur in mortē labi, expectare morbi permutatiōē: permutatio inflāmatiōis in suppurationē expectāda est: ergo si pleuritis aut pulmonia (nam de his loquitur) nō cedūt curationi idoneæ, nisi hominē labi in mortē alia signa indicēt, erit suppuratio. Constat vero vt totam horum morborum curationem Hip. scripserit, dicens, ex creatione, vētris subductione, sanguinis missione, victu, & medicamentis idest fomentis.

Suppurationes, quæ cum bilioso adhuc spūto excreātur, lethales admodū: siue per partes biliosum cum pure excreetur, siue simul.

Monui iam prius hoc esse quod ex creatio ptaua cum sanguine minabatur, si ad septimū vsq; diem durat: ergo dicit modo sup-

COMMENTARIA

putationes eas esse lethales, quæ excreantur, cū scilicet iam ruptus est abscessus bilioso ad huc sputo perseverante (etsi enim biliosum antecesserit, nisi cum ipso pure perseveret, lethalis suppuratio non fit) biliosum vero est flauū syncerū, & viride, est q; hoc illo grauius. Duplici ratione est lethalis talis excreatio, & vt signū, & vt causa: nam partibus quibusdā manere succum inuictū & prauum cum aliis partibus pulmo pus genuit, difficilimæ affectionis signum est: iam vero & curationi est maxime aduersum biliosum illud, nam corrodet ad putredinem q; deducet, & curari vulcus cauum, quod necessario in suppuranti particula fit, nullatenus sinet: erat enim opus ad curationem expurgatione & siccatione: est vero interius, quod sordes pariat, putrefaciat, & dirumpat.

Maxime autem si incipit procedere suppuratio à tali sputo, cum morbus iam est septem dierum.

PROcedere suppuratio dicitur, cū manifestum pus, copiosum q;, prodire incipit: id quod fit cum rūpitur vomica: ea signa quæ diebus decretoriis aut contemplabilibus contingunt fideliora sunt, quā si aliis diebus, siue ea mala sint siue bona, siue salutis sint, siue
mortis:

mortis: nam vt paulò infra ipse docet, eisdem diebus moriuntur homines, quib⁹ salui fiunt, & eisdem diebus accidunt mutationes bonæ & malæ: ergo si suppurationis illa species, quam lethalem esse diximus, accidat die septimo, qui maximè omnium cõtemplabilis est, exitialis est quàm si alio die. Sed obiiciet aliquis, grauius esse hoc signum, si sexto die, fiat quàm septimo, quandoquidem Gal. sextum diem tyranno, & septimum benigno regi retetè confert: non enim id verè diceretur, si vt signa bona septimo meliora, ita mala grauiora sunt. Certè lógè aliud est indicationes esse meliores aut deteriores, quàm signa esse certiora aut minus certa: nam diebus decretoriis quęcumq; signa apparēt, sunt certiora, quàm quę aliis diebus, siue bona siue mala sint: iudicationes vero quę in illis fiunt, bonę quidem sunt meliores, malę vero minus malę. De prioribus ergo differens, iis inquàm, quę durante adhuc sputo bilioso excreantur, quas q; lethales esse dixerat, dicit modo lethales esse, maximè si septimo à tali sputo procedant: nō quidem dixit simpliciter cum morbus iam est septem dierum, sed à tali sputo, hoc est ab eo die quo apparuit sputum biliosum, & desit esse tantum biliosum, aut biliosum cruētum, cępitq; fieri biliosum purulētum: nam ante

COMMENTARIA

etiam quàm rumpatur puris vomica, necesse est, aliquid exsudari & spui, quod pus gigni significet. Itaq; intelligit nunc septimum, nō à principio inflàmationis, sed suppurationis: quasi diceret lethalis est talis suppuratio, maximè si rûpatur septimo die, ex quo gigni pus cœpit, at qui merito hoc dicit, nam.

Talia vero excreantem, fore ut quatuordecimo moriatur, sperandum est, nisi aliquid ei superueniat bonum: bona autem hæc sunt, facile morbum ferre, facile spirare, dolore carere, & facile sputum extussire, & corpus æqualiter videri calidum & molle, & sine siti esse: urinas autem, & deiectiones, & somnos, & sudores, singula superuenire, qualia bona esse scriptum est, ita enim omnibus his superuenientibus, non morietur homo. Si autem quædam illorum superueniant, quædam non, non viuens plus temporis quàm quatuordecim dies, morietur quidem homo. Circa contraria horum, difficile ferre morbum, spiritum magnum & crebrum esse, dolorem non sedare, sputum vix extussire, sitire valde, & corpus totum ab igne inæqualiter teneri, & ventrem & costas calere valde, frontem autem, & manus, & pedes

des frigere: vrinas & deiectiones & somnos
 & sudores. vna quæq; vt descriptum est, mala
 esse, si superueniat huic sputo, aliquid horum,
 morietur quidem homo priusquam ad quatuor
 decimum veniat, aut nono aut vndecimo. Ita
 ergo coniectare oportet ex hoc sputo, vt ex le-
 thali valde, & ad quatuordecimum non dedu-
 cente: bona, etiam & mala quæ superueniunt
 colligentem, ex his oportet prædictiones face-
 re: ita enim maxime veritatem quis possit in-
 uenire.

CVM signa lethalia septimo die primū in-
 cipiunt apparere, quatuordecimo expe-
 ctanda est mors, vt cum bona apparent mani-
 feste die septimo, quatuordecimo fit solutio
 morbi: nam est à me mōstratum lib. 10. cont.
 legitimam morbi constitutionem esse, vt tan-
 tum temporis vsq; ad crīsim trāsigatur, à die
 quo primum apparent signa cōcoctionis (est
 eadem ratio cōtratorum) vsq; ad tempus cri-
 sis, quantum à principio morbi vsq; ad eum
 diem transactum est: sed non semper seruant
 constitutionem regularem morbi, immò ve-
 ro sæpe incrementum & status producuntur
 plus aut minus quam pro principii longitudi-
 ne, id vero signa alia indicant: vt si pus cū suc

co aliquo bilioso septimo die excreetur, quantum in hoc signo agitur, quatuordecimo morietur: tunc fieri potest vn ante aut post moriatur, aut vt omnino non moriatur, vt alia signa accesserint: nam dictum à me antea est, tanti fieri debere consensum dissensumq; signorum, vt nullū tam lethale sit, vt si reliqua omnia renuant, nō possit cum eo homo liberari. Pręceptū hoc de signis quę annunt aut renuunt, tractat modo Hippo. in hoc exēplo: repetit ergo plęraq; signorum, quę hactenus scripta sunt, atq; in quouis genere optimum & pessimum: atq; definit, cum quibus possit homo euadere, cum quibus possit quatuordecimū diem superare, etsi moriturus sit, & cum quibus non possit quatuordecimum attingere. Sed quomodo cum retulisset signa omnia bona, scripsit, si quędam illorū superueniant quędam non, nō viuet vltra quatuordecimū, cum in principio scripsisset, talia exercernentem moriturum quatuordecimo, nisi aliquod ei bonum superueniat, quasi victurus sit vltra quatuordecimū, si aliquod aliud ei bonum accedit: ergo cum aliqua bona accedunt, quędam non, viuet vltra quatuordecimum. Non itaq; videntur hęc consentanea, neq; reuera sunt: sed puto, legendū esse, dempta particula illa (non) nam et si ita reperi in

gręcis

græcis codicibus, vt haberi hîc scripsi, tamen in antiqua versione ita legitur: ex quibus si plura defuerint post quatuordecimum diem, mortem futuram prænunciabis: quare cogor suspicari corruptos esse hoc loco codices græcos, fuisse quæ primis interpretibus alios emendatioris. Sed roges rursus, si hîc Hippo. affirmat, enumeratis optimis signis, cum quædam illorum adsint, quædam desunt, victurum hominem supra quatuordecimum, quomodo non repugnat dictis, dicens deinceps, si aliquod signorum lethalium accedat moriturum hominem ante quatuordecimum? Nã si quædam optima, quædam alia pessima accedant, non intelligas ex dictis Hippo. quid futurum sit: nam cum optima quædam adsint, quædam non adsint, videtur homo victurus ultra quatuordecimum, vt cum sit aliquod pessimum videtur ante illum moriturus. In quouis signorum genere est optimum & pessimum, & quædam mediocria: affirmat ergo Hippo. si optimorum quædam adsint, quædam non adsint, id est si quædam sint optima quædam non sint optima, sed neque pessima, hominem moriturum, sed ultra quatuordecimum: nam vt euadat homo cum illa excreatione debent omnia alia esse optima: si vero aliquod aliud sit pessimum, non solum mori-

COMMENTARIA

rictur, sed etiam ante quatuordecimum: quatuordecimo vero morietur qui cum illa excretionem habebit alia omnia mediocria signa. Colligens tandem hæc omnia dicit, ita ergo coniectare oportet ex hoc sputo, ut ex lethali valde, & vsque ad quatuordecimum non deducente: quod etiam videtur dictis prius repugnare: nam dictum erat id sputum quantum in ipso agitur, significare mortem quatuordecimo die futuram: quomodo vocat nunc lethale valde & ad quatuordecimum non perducens? Ego quidem hic non puto refertur, cum dicitur ex hoc sputo, sputum purulentum & biliosum, sed hoc cum ei aliud lethale superuenit, de quo dixerat, si superueniat huic sputo aliquid horum morietur quidem homo priusquam ad quatuordecimum diem veniat, aut nono, aut vndecimo (de hoc ipso differens addit) ita ergo coniectare oportet ex hoc sputo, ut ex lethali valde, & vsque ad quatuordecimum non deducente. Duo hic notata velim, primum ubi describens Hippo. pessima singulorum generum signa, refert magnam & crebram respirationem, magnæ nomen non dici de proprie nuncupata magna (ea est perquam thorax multum dilatur) sed de sublimi, perquam omnes thoracis partes etiam sublimes mouentur, nam hæc

cum

cum paruitate & crebritate est pessima omnium. Deinde notatum velim cum quædam signa quibusdam annuendo, aut renuendo in signes vires habeant, excreationi dictæ nihil fortius annuere aut renuere respiratione: nimirum bona respiratio ad salutem aut mortis tarditatem, mala ad mortem & illius celeritatem plurimum valet.

Aliæ suppurationes rumpuntur, plurimæ quidem vigesimo aliæ trigesimo, aliæ quadragesimo, aliæ ad sexagesimum diem veniunt. Considerare autem oportet principium suppurationis fore colligentem à die quo primum homo febricitavit, aut quo primum illum rigorprehendit, & si dixerit pro dolore pondus ipsi fieri in loco, quo dolebat. Hæc enim in principijs suppurationum fiunt: ab his ergo temporibus rupturam oportet expectari suppurationum fore in dicta tempora.

ADhuc perseverat in disputatione de suppurationibus contingentibus in thoracis parte aliqua: itaque non hîc appellat alias suppurationes eas, quæ in aliis membris contingunt, sed quæ non sunt quales hæctenus descripsit, biliosæ scilicet quas descripsit
dicens,

COMMENTARIA.

dicens, suppuraciones, quæ cū bilioso adhuc sputo excreantur: eas suppuraciones dixit, so-
lere rumpi, aliæ vero rumpuntur vigesimo,
aliæ trigesimo, aliæ quadragesimo aliæ se-
xagesimo, verè hi dies non computantur
hîc, vt antea septimus: nam septimus illic di-
cebatur, à principio totius morbi, qui po-
test esse septimus totius morbi & quartus à
principio suppuracionis, hîc vero accipitur
principium computationis ab eo die, quo in-
cipit suppurari inflammatio, vt possit esse vi-
gesimus à suppuracione & quadragesimus à
primodie inflammationis: oportet ergo prin-
cipium suppuracionis agnosci, ne nos præ-
tereat. Sunt suppuracionis quæ fit, hæc in-
dicia: si inflammatio erat in ignobili par-
te, vt febrem non faciat, eo die quo suppu-
rari incipit, febrem faciet, si febrem faciebat
prius: exacerbari incipit vno aut duobus die-
bus suppuracionis (nam deinceps conquie-
scit, fitque lenta febris) acciduntque rigores
quidam sine causa manifesta, & sine ordine
(huius causa est corrosio particularum in in-
flammato membro) elapsis vno aut duo-
bus diebus, incipit homo sentire pro dolore
pungente, aut pulsante, aut tendente (quem-
cunque haberet) veluti pondus quoddam,
colligitur scilicet iam totus succus in cauum
quoddam,

quoddam, grauat q̄; ita membrum. Ab hoc ergo die terminos suppurationis expectare oportet, quæ quâquam terminis acutorum nō finitur, quia per mutatione inflammationis fit, non est ab instituto huius libri aliena, quia ex acuto morbo procedit.

Si vero sit suppuratio altero tantum latere, conuertere eos oportet, & discere ab eis num habeant dolorem altero latere, & an alterum altero calidius sit: & collocato homine super sano latere, interrogare an aliquod pondus ei videatur desuper impendere: si enim ita fit, in altero est suppuratio, ab eo in quo pondus incumbit.

Suppurationem intelligo hîc pus ipsum appellari, post ruptum iam tumorem: potest ergo pus contineri in vno laterum, aut quia eo latere fuit inflammatio, vt post pleuritidē fieri solet, aut quia fuit in pulmone, qui potest versus alterutrum latus rumpi. Cùm inflammatio lateris antecessit, non est opus signis ad cognoscendum quo latere, suppuratio sit, erit enim profecto eo, quo inflammatio fuit, sed cum ex pulmonia est, conuersione de latere in latus sentitur, vt Hippocrat. docet.

COMMENTARIA

Suppuratos omnes agnoscere oportet his signis, primum quidem si febris non intermittit, sed per diem mitis est, per noctem maior, & sudores multi superueniunt, & tussis fortis fit, & excreant nihil mentione dignum & oculi caui fiunt, & maxilla sunt rubentes & vugues manuum curuantur, digiti autem calent, & maxime extremi, & in pedibus tumores fiunt, & cibos non appetunt, & pustula fiunt toto corpore.

AB eo loco, quo scripsit considerari oportet principium suppurationis fore, scribit ea signa, quæ accidunt suppurationem patiētibus, quibusq; agnoscuntur. Describit vero illa eo ordine, quo contingunt, nimirum nō omnia hucusq; scripta signa simul eueniunt illis neq; omnibus, sed alia ante alia. Paulo ante descripsit eos qui primum suppurationem pati incipiunt, & gradatim processit ad hæc vsq;, quæ modò describit, quæ iam tabe laborare hominem significant: iis enim qui cum suppuratione iam tabescunt, accidit febricula quædam lenta, sed quæ nūquam intermittit, & quæ per noctem maior apparet: nā commune est omnibus tabescentibus quacūque ex causa incalescere cum humectantur,

(ita

(ita enim in calefcunt à cibo) conftat vero vt nox & fomnus fint in rebus humeſtantibus, dies & vigilia, in exſiccantibus. Sudores etiam illis accidunt admodum, ſunt enim ex concentricis facultatis debilitate: tuſſis etiam iis fit, ob pus in thorace, ſed non excreant quicquam effatu dignum: nam ſi ita excrearent & expurgarentur, certe non tabeſcerent. Oculos excauare, extenuationem & ſiccitatem nimiam, & hanc ipſam vngues curuos reddere poſſe, notius eſt quam vt monſtrati debeat. Quod rubeant maxillæ, eadem cauſa facit, quæ ante ſuppurationem ſolet in pulmonia, vapores nimirum calidi à pulmone rectà aſcendentes. Digiti potiffimum extremi calent hiſ eâdem cauſa, qua manus ardere ſolent ob intemperiem calidam iecoris: nimirum emergunt, concurruntq; ad manus venæ copioſæ & arteriæ fuligines differentes: eſt vero peculiare hoc tabidis ex ſuppuratione nõ adeo cum aliis, qui hectica febre laborant commune: quia habent ij in thorace multum ſuccum concluſum & putreſcentem, à quo multæ fuligines per arterias in extremas partes diſtrahuntur, iis hominibus grauius iam affectis ſolent tandem pedes intumeſcere, & puſtulæ per corpus totum fieri, eâdem cauſa qua hydrops præ debilitate

COMMENTARIA

litate facultatis naturalis male commutato alimento. Hi etiam ob calorem, in ventriculi ore factum iam, sensum famis amittunt: quãquam vbi necessitas magna iam est, membra arescant. Verum hæc signa prioribus adiuncta, non solum hominem suppuratione laborare aperte indicant, sed etiam in difficilima iam affectione esse constitutum.

Suppurationes ergo diuturnæ habent hæc signa, & credere illis admodum oportet. Quæcũque autem recentes sunt his significantur, siquid eorum quæ in principio sũt, accidat, & difficilius spiret homo.

Suppurationes cũ iam sunt veteres agnoscuntur signis quæ vltimò relata sunt: si sunt recentes illis quæ primò diximus (dictum. n. à me iam est vt Hippocrates signa hæc scribat eo ordine quo eueniunt) & præterea difficili respiratione quæ sentitur in suppuratione recenti magis quam in antiqua, quia est difficultas respirandi recens vt affectio ipsa recens est.

Quæ vero citius aut tardius rumpuntur his agnosci oportet, si dolor in principio fiat, & difficultas respirandi, & tussis & sputum perseue-

perseueret continenter, vsq; ad viginti dies, spectare ruptionem, & adhuc prius. si vero mansuetior dolor sit, & alia omnia secundum rationem, his spectare ruptionem tardius. Necesse autem est fieri dolorem, & difficultatem respirandi, & excreationem, ante ruptionē puris.

Dictum antea est, suppurationes pulmonis non biliosas, rumpi solere, alias citius, vigesimo inquam aut trigesimo, alias tardius quadragesimo aut sexagesimo, modo docet per signa, præcognoscere an fiens suppuratio citò an tardius rumpenda sit. Vt docet Gal. 3. de crisi-
 sibus, morbi species agnoscitur symptomatis propriis: magnitudo, illorū magnitudine: motus, illorum motu: præsensio temporis iudicationis morbi, pendet ex notitia magnitudinis & celeritatis morbi: nam magni motu iudicatur, celeres motu, breui: ruptione est veluti quædam suppurationis iudicatio: ergo suppurationē cui signa, quæ suppurationes solent cōsequi magna sunt, & celeris motus, hoc est multum & continenter vrgentia, certum est rumpendam cito: cui contraria accidunt, tardius. Dictū vero antea est, suppurationi quæ fit, accidere dolorem & difficultatem spirandi, ac tussim cum quâdā excreatione: hæc maiora fiunt cum pus conficitur, atq; cum festi-

COMMENTARIA

nantiùs conficitur, multo maiora, ac minus in
 termittentia: hoc est quod dicit, necesse autē
 est fieri dolorem, & difficultatem respirandi,
 & excreationem, ante ruptionem puris.

*Supersunt ex his, maximè quidem quos fe-
 bris reliquerit eodē die post ruptionē, & cibos
 citò appetierint, & siti caruerint, & vèter par-
 ua & consistentia deijcit, & pus albū, læue &
 cōcolor sit, & pituita carēs, & sine labore &
 tussi magna: optimè ergo ita, & celerrime libe-
 rabūtur: sin minus, si propè hæc fiant. Moriun-
 tur autē his: si febris non dimittit, vel cū videa-
 tur dimisisse ipsos, statim videtur incalescens,
 & sitim habeant, & cibos non appetāt, & vè-
 ter humida sit, & pus chlorū & liuidū spuant,
 vel pituitosum & spumosum: si hæc omnia
 fiant, moriuntur, quibuscumq; autem horum
 quædam fiunt, quædam non, quidam illorū mo-
 riuntur. quidam longo tempore liberātur. Ve-
 rum ex signis omnibus, quæ in his sunt, signifi-
 cationem capere oportet, & alijs omnibus.*

Q Vanquā ex suppuratione facta in thora-
 ce pleriq; moriantur, tamē nonnulli libe-
 rantur: morituros vero & futuros sal-
 uos docet hic Hip. agnoscere, atq; tractādum
 suscepit,

suscepit in hoc exēplo locū quendam, quē in
 hac arte dixi ego esse debere omniū celeberrī-
 mum, ab aliis signis, siue ab his, quæ annunt
 & renuūt. Optima vero signa hic sunt, febrē
 dimittere hominē statim à ruptura, & cibos
 cito appetere, & carere siti (nā si hæc accidūt,
 non erit periculū tabis qua suppurati omnes
 solent mori) & vētrem parua & consistentia
 deicere (nam hanc diximus supra esse opti-
 mam deiectionem) & pus excreari facile &
 sine dolore, albū, læue, & vnius coloris (nam
 hoc diximus esse optime coctum) & bene ex-
 creari: Cōtra, pessima sunt, cū febris durat, &
 quibusdam tēporibus recalescit, cum videre-
 tur sedata, & habent sitim, & cibos non appe-
 tunt: nam ita solet accidere iis, qui ex suppara-
 tione tabescunt: quia habent febriculam quā-
 dam lentam, & vt paulo ante dictum est, sin-
 gulis noctibus augetur, & præterea quidquid
 in victu erretur subcrescit, & urgentur siti
 perpetua, ob calidam intemperiem, & hac
 ipsa causa cibos auersantur. His solet cum in
 extremo vitæ sunt iam constituti, aluus fie-
 ri humida, deiectionib⁹ copiosis & liquidis,
 accedentibus ob debilitatem retentricis fa-
 cultatis in membris. Pus chlōrum (siue fla-
 uum siue viride sit) & liuidū, & spumosum,
 malum esse ex dictis constat: vt ergo hæc acci-

COMMENTARIA

dent bona aut mala, idq; omnia aut quædam, ita euadet homo, aut morietur, idq; cito aut longo tempore.

Quibuscumq; autem abscessus fiunt ex perineumoniacis morbis post aures, & suppurant, aut ad infernas sedes, & fistulantur, hi super sunt.

Perineumonia solui potest, aut resolutione, aut abscessu. Resolutio bifariâ fieri potest, aut cum affatim facta euacuatione, vt fluxu sanguinis de narib⁹ aut copioso mictu, aut deiectione (vocaturq; hæc solutio per crism) aut facta sensim resolutione, & excreatione vocaturq; hæc solutio per concoctionem. Abscessus quoq; bifariam fit, aut inflammatione ad suppurationem veniente in ipso pulmone, aut raptu materiæ in aliud membrum facta, vt post aures aut in inguina, aut alas, aut crura, hoc q; fieri potest aut antequàm in pulmone suppurauerit, aut post. Hic differit Hippo. de resolutione pulmoniarum per abscessum secundi generis: reperitur vero in codicibus græcis duplex litera, quædam ita habet ὀκόσισι δὲ ἂ πῶσα ἄσιες γίνονται ἐκ τῶν πῶριπλεομογιῶν νοσή μᾶλλον παρά τα ὠτα καὶ ἐμπύουσιν ἐσ τὰ κίτω χωρία καὶ συριγγούται οὗτοι δὲ πῶριγίνονται

ταῖς ἰδέσθαι quib⁹ cūq; autē abscessus fiunt ex perineumoniacis morbis post aures, & suppuratur, versus infernas partes, & fistulatur, hi supersunt. Alia litera habet, ἐκείσοισι δὲ ἀποσσεσίου γίνονται ἐκ τῶν περιπλευμονικῶν νεύσημάτων παρὰ τὰ ὠτά, καὶ ἐμπύουσιν, ἢ ἐστὰ καὶ τῷ χωρίῳ καὶ συριγγοῦνται. Secundam hanc literam probat, sequiturq; Gal. dicens Hip. docere solere homines, qui perineumoniacis affectibus laborant saluos fieri factis abscessibus post aures, iisq; suppuratis, aut factis ad infernas sedes, ad inferni inquam ventris regionē, aut ad inguina, aut ad femora, aut ima crura, iisq; fistulatis. Fistula est ruptura longa & angusta ad modū fistulæ, quæ cum inueterascit, callo interius obducitur, dum recens est, est nonnunquā sine callo. Ergo inquit, cū abscessus sit post aures, satis esse si suppuret, & suppuratio rumpatur, tamen cum in infernis sedibus fistula est, esse opus, ut ab intimis partibus excrementa effluant. Monitum à me sepe est, Hip. sententias trāsferri debere ad omnia ea quorum ratio est par: ergo si abscessus & suppuratio non post aures, sed in collo, aut alis fiat, liberari nihilominus perineumoniacus possit: neq; solū is possit p̄ hos abscessus euadere, sed & pleuriticus, & quicumq; inflā

COMMENTARIA

matione circa thoracē laboret. Verum inter hos, perineumonici post aures plarūq; abscessus faciunt: nimirum per arterias & venas cōspicuas, accipit hæc regio ascendētia è pulmone citissimè. Hic est sensus satis quidem probandus, quem reddit lectio hæc secunda, tamen quia prior illa reperitur in antiquis codicibus, dicendū est, quē sensum possit reddere, qui non sit inutilis. Certè cum abscessus aliquis suppuravit, ac rumpitur, tūc maximè euadit homo, cū ruptura, idonea est, vt pus expurgetur, nequaquā retrocedēs, hæc vero est decliuis, & deorsum facta quam Hip. solet vocare εὐγοῦν id est facile fluentē: nā si suppurato abscessu post aures, eoq; rupto sublimi parte timendū est, ne materia ad interna retrocedat, antequā expurgetur: ergo eam maximè sperabimus euasurū cui rūpetur suppuratus abscessus in parte ima, ruptura decliui deorsumq; producta, vt producūtur fistulę: hic igitur possit esse huius loci sensus, vt nulla hic infernarum regionū putetur facta mētio, sed quasi ita diceretur, euadūt, si abscessus suppuret post aures, & rūpatur, fistuleturq; deorsum.

Considerare autem hæc ita oportet: si febris detinet & dolor non sedetur: & sputum non excreetur ex ratione, neq; biliosæ fiant ex ventre

tre excreationes, neq; facilis solutionis & sincere, neq; vrina multa & crassa, & multū sedimenti habens, promittitur vero à reliquis quæ supersunt signis superfuturum hominem : his oportet expectare tales fore abscessus.

Rationem agnoscendian futurus sit talis abscessus, qualis antea dictus est, experientia, docet Hip. modò. Hęc ratio est ex his quæ adsunt & non adsunt, vt si febris detinet & dolor non sedetur, eò tempore, quo iuxta morbi naturam & constitutionē deberet cessare: nam si eò tempore duo hæc aut desissent, aut desinere cœpissent, solutio sine permutatione esset expectāda: siquidē his desistētib⁹ sputum excrearetur ex ratione idest vt illa remittūt, solutio quam per concoctionem appellari antea diximus, si biliosæ fierēt ex ventre excretiones aut facile fluentes (hoc enim significat dictio illa *ἔυλυτοι*) & sincere, per crism posset solutio expectari, aut etiā si multa & crassa, multūq; continens sedimenti: sed si nihil tale adsit, nihilominus ex aliis signis videatur homo euasurus, superest vt permutatione ac abscessu liberetur. Verūm ego huic prælagationi censo addi semper accidentia propria in particula, dolores, scilicet qui antecesserint, aut modo sint in ea parte,

inqua expectatur abscessus: vt si nihil illorum sit, quæ adesse negauimus, sit vero dolor aut post aures, aut in inguine, multo certius tunc est, abscessum in eam partē quæ dolet, futurū. Sed quo pacto cum ante inter signa morituro rum posuerit aluū humidā, nunc dicit fieri tales abscessus, quibus non fiunt biliosæ ex vētre excretionēs, neq; facile fluentes & synce re, quasi quibus tales excretionēs fiunt, non fiāt abscessus sed sine iis liberentur? Hic intel ligit de perineumoniacis nōdum suppuratis, antea vero de tabescentibus iam ex suppura tione: de quibus etiā intelligi apho. 16. par. 6. quo dicitur, ei, qui à pleurītide, aut perineu monia tenetur, alui profluuiū succedere ma lum, in commentario diximus.

Fiunt autē ad infernas regiones, quibus cir ca hypochondria phlegmatis aliquid fit, sur sum vero, quibus hypochondrium molle & si ne dolore perdurat: ac cum quodam tempore, difficile respirantes sint facti, cessat sine alia causa manifesta.

Nomen phlegma significat ardorem aut vllionem à verbo φλέγω, tamē inualuit vsus vt de pituita succo frigido diceretur. Hic nihilominus propriè ab Hip. vsurpatur pro ardore, ac pro inflāmatione vocata, vt palam faciunt

faciunt illa verba, quibus obiiciens contraria dictis, scripsit, si vero hypochondrium sit molle & sine dolore. Summa rei hoc loco est, expectari debere abscessus in supernis aut infernis regionibus, ut materia videbitur sursum aut deorsum inclinare, inclinare autem materiam deorsum per perineumoniam intelligimus cum hypochondria attingit dolor & ardor: sursum repere sentimus, cum nihil tale in hypochondrio accidit, & homo cum cepisset denuò difficulter respirare, rursus si ne manifesta causa, illa respirationis noxa cōquieuit: hoc enim signum est, primum succi ascendentis, deinde emissi extra thoracem. Hic rursus clarioris præfagationis causa, tu considera accidentia peculiaris partium in quibus expectari potest abscessus, ut nuperrius me monui.

Abscessus quidem in crura in fortibus, periculosisq; pulmonijs, vtilis sane omnes. Optimi autem qui fiunt, sputo eunte in mutationē: si enim tumor ac dolor sit sputo pro flauo facto purulento, & excreto extra, ita quidem securissime homo supererit, & abscessus sine dolore & celeriter cessabit: si autem sputum non bene excernatur, neq; vrina sedimentum

*bonum habere videatur, periculum clauditis
in articulo, aut multi negotij est.*

Abscessus, genus quoddam est earum expulsi-
onum, quæ à natura fiunt, fiunt ve-
ro cum natura nō potest succos malignos ex-
tra corpus omnino pellere: sed vt extra cor-
pus pellere maioris roboris esset, q̄ in mem-
brum aliquod externū, lta maioris, in lōgin-
quum à parte, quæ primaria affectione labo-
rat, q̄ in vicinū pellet: atq; quoniam in mēbrū
ignobile incumbere, quā in id quod minus
ignobile sit, minor est noxa, & humilia mem-
bra sublimibus ignobiliora & remotiora à no-
bilibus sunt, abscessus qui in ignobilibus &
humilibus atq; a loco affecto remotis fiunt,
quod attinet ad membri naturam boni sunt.
In hac sententiam dictum est ab ipso Hip.
2. epid. sect. 1. optimi potissimum sunt infer-
ni & longissime infra ventrē, & remotissimi
à morbo: ergo in pulmonis abscessus in cruri-
bus boni sunt, constat vero vt hac ratione e-
tiam in pleuritide & hepatis & lienis inflam-
matione talis abscessus bonus sit, erit certe
multo melior, cum fiet, apparentibus iam in
parte quæ primum laborabat, signis cōcoctio-
nis: nā hoc omnibus euacuationibus commu-
ne est, vt cum signis cōcoctionis plus, sine il-
lis

lis minus conferant: itaq; meliores erunt abscessus, qui sient sputo iam eunte in mutationem, vt si tumor & dolor idest inflammatio, quæ est ipse abscessus sit excreatione, quæ flaua erat mutata in pus & facile excreta (nã hæc sunt propria concoctionis signa in inflammatione thoracis) cito tuto & facile soluetur abscessus: sed si sputum non bene excernatur idest neque facile neq; cum coctione, neque vrina sedimentum optimum habere videatur, periculum est claudicantis in articulo, aut multi negotii, idest magni morbi & multum negotium facessentis ægroto & medico. Primum est hic consideratione dignum, cur in signis coctionis non meminit vrinæ, meminit vero in signis cruditatis, dicens, neq; vrina sedimentum bonū habere videatur? Certe in pulmonia non consideratur vrina præcipue ad concoctionem aut cruditatem sed sputum, consideratur etiam & vrina, sed secundo: cumque vrina secundo consideratur, maiores habet vires renuendo, quã annuendo: nam non est tantæ securitatis vrinam coctam esse per pulmoniam, quanti periculi non esse coctam. Deinceps est consideratione dignum, cur dicat periculum claudicantis imminet in articulo, cum hætenus abscessus ad articulos fieri non dixerit?

Certe

COMMENTARIA

Certe ut utatur suo breuiloquio, & ut tu dictum putes, abscessus qui ad crura fiunt, ad articulos fieri solere, & ob laxitatem & ob assiduum motum partis: quod Hippoc. hic innuit & loco citato, ex 2. epid. & 4. apho. 31. & sæpe alibi dicit. Deinde quo pacto dicit sputo pro flauo facto purulento, securissime homo supererit, cum biliosam suppurationem tantopere antea vituperauerit? Certe vituperavit antea eam per quam excernitur pus cum bile, simul aut alternate: nunc vero commendat sputum quod æqualiter fit ex flauo purulentum.

Si vero euanescent abscessus & retrocedant sputo non excreato, & febre detinente graue periculum imminet ne desipiat, & moriatur homo.

VT nihil magis expetendum est per abscessus, quam ut extra erumpant quam maxime, quamcumque in parte sint, ita nihil est magis periculosum, quam euanescere retrocedentes: si enim euanescerent resoluti non esset malum: sed cum euanescent retrocedentes euanescent repente & insperato, & sputo non exeunte ex ratione, & febris nihilominus detinet, que sane remitteret feruorem si bene solueretur abscessus. Verum cum hæc ita accidunt non bene, neque per resolutionem soluitur, sed retrocedente materia

materia in locum aliquem internū. Parotidibus ergo ita euanescentibus delirium & mors timeri debet: nam si succus in cerebrum rapitur, desipiet homo, incidetq; in lethalem affectionē, si in pulmonem, morietur suffocatus, delirabitq; nihilominus per consensum cerebri. Nō tantū autem has affectiones timeri oportet, sed alia etiā mala, neq; quidem eadē si in parte anteriori abscessus fuerit, atq; si in posteriori, sed vt in apho. dicitur: quibus aperte posteriori conuulsiones & destitutiones: quibus vero ab anteriori, furor aut dolores lateris acūti, aut suppuratio, aut dysenteria, si rubri fuerint tumores.

Suppurati ex perineurmonicis morbis, seniores magis moriuntur, ex alijs autem suppurationibus iuniores moriuntur magis.

DVo hic affirmat, primum ex suppuratione, quę succedit perineurmonia seniores mori magis, alterū ex reliquis suppurationibus iuniores magis mori. primū illud sine omni exceptione potest intelligi, nā senes quicūq; moriūtur, magisq; iuuenes ex eo morbo & quo seniores sunt, eo magis: nimirū senes habent multo debiliore facultatem animalē quam iuuenes, qua ad expurgationem puris est in primis opus, hac ipsa causa non hæc
suppu

COMMENTARIA

suppuratio tantum, sed omne thoracis malū in senioribus est periculosum, In secunda huius sententiæ parte est opus distinctione, non enim vltimi senes, vt qui sexagesimum annū iam superauerunt, liberantur melius ab aliis suppuratōibus quam iuuenes (tales enim ob facultatum omnium debilitatem habēt ad omnia deterius) sed qui primi senes sunt, quos alio nomine consistentes vocamus, minus mori solent inflammationibus suppurantibus quam iuuenes, nam senes expectant iustum suppuratōis tempus & deinde curationem cum illis locis facultate animalis opus non sit, iuuenes vero solent ob calorem temperamenti & sanguinis copiam, magnitudine morbi & symptomatum intercipi, antequam perfecta suppuratio sit. Hac ipsa causa iuuenes morbis acutis capiuntur & moriuntur crebrius quàm senes.

Dolores cum febre facti circa lumbos & infernas sedes, si septum transversum attigerint relinquēt res inferna, lethales valde. Animaduertere ergo oportet alia signa si aliud etiam prauum appareat, sine spe est homo: qui cumque autem suppuratorum vruntur, quibus

bus purum est pus & album & non fœtens, seruantur, quibus autem cruentum & cœnosum, moriuntur. Si autem subeunte morbo ad septum transuersum, alia signa non mala superueniant, suppurationem fore hanc sperandum est.

VBi nos legimus septum transuersum græce habetur τῶν φρενῶν quod nomen significat mentem, id circo tamen septo transuerso ab antiquis græcis datum est, quod septo citissime consentit cerebrum, quæ mentis est sedes: quidam vero hic putabant nomen hoc proprie usurpari, diciq̄ue de ipsa mente, vt sensus sit, si dolores lumborum cum febre facti mentem attigerint id est delirare hominem fecerint. Verum Hippocratem non hoc voluisse significare, apertum est ex verbis quæ subdit, in fine totius dictionis, dicens, suppurationem fore hanc sperandum est, constat enim ex delirio, non expectari suppurationem. Omnes fere interpretes in suis versionibus expungunt ab hac dictione verba illa, quicunque autem suppuratorum vruntur, quibus purum est pus & album, & non fœtens

ser.

COMMENTARIA

seruantur , quibus autem cruentum & cœ-
 nosum , moriuntur. Galen . etiam in suis
 commentariis verba hæc præteriuit . Verum
 sententia mea neq; expūgi, neq; præteriri de-
 bent , sed excipi ad finem dictionis (vt hæc
 sit tota oratio, dolores cum febre facti, cir-
 calumbos & infernas sedes, si septum tran-
 suersum attigerint relinquentes inferna,
 lethales valde. Animaduerrere oportet igi-
 tur alia signa . Si aliud etiam prauum ap-
 pareat sine spe est homo, si autem subeun-
 te morbo ad septum transuersum , alia si-
 gna non mala superueniant suppuratio-
 nem fore hanc sperandum est : quicumque
 autem suppuratorum vruntur quibus pu-
 rum est pus & album & non fætens , ser-
 uantur : quibus autem cruentum & cœno-
 sum moriuntur) hærent enim ita cum a-
 liis verbis apte & pulcherrimum sensum
 reddunt, est enim hic sermo de inflamma-
 tione partis alicuius , earum quæ in regio-
 ne lumborum sitæ sunt , hæ sunt muscoli
 quidam hærentes spinæ, & renes, & pars quæ-
 dam intestini , & pars etiam mesenterii, hæc
 ergo inflāmatio dolorē ea parte facit cū per-
 petua febre, qui dolor si relinuens partes in-
 fernas videatur ascēdere versus septū trāsuer-
 sum, apertū indicium est succi eō ascēdentis,
 quæ

quæ permutatio pessima profecto est ac lethalis. nam duorum alterum afferet, aut suffocationem, aut suppurationem in thorace, quam etiam lethalé esse ex dictis constat. ergo oportet cum ille succorum ascensus duplicem exitum afferre possit, quorum ille est ipsa mors, hic lethalis morbus, adhibere alia signa ad distinguendum. nam si cum succus ascéndit suffocatio imminet, non poterit nõ adesse aliud prauum signũ, quod si adest, sine spe erit homo, sin minus suppuratio spectanda est, sed cum suppuratus iam erit homo oportet prognostica arte vti: nam etsi suppuratorum plurimi moriuntur, tamen liberantur etiã & non nulli. Multa scripsit Hippo. prius ad prænosendum an qui suppurationē patitur, sit moriturus, modo tamen tangit omnium vltimũ, obiter tangens vltimam suppuratorum curationem. nimirũ cum alia omnia videntur non esse satis ad curationem eorum qui suppurationem aut in ventre imo aut in thorace patiuntur, secare debemus eadem prorsus arte, qua hydropicos, sin minus vstione cutis vten dum erit, affixo ignito ferro vno aut pluribus locis, vt videbitur, vt per vlcera aut fistulas expurgetur pus. Cum ergo hoc ita factũ erit, siquidem pus optimũ manabit, facultas profecto naturalis in membris valere aperte co-

Q gnoscetur,

COMMENTARIA

gnosceretur, liberandumq; ita hominem spes erit, si vero pro pure virus quoddam manabit morietur homo.

Vesicæ duræ & dolentes graues quidē omnino & mortales, maxime vero mortales, quæ cum febre continua fiunt: nam qui ab ipsis dolores fiunt sunt satis ad interimendum, & Ventres non excernūt his, nisi dura & ægre. Soluit autem Urina purulenta miæta albam & leuem habens hypostasim: si vero neq; quippiam cedat, neq; vesica mollescat, & febris continua sit, in primis periodis morbi spectandū est agrorum moriturum.

DVrities & dolor vesicæ significāt illius inflammationem, hæc cum febre perpetua significant non tantum inflammationem, sed hanc etiam magnam, inflammatio vero omnis vesicæ lethalis est, maximè vero quæ magna est: nam præterquam quod dolores quos affert, sunt satis vt interimat, accidit difficultas reddendi excrementa, reddunt enim pauca & dura, cū quia calor loci intestino vicini desiccet excrementa, tūm etiam quia cum erumpunt fæces comprimitur vesica & dolet grauius: refugiente ergo natura dolorem, cessat homo ab excretionem, ita fit retentio excremento-

mentorū , quæ retenta semper desiccantur & durefcunt , atq; si foluendum est malum hoc, aut fuppurata aut refoluta inflammatio-
ne, fi quidem fuppuratur & rumpitur fuppu-
ratio, mingetur vrina bene aliô qui concocta
& cum ea pus, & mollefcet vefica, fi refolui-
tur, mollefcet ita quoq; fi vero nihil horum
fiat, & febris perfeueret, conftat eſſe inflâma-
tionem contumacem, quæ feptimo aut prius
interimit: eſt enim acutiſſimus morbus.

*Forma hæc potiffimum attingit pueros à fe-
ptimo vſq; ad quatuordecimum annum.*

OMnibus veficæ morbis ſunt magis obno-
xii pueri, quam maiores nati, quia ob in-
ordinatos motus rapiuntur excrementa cum
potu in veficam. hinc fit vt calculo veficæ la-
borent crebrius quod Hip. 5. epid. his verbis
dixit, poſt miſtum concretio in pueris.

CAPVT. XVII.

FEbres iudicantur eiſdem diebus numero,
quibus ſuperſunt homines & quibus mo-
riuntur.

Celſus lib. 3. cap. 4. ſtatuit nullum eſſe in
morbis dierū delectū, quod ad ſolutio-
nis tēpus attinet, ſed ſigmētum merum eſſe,

Q 2 quod

COMMENTARIA

quod Hippo. de his docet, eo quòd nullo die non contingat homines mori & saluos fieri, quinetiam sæpe morbo in iudicationem eunte, talem permutationē fieri, vt qui dies leuissimus esse cæperat, grauissimus modo fiat, vsq; ad eò nihil esse firmum in dierum numeris. immo vero censet Hip. ac cum eo alios ratione illa ex numeris philosophandi, quã docuit pythagoras deceptos, ita de diebus criticis sensisse. Quædam alia argumenta addit, vt ostendat Hippo. de criticis diebus pugnantiã protulisse, verum hæc diluet quiuis, qui quæ Hippo. affirmat, vt statim declarabo, intelliget. modo perpendendum est, quo modo se possit gerere circa ægrotos, qui omnium dierum criticorum, vt Celsus, curã deposuerit. satis, inquit, est medicum excrementa semper considerare, & mutationes, quæ circa concoctionem contingunt notare, expectareq; solutionem futuram cum materia erit perfecte cocta quocumq; die id fiat. Certè si quis hæc ita consideret ac præterea signa critica vocata cognouerit, vt cū illa senserit, crìsim iam iam instare intelligat, haud multum videtur errare posse, & si dies nō numeret, atq; est nobis vtè dum hac arte tunc saltem, cum quotus egrotationis dies sit, nō est qui certo dicat, verum cum nobis cōstiterit, quo die morbus cœperit,

rit, vt quotus ægritudinis dies sit facile possumus supputare, non est quòd sententiã Hip. & Gal. & aliorum omnium medicorũ negligamus, illorum omnium sententiis & experimentis cõfirmatam, neq; enim argumẽta Celsi sunt tanti momẽti: nam non negat Hippo. aut alius quisquã posse hominem quouis die mori & à febre liberari, sed non esse omnium hac in re parem dignitatem affirmant, eos q; qui sapius & perfectius solent iudicare criticos esse. De causa qua dies quidã critici sunt, disputatum à me est lib. 10. controuersiarum, indicatumq; est aduersus sententiã quorundam, causam non esse solum in proportione causæ efficientis ad eam quæ accipit, sed maxime in motu astrorum, quod præter ordinẽ & perpetuitatem quæ ad id suadendum valent non minimum, fides quæ in iis diebus accidit signis & iudiciis, & quod præsentis loco affirmat Hip. maximè suadent: nam inquit, eisdẽ diebus homines mori, quibus salui fiũt, idest diebus criticis solere homines mori & liberari. Constat vero proportionem efficientis ad id quod accipit, quãquam facit ad præscribendũ finem actionis, tamen non esse anticipem ad vtrumq; euentum, non enim si facultas tanto tempore solet vincere morbum, ob hanc facultatis ad morbum proportionẽ,

Q; necesse

C O M M E N T A R I A

necesse est vt morbus hoc ipso tēpore faculta-
 tem vincat. itaq; hoc fit causis his infernis ac-
 cedente virtute aliqua cæli, hanc vero esse in
 luna cōsentaneū esse rationi, illic etiā ostendi-
 mus, sed quem lunę motum aut quam passio-
 nem, dies critici maximè sequantur nō est in
 intellectu facile: nam omnino aliquem motum
 aut passionem obseruari debere ad dierū cō-
 putationem manifestum est, fiunt in lunę mo-
 tibus menses tres: quidam peragrationsis, qui-
 dam illuminationis, alius consequutionis: pri-
 mus est tēpus quo integrū circulū peragit lu-
 na secundum cōsequutionem signorū in idē
 punctū rediens, vnde recesserat: cōstat vero
 hūc à quocūq; puncto cæli posse incipere: nā
 spherę quęuis pars est principiū & finis: secū-
 dus est tempus quo ea facie quam nos intue-
 mur luna est illuminata: tertius est ab hora
 ad horam cōiunctionis cum sole, Gal. præter
 hos tres mēses aliū inuexit ex duobus, illumi-
 nationis inquā & peragrationsis cōflatum, in
 quem causam dierum criticorū refert quē vo-
 cat medicinalē, quemq; .26. diebus & .21. ho-
 ris cōstare affirmat. Astrologi hac in parte ali-
 ter sentiunt, nempe dierum decretoriorū vi-
 res nasci ex motu peragrationsis lunæ, fieriq;
 mēsis huius quibusdam diebus vires ob aspe-
 ctus, quos luna comparat cum eo puncto vnde

de primum egressa est: qui sunt tetragonus
aut medius potissimum, deinde & trinus &
sextilis: nam obseruatissimum est, ab iis, qui
viribus astrorum animum aduertunt, astra
omnia, errantia præcipuè, comparare vires
quasdam, & nouas quasdam significaciones
præstare, cum veniunt ad tales aspectus, aut
cū alio nobili astro, aut cū pūcto vnde egres-
sum id ipsum est. Sextilis aspectus est remo-
tio per duo signa zodiaci, hæc est enim sexta
cæli pars: tetragonus, per tria: trinus, per qua-
tuor: medius, per sex signa, huic rursus suc-
cedit trinus, ac deinceps tetragonus, & rur-
sum sextilis, reditq; astrum in locum, vnde re-
cessit primum. Nullus certè dictorū mēsiū
lunæ legitimus est siue regularis, neq, habet sta-
tum tempus, certumq; quo compleatur: nam
mensē peragratiōis & consequutiōis mo-
tus astri in *epiciclo*, qui nonnunquam cele-
ris nonnunquam tardus est, illegitimum fa-
cit. Mensē illuminationis facit illegitimum
non hoc solum sed & accessus ad solem qui
ad caput caudamue aut ad ventrem draco-
nis vocati, fiat, ac præter hæc, signa in qui-
bus coniunctionem fieri contingit, quæ recte
aut oblique ascendunt: qui hæc nō intelligit,
ne moleste ferat, satis ei sit certo scire, om-
nes illos lunæ menses illegitimos esse, eius q;

epiciclo

COMMENTARIA

rei demonstrationem apud astrologos haberi. Quo fit, vt cum mensis peragratiōis illegitimus sit, non possint semper aspectus venire in eadem tempora, sed ex puncto vno venit luna tanto tempore in sextilem, tātō in trinū, tanto in medium aspectum, ab alio, longiori aut breuiori. Itaq; nō tam oportet numerare dies quā obseruare punctum, quo homo cæpit febricitare, & cōtēplari locū zodiaci quo ea hora luna est atq; notare deinceps dies & in illis horas quibus ad punctum primum facit prædictos aspectus, illi enim afferent magnas in morbis mutationes. Verū quāquam aspectuum tempora inæqualia sint ob illegitimum lunæ motū, ea varietas vnus aspectus tēpori non possit addere, aut detrachere plus quam diem, quare cum totus motus lunę agatur magna ex parte viginti & septē diebus & octo horis, aspectus medius plerumq; incidit in quatuordecimum diem, nam altera mēsis pars est. 13. dies & .16. horæ. Fit itaq; maxima astri vis hora decimasexta diei quatuordecimi, incipit vero aliquanto prius ac durat aliquanto plus. Dimidiū aspectus tetragoni plerumq; fit intra quartum diem: nā octaua pars mēsis est. 3. dies, & .10. horæ, sextilis aspectus, fit in fine quinti diei, aspectus quartus siue tetragonus fit intra septimū: nam quarta men-

sis pars est sex dies & viginti horæ, trinus aspectus fit, fere inter diem nouum & decimū verum vis aspectus, vt dictum est, incipit ante punctum aspectus ipsius, estq; faciendum maioris tempus quod antecedit, quā quod subsequitur. Rursus aspectus tetragon⁹ post medium in vigesimum diem incidit, nā tres quartæ mensis sunt. 20. dies, & .12. horæ, itaque hic aspectus potest accipere vigesimi primi diei duodecim horas, & minus plusue, tamen vires capere incipit semper antequā vigesimus finitus sit, dicta prius causa: ergo dicunt Astrologi hæc sunt momenta iudicationis morborum, quorum sententia mihi certe cum rem multum diuq; cogitauerim, multo magis placet, quam sententia Galen. nam quid magis figmento simile quam mensem inuenire, qui nullum lunæ motum aut passionem consequatur? cur luna hoc tempore, & huius temporis articulis præstet insignes vires, cum illi tempori neq; affectus lunæ neque motus quidā certus respōdeat? An quia iubet Gal. at istud non est consentaneum, sed est causa fictitia parataq; ad respondendum. Accedit quod si quæ, pbabilia sint, hic oportet dici, nulla ratio haberi debet illuminationis ad dies criticos: nam morbi possunt omni die incipere, & eosdem dies habent criti-

COMMENTARIA

cos, quocūq; die incipiant, tamen non eodē modo procedit lunæ illuminatio, quocūque loco luna sit, cum morbus incipit: nam fit vt incipiat morbus in nouilunio, nonnūquam in plenilunio, nonnūquam luna delitescens: itaque illuminationis nulla ratio in reddēda causa dierum criticorum haberi debet: quare neque mensis illuminationis, neq; ex eo compositi, sed solius mensis peragrationsis atque dictorum aspectuū: neq; vero hoc non est sententiis Hippo. satis consonū, qui sciēs in dicta tempora, dictos aspectus plarūque incidere, neque vero semper in eadē, ob illegitimum motum, decretorios appellauit, septimum, decimum quartum, vigesimum quartum, nonum, vndecimum, & decimum septimum, ac vigesimum septimum, intelligens vero illos aspectus neq; in medios dies semper neq; in integros semper incidere, vsque adeo vt etiam toto die possit aspectus excedere, & in diem sequentem incidere aut antecedentem, nominauit illos non vt perpetuo omnibus decretorios, sed vt plerisque. Subiūxit vero statim fieri non potest vt hęc integris diebus eximie numerentur, inuēs magnam horæ euariationem diebus criticis fieri, vt nonnūquam primis, nonnūquam mediis, nonnumquam vltimis septimi aut quatuor-

tuordecimi, aut aliorum, crisis fiat, cuius causam nullam reddidit Gal. nos vero aperte diximus, iam vero sæpe fieri ut crisis duo dies occupet, ut incipiens a sexto in septimū pro- rogetur, aut incipiens a septimo pro rogetur in octauum, nemo eorum qui medicam artē exercent, negabit, fit enim quotidie: quod qua causa fiat non dicit Gal. deinde cui illorum dierum ascribi debeat illa crisis, ex ipso tempore & crisi ipsa coniectandū putat Gal. scilicet illius maxime diei erit cuius accipit maiorem partem, atq; si quidem bona perfecta; crisis fiat, septimi, si mala aut imperfecta sexti, hoc certe omni artificio caret, nā non quod bona sit, debet esse septimi, sed quod sit septimi debet esse bona: ego quidem consentaneum magis esse puto, ob inæqualitatē illam qua motus lunæ illegitimus esse cognoscitur, fieri ut nonnunquam aspectus a deo anticipet, ut antequam finitus sit sextus dies incipiant vires astri elucere, nonnunquam a deo tardet, ut in octauum etiam diē retineat aspectus astri vires: ex dictis etiam constare possit vigesimum diem horis vltimis afferre iudicationem, vsq; adeo ut haud multum referat, si quis vigesimum primum decretorium esse dicat: certē vigesimus vires habet infine, septimus in initio, quatuordecimus in medio

COMMENTARIA

medio, quod nosse ad medicam praxim non parum referet : nam quocumque auxilio vti velis si diei decretorii vim velis deuitare, septimi quidem satis sit duodecim horas præterisse, & quatuordecimi, decem & sex, vigesimo vero non nisi vltimæ horæ etiam præterierint, & duodecim primæ vigesimi primi. Hæc itaq; est causa qua quidam dies sunt decretorii, de quibus Hippoc. disputat, dicens, eisdem diebus moriuntur homines, quibus supersunt, nimirû aspectus lunæ qui in dies hos incidunt committunt in pugnam morbum & naturam: constat vero ijs diebus homines morituros aut superuicturos, quibus pugna fiet. Neq; vero dies decretorii omnino sunt indifferentes ad salutem aut ad mortem qui potius sunt iuuantes naturam hominum nisi concursu aliorum astrorum fiât in fortunati dies, nisi in aspectus illi, perse naturâ iuuât nisi alia astra inæliciter respiciât. Hinc fit vt qui septimo, quatuordecimo, aut vigesimo iudicantur, si morituri sunt, leuius faciliusq; moriantur, si superuicturi, perfectius liberentur: nihilominus his diebus plures moriuntur, quam aliis, quia illis plurimi iudicantur, quâquam illis diebus obdierum clementiam plures liberentur quam intereant: nam quamquam iudices omnes clementissimi essent,

sent, quiq; quo ad ius pateretur, omnes liberarent, & quos non possent liberare, leuissimo mortis genere punirent: nihilominus vere diceremus ab eisdem iudicibus homines damnari, à quibus liberantur. Certe si quis historias quas Hippo. lib. de morbis popularibus scripsit, percurrat, inueniet plures occubuisse septimo & .14. quam sexto.

Mitissimæ enim febres, & signis firmatæ securissimis, quarto die cessant aut prius: deterrimæ autem & cum grauissimis signis factæ quarto interimunt, aut prius.

EXemplo manifestat Hippo. quod nuper dixerat, nimirum eisdē diebus mori homines & liberari, velut febres acutissimæ exacte, si salutare sunt, quarto die soluuntur si lethales, quarto interimūt: nimirū iisdem diebus moriuntur non tamē solo. 4. sed quarto aut citius, neque sane solo tertio ante quartum, vt Gal. videtur velle, sed etiam aliquando secundo, etsi raro: nā Coi sororem ex hepatis inflammatione, secundo interiisse. 2. epid. scriptum est: & paulo post dicitur grauissimam anginam eadem die tertia aut quarta interimere. Sed si ita est cur primus & secundus dies non ponuntur ab Hippo. primo epid. & in aphor. in decretoriis? an quia etsi mo

COMMENTARIA.

ri possint vi morbi acuti cū febre egroti quo cūq; die, tamē non sunt exempla aliquorum qui illis diebus à dictis morbis liberetur, non dicuntur autem decretorii dies quibus mori possunt, sed quibus liberari & mori solent: ergo acutissimæ febres & securissimæ liberare possunt. 4. aut etiā tertio: deterrimæ occiderint. 4. aut. 3. aut. 2. aut etiam prima die. Cōstat porro vt hæ febres, quæ. 4. die sunt solū dæ mitissimæ sint, & omnia signa salutis aut mortis habeant securissima, nam si quædam haberent non secura, etsi soluedæ essent, soluerentur tardiùs aut imperfectè: contrariarū eadē ratio est. Dixi in mitissimis febribus omnia signa salutis aut mortis esse securissima quia signa propria, non possunt non esse magna & celerrima in tam breui motu.

Primus igitur illorum impetus ita finitur, secundus autem ad septimum prorogatur, tertius autem ad vndecimum: quartus autem ad quatuordecimum: quintus autem ad decimū septimum: sextus autem ad vigesimum. hi igitur ex acutissimis morbis, per quatuor ad viginti ex additione finiuntur.

E Numerationem facit hic criticorum dierum intra terminum morborum acutorum

rum qui vigesimo finiuntur: enumerat vero ordine quaternarios & septimanas, indicatum vero à me est lib. 10. contro. intra hūc terminum, antecedentem quaternarium esse sequentis indicem.

Non potest autem integris diebus quidquā horum numerari eximie: neque enim annuum aut menses integris diebus contingit numerari.

Quidam intelligunt ex hac Hippo. sentētia in enumeratione dierum decretorium detrahi debere singulis diebus singulas horas, sed horum sententia refutata à me est lib. 10. cont. Gale. ideo putat dictum ab Hippo. quod septimanæ quædam communem habeant diem quatuordecimum & in singulis septimanis duobus quaternariis communis sit dies quidam: ego vero quid intelligam dixi paulo ante, nimirum Hippoc. sentiens, cū ex causa dierum criticorum, tū etiam ex ipso experimento, non semper incidere crises in eosdem dies neque in eiusdem diei easdem horas, sed nunc primis, nūc mediis, nunc ultimis horis, cū quod aspectus anticipet aut tardet, tū etiam quod causa inferna, humor scilicet acutior agiliorūe sit natura sua, aut causa alia, aut errato talis fa-

COMMENTARIA

Etus (nam causa inferna cōiuncta cum super-
na facit anticipare aut tardare crīsim) dicit nō
posse fieri, vt hęc integris diebus eximie nu-
merentur: quia neq; motus lunæ, quo con-
stant menses, & causa est dierum decretorio-
rum in acutis: neque motus solis, quo con-
stant anni, & causa est dierum decretoriorū
in longis, sunt regulares: proinde quasi cau-
sam reddēs dixit, nam neq; annum neq; men-
ses integris diebus contingit numerari: id ve-
ro est verissimum, nam annus non constat
quibusdam diebus sed adhuc quibusdam ho-
ris, mensis eodem modo, & nullum illorum
motuum esse exacte legitimū, mōstrāt Astro-
logi, mihi esto hīc petitio.

*Post hęc autem eodem modo secundum eā-
dem additionem primus periodus est quatuor
& triginta dierum, secundus quadraginta die-
rum, tertius sexaginta dierum.*

Fecit enumerationem dierum criticorum
intra terminum morborum acutorum,
modo addit dies morborum, qui decidūt ex
acutis. Hippo. hic mos est, raro solet omniū
vno loco enumerationem facere, sed quædā
vno loco, quædam alio refert: ita modo dies
criticos illorum morborum enumerat, non
omnes sed præcipuos, atque hos non omnes
sed

sed trigefimum quartum & quadragesimū. Apho. 36. quartæ part. refert etiam vigefimum feptimum, qui est vltimus primæ feptimanæ post vigefimū, ita feribens. Sudores febricitanti fi inceperint, boni, & tertio die, & quinto, & feptimo, & nono, & vndecimo, & quatuordecimo, & decimo feptimo, & vigefimo, & vigefimo feptimo, & trigefimo quarto. Itaq; trium horum vigefimi feptimi, trigefimi quarti, & quadragesimi, qui termini funt trium feptimanarum post vigefimum, alterū hīc, alterum illic omīfit, verum quaternario- rum non facit mentionem vltra vigefimum, quia in morbis acutis accidunt mutationes in fignīs per breuiffima interualla, in longis per longiffima, in mediis qui funt intra vigefimū & quadragesimū, per mediocria: proinde infra vigefimum refert omnes quaternarios, fupra quadragesimum, refert, vigefimos, vt fe- xagesimum ftatim post quadragesimū: inter hunc & vigefimum refert tantum feptima- nas. Sed roges an vis dierum decretoriorum in morbis omnibus referri debet ad lunę aut aſtri alterius motum? videtur cōfentaneum, fi quæ diximus hætenus vera funt: & fane morbi acuti videntur fequi motum lunæ cro- nici vero & qui quadragesimum fuperant vi- dentur magis fequi motum ſolis in zodiaco:

R nam

nam sexagesimo habet sol sextilem, nonagesimo, tetragonum: ceterisimo vigesimo, trinum aspectum. Scimus vero circū circa dies hos frequentius aliis solere morbos longos solui, dixi vero circum circa, quia morbi longi raro vno die soluuntur, & certe aspectus solis nō in illos dies exacte sed circa illos incidunt. si quis alterius astri motibus, aut aliis aspectib⁹ dies decretorios longorum morborū melius respōdere indicabit, acquiescemus profecto libenter, illud mihi videretur (si quid aliud) cōsentaneum rationi, eos ex causa aliqua superna pendere.

In horum principijs difficilium est prænoscere, quæ longo post tempore iudicanda sunt: simillina enim sunt illorum principia. Verum tamen oportet à primo die animadvertere, & ad iectiones singulorum quaternariorū cōsiderare, & non latebit quò vertetur morbus.

IN principijs morborum longorum, id est, antequam appareant signa concoctionis aut contraria difficilium est præsensire quā in acutis: nam in acutis ex signis salutis aut mortis, ut facilitate & difficultate respirationis, ex dolore aut indolentia, ex somno aut peruigilio, & aliis talib⁹, ut decubitu, pulsu, & facie possumus aliquid præsensire, etiam ante signa

concoctionis, aut cōtraria. In longis vero non possumus, quia horū principia simillima sunt id est neq; signa salutis neq; signa mortis contrariis pollent, sed tanquam æquo Marte certatur: proprium enim id est cuiusq; pugne futuræ longæ. Hanc esse genuinam huius loci enarrationem. 10. lib. cont. monstratum est à me, vbi non minus docuimus per morbos longos cum iam signa concoctionis adsunt, certiora esse præfagia quam per acutos. Itaq; facilius esse prædicere in acutis, tamen certius in longis, sed hæc ex dicto loco petantur.

Fit autem & quartanarum constitutio ex tali concinnitat

VTitur ad præscriptam sententiam de prædictione in morbis longis exemplo quartanæ, quæ natura sua morbus longus est, acciditq; ei, quod de reliquis morbis longis est dictum, & computatio obseruatioq; dierum in eo debet fieri vt in illis. Præter illud quod interest inter febres perpetuas & intermittentes, quod scilicet in intermittentibus circuituum seu paroxysmorum computatio est, vt in perpetuis dierum. Itaq; est decurrendum per quaternarios accessionum: monitum sæpe iam est longos morbos non alia causa esse huius sermonis, quã q̄ ex longis fieri soleant.

COMMENTARIA

Quæ vero breuissimo tēpore iudicanda sunt, facilius prænoscentur, maximè enim à principio differunt: nam qui sunt futuri superstites, bene respirantes & sine dolore sunt, & noctu dormiunt, & alia signa habent securrissima. Morituro vero difficile respirant, & delirè loquuntur, & insomnes sunt, & alia signa pessima habentes.

Enarrata iam est hæc sententia.

His igitur ita habentibus coniectari oportet per tēpus, & per singulas adiectiones, morbis euntibus in iudicationem.

NEq; hic docet Hippo. quidquã noui, sed sententiam concludens infert, ergo coniectandum est per tempus vt dictum est, consideratis singulis quaternariis, idq; est agendum toto morbi tēpore, vsq; dum iudicetur.

Eâdem ratione & mulieribus iudicationes fiunt ex partu.

CVm mulier aliqua aliquãto tempore post partum febre corripitur, computatio dierum criticorum non à primo die febris, sed à partu incipere debet: id vero non perpetuo atq; in mulieribus omnibus enixis ita agi debet, sed tunc solum, cum febris ex partu pendere

dere iudicabitur, quod fit cum partus nō fuit naturalis ac sine vicio, tunc enim accidētis rationem habet febris ad partum : tamen constat, vt cum febris aliqua alterius morbi est accidens, computatio ab illius morbi principio, incipere debeat. Partui certe necessario accidunt dolores magni : nam & dirruptiones acetabulorum, & multæ aliæ solutiones, & motus humorum & corporis intēperies. Verum constat hæc cum ita fiunt, vt oportet, & suo tempore non esse præter naturam (naturaliter enim fiunt) verum si tempore, vt per abortus : aut quantitate, qualitate ve præter naturam fiunt, vt in partu difficili, erit statim partus morbus. Nā non alia ratione non erat, quam quod erat secundum naturam, statim ergo ac hoc aberit, morbus erit, partim in tēperamento, partim in compositione, partim communis. Nimirum erūt obstructions, & vlcera, & intemperies. His ergo succedet febris vt inflāmationi solet succedere, atq; merito computatio fiet à partus principio, expectabiturq; per dies decretorios non tam cōcoctio succorum in venis & arteriis, quam solutio huius affectus, quem descripsimus. Febris enim talis cum hoc affectu simul soluetur. Verum ex his satis constat Hippo. hic partus nomine nō intelligere ipsum exitū infantis in lu-

COMMENTARIA

cem, sed tēpus illud, quo mulier grauiſſimis doloribus affligitur pariens, non enim profecto computatio fieri debet ab eo tēpore, quo infantem emiſit, ſed ab eo quo cēpit maximis doloribus affligi. Sed de his latius ſcripſimus lib. 10. contro. allinc ergo pete.

CAPVT. XVIII.

Capitis dolores fortes & continui cum febre, ſiquidem aliquod lethaliū ſignorum extiterit, valde mortale. Si vero ſine talibus ſignis dolor ſuperet viginti dies, & febrēs detineat, expectari oportet fluxum ſanguinis è naribus, aut aliquem alium abſceſſum ad infernas regiones: atq; etiam ſi dolor recens ſit expectare oportet eodem modo ſanguinis fluxū de naribus, vel ſuppurationem, ſi alioqui dolor circa tempora & frontem ſit.

Merito cenſet Gal. hanc dictionem eſſe alio ordine legendam, quam hic eſt ſcripta, legendum q; eſſe hoc modo, capitis dolores fortes & continui cum febre ſi quod mortaliū ſignorum extiterit, mortale valde: verum ſi ſine ſignis mortalibus ſit, atq; ſiquidem dolor ſit recens, expectari oportet ſanguinis fluxum è naribus aut ſuppurationem:

nem: atq; si superet vigesimum diem, & febris hominem detineat, expectare etiam oportet fluxum sanguinis è naribus, aut alium abscessum in regiones infernas, vtrumq; vero auget expectationem fluxus sanguinis è naribus, dolor temporum & frontis. Hæc verba sunt aperta admodum: nam constat dolorem capitis fortem & continuum cum febre significare magnum humorum cõfluxum in caput, qui mortem poterit inferre facile per phrenitidem aut cõuulsionem, verum potest etiam solui, id ergo ex aliis signis oportet coniectare. Quod si reliqua vt in conualituris appareât, solui possit fluxu sanguinis de narib⁹ aut pure erumpente per nares aut aures (nam hæc duo emunctoria habent rectitudinem cum meningibus cerebri) aut facto abscessu ad colli partes, aut post aures, aut etiam nonnunquã ad sedes humiles. Sed cõstat vt cum recens adhuc est dolor expectetur magis fluxus sanguinis quã puris aut abscessus, quamquam in his possit etiã abscessus fieri, in antiquiorib⁹ vero quã viginti dierũ magis abscessus aut puris eruptio, quam sanguinis. Nam crises perfectæ breui fieri cõsueuerũt, abscessus per diuturnitatem morborum. Iam vero breui tempore nõ sit sanguis permutatus, sed simulto tempore conclusus manet, verifimi-

COMMENTARIA

lius est eum futurum pus. Nihilominus in his quoq; & si rarius, quam in illis, fluxus sanguinis fieri solet enarib⁹, maximè vero in vtrifq; fit, cum anterior pars capitis dolet, frons inquam, & tempora: nam cum hac parte habēt nares maiorem rectitudinem: ex posteriori capitis parte abscessus post aures aut in partes alias magis fieri solent.

Magis autem oportet expectare fluxū sanguinis in iunioribus quam triginta quinq; annorum, in senioribus autem suppurationem.

IN quibus naturis, ætatibus, regionibus, aut temporibus anni (nam omnium horum est eadem ratio) sanguis copiosior & calidior est, fluxum sanguinis expectare oportet magis quam suppurationem, in contrariis, suppurationem magis. Nam in illis ob multitudinem & colorem erumpit antequam suppurat, in his non erumpens, suppurat: ergo in infantibus aut iuuenibus (ii enim sunt qui nō dum trigessimū quintum annum excesserunt) & in hominibus natura calidis, & regionibus meridionalibus, & vere, ac æstate, expectare oportet sanguinis fluxum magis: in senibus & frigidis, & septemtrionalibus regionibus, & hyeme, ac autumno, magis suppurationem.

Caput.

CAPVT. XIX.

Auris acutus dolor cum febre continua & vehementi, graue est. Periculum enim ne homo desipiat & moriatur. Cum ergo fallax hic locus sit, celeriter oportet animum aduertere omnibus signis à primo die.

IN omnibus græcis codicibus inuenitur Ἰὸς οὖν τούτους τῶν τρεῖς τοῦ σφαλεροῦ ἔοντες idest cum igitur modus fallax sit, tamen ego, vt alii omnes enarratores, puto corruptum esse locum, legendumque pro τρεῖς τοῦ τοῦ vt lectio sit, cum igitur hic locus fallax sit. Quorum verborum sensus est, auditū idest, porum illum auditorium, esse locum fallacē, idest facile medicos fallere. Causa est, q̄ hic locus solet sæpe pati leues morbos. Nonnūquam vero adeo graues vt ante septimum diem soleant homines interimere, proinde Hippo. semper monet animum aduertere, cum hic locus laborat, & ad recte curationē obeundam, & ad mali grauitatē cognoscendam. In hanc ipsam sentētiam dictum est ab eodem autore. 6. epid. com. 3. cont. 13. sin au ris doleat lanam digito circundatam vnguēto madefacito, deinde iniiciens iterum in vo

COMMENTARIA

lam, lanã auri subiucito, vt ipsi aliquid effluere videatur: deinde super ignem imposito, dolus. Certe nomen illud dolus, nihil aliud significat post præscripta verba, quam accurate esse curandum dolorem aurium, eo quòd fallax sit. Causa qua locus hic fallax est satis est aperta. Nimirum solet leuibus de causis dolores pati, vt ob nudam intemperiem, aut flatũ qui non sunt periculosi, verum solet etiam cũ doloris causa leuis non est, vt cum est inflammatio non omnino minima, magna pericula afferre. Nam est locus acuti sensus, accipit enim insignes neruos equinto pari eorum, qui a cerebro oriuntur: & est vicinus admodum cerebro, illique dictis neruis cõtinuatus: hac causa facile illi consentiet cerebrum, facileq; mala huius loci in ipsum cerebrum transfundentur, cerebro ergo timendum est, dolente auditu ob inflammationem, timendumq; est delirium, atq; mors, aut per phrenitidẽ, aut per carum, aut apoplexiam, aut tale quoddam malum, eorum quæ obstructione cerebri solent interimere. Quo inflammationem auris describeret, dixit, dolor acutus cũ febre continua & vehementi. Nimirum morbi aut symptoma, quæcunque denique causas valde calidas sequuntur, solent acuta ab Hippocra. vocari, ita in aphorismis hoc nomen

men

mē accipitur, vbi scripsit. Si pingue quod innatat mictum confertim sit, renum acutum morbum significat. Hoc ergo est quod modo dicit, dolorem acutum. Constat vero hunc fore cum febre continua & vehementi, eos vero dolores, qui sine inflammatione sint, sine febre, aut non cum tali febre futuros. Itaque potest malum hoc accidere poro auditorio eritq; graue, ac locus fallax est. Quid ergo agendum? animum celeriter aduertendum signis omnibus à primo die. Dictum enim sæpe iam est, quantum referat signa omnia cōsiderare, ne quod illorum seorsum nos fallat.

Moriuntur vero ex tali morbo iuniores homines septimo die aut citius, seniores vero multo tardius. Febres enim & deliria minus ipsis accidunt, atque ideo aures possunt suppurari: Verum his ætatibus recidiva morbi accidentes plurimos interimunt, iuniores vero antequam aures suppuret, moriuntur, si autem fluit pus album ex aure iuniori, spes est eum super victurum, si aliud etiam optimum signum ipsi accidat.

Dictum paulo ante est, ex inflammationibus, quæ suppuratur extra thoracē, citius mori iuniores, quā seniores, hoc etiam docet
hīc

COMMENTARIA

hinc Hippoc. exemplo inflammationis auris, reddit causam, quam nos paulo ante hinc acceptam reddidimus: quia (inquit) febres & deliria senibus minus accidunt. Intelligimus hic iuniores, ut paulo ante, omnes qui sunt in ætatibus calidis constituti. His maius periculum est, ne moriantur vehementia febris, & delirantes, antequam possint suppurari: senibus vero non est id periculum, expectant enim suppurationem: sed alio modo mori solent, tardius scilicet & ob debilitatē facultatū corpore nō perpurgato, & per recidivas. Perpetuū cerce est in senibus non tā mori vehementia morbi quā longitudine, & multitudine recidivarū. Verum non docet Hippo. in iunioribus nunquā venire ad suppurationem inflammationes aurium, veniūt enim sæpe, atq; adeo cū veniūt, multo citius, quā senibus, nā ante septimum aut septimo die: quod si fit, & pus albū affluit, spes est fore ut homo superstes sit, si quod aliud optimum signum fit. Sed dices quorsum hic requirit alia signa? an non est satis ut homo superstes maneat ex inflammatione suppurata, si pus candidū appareat, quin alia quoq; adsint bona signa? Certe si nullus alius affectus corpus affligebat præter auris inflammationem, & pus bene exeat, nequaquā ad internam partem declinans, non puto cū

bene

bene iam suppurata est, posse mori hominem iuniorem præcipue in quo fortis facultas est & minus timentur recidiuæ. At vero quo intelligamus cum bonum pus est, an illius aliquid intro decumbat, aut aliud aliquod malum præterea sit, oportet reliqua signa considerare: verum vbi Hippo. dicit, si aliquod aliud optimum sit, intellige non si quodcûq; aliud quod suo genere optimum sit, ad sit (nō enim quodcûq; erit satis) sed si quod aliud eorum, quæ ad omnes morbos acutos maximi momenti sunt: vt si vrina quoque optima sit aut respiratio optima: aut intellige (verior enim ac facilior ita erit sententia) ita dictum esse, si aliquod aliud optimum sit, ac si diceretur, nisi aliquod aliud pessimum sit: cēseo vero ita legendum, quia plarunq; plus valet ad prædicendum signum pessimū vel vnicum, q̄ optima & si plura sint.

CAPVT. XX.

Fauces exulcerari cum febre malum. Verum si aliud signum superueniat eorū quæ dictum est pessima esse, prædicere oportet cū periculo esse hominem.

Pharinx seu fauces est ea pars oris, quæ inter laryngem & gulam est, quæ pars exposita admodū iniuriis est, & per ardētes febres & per

rito ergo Hippocra. dicit malum esse, est enim malum, non tamen adeo, vt. l. sine omni alio signo possis periculum mortis prædicere. Nam fieri potest, vt ob destillatione quæ cum febre coniuncta sit, exulcerentur fauces quod non adeo malum est, vt hac vna causa mortis periculum merito possis prædicere: esset tamen, si ob erysipelam in visceribus facta essent vlcera: sed cum hoc affectu nõ poterunt non apparere signa alia praua. Oportet ergo signa alia considerare etsi aliquod aliud prauum appareat periculũ mortis prædicere: ego testari possum me signũ hoc magni facere, vidisseq; multos quibus febris ardens iam videbatur inclinare cum hac affectione perire: quod accedit grauissimum, est fastidium quoddam maximum, adeo vt nihil possint accipere, sed potum etiam detestentur, quamuis exurantur, in his cõiectaui semper internas gulæ partes vsque ad ipsum ventriculum, vlcere exedi.

Anginæ grauissimæ sunt, & celerrime interimunt, quæcumque neque in faucibus quidquã manifestum faciunt, neq; in ceruice, maximum vero laborem præbent, & orthopnoeam. Hæ enim eodem die interimunt, & altero

tero, & tertio, & quarto, Quæcunque autem in reliquis similem laborem præbent, attolluntur autem, & in faucibus ruborem faciunt, lethales quidem admodum, diuturniores autem prioribus, si rubor magnus fit, Quibus vero fauces & ceruix simul rubet, hæ sunt diuturniores, & maxime has euadunt, cum ceruix & pectus ruborem contraxerint, & non recurrerit intrò erysipelas.

Hippo. non distinguit vt alii species anginae per affecta loca, alias vocans synanchas, alias cynanchas, aut parasyanchas, aut paracynanchas: nam hic tres species dixit, quas omnes cynanchas appellat, cum tamen prima sit, quæ ab alia cynanche, secunda quæ synanche dicitur. Itaque non ita loquitur Hippocra. sed omnem morbum ceruici proprium, qui suffocationis infert periculum anginam vocat, fit vero id periculum aut inflammatione alicuius partis earum, quæ ad ceruicem pertinent velos, aut ex vertebrarum colli peruersione ad interna, vt comprimat viam spirationis. Hanc, quæ peruersione tali fit, anginam, ab Hippocrat. nominari discis secundo Epid. const. 2. Ita igitur vsurpans Hippocrat. nomen anginae, diuidit eam modo in tres

tres differentias, quæ magnitudine periculi, & signis quibusdam distinguntur. Prima est, quæ neq; in faucibus, neq; in ceruice facit tumorem, neq; ruborem manifestum, tamen facit hominem vehemèter laborare dolore, & spirare distenta ceruice præ difficultate respirationis. Hac differentia constat contineti inflammationem internâ guturis, & illam anginam, quæ sine inflammatione fit peruersione vertebrarum. Nam hæ solùm nullum tumorem neq; ruborem facient in parte sensui exposita. Hæc dicit esse aded periculosa ut quarto die interimat, aut prius, primo secundo, aut tertio. Certe inflammationem internâ guturis brevissime suffocaturam quiuis intellet, tenet enim ipsam viam spiritus, qua parte est maximè angusta, qua causa statim priuat hominem voce, hiareq; facit, & respirare distenta ceruice. Eam quæ peruersione vertebrarum fit cum perpetua febre esse lethalem, Hippo. ipse dixit in apho. dicens. A febre habito si collum peruertatur, & vix potest deuorare, lethale. Secunda differentia anginae est, quæ priori similem laborem facit, attolli vero facit fauces in tumorem, ac ruborem contrahere. Constat vero hanc fieri inflammatis faucibus, quæ quidem quantum laborem ac dispnceam faciat, ut prior (potest enim id face

COMMENTARIA

re, cum hæc particula in sit laryngi) tamē tanto minùs periculosa, & tanto diuturnior erit, quanto pars parti magis externa est. Cōstat vero ex dictis Hippocratem. 2. epid. par. 2. secundæ speciei anginæ, huius inquam, nullam fecisse mentionem, quidquid alii enarratores sentiant. Nam illic nunquam dixit de inflammatis faucibus, sed de peruersione vertebrarum. Dictum hic est ab Hippocrate in descriptione huius differentiæ, si rubor magnus sit, quia non quicumq; rubor est ad hanc differentiam satis, sed qui aperte indicet inflammationem in faucibus. Nam quidã rubor nō potest abesse à faucibus etiam cum est prima differentia anginæ: nam, si non aliter, ob viciniam cum parte inflammata, & ob strangulationem: hæc enim solent conuocato sanguine facere ruborem totius oris & faciei, & tumorem venarum sub lingua, & intemporebus. Hanc maximè solent homines euadere, aut si non euadūt, est diuturnior. Est tertia species, qua non fauces solum sed & ceruix rubet: nam per hanc constat inflammationem magis spectare ad externas partes, quare constat, hanc ipsam speciem tanto magis salutarem fore quanto ad externa magis vergent tumor, & rubor: magis ergo adhuc salutaris erit, si ceruicem totam & pectus occupet rubor.

bor. Addit Hippocrates, & non recurrerit in
tro erysipelas : quæ non aliorum sum addidit,
quam ut causam redderet dictorum. nimirum
proinde probantur tumores maximè conspi-
cui, quod putentur interna libera esse, proin-
de damnantur qui evanescent (ita dicebat pau-
lo ante de paratydybus) aut nunquam appa-
rent, quod putentur ad interna recurrisse. In
hanc ipsam sententiam dicit statim ipse Hip-
pocrates, securius vero est tumorem & rubo-
rem quàm maximè extra vergere. Verùm cum
causa qua tumorem externas partes occupa-
re bonum putatur signum, sit quòd partes
internas putetur destituisse, si non desti-
tuisse aliis signis intelligatur, non gaudebit
merito medicus, quòd tumorem in thora-
cem magis dilatatum videat : sed tunc so-
lùm cum tanto respirationem faciliorem fa-
ctam viderit, quanto tumor externa magis
occupaverit. Nam aliter non reliquerit hu-
mor interna, sed factus fuerit maior conflu-
sus illius ad guttur, aded ut ad externa etiam
regurgitet, quid ergo? certe cum erysipelam
in thoracè & alias externas partes serpere vi-
demus, conferentiam in spiritu potissimum
debemus contemplari: nam si hæc adest, gau-
dendum, quod serpat, sin minus, non gau-
dendum.

COMMENTARIA

*Sin autem neq; in diebus decretorijs euanes-
cat erysipelas, neq; tuberculo ad externa con-
uerso, neq; pus excreet, facileq; ac sine dolore
habere videatur, mortem significat, aut redi-
tum ruboris.*

Nomine erysipelatis & ruboris, eadem
prorsum affectio significatur hoc loco.
Cōstat vero laborāte homine angina ea, quæ
ruborem in collo facit, euanescere ruborē re-
pente, sine spuitione copiosa puris, & nullo
tumore erumpente extra, malum esse, foreq;
vt aut mortem afferat, recurrente humore ad
pulmonem, aut vt redeat rursus. Perpetuū
enim est in morbis omnibus, qui sine euacua-
tione aliqua mentione digna remittūtur, aut
in grauiores alios mutari, aut redire rur-
sum. Itaq; est suspecta salus, quæ sine euacua-
tione fit. In hanc sententiā dictum est ab Hip.
ipso in apho. iis, qui non ex ratione melius ha-
bent, non oportet fidere, & statim. Plurima
enim talium stabilia non sunt: itaq; si cūm ru-
bor cessat tuberculo foras erumpente (est ve-
ro tuberculum latinis, & φυμα græcis, vt aliis
locis explicuimus, tumor quicumq; præterna-
turam, maximè à succis crudis. quamquā ali-
quādo de genere quodā tumoris in adenibus
dicitur) aut excreto multo pure, bonum est.

Nam

Nam collecto succo toto in tuberculum, ac conuerso ad externa fit, aut foras per excretionem pulsa materia, si vero neutro horū facto euanescit rubor, constat malum esse, dicta prius causa. Sed est perpendendum, an ita euanescere ruborē in die decretorio, minus malum sit quam aliis diebus, an contra deterius. Nam si deterius est, male Hippo. videtur dixisse, si neq; in dieb⁹ decretoriis euanescat erysipelas, neq; tuberculo ad externa conuerso, neq; pure excreato mortem significat. Non enim eo, quod non in die decretorio euanescat, significabit mortem, immo vero eo magis significaret, si in die decretorio euanesceret. At vero ita habere quod ad diem decretorium attinet, id est, deterius esse in die decretorio quam alio die fieri, constat, ex iis quę supra diximus: nimirum dies decretorios adde re fidem signis quibusuis: fieriq; in illis mala, deteriora, & bona, ~~et~~ meliora. Videtur ergo hic Hippocrates incaute scripsisse verba illa, neq; in diebus decretoriis. sed verba huius orationis ita intelligenda sunt, atq; si diceretur, si vero neq; tuberculo foras conuerso, neq; multa puris facta excreatione, in die decretorio euanescat erysipelas. Itaq; prima negatio non in proxima verba, sed in posteriora fertur.

COMMENTARIA

Securius autē tumorem & ruborem maxime extraheri, si vero in pulmonem tendat insaniam faciet, & suppurati ex ipsis plerunq; fiunt.

HÆc oratio enarrata iam satis est, illud modo oportet dicatur, ex angina quæ nõ vertitur foras, pulmoniam maxime debere timeri: qua ipsa causa medici prohibent in angina mitti sanguinem vsq; ad animi deliquiũ, ne scilicet fugiens sanguis ad interna per deliquium animi, tendat in pulmonem.

CAPVT. XXI.

Gurgulionem secari, & scarificari periculosum est, quandiu ruber sit & magnus, etenim inflammationes superueniunt ei, & sanguinis fluxus. Verum oportet tunc temporis talia curare alijs machinamētis extenuare. Cum vero secretum iam fuerit id totum quod vñã vocant, & factum fuerit summum gurgulionis maius, & rotũdum, & supra est tenuius, hoc tempore tutum est manus admouere. Melius autem est subducta etiam aluo chirurgia vti, si tempus concesserit, & non suffocetur homo.

Videtur

Videtur totum hoc caput ad artē medendi magis quam ad pręnotionem pertinere: pertinet tamen non parum ad artem prædicendi: cetera obiter hic occasione capta à prædictione, scripta sunt. Illud pertinet ad prædictionem, si gurgulio secetur aut scarificetur, cum est ruber & magnus, periculū est fluxus sanguinis & maioris inflammationis. Particula, de qua Hippo. hic disputat, vocatur græcis γαργαρεῶνες latinis gurgulio, & κίωνα idest columna, aut κίωνίδα idest columnella. Gal. 6. de comp. med. secū dum locos reprehendit quosdam, qui hanc partem vocāt σαφυλὴν idest vuam, quandoquidem vua non hæc particula, sed quędam in ea affectio, ea in quam de qua hic Hippo. dicit, quā vuam nomināt, cum scilicet extrema gargareonis pars vt vua est rotunda, collecta destillatione. Paulus lib. 6. cap. 31. non tantum nomen vuę tribuit affectioni cuidam gurgulionis, sed & nomen columnę, appellans columnā, non gurgulionem vt cumq; habentem, sed resolutum, cum productus est plus satis: inter latinos inualuit iam vsus, vt hæc particula indistincte columna, colūnela, gurgulio, & vua appelletur, verū hoc nihil nos moueat, de nominibus non est quod certemus. Sed quod particule de qua disputamus substantiam, &

COMMENTARIA

vsum, & affectus oratione dicamus. Hæc particula est caruncula quædam laxa adenti similis, pēdens ex palato superno, impendens epiglottidi & laryngi, ad refractionē vocis, & humectationem laryngis, & attemperationem aeris: maximè exposita est hæc particula defluxionibus è capite, & laborat non raro inflammatione, infertq; cum intumescit multū periculum suffocationis, proinde non raro opus est secare aut scarificare particulam: quod si fit, particula adhuc magna & rubra, accidet fluxus sanguinis, & inflāmabitur multo magis. Non ergo statim veniendum est ad sectionem aut scarificationem, sed duplici præparatione prius facta, alui scilicet expurgatione, & extenuatione particulæ, quæ secari debet. quibus machinamentis debeat extenuari, & qua arte curari vna, disces ex Gal. loco citato, & ex Paulo, & Aetio, & alijs, qui de morbis curandis scripserunt. Certe totius corporis præparatio fieri debet sanguinis missione & expurgatione: extenuanda desuper est particula medicamento astringenti, ac si fieri potest religata desuper filo prætenui, & eo paulatim constricto vsq; dum gracilescat gurgulio, qua parte secandus est: deinceps secanda est, aut scarificanda, aut vrenda ferro ignito, aut medicamēto caustico. Sed vide quam caute

facias,

facias, ne os vras ferro, aut medicamentum
deglutiatur, aut corrodat alias oris partes.

CAPVT. XXII.

Quibus febres cessant, neq; cum signis so-
lutionis, neque in diebus decretorijs, re-
cidiam his expectare oportet.

Signa solutionis præcipua, sunt, signa con-
coctionis antecedentia, & euacuationes
subsecutæ, quæ præmagnitudine morbi satis
copiosæ videantur esse. Quæ sine his soluun-
tur, præter rationem soluuntur, proinde his
non oportet fidere, nã vt dicitur in aph. plu-
rima horum stabilia non sunt. Timeri itaque
debet recidiua. Et alibi: sine signis leuantia
mortem indicant, nam concoctiones non tã-
tum iudicii celeritatem, sed & securitatem si-
gnificãt. Securitas vero est vt nõ timeatur re-
cidiua. Iam vero solutionem die decretorio
fieri, facere ad securitatẽ & alio die fieri, affer-
re metum recidiuæ, celebratissimum est a-
pud Hippocra. alicubi quidem ita dicit, facta
mentionem sudorũ per dies decretorios. Qui
vero non ita fiunt, laborem significãt & mor-
bi longitudinem, & recidiuam. Alibi, febricitantem nisi diebus imparibus (vocat vero
illic decretorios, impares) febris reliquerit, so-

let recidiuare. Innumera alia loca sunt in hęc ipsam sententiam scripta. Itaq; vtrumq; horum est necessarium ad securitatem, signa solutionis, & dies decretorius. Non ergo solū intelligendum est, recidiuam expectari cum vtrumque deest, sed etiam cum alterum deest, vtrumque desit. Nam etsi cum signis solutionis, solutio fiat, si extra decretorium diem fiat, suspicio est recidiuę, quanquam tunc non tanta, quam si die decretorio, tamen sine signis solutionis solutio fieret. Nā tunc temporis, si omnia solutionis signa adsint (concoctio videlicet, & euacuatio) non solum malum est, sed deterius etiam quam si id ipsum alio die fieret, vt de euanescentia erysipelatis per anginam antea diximus. Tamen tunc quoque cum neque die decretorio, neque cum signis solutionis, solutio fit, est solutio infida, timeri que debet recidiua.

Cum autem febris prorogatur homine affecto, vt conualituro, neque dolore ob inflātionem aliquam detinente, neque ob aliquam aliam causam manifestam, huic spectatur abscessus cum tumore & dolore articularum, et nonnūquam eorum, qui in imis partibus sunt:
magis

magis autem fiunt, & minori tempore, tales abscessus iunioribus quam triginta annorum.

HActenus disputavit Hipo. de abscessibus quorundam locorū, hic de abscessibus generatim nullius partis facta mentione, disputationem aggreditur. Multa ergo dictorū necessario repetit. Dictum certe prius erat, cum febris prorogatur, plusquā propria illius constitutio videatur exigere, ceteris apparentibus ut in cōualituro, expectari debere abscessum, utpote mediocrē quendam solutionis modum, qui tantum ab optima solutione deficit, quanto morte præstantior est: modo addit, neq; dolore detinente ob inflammationem aliquam, neque ob aliquam causam manifestam, quia cum non est aliqua talis causa prorogationis febris, apertum est, ex crassis succis morbum pendere. Fiet ergo abscessus ad articulos (nam ad hos fieri solere antea diximus) ac nōnunquam, immo vero sæpe ad humiles. Nam crassi succi deorsum ferri natura parati sunt. Tales vero abscessus, id est, qui ex crassis succis pendent, iunioribus quā triginta annorum crebrius fiūt quam maioribus natu (intelligit hic eos qui calidiores ætates agunt, statuit vero hic terminum iuventutis trigessimum, quanquam

supra

COMMENTARIA

supra trigesimum quintum statuerat, significans, ætatum non posse dici certos quosdam terminos) quia ex succis crassis nō potest fieri abscessus sine forti facultate, qualis in senibus multo minus quam in iuuenibus est. Certe senectus idoneos magis habere solet succos ad abscessus, quam iuuentus, crassiores enim, verum alia causa magis accidit, vt ex crassis succis raro abscessus faciat, nimirum contumaces succi cum facultatis debilitate mortem magis quam abscessum solent accersere.

Considerare autem statim oportet, quod ad abscessus facit, an viginti dies febris detinens superauerit, senibus enim minus fiunt, cum febris longior est.

Prima verba huius orationis ita intelligunt enarratores, si febris superauerit vigesimum diem, statim oportet animum ad abscessum conuertere, id est, abscessum expectare, & considerare illius signa, quasi Hippoc. modo declaret, quod prius dixerat, si qua febris prorogatur. Dicēs illa febris prorogatur, quæ ultra vigesimum producitur (hic enim terminus acutorū simpliciter est) oportet ergo in ea statim cogitare de abscessu. Certe hic sensus satis congruit, tamen congruit multo magis cum iis quæ mox dicuntur, & quæ

quæ dicta prius sunt, si illa verba intelliguntur hoc pacto. Cōsiderare oportet inter cetera, quæ abscessuum causa considerantur, quā tum febris prorogetur, ac proinde an vigesimum diem iam superauerit. Nam quo productior iam est, eo ex crassioribus succis pendere cognoscitur, qua causa in senibus, eo minus expectari abscessus debet, quo febris est diuturnior, cōtra ac in iuuenibus, in quibus eo magis confirmatur spes abscessus quo febris est antiquior, quia cum facultas senum sit debilis, si qua ratione fieri potest abscessus, certe fiet cum succi ex quibus pendet morbus non erūt admodum crassi, quia cum crassi admodum erunt succumbet morieturque: iuuenis vero cum facultate firma sit, tunc abscessus faciet cum crassus erit succus, nam si tenuis est, prius faciet expulsionē extra corpus. Verum inter omnes, pueri habent sæpissime abscessus, quia ob voracitatem congerunt succos crassos, & habent per eam ætatem magnum naturalis facultatis robur.

Oportet vero talem abscessum expectare in febre perpetua, in quartanam autem permutabitur, si intermittit, & accipiat erraticū modum, & ita faciēs autumno appropinquet

COMMENTARIA

Ut autem in iunioribus quam triginta annorum abscessus fiunt, ita quartanæ magis agentibus trigesimum annum, & senioribus.

DVplicitis permutationis mentionem hic facit, abscessus dicti, qui in febribus perpetuis accidere, & febris quartanæ quæ intermittentibus & erraticis solet succedere, potissimum vero cum febris tota fere æstate duravit & autumno appropinquat. Fit quidem hæc in quartanam permutatio, nonnunquã è febribus, quæ a principio intermittentes sunt de his tamen non est præsentis loci disputatio, est enim de solis acutis, aut qui ex illis decidunt, sed quia sæpe etiam fit ex perpetuis: quia perpetuæ febres per æstatem affligentes nonnunquã solent finire in intermittentes, imminuta causa morbi expurgatisq; interioribus & arteriis ac causa proxima, manentibusq; reliquiis succi, qui parat^o erat putrescere, qui per partes extra venas pulsus facit intermittente. Hac in permutatione sæpe fiunt erraticæ febres, id est, nullum typum retinentes, & tandem in quartanas firmanur: quia vi caloris vltis crassis succorum qui priores morbos committebant partibus, gignitur multa melancholia, quæ quartanas febres parit: verum
fieri

fieri non potest, vt tota succorum fœx simul ac æqualiter melancholia fiat, sed inæqualiter, adeo vt per partes varii succi fiant, qui varias febrium accessiones afferentes omnem typum corrumpant, tandem multa melâcholia facta, in quartanam finiatur malum. Vtrûque vero magis accidit autumnno aut prope autumnum: erraticæ febres, ob inæqualitatē temporis: quartanæ ob melancholiam, quæ eo tempore redundat. Quibus causis dictû est ab ipso Hippo. autumnno vero & plurimi morbi æstiuæ & febres quartanæ & erraticæ, harum permutationû vt abscessus fit in agentib⁹ ætates calidas magis, ita quartanæ in senibus, quia crassiorē habent sanguinē, ac proinde plus fœcis, quæ ardore febris perpetuæ (nā hanc adesse dicimus) in melancholiā possit transire. Neque vero est quod dicas maiorē ardorem esse in iuuenibus qui vrat, ac vrēdo atrabilem faciat, atq; ita quartanam magis. Nam cum de febre perpetua, quæ vtriq; seni inquam & iuueni, adest, loquamur, non potest non esse etiam seni calor qui vrat, plus ergo faciet materiæ commoditas, crassities inquam sanguinis.

*Abscessus scire oportet hyeme magis fieri,
& tardius sedari, & minus recurrere.*

Abscessus

COMMENTARIA

Abscessus hyeme magis fit quam æstate, id est sæpius fit, quia eo tempore succi crassi abundant. Neque vero proinde colligere possis magis etiam fieri per senectutem quam per alias ætates, Nā et si senectus crassiores succos habeat, quam illæ, habet tamen imbecillio rem quoq; facultatē, hyems vero non habet, immo vero eo tempore quæ ad facultatem naturalem pertinent melius aguntur. Cum etiam factus est abscessus in hyeme tardius sedatur, quam aliis temporibus, ob frigus aëris, quod discussioni omnis tumoris, & solutioni cuiusvis morbi impedimento est. Minus etiam recurrit tumor qui factus est, id est, minus retrocedit ad interna, quia cum succi eo tempore crassiores sint, sunt difficilioris motus, proindeque, qua causa per hyemem raro turgentes sunt, raro etiam cum in partem aliquam abcesserint retrocedunt. Neque certe illa cura calefaciendi aëris, quæ in exanthematum curatione maior adhibetur hyeme quam æstate, tam est, ne retrocedant (maius enim periculum retrocessus est in æstate) quam ut facile erumpant. Ex his satis constat abscessus per hyemem, non ut fiunt crebrius, ita fieri citius quàm per æstatem, immo ut sedantur tardius, ita etiam

tardius

tardius generari, ob crassitiem succorum & frigus aeris. Nam crebritatis abscessuū eò tēpore sunt duę causę, robur facultatis, & crassities succorum: contrarii, est vnica, frigus scilicet aeris: tarditatis sunt duę, frigus aeris & crassities: contrarii vnica robur facultatis. ergo fient per hyemem sæpiūs, sed lentius.

CAPVT. XXII.

SI quis per febrē non exitiale, dixerit se capite dolere, atq; sibi tenebrosū aliquid ante oculos apparere, atq; cardiogmos huic accesserit, biliosus vomitus aderit, sin autem & rigor euenerit, & inferiora hypochondrijs frigida fuerint, citius adhuc vomitus aderit. Si vero aliquid bibat aut edat hoc tempore, cito admodum vomet.

DE prænoscentia specie solutionis per crīsim nihil hæctenus dixerat, sed modo dicere incipit, atq; in primis quibus signis possit futurus vomitus præcognosci: signa quæ hic scribuntur, puta dolor capitis & suffusorum visiones, & cardiogmos, idest dolor siue morsus oris ventriculi (nam veteres os ventriculi cardiā, idest cor nominabant) & rigor & frigus partium infra hypochondria, non-

T nunquam

COMMENTARIA

nunquã sunt in genere illorũ, quæ salutis aut mortis vocãtur, nonnũquam eorum quæ critica. Cum prioris generis sunt, mortis sunt: nam dictũ supra est in capitis doloribus manus ob oculos ferre, aut venari muscas, quod suffusionẽ indicat, lethale esse. Frigus etiam extremorum lethale esse antea diximus. Reliqua omnia signa mala sunt per se. verum cum hæc sunt critica, idest, crisis signa, vomitum indicant. Proinde in principio huius orationis dixit Hippocrates si quis per febrem non exitialem, idest quæ non exitialis esse aliis signis intelligatur, quia si per febrem exitialem hæc accidunt, non erunt indicia vomitus, sed mortis. Verum cum febris salutaris esse cognoscitur, oportet putare, si hæc adsint, vomitus futuri esse signa. Nam morsus oris ventriculi cõfluxum succorum in illum indicat, dolor vero capitis & suffusorum visiones, si cum tali morsu accidunt, aperte per consensum capitis cum ventriculo fiunt. Si vero hæc per totum morbum affligant, merito faciunt magnam spem futuri vomitus, sed cum his accesserit rigor & frigus extremorum imminens iam iam vomitus est signum: nimirum succus mordens os ventriculi, ob partis acerrimum sensum rigorem facit, vt quodcumq; medicamentum mordax neruo occurrens, solet

solet facere. Hoc est quod Hippo. ipse significavit. 6. epid. his verbis, rigor à superiori vè tre. Magis autem cōfirmatur imminentis iam iam vomitus prænatio, si adsint alia quædam (neq; enim hic omnia ab Hippo. relata sunt) vt multa & tenuis sputio, & tremor labii. hæc refert Gal. cum. 3. de crisi bus, tum etiam idest prophæti comm. 30. redditq; causam qua cum instat vomitus hæc fiunt, nimirum ob continuitatem tunicæ illius quæ interior per totum os, & ventriculum est.

Quibus autè horum incipit dolor primo die fieri, quarto die premuntur maximè, & quinto, septimo liberantur. Multi autem illorum incipiunt laborare tertio, vexantur maxime quinto, liberantur nono, aut vndecimo. Si vero incipiunt quinto laborare, & alia omnia priora secundum rationem fiunt, quatuordecimo indicatur morbus.

CVM morbus aliquis mouetur lentè primis diebus, deinceps quodam die incipit moueri acutè, computatio dierum non debet incipere à primo die totius morbi, sed ab eo quod acute moueri cœpit. Huc respiciens Hippocrates in narrandis historiis, narrat quo die homo cœperit febricitare, & quo

COMMENTARIA

die cœperit morbus acutus esse. Ergo si primis diebus homo tenetur febre quadam sine insignibus symptomatis, tertio vero aut quinto incipiunt dicta nuper symptomata, ab eo die computatio incipere debet, erit vero ab eo die si primo die febris hæc appareant, acutissimus, finieturq; proinde septimo die, qui acutissimorum terminus est. Si vero non primo die, erit tanto longior quâto longius à primo die apparere cœperint. Nam statim à principio acutum fieri morbum, tenuium succorum & acriû signû est, post apparere acutiem minus esse tales succos significat. Igitur si primo die apparentibus his signis, septimo finitur morb^o, si tertio apparuerût, finietur nono (nam nonus est septimus à tertio) aut vndecimo, vndecimus enim est nonus à tertio prorogatur vero sæpe vsq; ad nonû, quia tertio incipit esse acut^o. Eâdê ratione, si incepit quinto prorogabitur vsq; ad quatuordecimum. Quamquã ego nō ad quatuordecimû solû dicere, sed aut quindecimû: nam dicimus tertius est nonus à quinto, & quindecimus est vndecim^o, verû quia vt dictû est à me supra motus morborû illegitimi sunt, & astrorû etiam motus vnde vis eorû procedit, illegitimus, ac proinde crisis non semper incidit in eosdê exacte dies, cum dicturus esset decimû tertium, & quin-

& quindecimū nominauit quatuordecimū, eo quod nobilissimus in decretoriis hic dies sit: & quia motus lētus qui incepit primo, cōrinetur in acuto qui cæpit quinto, proinde vim etiam magnam habet qui à totius principio est quatuordecimus. Quod Gal. dicit, Hip. nominasse nonū & vndecimū, eo quod quanquam decimus sit septimus à tertio, tamen ob motum qui per impares fit, arripitur iudicium à nono aut vndecimo non placet. nam primò quid longius à veritate abest, quā decimum esse septimum, cum tertius est primus? an non est octauus: quod si tertiū omitti vis, cur non mittebas primum, vt octauus septimus esset? certe si dolor fit tertio, tertius est primus dies acutiei, & decimus est octauus. Secundò, cur si nouus & vndecimus arripiunt crīsim decimo, quia motus est per impares, tredecimus aut quindecimus non arripiūt quatuordecimo? Itaq; in principio rectè dicebatur nono aut vndecimo, deinde cū dicitur quatuordecimo perinde est, ac si decimo tertio aut quindecimo diceretur. Cetera quæ dicit de diebus quibus exacerbantur dolores facile intelliges, nisi eorum quæ de indicatoriis diximus es oblitus. nimirum in indicibus fiunt insignes mutationes, cū in concoctionibus, tum etiā in aliis accidētibus, Quar

COMMENTARIA

tum esse septimi indicem celebratū est. Ergo si primo die morbi fit dolor & solutio est futura septimo, quarto fiet insignis mutatio, dicit vero quarto maximè & quinto, quia raro nō accipit ambos hos dies mutatio, quartum quia est index, quintum ob motum, qui per impares dies fit. Si dolor incipit tertio, dolores ingrauescent quinto, si malum soluēdum est nono: si malum soluendum est vndecimo septimo, quanquam septimum Hippo. nō dixit, sed oportet nos addere. Si vero incipit quinto soluetur quatuordecimo, si reliqua secundum rationem fiunt, id est, si indicantibus diebus dolores exacerbantur, vt de aliis dictum est: vt si nono aut vndecimo exacerbetur dolor. Ex his quæ hoc loco dicuntur, nota, quod plarīsq; medicis hodie est dubium, indices dies solere indicare, non tantum quo die futura sit crisis, sed etiam qua crisis specie soluendus sit morbus. Nam constat hanc exacerbationem doloris capitis & morsus vētrīculi & reliquorū, quæ dictis diebus fit, significare vomitum fore diebus decretoriis.

Fiunt autem hæc viris & mulieribus trigesimo anno præcipue, iunioribus autē, fiunt quidem & in his, magis autem & in febribus perpetuis & in veris tertianis.

Iuuenibus

IVuenibus (hos enim vocat viros & mulieres) ut pote in ætate biliosa constitutis vel per solam tertianam non exquisitam, accidit vomitus biliosus, minoribus vero non nisi in febribus admodum biliosis, quales sunt febres perpetuæ, & tertianæ exquisitæ: atq; multo minus senioribus (quãquam hos tacuit Hip.) neutri enim illorum agunt biliosam ætatem, nam minores etsi calidi sunt habent humorem cõiunctum, seniores sunt frigidi. De tertiana obiter est hic facta mentio, non quasi huius operis sit.

Qui in huiusmodi febre dolent capite, & pro tenebris ante oculos, illorum hebitudo fit, aut splendores obuersari videntur, & pro cordis morsu, in hypochondrio aut parte dextra aut sinistra intentio aliqua est, neq; cum dolore, neq; cum inflammatione sanguinem è naribus fluxurum his expectandum est, pro vomitu, magis autem tunc quoq; iunioribus fluxum sanguinis expectare, tamen trigesimum annum agentibus & senioribus minus, sed vomitus his expectare.

OMnia signa futuri fluxus sanguinis, quæ hic scribit Hippocrates scripa sunt aliis
T 4 eiusdem

COMMENTARIA

eiusdem autoris locis, & multa alia quæ hic
 omittuntur. quod dicit in huiusmodi febre,
 est quod paulo ante dixit, si quis per febrem
 non exitialem, nimirum hæc ut prius dictum
 est de signis vomitus in lethali febre sunt si-
 gna mortis, in non exitiali sunt critica, signifi-
 cantq; sanguinis fluxum è naribus. Dolor ca-
 pitis commune signum est fluxus sanguinis
 & vomitus: tamen non eadē doloris species.
 Nam fluxum sanguinis significat dolor qui-
 dam grauans ad tempora. Vomitū dolor mor-
 dax toto capite. commune quoq; signum est
 quiddam ante oculos obuersari, tamen non
 eodem modo. Nam instante vomitu bilioso
 ascendunt vapores quidam turbidi ex bile cū
 multis aliis succis & cibo & ventriculi excre-
 mentis confusa, ac proinde faciunt veluti
 quasdam tenebras ob oculos. Instante fluxu
 sanguinis influit in caput non vapor solum,
 sed multus etiam sanguinis, ac influxus copio-
 sus succi facit oculorum hebitudinem, vapor
 sanguinis ut pote splendidus referens q; suc-
 cum ex quo fit, splendorum visiones facit,
 neq; vero vapor qui ex bile syncera & flaua
 nascatur non afferet etiam splendores: nam
 color flauus non minus splendens est quam
 ruber. Tamen bilis quæ euomi parata est, raro
 non est aliorum mixtione conturbata, inten-

rio hypochondrii vtraque aut altera parte, idest, reuulsio, vt videatur sursum esse detra- ctum idque sine dolore & phlegmone, signi- ficat impetū sanguinis sursum ab hypochon- drio versus caput fieri, ita enim superna hy- pochondrii vasa replentur, ac reuellitur hy- pochondrium, non aliter quam mulieres sen- tiunt vteros quasi sursum reuulsos ob reten- tionem sanguinis in iis venis & arteriis, quæ in eos ingrediuntur. Certe cum hypochon- drium sit regio, qua maxima sunt vasa, & qua maxime sanguis abūdat, ab eo verisimile est impetū capere sanguinē, cū multus in aliam partē rapitur vt hac causa tã præsentaneū au- xiliū sit fluxioni sanguinis è naribus cucurbi- tula imposita hypochōdrio secūdū rectitudi- nē. Neq; tñ hic Hip. dixit, si sit intētio hypo- chōdrii sine dolore & phlegmone, & q̄ si cū dolore & phlegmone intentio fiat, non so- leat succedere fluxus sanguinis (nam dixit ca- pi. 9. huius operis tumori duro & dolenti hy- pochondrii solere succedere fluxum sangui- nis) sed quòd hīc de fluxu, qui expectatur in febre sine parte affecta est disputatio, præter hæc signa scripsit alibi, lacrymas inuolunta- rias & dolorem colli & pruritem nasi .i. epid. part. 1. ita scriptum est, inardentibus au- tē cæterisq; febribus, quas colli dolor, tēpo-

COMMENTARIA

rum grauitas, caligo oculorum vel hypochōdriorum etiam contētio sine dolore, his e naribus sanguis profluit. Dīctum quoq; eodem loco fluxum sanguinis magis accidere adoleſcentibus & iuuenibus quā ſenibus, hoc quoque dicit modo. Sed roges quo modo cum paulo ante dixerit hoc ipſo cap. vomitum in iuuenibus magis accidere, aliis etatibus min⁹ (nā & ſi Hip. ſolū dixit iuuenibus, nos ſuppleuimus ſeniores) modo dicit in ſenioribus vomitum expectare? Certe non dixit in ſenibus expectari debere vomitum magis quam iuuenibus, ſed magis quam fluxum sanguinis nam utrūq; horum accidit magis iuuenibus q̄ ſenibus tamen ſenibus fit fluxus sanguinis minus quam uomitus.

Pueris conuulſiones fiunt ſi febris acuta ſit, & venter non excernat, & vigilant, & terreantur & lugeant, & colorem mutant aut chlorum aut liuidum, aut rubrum habeant. Fiunt autem hæc facillime pueris recens natis vſque ad ſeptimum annum, maiores vero pueri & viri non amplius in febris corripuntur conuulſionibus, niſi præcedat peſſimum aliquod firmiſſimorum ſignorum, qualia in phrenitide fiunt.

Alibi

Alibi diximus conuulsionis nomen non-
nūquam proprie strictimq; dici de ea mu-
sculorum contractione, quæ à causa omnino
præter naturam fit, quæ semper est exiccatio
aut inanitio nerui, vel repletio: nonnunquã
improprie, & latius, de quauis neruorum cõ-
tractione inuoluntaria, quãquam illius effi-
ciens causa sit facultas mouendi, ab aliqua
causa præter naturam irritata, cuiusmodi cõ-
cussio epilepticorum, & alii quidam motus,
quos conuulsioni similes dicimus. Hic tamẽ
conuulsionis nomen latius accipitur, vt non
solum vera conuulsio, sed motus etiam illi si-
milis significetur, nam omnes hæ passiones
sunt neruorum quæ proinde facilius in pue-
ris quam adultioribus fiunt, eo quòd illis de-
biliores multo nerui sint. Certe conuulsio ex
repletionem facilius accidit pueris, quòd excre-
mentis humidis abundant, & alioqui mem-
bra omnia habeant humidissima. Neq; vero
proinde non accidit etiã illis facilius ex inna-
nitione. Immo facilis eorum dissipatio fa-
cit, vt hac quoque facilius corripiantur. Ma-
iores enim minus habent in membris substã-
tiæ humidæ, tamen quia habent solidiorem
& firmiorem, tardiùs amittunt. Motibus e-
tiam conuulsioni similibus capiuntur citius
ob debilitatem facultatis quæ parem irrita-
tionem

COMMENTARIA

tionem citius refugit. Itaque omni conuul-
 sione facilius capitur puer. Quo fit vt à leuio-
 ribus causis id patiatur, & minora signa tatis
 sint quo futura cōuulsionē merito timeatur.
 Ergo quo in pueris, potissimū recēs natis, aut
 omnino ante septimū annū conuulsio timea-
 tur, satis est, si adsit febris acuta & venter nō
 reddat, & vigilēt & terreātur, & lugeāt (intel-
 ligenimiū & sine alia causa) & colorē mutēt
 aliū ex alio, pallidū, viridē, liuidū aut rubeū
 (hæc enim cōuulsiones antecedere solent) tñ
 in viris non timebitur merito conuulsio etsi
 adsit febris, nisi simul adsint non ea solum,
 quæ in pueris requirebamus, sed aliquod ali-
 quæ eorum quæ firmissima conuulsionis
 indicia esse antea diximus, vt per phrenitidē,
 labrum aut nasum, aut oculum, aut palpebrā
 peruerti, aut oculorum alterum altero maio-
 rem fieri, & si quæ alia prius dicta sunt. Hæc
 continet præsens oratio, constat vero ex di-
 ctis, vt pueri non tantum conuulsionibus fa-
 cilius capiantur, sed & resolutionibus, & ali-
 is neruorum morbis. In hanc ipsam senten-
 tiam scripsit Hippocra. alibi. Pueros in huius
 modi incommodis conuulsiones potissimū
 corripunt. Merito timemus fore vt febris a-
 cuta mollissima corpora siccando conuulsio-
 nes faciat. Aluum non reddi siccationis etiā
 indi-

indiciū est maxime in pueris quibus solent
semper esse humidæ deiectiones, aut etiam
raptus humorum in caput. Quia supprimitur
aluus, aut siccatis fæcibus calore, aut rapta hu-
mida parte sursum, vt merito timeamus capi-
ti. Vigilia nimia ad caput pertinet, pauor ac-
censum in caput fuliginum quæ terrere pos-
sunt, significat: hæ eadem faciunt pueros lu-
gere, & irritatio dolorifica neruorum.

CAPVT. XXIII.

Morituros autem & liberandos, & pue-
ros & alios coniectare oportet ex omni-
bus signis vt in singulis singula scripta sunt.

Hinc incipit Hippo epilogum facere, vt
finem imponat huic operi. Ergo inquit
ad præsentendum an homo moriturus an su-
peruicturus sit, considerare oportet signa o-
mnia, atque ita de vno quoque iudicare, vt
in singulis illorum generibus singula scripta
sunt videlicet in quouis genere dicta sunt
quædam optima, quædam pessima, quædã
mediocria.

*Hæc autem dico de acutis morbis, & qui-
cumq; ex ipsis fiunt.*

Hic dicit per epilogū, quod in principio
operis dixit per propositionem, dicens,
ita autem considerare oportet per morbos a-

cutos. Nimirum hoc opus de solis acutis aut qui ex illis fiunt est, quod nos toto opere ante notauimus.

Oportet autem eum qui sit recte præsensurus superuicturos & morituros, & quibus multos dies duraturus morbus est, & quibus pauciores, signa omnia discere, & colligentem singulorum vires, aliorum ad alia signa omnia discere, ut scriptum est de alijs, & de vrinis & de sputis, quum simul pus & bilem spuunt.

EI qui arti prædicendi incumbit, duo præcipue sunt propositi scopi, scire an homo moriturus sit an non, an longus futurus sit morbus an breuis. Quanquam huius operis præcipuus scopus est distinguere morituros à superuicturis, operis vero de crisis scopus præcipuus prænoscere per constitutionis morbi notitiam, quanto tempore morbus duraturus sit, & qua vacationis specie sit soluedus. Cum itaque hi duo præcipue propositi sint medico scopi, ut eos medicus assequatur debet signa omnia discere, id est, sigillatim singula genera signorum considerare, & in singulis bona & mala & mediocria: & considerare singulorum vires aliorum ad alia. Quod ut intelligas considera quod supra iam diximus, signa habere quaedam vires

vires proprias ac perse, atq; has perse considerari, alias vero ad alia signa, idq; quia aut colatū cum alio consideratur an potētius an debilius eo sit, aut cōiunctū cum alio addit aut detrahit illius viribus, quæ omnia oportet, medicum qui huius artis sit futurus peritus, discere, considerando imprimis momentum cuiusq; generis signorū, deinde conferēdo differentias eiusdē generis vt vomitū nigrum cū viridi, deinde differētias diuersorū, vt vrinā nigram cum pulsu intermittēte, rursum coniūgendo seorsum signa omnia, quæ eidē causæ attestantur, ac tandem habendo omnium rationem. Porro vires singulorum considerari & conferri possunt, simpliciter, aut ad quædam vt in hoc tempore, hoc loco, aut hac ætate. Velut confertur nigra vrina cū aquosa simpliciter, aut aquosa in pueris cum nigra in viris. Fere omnia hoc opere scripta signa sunt, facies, decubitus, stridor dentium, vlcus, manuum gesticulatio, respiratio, sudor, hypochondriorum affectus, pus, frigus extremorum, liuor vnguium, genitalium reuulsio, somnus, deiectio, vrina, vomitus, excreatio, capitis dolor, faucium exulceratio. Quædam horum sunt in genere eorum, quæ dicuntur salutis aut mortis, quædam concoctionis

COMMENTARIA

aut cruditatis. Atque non omnia hæc signa sunt æqualis potentia, etsi bona cum bonis, mala cum malis, mediocria cum mediocribus conferantur: sed est unicuique generi sua dignitas, & ut quodque signum est, ita illi oportet fidere. Certe qui manuum gesticulationi tribueret tantum, quantum respirationi per morbos acutos graueret erraret. Illud quoque oportet hoc loco nosse, quod alio loco diximus, signa salutis aut mortis maiores vires habere significando mortem, quam significando salutem: signa concoctionis, contra. Nam cum vita constet multis facultatibus, & cuiusque illarum debilitas extrema possit animati afferre mortem, vitam vero non possint nisi omnes simul, fit ut multo maius malum sit illarum aliquam debilissimam significari, quam bonum, significari constantem. Certe labi ægrum in pedes lethale est, tamen cubare in latus bonum tantum, non dum tutum & saluberrimum. Ita habet in reliquis. In signis concoctionis contra accidit: nam morbi materia cocta, non potest homo vi illius morbi mori, tamen materia incocta aut putrefacta non necessario hominem interimit, potest enim extra corpus pelli. dictum quoque iam antea est signa omnia consensu aliorum signorum confirmari. Nam Hippoc. ubi ubi scripserat

pferat signū aliquod, quod non omnino esset
 euidens, considerare alia signa præcipiebat.
 Illa tamen præcipue consideranda sunt, illo-
 rūq; syndromes requirenda quæ à similibus
 causis nascuntur. Nam illa signa cum annuūt,
 addunt, cum renuunt detrahunt plurimum
 aliorum viribus: vsq; adeo vt syndromes ta-
 lium omnium signorum euidentem faciat in-
 dicationē. Hoc est ergo quod Hippo. innuit
 dicens, singulorum vires colligentem, aliorū
 ad alia. Vt si adest vnguium liuor, atq; simul
 cum hoc liuore sit facies dicta Hippocratica,
 vlcus nigrum & reuulsio genitalium, & spiri-
 tus frigidus, pulsus deficiens, frigus extremo-
 rum, euidenter significatur extinctio calidi
 innati, morieturq; homo. Tamen si cum vn-
 guium liuore sit bona & calida respiratio, &
 fortis pulsus, proculdubio liuor ille est fallax,
 significatq; aliud quam extinctionem calidi
 innati. Nam hæc videntur esse simul annuen-
 tia & renuentia, ob analogiam causarum, &
 signum quod contingit esse fallax, arguitur à
 contrariis analogis: quod firmum & certum,
 corroboratur à similibus: qualia etiam sunt,
 decubitus, spirationis motus, somnus, sapien-
 tia aut delirium: vt illa quoq;, stridor, gesticu-
 latio manuum, capitis dolor, & suffusorum vi-
 sa, & si quæ alia huiusmodi sunt, quæ ex dictis

COMMENTARIA

facile intelliges, potesq; intra te ipsum tacitus meditari. Mihi satis est aperuisse viam.

Expedit autem impetus morborum semper in vulgus grassantium cito considerare, & non latere temporis constitutionem.

NON parum facit ad recte præsentendū, scire quævis temporis constitutio quos morbos afferat, & quouis tempore considerare morborum qui populariter vagantur, impetum, idest, qui morbi populariter grassentur, & quo modo moueantur: illud docet Hippocrates tertio apho. hoc in opere epid. Duplici ratione hoc confert, primò quia præsentit medicus qui morbi tempestate instante grassaturi sint, consulitq; vt debeant præcaueri: secundo, quod morbum eius qui se illi comittit facilius agnoscit, & crises euenturas. Nam cum res per alia signa est dubia, magnā addit coniecturam, hunc morbum esse, aut hunc solutionis modum fore, quod hic morbus modo sit popularis, aut hac tempestate per hos morbos hæc solutiones fiant. Huc respiciens Hippocrates in epid. describens tempestates solet dicere quales morbi, & quales euacuationes acciderint: quale est illud neq; sanguis è naribus nisi paucis admodū effluxit, & alio loco, his è naribus sanguis fluebat.

Recte

Recte quoq; scire oportet de indicatijs & de alijs signis, & non ignorare quod quidem quouis anno & quouis tempore mala; malum significant, & bona bonum, quando quidem & in libya & in Delo & in scythia videntur. præscripta signa vera esse. Recte ergo oportet scire quod quidem in his ipsis regionibus non est difficile plurima illorum inuenire, siquis discens ipsa distinguere, & colligere ratiocinando sciat.

Τεκμήριον græcis, latinis indicatiū, maius quiddam significat quam σημίον siue signū, nimirum signum quod maximam coniecturam facit, indicium, quod non tantum, signum tantum est. Sed dictum antea est signorum plurima esse bona aut mala, idq; simpliciter aut per se, quædā ambigua, quæ vt alijs accedunt sunt bona aut mala: huiusmodi esse diximus æqualitatem aut inæqualitatem, & regionem eius quod cōtinetur in vrinis, & ordinē pulsus, & omnia critica. Quæ simpliciter sunt, semper sunt bona aut mala: alia non semper, sed vt accedunt alijs: quare mutantur gratia anni, aut tempestatis, aut regionis, sed quæ bona haberi debent hoc anno, superiori etiā bona erāt, quæ mala: mala, & quæ superiori hyc

COMMENTARIA

me, hoc quoq; vere, & sequenti estate: & quæ in lybia ardētissima regione, in scithia quoq; frigidissima, & in Delo tēperata. Quāquam varietas anni, tēporis, & regionis, facit vt hęc mala his annis, temporibus, & regionibus magis, alia aliis fiant, & vt hęc aut nunc sint minus mala aut deteriora quam alibi aut aliās, eò quòd regioni, aut tēpori, magis aut minus congruant, vt in apho. dicitur, tamen vt quæ nunc hic sunt bona, aliquando aut alibi mala sint, aut contra, si signa sunt eorum quæ per se bona aut mala sunt, nō facit. Nam quod ita est bonū aut malū, semper est tale. Itaq; haud opus fuit meminisse hoc opere singularum regionum, & singulorum temporū: nam de variis malis, quæ variis temporibus accidūt scriptum est ab Hippo. 3. apho. quæ variis regionibus, libello de aere, locis, & aquis: atq; de ætatibus hic sunt dicta satis multa, & de temporibus quędam: à quibus translata ratione, ac syllogismo, possit qui quæ scripta hic sunt didicerit, & alioqui artis ratiocinandi imperitus non sit, per se ipsum discere reliqua.

Neq; vero desiderari oportet cuiusq; morbi nomen, quod hic scriptum non sit, omnia enim quæ dictis temporibus indicantur, cognoscas his ipsis signis.

Hoc libro non fuit institutum referre signa propria morborū, neq; enim de distinguendis aut cognoscendis morbis est, sed signa quædam communia & superuenientia multis quibus morituros ac superuicturos omni morbo acuto, aut qui ex acuto fieret, prænoscam⁹. Nō ergo opus fuit singulos morbos percurrere, sed signa. Neq; vero opus omnino fuisset morbum quempiam nominare propter præcepta huius partis (erant enim satis sola signa) sed propter exercitationem, vt exempla nominauit quædam, vt pleuritidē, pulmoniam, empyema. Non ergo est quòd hic desiderentur nomina morborū quę scripta nō sunt, sed in omnibus illis ita de signis iudicare, quemadmodum dictum est: proinde dicit, omnia, quæ dictis temporibus iudicantur, hoc est intra fines acutorū cognoscas his ipsis signis.

FINIS.

V 3

ERRATA QVAE HOC

libro occurrunt, primus numerus indicat folium, secundus faciem, tertius lineam.

- 119.2.23. relinquantēs lege relinquentes.
121.1.27. manebit, lege manabit.
123.1.1. possumus, lege possimus.
124.1.19. epicetilo, lege epiciclo.
128.1.7. annus, lege annum.
126.2.6. vigesimo, lege vigesimi.
125.2.14. decretorius, lege decretorios.
129.1.14. insignis, lege insignes.
131.2.10. febres, lege febris.
133.1.8. τούτες τῶν, lege τούτου τῶ.
135.2.9. primam ali, lege prima mali.
136.1.23. quidque, lege quidquam.
139.1.20. & meliora, dele &.
140.1.10. κίωνα, lege κίων, ibidē κίωνιδά, lege κίωνις, ibidem colunellam, lege columnella.
142.2.22. dices, lege dicens.
146.1. idest lege primo.
149.1.18. & φ, dele &.
150.2.4. futura cōuulsione, lege futuram conuulsionem.
17.2.24. interrogat, lege interroget.
18.2.9. post graue scribe punctum.

- 23.1.9. alui, lege alii.
 27.2.20. esse, lege essent.
 29.2.7. nimis, lege minùs.
 29.2.17. cum, lege cur.
 43.1.23. φοχρόν, lege ψυχρόν.
 44.1.13. paruum, lege parum.
 46.2.11. eorum, lege eos.
 50.1.25. φλεγμόν, lege φλεγμονον.
 51.2.16. accidit, lege accedit.
 56.2.19. quidam, lege quiddam.
 59.1.9. triplici, lege quadruplici.
 61.1.15. alienis, lege lienis.
 63.2.8. scilicet, lege quinto.
 65.2.20. aëris, lege acris.
 67.2.6. erat, lege erit.
 83.1.7. hæc, lege hæ.
 83.2.16. mala, lege multa.
 90.1.15. subsidit, lege subsidet.
 91.1.2. rufam & tenuem, lege rufa & tenuis.
 100.1.4. secundum, lege sed.
 102.2.13. contr. lege contextu.
 106.2.9. paruum, lege prauum.
 109.1.9. absunt, lege adsunt.
 114.2.24. περιπλεομογιχών, lege ποδ. πλευμο
 νιχών.
 12.2.17. maximè, lege maximæ.
 11.2.1. υπερειόν, lege κατ' υπερειόν.

INDEX E O.

RVM QVAE HOC LI-

bello continentur, primus nu-
merus indicat folium, secundus
faciem, tertius lineam.

A.

- A** Nalogistica ratio. 11.2.12
Æthiopes cur nigri. 14.2.4
Abscessus cur hyeme minus retrocedāt. 144.
2.14.
Abscessus futuri ex perineumonia signa. 115.
2.25.
Abscessus ad inferna & ad superna futuri si-
gna. 116.2.17
Abscessus in cruribus ex pulmonia boni. 117.
2.20.
Abscessus ad articulos fiunt. 118.2.1
Abscessus erūpere optimum, euanescere peri-
culosum. 118.2.17
Abscessus in quibus febris, quibus ætati-
bus ad quas partes fiant. 141.2.21
Abscessus hyeme magis fiunt & diutius du-
rant. 144.1.26
Abscessus & suppuratio vt differāt. 58.1.16
Acutos

I N D E X.

- Acutos morbos lunæ, longos solis motum sequi. 129. 1. 21
- Auris acutus dolor quã grauis sit. 133. 1. 1
- Auditorius porus fallax. 133. 1. 12
- Auris vnde accipiat neruos. 133. 2. 13
- Auris inflãmata prognosticum. 134. 1. 14
- Angina grauissima, & minus graues. 136. 1. 22
- Anginæ differentia & nomina. 136. 2. 10
- Angina cur non petat missionem sanguinis vsq; ad animi deliquium. 139. 2. 8
- Aluus quibus causis supprimatur. 151. 1. 3

B

- B**ene exire quid sit. 83. 2. 3
- Bona aut mala simpliciter, semper & vbi que talia sunt: ambigua nũc bona nunc mala. 154. 1. 20

C

- C**lauditis periculum ex abscessu ad crura. 118. 1. 11
- Cõputatio à partu quãdo esse debeat. 130. 2. 23
- Celsi de diebus decretoriis sententia. 122. 1. 13
- Conuulsionis differentia & causæ. 150. 1. 1
- Crura cubantis redacta & abducta. 31. 1. 9
- Cubare in ventrem quid significet. 31. 2. 1
- Cur cubemus in dolentem partem. 31. 2. 20
- Cubare in quod latus melius sit dextrum an sinistrum. 28. 1. 1
- Concoctio omnia reddit crassa. 78. 1. 15

V

INDEX.

Concoctionis vel cruditatis signa minorē
fidem habent in acutis quàm in longis.

39.2.26

Color niger & liuidus vt sint lethales. 70.1.1

Color niger digitorum & pedum ambiguū
signum, quomodo distinguatur. 70.2.10

Cur respirent quibus frigidum expiratur.

43.2.10

Cor nihil trahit respiratione sed pulsu.

44.1.27

Constitutio morbi legitima quæ. 108.1.16

Coryza qui morbus. 103.2.8

Crisis solutio quæcunq; dicitur. 56.2.27

Cum quanta concoctione possit & non pos-
sit mori ægrotus. 88.1.17

Colores vrinæ & quo gradu quisque bonus
aut malus. 90.1.1

Chlorum quid significet. 12.1.1

Calor malignus qui sit. 12.2.21

Causæ peatartice cur detrahāt signis. 16.1.13

Conuulsionis futuræ in pueris signa. 150.2.5

Conuulsionis in viris signa. ibidem.

D

Dies cur decretorij dicantur. 123.1.10

Dierum decretoriorum causam in astris
esse & in quo eorum motu, vbi Galeni sen-
tentia refutatur & astrologica probatur.

123.1.11

Dies

INDEX.

- Dies integri non numerari cur dicantur. 128. i. 6
- Die non decretorio potest fieri iudicatio bona. 48. i. 11
- Dierum decretoriorum enumeratio. 129. i. 4
- Die quarto cur raro fiat iudicationes. 47. 2. 21
- Dierum computatio a quo debeat incipere. 146. i. 20
- Dies decretorius liberat à recidiva. 47. 2. 1
- De dierum computatione multa. 146. & 147
- Die decretorio fieri non semper est bonum. 46. 2. 11
- Dolor capitis, qui significet vomitum & qui fluxum sanguinis. 148. 2. 7
- Deiectiones respondere quantitati ingestorum quid sit. 77. i. 28
- Deiectiones liuidæ cur rarissimè possint bene exire. 83. 2. 10
- Deiectio variegata, vt diuturnior & cur. 84. 2. 24
- Deiectio. 73. 2. 23
- Deiectiones duræ & fluentis causæ. 74. i. 24
- Deiectio habet exeundi quatuor modos. 75. i. 25
- Deiectiones humidæ quæ & quibus causis. 75. i. 6
- Deiectiones subcruentæ in qua hepatis affectione fiant. 66. 2. 27
- Diui-

I N D E X.

- Diuinum in morbis quid sit. 5.2.&.7.&.8
 Difficilis perspirationis quatuor differentia
 & earum causa. 41.2.6
 Deliria imaginationis citra læsionem sensuū
 fieri posse. E .38.2.9
Erysipelam ad externa vergere quādo nō
 sit bonum. 138.1.11
 Erysipelam euanescere quomodo periculo-
 sum sit. 138.2.1
 Excreationi ex pure & bile quod signū maxi-
 mē annuat. 100.1.2
 Externas quietes non potest obliuio produ-
 cere. 43.2.4
 Euacuaciones bifariam sunt bonæ aut ma-
 læ. 45.2.12
 Epilogistica ratio quæ, 11.1.17
 F
Fistula quid sit. 115.1.14
Febres mitissimæ quæ signa habeant secu-
 rissima. 127.2.14
 Febrium intermittentium computatio paro-
 xismorum est, continuarum dierū. 230.1.20
 Fluxus sanguinis ex naribus & parotides qui-
 bus capitis doloribus succedant. 132.1.19
 Fluxum sanguinis in quibus expectare oportet. 56.1.1
 Fluxus sanguinis & suppurationes. 132.2.9
 Fluxus sanguinis e naribus vt præsentiat. 55.1.16

I N D E X.

Faucium vlcera quid portendant. 135.1.20
 Fauces quæ pars. 135.1.24
 Frigus aëris solutionem morborū impedit.

144.2.12

Figura indolens quæ fit. 27.1.12

Flatus cum deiectione. 85.1.1

Flatus cum vrina exiens, spuma agnoscitur.

85.2.19

Fæces in intestino gigni. 74.2.26

Facultates regentes quæ sint. 21.2.8

G

Gurgulionem secandi ratio. 139.2.12

Gurgulionis nomina. 140.1.9

Gurgulionis descriptio. 140.2.1

Galenus enarratio notatur. 29.1.2. &

ibidem. 2.13. & 32.1.22. & 48.1.28. & 48.

1.8. & 52.1.1. & 68.2.18. & 76.2.20. & 79

2.14. & 94.2.11. & 93.1.13.

Galenus quartum & quintum Epidemion
 contempsit. 42.2.6

Genitalium contractio. 71.1.1

Gracilitas duplex & earum causæ. 12.1.18

H

HYeme facultates naturales non sunt de-
 biles. 144.2.7

Hipp. cur pleonasmis vtatur. 38.1.14

Hypochondrium. 49.2.8

Hypochondrium quæ pars. 49.2.14

Hypo-

I N D E X.

- Hypochondrii attestatio nūquam cōtemnē
da. 50.1.1
- Hiare dormientem cur sit lethale. 30.2.15
- Hydrops. 60.2.23
- Hydrops an sine hepatis intemperie. 61.1.16
- Hydrops an ob frigidam intemperiem sem-
per. 61.2.1
- Hydrops cur non tollat febrem neque sitim.
62.2.5
- Hydrops qui deterrimus. 62.2.28
- Hydrops ex quibus partibus possit incipere.
63.2.5
- Hydrops vnde incœperit dignotio. 64.1.15
- Hydrops qua ex parte perniciosior. 64.2.14
- Hydrops ex inani parte cur faciat fluxum vē-
tris. I 65.2.9
- I**uvenes acutis morbis magis capiuntur,
& ex eis moriuntur quā senes. 119.2.18
- Iudicationis temporis præcognitio. 113.1.15
- Iuventutis fines. 142.1.26
- Indices dies speciem iudicationis aliquando
indicare. 147.2.16
- Inflammatiō in interna parte sensus experte
quem spiritum faciat. 42.2.18
- Inflāmatio tres exitus habere potest. 54.1.18
- Inflāmationis hypochondrii ad suppuratio-
nem euntis signum. 53.1.23
- Inflammatiōni hepatis aut lienis fluxus san-
guinis

I N D E X.

guinis ex naribus familiaris. 55.1.6

L

L Vmbricos apparere in acutis morbis bonum. 79.1.20

Lationis manuum ante faciem causæ. 37.2.5

Latio manuum an in phrenitide sit grauior quam extra. 37.2.5

Latio manuū an in phrenitide sit grauior quā extra. 37.2.18

Locus contenti in vrina ambiguum signum.

M

90.1.17

M Orbi species magnitudo & motus ex quibus cognoscantur. 113.1.12

Medicus quid debeat agere cum dierū morbi numerus ignoratur. 122.2.14

Medicinæ duæ partes. 3.2.12

Musculorum oculi historia. 21.1.21

Morbosas constitutiones temporū præsentire & agnoscere duplici ratione confert.

153.2.12

Morborum omnium nomina non fuerunt hoc opere scribenda.

155.1.1

N

N Icostrati vxor spiritum paruum & crebrū habuit ob impotentiam. 42.1.24

Notatur autor quarti de ratione victus acutorum. 63.1.13

Notantur Paulus & Ætius. 80.1.13

Ortho-

I N D E X.

O

- O** Rthopneę causæ. 32.1.1
O rthopnea in perineumonia cur pessima. 32.2.28
 Orthopnea non est proprium symptoma perineumoniæ. 33.1.14
 Oedema apud Hip. quid significet. 52.2.22
 Oedema cur dolore careat. 56.2.9

P

- P** Hlegma quid significet. 116.2.23
P aroti dibus euanescentibus delirium & mors significatur. 119.1.1
 Partus nomine quid intelligatur. 131.1.26
 Partes in lumbis quæ. 120.2.22
 Pueri vesicæ morbis magis obnoxii. 122.1.13
 Primus & secundus dies cur non sint decretorii cum in illis quidam moriatur. 127.2.3
 Præfensiones in acutis faciliores, sed in longis certiores. 130.1.10
 Pueri conuulsione tentantur, & eius mali futuri inditia. 149.2.17
 Pupillæ squalidę, & non splendētes cur fiāt. 23.2.1
P alpebras nõ bene committi inter dormiendum conuulsioni est. 25.1.11
P harmacũ epotũ esse an augeat an minuat periculũ apparentis conuulsioni. 25.2.7.
P erseuerantia signorum expectanda ad prædicen-

I N D E X.

dicendum.	35.1.8
Pleuritidis & pulmonia tota curatio quibus agatur.	106.1.17
Pulmoni fluxiones pituitosæ crebrò, biliosæ raro accidunt.	105.1.1
Phlegmone quid significet.	41.2.18
Pulsus nomē apud Hippocratem quid significet.	51.1.8
Pulsus in hypochondrio cur significet furorem.	51.2.4
Pulsus in cubito furorem significat.	52.2.4
Partes externæ & internæ quæ sint.	68.2.3
Pus optimū quale.	60.1.13
Prædicendi ratio ex signis cruditatis.	91.1.27
Pars inanis quæ sit.	63.1.27
Pinguis innatantis causæ.	96.1.25
Pedum tumor commune accidens omnis hydropis.	65.2.2
Profluuium ventris hydropicis vicinis iam morti accidit.	67.2.13
Prognostici liber de quibus morbis sit.	151.2.1
Prognostica vtenti duo sunt semper propositi scopi.	151.2.11
Prognosticæ doctrinæ partes tres.	3.2.19
Prognosticum apud Hip. nō est in tres libros sectum.	4.2.12
Prognostici libri ordo.	5.1.3
Proæmio cur vtatur Hippo.	5.1.8

I N D E X.

πρόνια & πρόγνσις quid sit.	5.1.23
Prognosticum deo bona præstat.	5.2.14
Prælagatio ex somnis.	9.1.4
Principium prælagandi ex quocumq; signo.	11.1.11
Prælagia ex facie.	11.1.2
Prælagia ex oculis.	19.2.16
Peruersio omnis partiu faciei fieri potest conuulsione aut resolutione.	21.1.13

Q.

Quartanæ futuræ indicia.	143.1.25
Qui decubitus sit utilis aut noxius, & alia huiusmodi, non est huius libri disputare.	28.1.16
Quantæ cõcoctiones expectandę sint in quo uis morbo.	88.1.2
Quæ facultates à quibus intemperiebus lædantur.	67.1.25
Quæ fiunt à causis procatarteticis vt iudicentur intra diem & noctem.	18.2.8

R.

Ruptio & sectio abscessus qualis optima.	115.2.12
Recidivæ præcipua signa.	141.1.3
Respiratio sublimis dicitur magna.	109.2.24
Respiratio bona vim habet magnam ad salutem.	39.1.15
Respiratio bona cur in acutis dicatur habere magnam	

I N D E X.

- magnam vim. 39.2.22
 Respirationis difficilis quatuor differentiæ &
 earum causæ. 41.2.6
 Respiratio parua & crebra ob debilitatē fie-
 ri potest. 42.1.19
 Regulæ coniungendi signa, & considerandi
 annuentia & renuentia, quantum sit tri-
 buendum. 17.1.10
 Rationes communes inuestigandi vires cu-
 iusq; signi. 16.2.27
 Ratio extimandi vires signorū omniū. 152.2.8
- S.
- S**enes magis moriuntur suppurati ex peri-
 neumonia quā iuuenes, etsi iuuenes ma-
 gis ex alijs suppurationibus. 119.1.15
 Suppuratorum, qui morituri & qui liberan-
 di, signa. 113.2.5
 Septumtransuersum cur dictum sit φρίξορ.
 120.1.8
 Suppuratorum summa curatio. 121.1.18
 Sanguinis ex naribus fluxuri signa. 148. & 149
 Summa ratio vtendi signis ad præfagiēdum.
 151. & 152. & 153
 Signum quodcunq; quantas vires habeat, ra-
 tio agnoscendi. 23.2.26
 Signorum omnium huius operis enumera-
 tio, & collatio. 152.1.19
 Stridoris dentium causæ quæ non lethali-

I N D E X.

les.	33.2.18
Stridoris dentium causæ malignæ.	34.1.10
Stridor dentium an cum delirio sit grauior quàm sine illo.	34.2.15
Siccitas vlcerum mala an bona sit.	36.2.2
Suppuratorum signa.	III.2.1
suppurationis fientis indicia.	110.2.15
Suppurationis recentis signa.	112.2.11
Sputum flauum & rubrum cõfertur cum al- bo & rubro.	105.1.4
Suppuratio biliosa periculosa est.	105.2.2. & 106.1.21
Sputis distinguntur tempora vniuersalia.	100.2.19
Signa quasdã vires habet simpliciter, quasdã alia ad alia.	151.2.25
Signa salutis aut mortis maiorem vim habent in acutis.	40.1.4
Sputum album lentum & rotundum non so- lum inutile sed & valde malum.	102.2.1
Sputo quæ consideranda.	100.1.15
Spiritus magnus & rarus inspirari, frigidus expirari dicitur.	43.1.19
Spiritus qui possit inspiratus refrigerari.	44.1.14.
Somno quæ consideranda & quo ordine.	71.2.14
Succi qui, quib' diei horis mouetur.	73.1.15
Sudores.	

I N D E X.

Sudores.	45.1.6
Sudori quæ accidunt.	45.2.27
Sudoris mali causæ duæ.	49.1.21
Sedimentum nuuecula & appendiculû quæ sint.	87.1.22
Sternutamenta in quibus morbis mala & in quibus bona.	103.2.4
Sputum.	99.2.19
Sedimentum album leue & æquale quod sit & quibus causis fiat.	87.1.27
Sediméta farinacea, laminea, furfurea, tenuia & alba quæ dicantur & quibus causis fiant.	89.1.12
Suppurationes quæ optimæ.	58.2.17
Suppurationum triplex differentia.	59.1.9
Succi tenues in superna, crassi in inferna fa- ciunt abscessus.	96.1.8
Synceri succi qui.	98.2.26. & 102.1.3
Spumosum Sputum quod dicatur & quo gradu malum sit.	102.2.24
Summa ratio præuidendi exitum morbi.	5.2.7
Siccitatem vtra magis significet tentio an la- xitas cutis.	141.1.11

T

T V multus quid significet.	51.1.22
Tumor in hypochondrio sinistro cur mi- nus periculosus.	53.1.2

I N D E X.

- Tumores parui hypochondriorum non sentiuntur tactu. 58.1.6
 Tumores quibus in partibus faciant abcessus magis & in quibus minus. 58.1.11
 Tussis aridæ causa. 66.1.16
 Titulus libri explicatur. 3.2.9
 Τετραγών & σήμιον vt differant. 154.1.11

V

- V**omitus naturalis euacuatio. 98.1.10
 Vomitus instantis signa. 145.1.8
 Vomitus biliosi per febres iuuenibus accidit non pueris aut senibus. 148.1.1
 Vomitus pessimi. 99.1.5
 Vomitus & fluxus sanguinis signa distinguuntur. 148.&.149
 Vomitus. 97.2.24
 Venter quæ pars dicatur. 31.2.8
 Vermes concoctione quadam generantur. 80.1.3
 Vermes an melius sit exire viuos. 80.2.5
 Vermium tria genera & singulorum ortus. 80.2.25
 Vlcus quale sit in morituris. 36.1.6
 Ulcera quæ febricitatibus sunt quotidie me dico deregenda & contemplanda. 36.1.18
 Ulcera duplex excrementum. 36.2.8
 Viridis coloris causæ. 14.1.20
 Urina in morbis quorum propria nota non est

I N D E X.

- est plus valet nuendo \bar{q} annuendo. 118 1.21
- Vrina nigra in omni ætate est deterior quam
aquosa. 94.2.28
- Vrina optima. 86.2.22
- Vrina optima ægrotantium quatenus sit simi-
lis vrinæ bene valentium. 87.1.9
- Vrina subrubra cum sedimento subrubro.
88.1.23
- Vrinæ pingues non dicuntur crassæ. 94.1.26
- Vrinæ exitiales quæ. 92.1.12
- Vrinæ aquosæ statim miçtæ an deteriores \bar{q}
retentæ. 93.1.8
- Vrinam aquosam, & fœtidam quæ causæ so-
leant facere. 92.2.24
- Vrina aquosa phrenitidi solet superuenire.
92.2.8
- Vrinæ rufæ tenuis causæ. 91.1.13
- Vrinæ naturales colores. 90.2.18
- Vrinæ furfuraceæ vitio vesicæ dignotio.
97.2.6
- Vtrum deterius, semper dormire, an semper
vigilare. 73.2.7

F I N I S.

P
P. Ueno.

COMPLVTI.

Excudebat Andreas de Angulo.

Anno. 1567.

Wm's S

45
296

5.463